

Paul Meissner
Buchbinderei
Breslau, Neumarkt

IO. NIC. MADVIGII,

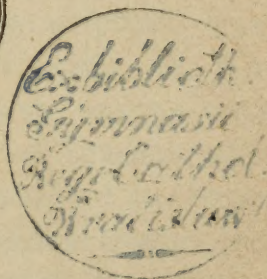
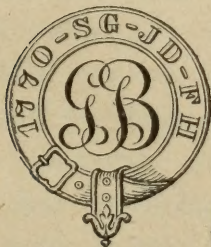
PROFESSORIS NUPER HAUNIENSIS,

ADVERSARIORUM CRITICORUM

AD SCRIPTORES GRÆCOS ET LATINOS

VOLUMEN TERTIUM,

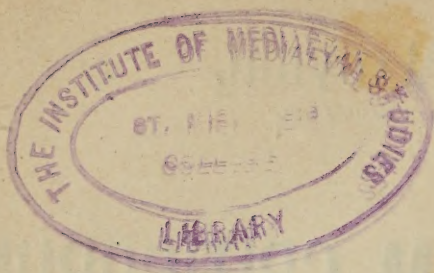
NOVAS EMENDATIONES GRÆCAS ET LATINAS CONTINENS.

HAUNIÆ MDCCCLXXXIV.

SUMPTIBUS LIBRARIÆ GYLDENDALIANÆ (F. HEGEL & FILII).

TYPIS I. H. SCHULTZII.

AUG 25 1938

11113

Cum editis a. 1871 et 1873 Adversariorum Criticorum duobus voluminibus materiam criticam ad scriptorum Græcorum et Latinorum libros emendandos multis annis collectam exprompsissem exhausissemque, non putaram fore, ut quidquam posthac eiusdem generis ederem, quoniam neque institutorum rei publicæ Romanæ enarratio, cui proximos annos destinaram, similem expurgandorum mendorum copiam necessitatemque habitura videbatur, et illa opera absoluta ad alia potius studia animum traducturus eram a litteris Græcis Latinisque remota. Sed tamen et scholarum, quas per aliquot annos continuavi, opportunitas animique quædam inclinatio aut vetera et olim tractata libenter repetens aut prætermissa explere cupiens paulo latius, quam opinatus eram, me per Græcos scriptores traxit, et ipsa illa antiquitatis Romanæ explicatio in operibus antiquis, quæ eam proxime attingebant, assidue versandis non pauca obiiciebat, quæ, etiamsi ad summam rem non pertinerent, tamen, quia lectionem impedirent sententiamque scriptorum obscurarent, mendis in transcurso liberare conarer, veteri præsertim consuetudini obsequens, maximeque cum etiam amicissimorum hominum Ussingii et Siesbyeï causa, qui in Ciceronis orationibus et epistolis cum philologiæ studiosis pertractandis interdum symbolas a me petebant aut non respuebant, in hæc scripta accurate recolenda me iniecissem, quæ olim studiose tractata aliquamdiu, dum in

Livio et aliis operam navo, iacere siveram, iisque paulatim rhetorica adiunxissem, renovatus iuvenilis amor, ut multa, quæ antea non expediveram, altius et intentius rimarer excuteremque, impulit adiuvanteque etiam multiplici, quam in Livii aliorumque scriptorum operibus auxeram, errorum causas et vias perspicendi exercitatione non exiguam novarum ac certarum emendationum copiam peperit. Hanc materiam aliquamdiu collectam constipatamque in scriniis continui; (nam his proximis annis et a perpetua veterum scriptorum lectione animus ad alia traductus me sensim avocavit, et, quæ ex antiquis litteris etiam nunc attingo, in iis, quoniam alienis, non meis, oculis uti cogor, scripturæ varietatem codicumque vestigia persequi nec possum nec placet;) nunc, quoniam iis, qui in scriptoribus antiquis legendis et enarrandis occupantur, aliquid ea utilitatis afferre posse videtur, ad eandem formam, quam in superioribus illis voluminibus secutus sum, edere delectu ipse facto decrevi, brevitati etiam paulo magis hactenus studens, quod quæstiones grammaticas longius, quam ipsa locorum, de quibus agebatur, tractatio requirebat, rarissime persecutus sum. Cum in scriptoribus legendis præter codicum scripturas ab editoribus annotatas instrumentum amplum nec ad manum haberem nec studiose pervolutarem, quædam etiam exempla nuper ab hominibus, de quorum ingenio ac facultate non magnam habebam opinionem, edita negligere, fieri facile potuit, ut et nonnulla nuper bene inventa me fugerent et sæpius in emendationes a superioribus philologis occupatas incurrerem; in hoc genere ne nimis sæpe aliena meis immiscerem, cavit in Herodoto maxime et Cicerone Siesbyei mei benevolentia; ut omnis error culpaque vitaretur, ne illum quidem efficere potuisse sperare audeo, celeriter, quæ scripseram, cum aliorum libris, qui præsto erant, comparantem; nonnullis in locis, maxime quidem in Ciceronis libris, ipso etiam Siesbyeo rogante correctiones a Manutio, Lambino aliisque iam factas, quas

eorum ignarus ipse posueram, saltem in margine commemoravi, ut et veritas consensu firmaretur, interdum argumentis explicaretur, et intelligeretur, quam multa bene ab superioribus illis administrata recentiores neglexissent ac ne significassent quidem. De ipsa arte, quæ totum hoc genus criticæ complectitur, de mendis certa ratione ita convincendis, ut nihil attrectetur, quod scriptor ipse posuerit, etiamsi reprehensione non careat, de vestigiis oblitteratis eruendis et aperiendis, de ipsius veræ scripturæ exquisitione ad omnes sententiæ et orationis notas dirigenda, nihil est, quod nunc iis addam, quæ in Adversariorum Criticorum primo libro exposui, nec lubet hic conqueri de eorum immodestia, qui neque sermonis antiqui scientia ac facultate multa attente legendo comparata neque iudicio exercitatione subacto non minus leviter sana et recta coniectando pervertunt quam vitiosa defendunt; tantum, ut mihi interdum exempli causa huiusmodi quædam aperte notanti ac pæne subirascenti ignoscatur, precor, quæ venia fortasse facilius mihi dabitur, si addidero ridiculum me interdum mihi ipsum videri, qui prope octogenarius has mendorum et coniecturarum minutias curem.

Liber I.

Emendationes Græcæ.

Cap. I.

Homeri Ilias. Sophoclis Ajax. Euripidis Ion.

Audax facinus aggredior. In duobus enim Iliadis locis, quos constat aliquot ante Christum natum sæculis, alterum etiam Herodoti ætate, eodem modo scriptos fuisse, quo nunc in codicibus et editionibus scribuntur, poetæ mentem sententiamque antiquissimo errore obscuratam esse monstrare conabor. Minus tamen, ut opinor, temeritatis res habere videbitur, si quis prudenter consideraverit, quem-

PA

1*

47

M3 v. 3

admodum sensim constitutam Homericorum poematum formam antiqui tenuerint, cumque ea constitutione eas, quas promam, suspensiones comparaverit. Quamquam enim utrumque poetam, quem Iliadem et Odysseam composuisse ita statuo, ut neque ex prioribus carminibus materiæ summam et partes non exiguas desumptas et translatas negem neque quædam postea ad universam formam aptius contexendam absolvendamque addita, scribendi arte atque auxilio usum esse persuasum habeo, tamen non minus certum esse credo, in utroque poemate antiquissimis temporibus inter homines pervulgando et ad posteros tradendo magnas frequentis in hominum cœtibus recitationis et tenacis memoriæ partes fuisse, ita ut paulo inferiore ætate, cum libri scripti in hominum manibus versari et circumferri cœpti essent, Ilias et Odyssea magnam partem a diversis hominibus pluribus locis litteris consignarentur non sine aliqua varietate, cuius etiam nunc in veterum grammaticorum reliquiis memoria superest. Fieri itaque potuisse confitendum est, ut in hac communis et recepti textus expolitione uno et altero loco error aliquis vocabulum antiquum aut grammaticam orationis formam leni declinatione obscuraret nullo relicto veri vestigio. Quod si quis obiecerit huiusmodi errorem, si sententiæ officeret, necessario sentiri debuisse ab ipsis antiquis lectoribus, aliter iudicabit, qui in nostris aliorumque populorum recentiorum carminibus cantilenisque antiquioribus intellexerit interdum fieri posse, ut in carmine aliquo, quod universum recte intelligatur frequenterque cum delectatione recitetur, decantetur, audiatur, error aliquis veram orationis sententiæque formam obscurans audientes tamen fallat et paulatim assuetudine comprobetur.

In Iliadis libro III, 39 sqq. Hector Paridem Menelao timide cessisse indignans malleque se dicens, eum numquam natum fuisse aut uxorem duxisse, ad extremum sic exclamat:

*καὶ κε τὸ βουλοίμην, καὶ κεν πολὺ κέρδιον ἦεν
ἢ οὕτω λώβην τ' ἔμεναι καὶ ὑπόψιον ἄλλων.*

Adiectivum ὑπόψιος mire et insolenter e futuri temporis verbo (ὄψομαι) ductum neque simili exemplo confirmatum quid cum genetivo (ἄλλων) coniunctum significaret, ipsi antiqui ignorabant, quæque in scholiis et apud Eustathium proponuntur interpretationes (enarrant enim aut aliis invisum aut, quem aliorum cum timore pudeat), non solum ratione carent formæque ipsi vocabuli repugnant, sed etiam a sententiæ et orationis nexu prorsus alienæ sunt. Aristophanes Byzantius et Herodianus coniecturam, ut apparet, secuti ἐπόψιον scribebant intelligique volebant eum, qui in aliorum conspectu (ἐν ὄψει ἄλλων) turpiter se gereret, in qua scriptura et enarratione, præterquam quod prava vocabuli forma manet, perquam incommode, ne dicam ridicule, accidit, ut ipsius turpitudinis atque dedecoris nulla omnino in vocabulo significatio insit, sed tantummodo hominis in aliorum conspectu positi. Ad eam difficultatem, quam adiectivi significatio et cum genetivo coniunctio habet, duæ aliæ accedunt a veteribus grammaticis non animadversæ aut saltem non commemoratæ, quod cum substantivo λώβην necessario alterum substantivum copulandum erat, non adiectivum, et quod hoc ipsum substantivum eiusmodi esse debet, ut genetivus ἄλλων simul ei ipsi atque alteri τῆς λώβης nomini adiungi possit. Neque enim absolute λώβη homo dici potest, sed λώβη ἄλλων, qui aliis opprobrio atque dedecori sit. Substantivum, quod certum est hic a poeta positum fuisse, quale ipso sono litterisque fuerit, definire non ausim; significatione idem fuit, quod apud Aristophanem posterioresque ὑπώπιον sonat, hoc est, sugillatio, quæ pro gravissima contumelia dicitur. Paris Hectoris iudicio opprobrium atque sugillatio ceterorum, maxime ipsius Hectoris, erat.

In Iliadis libro VI, 286 sqq. Hecuba Hectoris mater filii admonitu donum præclarum prompsisse narratur, velum (πέπλον) splendidissimum et quod inter alia pretiosa carissimum esset atque in arca ima repositum, ut id comitan-

tibus urbis matronis Minervæ in arce atque templo offerret. Postquam igitur Hecuba in cubiculum (θάλαμον) odoratum descendisse dicta est, hæc leguntur (v. 289 sqq.):

*ἐνθ' ἔσαν οἱ πέπλοι, παμποίκιλα ἔργα γυναικῶν
Σιδονίων, τὰς αὐτὸς Ἀλέξανδρος θεοειδὴς
ἤγαγε Σιδονίηθεν, ἐπιπλὼς εὐρέα πόντον,
τὴν ὁδὸν ἣν Ἑλένην περ ἀνήγαγεν εὐπατέρειαν.*

Sic hunc locum scriptum habuerunt non solum grammatici, scholiorum, quæ ad nos pervenerunt, auctores, sed, ut videtur, etiam Strabo (lib. I p. 41 Cas., ubi tamen ἄς legitur) et eo longe antiquior Herodotus, qui hos versus II, 116 profert, quamquam neque apud Herodotum neque apud Strabonem ea vox vel potius ea littera, de qua sola controversiam movebimus, quidquam ad testimonii Homericæ vim et sententiam pertinet. Itaque, ut verba nunc habent, Paris narratur Sidone non vestem pretiosam Troiam advexisse, sed mulieres Phœnissas, quæ Troiæ huiusmodi vestem conficerent. Neque ignoro nuper ex hac narratione longius etiam coniecturam ductam esse, ut in aliis quoque generibus itidem ars opificumque Phœnicum Troiam traducta crederentur. Mihi tamen manifestum videtur, totum hoc commentum a poeticæ narrationis simplicitate et ab ea rerum forma, quam antiquissimi poetæ menti obversatam fuisse veri simile est, longe abhorrere. Neque enim poetæ est hominem miris per ultimas oras erroribus iactatum inducere artium opificiorumque aliunde ad suos cives transferendorum consilia persequentem, sed ex peregrinis, in quas deductus sit, terris res caras et pretiosas suisque ignotas in patriam referentem, quemadmodum etiam in Odysseæ libro IV, 618 et XV, 118 de Menelao narratur itidem Sidonem advecto. Ne antiquos quidem fefellit mirationis et offensionis aliquid hanc narrationem habere; itaque ad eam offensionem tollendam in scholiis annotatur ad Paridis studium et curam (περιεργίαν) declarandam pertinere, quod non solum vestes, sed etiam mulieres, quæ

eas conficerent, comparaverit. Sed longe molestius est, quod narratio, qualis nunc traditur, perspicue pœtæ consilio propositoque repugnat. Hecuba deæ, quod pretiosissimum studiosissimeque reconditum habet ornamentum, donum offert. Hæc autem muneris præstantia summumque pretium in eo ponitur, quod ipsum cum ceteris vestibus reconditis singulari casu ex longinqua terra allatum sit, unde eiusdem generis alia non facile arcessi possint; imminuitur prorsusque tollitur doni pretium, si huiusmodi vestes in ipsa urbe Troiana a mulieribus eo advectis conficiantur. Pauca quædam huius singularis atque Troianis ignotæ artis opera Troiam allata esse oportet atque ab Hecuba ob ipsam raritatem, quodque nulla eorum comparandorum communis facultas sit, carissima haberi summaque cura servari. Itaque ab ipso poeta res aliter narrata erat, ita tamen, ut una tantum littera id, quod nunc scribitur, a prima forma deflexerit:

*ἐνθ' ἔσαν οἱ πέπλοι, παμποίκιλα ἔργα γυναικῶν
Σιδονίων, τοὺς αὐτὸς Ἀλέξανδρος θεοειδὴς
ἤγαγε Σιδονίηθεν κ. τ. λ.*

Quemadmodum minima facillimaque, ut Plautino vocabulo utar, incogitantia obrepente pronomen ab peplis ad propius *γυναικῶν* nomen transferri potuerit, nihil opus est explicare.

His duobus locis tertium adiuncturus eram, IV, 191, ubi facillimo aut pronuntiandi aut scribendi errore ortum est, quod nunc editur:

φάρμαχ' ἃ κεν παύσῃσι μελαινάων ὀδυνάων,
pro eo, quod antiquitus scriptum fuisse certum est:

φάρμαχ' ἃ κεν παύσῃ σε μελαινάων ὀδυνάων.

Neque enim pronomine carere oratio ullo modo potest; sed video ita etiam in codice uno et altero scriptum esse, ut coniectura nihil sit opus.

Postremo in libro XI, 649 saltem errorem aperiam, si plane ad verum pervenire non potero. Nam quod nunc Patroclus Nestori, ut aliquantisper apud se remaneat, roganti sic respondet:

*Οὐχ ἔδος ἐστί, γεραίε Διοτρεφές, οὐδέ με πείσεις.
αἰδοῖος, νεμεσητός, ὃ με προέηκε πνθέσθαι,
ὅντινα τοῦτον ἄγεις βεβλημένον κ. τ. λ.,*

certissimum est vocabulum, quod est *αἰδοῖος*, neque si Homeri neque si ceterorum usum sequamur, ullo modo ad superbum et imperiosum Achillis ingenium notandum accommodari posse, verecundiamque et metum Achillis offendendi solo adiectivo, quod est *νεμεσητός*, significari, quamquam hoc ipsum insolenter de homine dici iam veteres grammatici senserunt. Accedit, quod plane usui Homeri repugnant prædicata duo sic *ἄσυνδέτως* coniuncta: *αἰδοῖος, νεμεσητός*. Manifestum est *αἰδοῦς* mentionem ad venerabilem Nestoris personam pertinere, cui contrarius ponatur iræ Achillis metus. Ac fortasse nihil præter interpunctionem mutandum est, ut scribatur:

*. . . οὐδέ με πείσεις
αἰδοῖος. νεμεσητός, ὃ με προέηκε πνθέσθαι.*

Sed residet scrupulus in adiectivo sic breviter adiuncto pro eo, quod est *αἰδοῖός περ ἑών*.

Sophoclis Aiacem

a. 1875, cum philologiæ studiosorum exercitationes moderarer, diligenter pertractavi eosque locos, quos hic subiiciam, certa aut probabili emendatione adiuvari mihi visus sum præter eos, de quibus dixi in Adv. Crit. I p. 206 sqq.

68 sq. (Minerva Ulixi):

*θαρσῶν δὲ μίμνε μηδὲ συμφορὰν δέχον
τὸν ἄνδρ'.*

Δέχεσθαι συμφορὰν nihil est nisi malum admittere et suscipere (quemadmodum Trach. 376 dicitur *εἰσδέχεσθαι πημονὴν ὑπόστεγον*); quod hoc loco necessario significatur, Ulixem nihil mali suspicari debere sibi ex Aiace oriturum, illo verbo significari nequit. Opinor scriptum fuisse:

. . . *μηδὲ συμφορὰν τίθου*
τὸν ἄνδρ'.

404 sqq. (in Aiakis querela):

ποῖ τις οὖν φύγη;
ποῖ μολῶν μενῶ;
εἰ τὰ μὲν φθίνει, φίλοι, τοῖσδ' ὁμοῦ πέλας,
μῶραις δ' ἄγραις προσκείμεθα.

Versum 406 corruptum esse, et manifestum est et omnes fere consentiunt; neque tamen quisquam animadvertisse videtur primam mendi sedem in *φίλοι* esse, qui vocativus et per se in hac generali conquestione et miserrimi status descriptione ineptus est, et quod Ajax solam Tecmessam alloquitur. In altero membro (*τοῖσδ' κ. τ. λ.*) latere aliquid, quod superiori *εἰ τὰ μὲν φθίνει* contrarium sit, Dindorfius sensit, sed *τίσις*, quod pro *τοῖσ* substituit (*τίσις δ'*), et a litteris longius recedit et notionem habet minus huic loco aptam; illud Dindorfium quoque fugit aut non satis commovit, quod *τὰ μὲν* nimis infinite dicitur (quædam interire). Itaque initium emendationis est, ut rectius separatis litteris scribatur: *εἰ τὰ μὲν φθίνει, φίλ'* (si quæ cara et amica sunt, pereunt); deinde coniunctis rectius litteris unaque deleta efficitur, quod etiam Dindorfius quærebat, alterius membri subiectum: *οἷτος δ'*. Totus igitur versus sic scribendus est:

εἰ τὰ μὲν φθίνει, φίλ', οἷτος δ' ὁμοῦ πέλας.

496 sqq. Tecmessa sic loquitur:

ἦ γὰρ θάνης σὺ καὶ τελευτήσας ἀφῆς,
ταύτῃ νόμιζε καὶ μετῇ τόθ' ἡμέρα

βία ξυναρπασθεῖσαν Ἀργείων ὑπο
ξὺν παιδὶ τῷ σὺ δουλίαν ἤξειν τροφὴν.

Non videtur ferri posse ἀφ᾽ ἧς sine obiecto, ac ne illo quidem addito recte, opinor, diceretur ἀφίεναι τινά de deserendo eo, quem tueri debeas. Itaque suspicor scribendum:

. . . . καὶ τελευτήσας ἀπ᾽ ἧς.

789 sq. chorus:

τοῦδ' εἰσάκουε τάνδρός, ὡς ἤκει φέρων
Αἴαντος ἡμῖν προᾶξιν ἣν ἤλγησ' ἐγώ.

Hæreo in vocabulo προᾶξιν, quoniam neque facinus aliquod Aiaceis nuntius affert neque, ut video enarrari, fortunam; accedit, quod duobus post versibus recurrit idem vocabulum recte positum de fortuna Tecmessæ. Itaque opinor scriptum fuisse:

Αἴαντος ἡμῖν βάξιν ἣν ἤλγησ' ἐγώ,

ut significetur narratio et oratio de Aiace custodiendo et intra tentorium tenendo. [Sic Reiskius.]

969 sq. (in Tecmessæ oratione):

τί δῆτα τοῦδ' ἐπεγγελῶεν ἄν κάτα;
θεοῖς τέθνηκεν οὗτος, οὐ κείνοισιν, οὔ.

Neque usu neque ratione defenditur ἐπεγγελαῖν cum κατὰ coniunctum. Scribendum videtur:

τί δῆτα τοῦδ' ἔτ' ἐγγελῶεν ἄν κάτα;

983 sq.:

. . . φεῦ τάλας. τί γὰρ τέκνον
τὸ τοῦδε, ποῦ μοι γῆς κυρεῖ τῆς Τρωάδος;

Non causam superioris querelæ et eiulationis affert Teucer, sed ab ipso Aiace cogitationem transfert ad filium; itaque scribendum τί δ' ἄρα τέκνον.

1008 sqq.:

ἦ πού με Τελαμών, σὸς πατὴρ ἐμός τ' ἴσως,
δέξαιτ' ἄν εὐπρόσωπος ἴλεως τ', ἰδὼν
χωροῦντ' ἄνευ σοῦ. πῶς γὰρ οὔχ; ὅτῳ πάρα
μηδ' εὐτυχοῦντι μηδὲν ἴλεων γελαῖν.

Negat Teucer Telamonem se cum nuntio mortis Aiakis redeuntem comiter et hilare excepturum esse, qui ne in bona quidem fortuna comis et hilarus esse soleat, sed severus et tristis. Verum neque Græce dicitur ἰλεῶν ἐστὶ μοι γελαῖν, non magis quam Latine: hilarum est mihi ridere, neque id in Telamone desiderabatur, quod non ridere soleret. (Quod πάρα pro πάρεστι a nonnullis accipitur, non agitur, quid Telamoni liceat.) Scribendum:

. . . ὅτῳ πάρα

μηδ' εὐτυχοῦντι μηδὲν ἰλεων γελαῖ,

„in quo ne in bona quidem fortuna hilare quidquam et come (in vultu) arridet“.

1012 sq.:

οὗτος τί κρύψει; ποῖον οὐκ ἐρεῖ κακὸν

τὸν ἐκ δορός γεγῶτα πολεμίου νόθον;

Perinepte, qui ex captiva natus sit, ex hasta hostili natum dici (ἐκ δορός πολεμίου) manifestum est. Sed cur πολεμίου in suspicionem vocetur, nulla est causa; pro δορός quærendum est vocabulum rei aptum nec longe litteris distans. Utrique condicioni satisfacit hæc scriptura:

τὸν ἐκ σπόρου γεγῶτα πολεμίου νόθον,

ex seminatione hostili.

1111 sqq.:

οὐ γάρ τι τῆς σῆς εἵνεκ' ἐστρατεύσατο

γυναικός, ὥσπερ οἱ πόνου πολλοῦ πλέω,

ἀλλ' εἵνεχ' ὄρκων οἷσιν ἦν ἐνώμοτος.

Quomodo, qui mulieris (Helenæ) causa Troiam profecti sint, dici possint πόνου πολλοῦ πλέω, varie enarrant, nemo probabiliter aut sic, ut apte hoc contrarium ponatur Aiakis solam iuris iurandi fidem secuti ad bellum profectioni. Optimam sententiam habebimus, si una littera mutata scripserimus: . . . πόθου πολλοῦ πλέω. Significantur, quos Helenæ pulchritudo amore et desiderio ad bellum vocaverat.

1142 sqq.:

ἤδη ποτ' εἶδον ἄνδρ' ἐγὼ γλώσσοι θρασὺν
ναύτας ἐφορμήσαντα χειμῶνος τὸ πλεῖν,
ὃ φθέγγυ' ἄν οὐκ ἄν ἡύρες, ἡνίκ' ἐν κακῷ
χειμῶνος εἶχετ'.

Græcum non est φθέγμα εὐρίσκειν τινί, ut sit facultatem loquendi et dicendi in aliquo reperire. Scribendum est:

ὃ φθέγγυ' ἄν οὐκ ἐν ἡύρες. [Sic Hartungius.]

1280 sq.:

τίς ταῦτ' ἀπειρξεν; οὐχ ὅδ' ἦν ὁ δρωὺν τάδε,
ὃν οὐδαμοῦ φῆς οὐδὲ συμβῆναι ποδί;

Neque συμβῆναι ποδί ullo modo significare potest, quod fingunt, congregi cum hoste (quoniam ne ipsum quidem συμβαίνειν τινί sic dici potest), neque Agamemno negaverat, quod nemini in mentem venire poterat negare, Aiaceum umquam cum hoste congressum esse, sed dixerat (v. 1237) Aiaceum nullum periculum adisse, quod non simul Agamemno ipse adisset, in nullum pugnandi locum progressum esse, quo non Agamemno progressus esset; suam laudem cum Aiaceis æquipararat. Hanc ipsam sententiam Teucer hoc loco Agamemnoni tribuit; lenissima enim et certissima emendatione scribendum est:

ὃν οὐδαμοῦ φῆς, οὐ σὺ μὴ, βῆναι ποδί,

hoc est: quem tu negas ullo loco progressum esse, ubi non ipse progressus sis. Cum errore ex σὺ μὴ βῆναι factum esset συμβῆναι, ad verum explendum pro οὐ scriptum est οὐδέ.

1290:

δύστηνε, ποῖ βλέπων ποτ' αὐτὰ καὶ θροεῖς;

Pronomen αὐτὰ prorsus perverse ponitur de iis, quæ alter (Agamemno) dixerat („ea dicis“ pro eo, quod est „ista actalia“); poterat dici ταῦτα, sed id versus non recipit. Etiam ποίε in hac interrogandi forma (ποῖ βλέπων) perversum est, quod rectum esset, si sic diceretur: τί ποίε βλέπων. Scribendum est:

δύστηνε, ποῖ βλέπων τοιαῦτα καὶ θροεῖς;

Fortasse mendum non solus oculorum error peperit, sed offensio in diphthongo ante vocalem correpta notissimo usu (ποῖω cet.).

1310 sqq.:

ἐπεὶ καλὸν μοι τοῦδ' ὑπερπονουμένῳ
θανεῖν προδήλως μᾶλλον ἢ τῆς σῆς ὑπὲρ
γυναικὸς ἢ τοῦ σοῦ θ' ὁμαίμονος λέγω.

Primum in eo hæretur, quod Teucer bellum Troianum significare videtur de Agamemnonis uxore geri, quod ne irato quidem in mentem venire poterat dicere; deinde in tertio versu neque particula τέ expediri potest, et non minus prave Menelaus pro Helena substituitur. Apparet unam a Teucro significari Helenam belli causam, sed, quod ex verbo λέγω intelligitur, quo utuntur, qui verba sua ipsi quasi correctione aliqua explanant, singulari quodam modo, ut et cum Agamemnone et cum Menelao coniungatur. Scribendum est enim:

. . . ἢ τῆς σῆς ὑπὲρ
γυναικὸς ἢ τῆς σοῦ γ' ὁμαίμονος, λέγω.

Primum contemptim feminam, pro qua Agamemno pugnat pugnarique iubet, ipsius appellat, deinde se corrigens proprie fratris uxorem (*wegen deiner Frau oder, was ich sagen wollte, der deines Bruders*). Et τῆς σοῦ etiam iam Dindorfius scribendum coniecerat. *)

1357:

νικᾷ γὰρ ἀρετῇ με τῆς ἐχθρας πολύ.

Sententia apparet, inimicitias, quæ cum Aiace fuerint, longe superari virtutis eius memoria; sed ex verbis, quemadmodum nunc scribuntur, ea sententia nullis machinis effici potest neque ulla eorum structura reperiri. Frustra enim efficere conantur interpretes, ut verbo νικᾷν præter accusativum etiam genetivus adiungatur quasi comparationis alicuius

*) In adverbio προδήλως sine causa Schneidewinus hæsit; coniungendum id est cum καλὸν μᾶλλον.

index, quæ ipsa comparatio perversissima est; neque enim et virtus et inimicitiae vincunt, sed illa vincit, hæ vincuntur; itaque etiam *πλέον* pro *πολύ* substitutum pravam efficiet sententiam. Videtur Sophocles scripsisse:

νικᾷ γὰρ ἀρετὴ με τῆς ἐχθρας πέλας,
 „vincit me virtus inimicitiis e regione adiuncta et in comparatione posita“.

Euripidis Ionis,

quam tragœdiam a. 1879 philologiæ studiosis tractandam proposui, tum ultimum professoris munere fungens, ipsum initium (quod in codicibus huiusmodi est:

*Ἄτλας ὁ χαλκίοισι νότοις οὐρανόν,
 θεῶν παλαιὸν οἶκον, ἐκτρίβων, θεῶν
 μιᾷς ἔφυσε Μαῖαν κ. τ. λ.)*

nostra ætate philologos et vexavit vehementer et ab iis etiam inclementius vexatum est, meo quidem iudicio cum opprobrio quodam artis criticæ. Cum enim Porsonus primum tragœdiæ versum legi ei, quam de pausa versuum senariorum a tragicis servatam credebatur, adversari ita animadvertisset, ut tamen a corrigendo abstineret, contentus perpaucos versus a tragicis hac forma scriptos dicere, deinde autem in altero versu manifestum teneretur vitium orationis et sententiæ in vocabulo *θεῶν* in ipso initio et fine sine ulla artificii alicuius excusatione sic posito, ut etiam perverse priore loco masculino genere acciperetur, posteriore feminino (*θεῶν μιᾷς*), recentissimi editores utraque reprehensione in unam conflata ad eam amovendam prorsus temerariis et perversis remediis usi sunt.*)

*) Dindorfius scripsit:

*Ἄτλας, ὁ χαλκόνωτος οὐρανὸν θεῶν
 ὁχῶν παλαιὸν οἶκον ἐκ τριῶν μιᾷς
 θεῶν ἔφυσε Μαῖαν κ. τ. λ.*

satis licenter verbis transpositis et mutatis; longe tamen audacius Herwerdenus:

Ac primum Porsoni observationi numquam tantum tribui, ut in ea ullam esse causam putarem versus contrarios, si nihil aliud esset vitii, mutandi, cum præsertim ipse Porsonus tres Sophoclis intactos reliquisset; nam neque quid ad rhythmī formam molesti haberet illa versus terminatio, quam Porsonus studiose vitatam putat, ostendit, quidve commodi vitatio haberet, et ad observationem ad materiam per se non valde amplam pertinentem confirmandam exceptionibus usus est satis artificiosis, maxime illa de οὐδείς et μηδείς non in unam vocem conflandis, ut, si exemplum sequi vellem, uti possem scribendi artificio: νῶτοις οὐρανόν negareque, quod plenum esset νῶτοισι, spondeum voce duarum syllabarum effici. Sed si quis omnino propter Porsoni auctoritatem infelix illud νῶτοις οὐρανόν ferre non audet, adhibenda ei est huius simplicis vitii simplex medicina, quam facilem attulit Elmsleius, qui scripsit νῶτοις χαλκίοισιν οὐρανόν, ne Badhami coniecturam commemorem: νῶτοισιν πόλον. Prorsus temere hinc suspicio ad proximum versum

Ἄτλας, ὃ χαλκίοισι νῶτοισι φέρων
 θεῶν παλαιὸν οἶκον, ἐκ τριῶν μιᾶς
 ἁλόχων ἔφρυσε Μαῖαν κ. τ. λ.,

eo corrigendi genere, quo si utendum esset, olim dixi omnem emendandi conatum potius omittendum esse. In idem autem sententiæ vitium uterque incidit Mercurium sic loquentem inducens, tamquam Atlanti parum prolifico tribus uxoribus opus fuerit, ut ex una liberos gigneret; quid enim ad Maiam alterius et tertiæ uxoris significatio pertinet? Cumulus autem perversitatis in eo est, quod, cum in antiquis fabulis Atlantis tantum et filiorum mentio fieret, uxoris memoria obscura esset aut nulla, postea poetæ et grammatici, qui fabulas persequabantur, diversas Atlantis uxores finxerunt, alius Pleionam, alius Steropam, alius Æthram, nemo, quod sciam, aut duas aut tres simul; itaque ex iis, qui Euripidis tragœdiam primi spectaverunt, nemo intellecturus erat, quæ essent illæ τρεῖς, quas Dindorfius induxit; Herwerdenus saltem ἁλόχους appellavit.

propagatur, in quo præter extremam vocem omnia rectissima sunt; nam quod quidam verbum *ἐκτρίβων* calumniati sunt, aptissimum id est ad cælum durissimis Atlantis tergis ita impositum significandum, ut non minus globus cælestis teratur quam terga. Superest igitur unum certumque in fine versus mendum, quod lenissima emendatione tollitur, pro *θεῶν* substituto *νέων*. Cum sale quodam et lusu Mercurius Atlantem, qui senex fingitur et antiquam (*παλαιάν*) deorum sedem sustinet, unam ex iuvenclis et noviciis deabus uxorem duxisse dicit. Quam facile prima littera vocis *νέων*, eadem præcedentem vocem terminante, excidere potuerit, deinde ad vocabulum plenum efficiendum *θ* addi, nihil opus est persequi.

174 sqq.:

οὐ πείσει χωρῶν ἐν δίναις
ταῖς Ἀλφειοῦ παιδούργει,
ἢ νάπος Ἰσθμιον;

Sic codices, nisi quod *ἐν* ante *δίναις* omittit codex Palatinus et fortasse Laurentianus. Recte pridem restitutum esse *δίνας* *ταῖς Ἀλφειοῦ* ostendit et *χωρῶν*, quod alioqui prorsus abundat, et maxime quod subiicitur *ἢ νάπος Ἰσθμιον*. Sed in utroque versu syllaba longa deest, neque interrogatio illa *οὐ πείσει* recte absoluta ponitur, quoniam nulla præcessit adhortatio. Utrique incommodo subveniet hæc scriptura:

οὐ πείσει καὶ χωρῶν δίνας
ταῖς Ἀλφειοῦ παιδουργήσει
ἢ νάπος Ἰσθμιον;

Recte et usitate interrogationi negativæ imperantis et minantis adiungitur per *καί* affirmativa ipsum id continens, quod fieri iubetur.

331. Postquam a Creusa interrogatus Ion, num matrem suam invenire conatus sit, respondit se nullum habere, quod utatur, indicium signumve (*τεκμήριον*), Creusa subiungit

aliam quoque feminam eadem qua Ionis matrem usam esse calamitate filii amittendi. Hoc audito Ion ad quærendi studium et spem erigitur versumque proloquitur in codicibus sic scriptum:

τίς; εἶπον ἔμοι ξυλάβε (P; C: *εἶπον εἴ μοι ξυλάβῃ*) *χαίροισιν ἄν.*

Versum fractum, in quo offendit etiam imperativi forma *εἶπον*, cuius primus auctor Menander citatur, recentissimi editores coniecturam Yxemii secuti sic scripserunt:

τίς; εἰ πόνον μοι συλλάβοι, χαίροισιν ἄν.

Sed ut alia omittam, et *ξυλάβε* improbabiliter in *συλλάβοι* mutatur, nec intelligitur, quemadmodum Ion statim feminæ illius ignotæ auxilium sperare possit. Et ad vestigia codicum multo propius accedemus et rectiorem sententiam efficiemus, si sic scripserimus:

τίς; εἶπ' ἐμοὶ συλλαβέ τε, καὶ χαίροισιν ἄν.

Si Creusa alteram illam feminam indicaverit et operam suam spoponderit, voto se potiturum Ion sperat.

374 sqq.:

εἰς γὰρ τοσοῦτον ἀμαθίας ἔλθοισιν ἄν,

εἰ τοὺς θεοὺς ἄκοντας ἐκπονήσομεν

φράζειν ἂ μὴ θέλουσιν κ. τ. λ.

Nihil habet in superioribus, quo referatur, *τοσοῦτον* (eo usque); aut aperta et directa summæ stultitiæ significatio requiritur (quam Badhamus coniectura prorsus a vestigiis codicum recedente efficere conatus est) aut interrogatio idem significans; ea interrogatio leniter satis efficitur:

εἰς γὰρ πόσον τοῦτ' ἀμαθίας ἔλθοισιν ἄν,

εἰ —;

Interrogativo pronomini adiungitur demonstrativum noto usu: quanta hæc esset stultitia —? Synt. Græc. § 100 b.

554:

*ΙΩ. τοῦτ' ἐκεῖν' ἵν' ἐσπάρημεν. ΕΩ. ὁ πότμος
ἐξηῦρεν, τέκνον.*

Versus sic interpungendus est:

*ΙΩ. τοῦτ' ἐκεῖν' ἵν' ἐσπάρημεν, — ΞΟ. ὁ πότμος ἐξηγῶ-
ρεν, τέκνον.*

Ion se iam rem tenere nota formula τοῦτ' ἐκεῖνο indicat, deinde coeptam eius orationem interrumpit et perficit Xuthus: „ubi natus sim, — fortuna, mi fili, repperit.“

598 sqq.:

*ὅσοι δὲ χρηστοὶ δυνάμενοί τ' εἶναι σοφοὶ
σιγῶσι καὶ σπεύδουσιν εἰς τὰ πράγματα,
γέλωτ' ἐν αὐτοῖς μωρίαν τε λήψομαι κ. τ. λ.*

Significantur nobiles et καλοκάγαθοί, qui in re publica plebis dominatui parenti, qualem Atheniensem Ion esse dicit, invidiam vitantes otio se dedunt, sed et per se prave δυνάμενοι εἶναι σοφοί dicuntur, qui σοφοί simpliciter appellandi erant, et iis, qui v. 596 ἀδύνατοι appellantur, contrarii sunt non οἱ σοφοί, sed οἱ δυνάτοί, οἱ δυνάμενοι. Itaque verba εἶναι σοφοί a participio δυνάμενοι separanda sunt coniungendaque cum verbo sequenti, proque σιγῶσι verbum scribendum est, quod voluntatis et propositi significationem habeat:

*ὅσοι δὲ χρηστοὶ δυνάμενοί τ' εἶναι σοφοὶ
αἰροῦσι (θέλουσιν) καὶ σπεύδουσιν εἰς τὰ πράγ-
ματα,
κ. τ. λ.*

602 sqq.:

*τῶν δ' αὖ λόγιων τε χρωμένων τε τῇ πόλει
εἰς ἀξίωμα βὰς πλεόν φρουρήσομαι
ψήφοισιν.*

Versum vitiat anapæstus secundo loco positus, nec λόγιοι recte appellatur tertium genus civium, quod hic significatur, homines auctoritate apud plebem valentes remque publicam gubernantes. Scribendum opinor:

*τῶν δὲ λογίων τε χρωμένων τε τῇ πόλει
κ. τ. λ.*

Λογίμους Euripides Herodoti exemplo dixit, qui frequentius *ἐλλόγιμοι* dicuntur.

655 sq.:

... *τῆς δ' Ἀθηναίων χθονὸς*
ἄξω θεατὴν δῆθεν, ὥς οὐκ ὄντ' ἐμόν.

Aptius scribatur *θεατὴν δῆθεν, οὐχ ὥς ὄντ' ἐμόν*, spectatorem scilicet, non tamquam filium.

692 sq.:

ἔχει δόλον τύχαν θ' ὁ παῖς
ἄλλων τραφεῖς ἐξ αἰμάτων.

Τύχαν parum recte cum *δόλον* coniungi sensit Nauckius, sed quod *δόμων τύχαν* scripsit, non agitur hoc loco de occupata fortuna, sed de dolo pueri suppositi. Suspicio scriptum fuisse *δόλον πλοκάν θ' ὁ παῖς*.

1099 sqq.:

δείκνυσι γὰρ ὁ Διὸς ἐκ
παιδων ἀμνημοσύναν,
οὐ κοινὰν τεκέων τύχαν
οἴκοισι φντεύσας
δεσποίνῃ.

Non memoria in Xutho desideratur, sed æquitas et iustitia; vereor, ne scriptum fuerit *ἀγνωμοσύναν*.

1288 sq. Postquam Ion (v. 1286) Creusam obiurgavit, quod se deo consecratum (*τὸν τοῦ θεοῦ*) occidere voluerit, eique Creusa respondit eum, cum veneno peteretur, iam non Apollinis, sed patris fuisse, subiiciuntur hi duo versus:

ΙΩ. ἀλλ' ἐγενόμεσθα, πατρός δ' οὐσίαν λέγω.
ΚΡ. οὐκοῦν τότ' ἦσθα. νῦν δ' ἐγώ, σὺ δ' οὐκέτ' εἶ.

Priorem versum, in quo *δ'* Canterus recte sustulit, corruptum esse manifestum est, nec ei opis quidquam editorum coniecturæ attulerunt aut ipsum vulnus attigerunt. Primum apparet desiderari verbi *ἐγενόμεσθα* complementum nec dici, quid in Ionis persona acciderit, deinde formulam

corrigendi accuratiusque declarandi, quæ est in verbo λέγω, nihil omnino habere, quo referatur, nec ferri posse. Perspicuum autem est non idem repeti, quod iam Creusa refutavit, de Ione Apollini consecrato, sed aliquid novi ab Ione subiici, quod se inviolatum esse debuisse alio modo demonstret, quod deinde proximo versu a Creusa, quemadmodum superius illud, refutetur et redarguatur. Id huiusmodi fuisse prope certum est:

ΙΩ. ἀλλ' ἐγενόμυσθα, πατρός ἐν οὐσίᾳ, νεώ.

ΚΡ. οὐκοῦν τότ' ἦσθα. νῦν δ' ἐγώ, σὺ δ' οὐκέτ' εἶ.

Ion se, etiamsi in patris potestate atque re fuerit, tamen ad templum pertinuisse affirmat; respondet Creusa, id tam diu valuisse, quam reapse templi minister fuerit; nunc non illum templi esse, sed se (quoniam supra se ipsa deo consecravat, cf. v. 1275 et 1283 sqq.).

1426 sqq.:

ΙΩ. ἔστιν τι πρὸς τῷδ', ἢ μόνῳ τῷδ' ἐντυχεῖς;

ΚΡ. δράκοντε μαρμαίροντε παγχρόσῳ γέννι.

ΙΩ. δώρημ' Ἀθάνας, ἢ (codd. ἦ) τέκν' ἐντρέφειν λέγει;

Omitto refellere, quæ excogitata sunt aut ad structuram orationis expediendam aut ad rem declarandam de sancita a Minerva lege infantes huiusmodi serpentum imagunculis exornandi, quæ ipsa satis dure exprimitur verbis ἐντρέφειν τέκνα, omisso præsertim dativo (ἐντρέφειν τέκνα δράκονσι). Illud unum addo, Ioni Atheniensium institutorum ignaro huiusmodi legis in mentem venire non potuisse; contra iniecta mentione operis artificiose elaborati facile oboriebatur cogitatio deæ artium inventricis et præsidis. Itaque scribendum suspicor:

δώρημ' Ἀθάνας, ἢ τέχνην τρέφει, λέγεις;

1481:

λέγεις, λέγεις μοι δόλια κού σαφῇ τάδε.

Nihil doli odoratur Ion plane iam matri conciliatus et

ei fidem habens, sed de obscuritate eorum, quæ mater dixit, queritur. Scribendum videtur:

λέγεις, λέγεις μοι σκολιὰ τοῦ σαφῆ τὰδε.

1601 sqq.:

νῦν οὖν σιώπα, παῖς ὅδ' ὥς πέφυκε σός,

ἔν' ἡ δόκησις Ξουθὸν ἠδέως ἔχῃ,

σὺ τ' αὖ τὰ σαντιῆς ἀγάθ' ἔχουσ' εἴης, γύναι.

Pro optativo pravo εἴης nunc e Wakefieldii coniectura editur ἴης. Verum non agitur de Creusæ Delphis Athenas redeuntis animi statu, sed de perpetuo futuri temporis habitu; deinde requiritur aliquid, quod contrarium sit nomini δόκησις. Scribendum est una littera addita:

σὺ τ' αὖ τὰ σαντιῆς ἀγάθ' ἔχουσ' εἰδῆς, γύναι.

Xuthi lætitiæ in falsa opinione nixæ contraria ponitur certa Creusæ suæ felicitatis scientia.

Cap. II.

Herodotus. *)

Herodoti opus, quod tum, cum *Adversaria Critica* edebam, multis annis continua opera non legeram, proximis annis converso ad antiquiorem Græciæ historiam animo studiose pertractavi et tum ea, quæ hic subiiciam, annotavi. Initium autem faciam ab eiusmodi loco (I, 27: *νησιώτας δὲ τί δοκίμεις εὐχέσθαι ἄλλο ἢ, ἐπεὶ τε τάχιστα ἐπύθοντό*

*) Cum in legendo Herodoto uterer utroque Steinii exemplo, non pauca emendavi, quæ postea vidi a Valckenaerio, Reiskio, Krügero, aliis occupata; alia mihi præripuerat civis meus Pingelius partim in libello scholastico, qui inscribitur: *Kritiske Anmærknings til Herodots 7de, 8de og 9de Bog*, Hauniæ a. 1874 edito, quem philologis exteris commendo, partim in iis, quæ privatim cum Siesbyeo communicavit, velut de l. I, 66 (ὀλίγῳ pro ὀλίγων) et 105 (καὶ ὁρᾶν πάρεστι τοῖς ἀπικνεομένοις).

σε μέλλοντα ἐπὶ σφίσι ναυπηγέεσθαι νίας, λαβεῖν ἄρώ-
μενοι *Λυδοὺς ἐν θαλάσῃ*), in quo, quamquam ad
eum certæ sententiæ aut saltem verisimilitudinis gradum,
quem sequi soleo, pervenire non possum, tamen primas
emendationis lineas ducendas eo magis putem, quod nuper
imperite de necessitate loci emendandi dubitatum et contra
disputatum est. Nam qui omnes difficultates grammaticas
facile expediunt, quod, quid agatur, non sentiunt, qualem
etiam Herodotus editorem et enarratorem hoc tempore
habuit, narrant post interpositam sententiam temporalem
non sane longam neque impeditam ad intellectum adiuvan-
dum pro *εὔχεσθαι* additum esse aliud verbum; obliviscun-
tur necessario ponendum fuisse *ἄρᾶσθαι*, quod etiam inter-
polatoribus quibusdam codicum in mentem venit, deinde,
ut toleretur, quod tolerari nullo modo potest, participium,
saltem accusativum ponendum fuisse, nominativum ne um-
bram quidem defensionis habere. (Artificia hæc etiam
Krügerus commemoravit, sed, ut hominem prudentem de-
cebat, plane diffidens.) In emendatione tentanda duo tenenda
sunt, primum nihil effici debere, quod non apte interponatur
inter *λαβεῖν* et *Λυδοὺς ἐν θαλάσῃ* et ad eiusdem rei
notionem pertineat, deinde verbi, quod nunc *ἄρώμενοι*
scribitur, postremas litteras nullo modo ex accusativi nota
oriri potuisse. Multa mihi conanti maxime probabile visum
est, separandas esse litteras in unum conflatas scribendumque
esse: *λαβεῖν ἄρ᾽, ὧ θεοί, Λυδοὺς ἐν θαλάσῃ*. Perapte
interponitur tamquam ex ipsa insulanorum Græcorum sen-
tentia et oratione exclamatio demonstrans, quam ridicule et
contra rerum naturam in unum coniungantur Lydi et mare.
(*Ἄρα*, igitur, quoniam quidem Cræsus naves ædificet.)

Ibid. 74 (de Syennesi et Labynetō pacem inter Lydos et
Medos componentibus et eam nuptiarum communione con-
firmantibus): *Ἀλυάττεα γὰρ ἔγνωσαν δοῦναι τὴν θυ-
γατέρα Ἀρύηνιν Ἀστυάγει τῷ Κυαξάρῳ παιδί*. Non

tamquam iudices sententia interposita hoc fieri iusserunt, sed persuaserunt regibus Medorum et Lydorum, ut ita facerent, hoc est (usu loquendi Herodoteo et Hippocrateo), *ἀνέγνωσαν*. Litteræ *αν* exciderunt post *αρ*.

Ibid. 78: *ἀντίνα δὲ ἔπεμπε (Κροῖσος) θεοπρόπους ἐς τῶν ἐξηγητέων Τελμησσέων*. Non solum articulus prave omissus ante *Τελμησσέων* mendum arguit, sed ipse genetivus ferri nullo modo potest; longe enim aliter dicitur *ἐς διδασκάλων φοιτᾶν* et similia de iis, qui domum aliquam intrant. Excidit substantivum aut collegium publicum et ordinem vatum et interpretum aut congregandi locum significans. Fortasse scriptum fuerat: *ἐς τῶν ἐξηγητέων τὸ τέλος τῶν Τελμησσέων*.

Ibid. 86 (in Croesi rogo impositi narratione de Solone): *ἔλεγε δὴ ὡς ἦλθε ἀρχὴν ὁ Σόλων ἐὼν Ἀθηναῖος, καὶ θεησάμενος πάντα τὸν ἑωυτοῦ ὄλβον ἀποφλαυρίσειε οἷα δὴ εἶπας, ὥς τε αὐτῷ πάντα ἀποβέβηκέ οἱ τῇ περ ἐκεῖνος εἶπε κ. τ. λ.* Prorsus ineptum est *οἷα δὴ* participio præpositum („utpote qui dixisset, quasi dixisset“), neque melius ἢ *δὴ*. Scribendum: *ὡς . . . πάντα τὸν ἑωυτοῦ ὄλβον ἀποφλαυρίσειε, οἷά τε εἶπας, ὥς τε κ. τ. λ.*, „quem-admodum contempsisset quaque oratione“.

Ibid. 132 (de ritu sacrificandi apud Persas): *διαθέντος δὲ αὐτοῦ (ὃς θύει) Μάγος ἀνὴρ παρεστὼς ἐπαείδει θεογονίην, οἷην δὴ ἐκεῖνοι λέγουσι εἶναι τὴν ἐπαιοιδήν*. Iure quis miretur, cur in singulis sacrificiis *θεογονία* decantetur, cum præsertim apud Persas nulla omnino fuerit, qualem Græci intelligebant et appellabant, *θεογονία*. Sed manifestius mendum coarguunt ea, quæ sequuntur inde ab *οἷην δὴ*, quæ verba apertissime significant sacris accini *ἐπωδήν*, qualis quidem apud Persas in usu sit, ita ut nihil Herodotus de eius formula aut argumento affirmet; itaque Herodotus scripserat: *Μάγος ἀνὴρ παρεστὼς ἐπαείδει θεοῖς, οἷην δὴ ἐκεῖνοι λέγουσι εἶναι τὴν ἐπαιοιδήν*.

Ex *θεοῖς οἴην* geminata voce ortum est *θεογονίην*. Ceterum non intercesserim, si quis pro *λέγουσι* scribi iusserit *θέλουσι*. Non quæritur, qualem dicant *ἐπωδήν* esse, sed significatur formulam incantandi præscriptam esse Persarum et Magorum lege.

Ibid. 195: *ἐσθῆτι δὲ τοιῇδε χρέονται, κιθῶνι ποδηνεκῆϊ λινέῳ, καὶ ἐπὶ τοῦτον ἄλλον εἰρίνεον κιθῶνα ἐπενδύνει καὶ χλανίδιον λευκὸν περιβαλλόμενος*. Perverse copulantur *ἐπενδύνει καὶ . . περιβαλλόμενος* (nam si *χλανίδιον* et *κιθῶνα* coniungi dicas, ineptissime abundat *περιβαλλόμενος*). Prava particula sublata restituetur simul rectior verbi forma: *ἄλλον εἰρίνεον κιθῶνα ἐπενδύνεται, χλανίδιον λευκὸν περιβαλλόμενος*.

II, 7: *ἡ μὲν γὰρ ἐς Πίσαν ἐξ Ἀθηνέων (ὁδὸς) καταδεῖ πεντεκαίδεκα σταδίων ὡς μὴ εἶναι πεντακοσίων καὶ χιλίων, ἡ δὲ ἐς Ἡλίον πόλιν ἀπὸ θαλάσσης πληροῖ ἐς τὸν ἀριθμὸν τοῦτον*. Scribendum sine dubio: *πληροῖ τὸν ἀριθμὸν τοῦτον*; hoc recte contrarium est illi *καταδεῖν σταδίων*. Expletur numerus, non explentur stadia ad numerum.

Ibid. 8: *τοῦτο μὲν νυν τὸ οὗρος (ad orientalem partem Ægypti) τοιοῦτό ἐστι, τὸ δὲ πρὸς Λιβύης τῆς Αἰγύπτου οὗρος ἄλλο πέτρινον τείνει, ἐν τῷ αἰ πυραμίδες ἔννεισι, ψάμμῳ κατειλυμένον, τεταμένον τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ τοῦ Ἀραβίου τὰ πρὸς μεσαμβρίην φέροντα*. Mire inter ea, quæ ad naturam montis ipsius describendam pertinent (*πέτρινον—ψάμμῳ κατειλυμένον*), interponitur illa de pyramidibus admonitio; sed longe gravius est, quod neque Herodotus alibi neque quisquam umquam contra rerum fidem narravit pyramides in monte Libyco sitas esse, quas omnes novimus, Herodoto ipso primum teste, si teste in tali re opus est, in planitie ad Nilum insurgere. Itaque transpositione peccatum est, qua sublata sic locus sine ulla offensione decurrit: *τὸ δὲ πρὸς Λιβύης τῆς Αἰγύπτου,*

ἐν τῷ αἰ πυραμίδες ἐνείσι, οὕρος ἄλλο πέτρινον τείνει
ψάμμῳ κατειλυμένον κ. τ. λ. Apte Herodotus ab orientali
parte Ægypti ad occidentalem transiens admonet in hac
parte pyramides sitas esse, quas statim legentium animis
obiicit, præcipuum et in lectorum exspectatione et ipsius
narratione locum tenentes.

Ibid. 25: διεξιὼν τῆς Λιβύης τὰ ἄνω ὁ ἥλιος τάδε
ποιεῖ· ἅτε διὰ παντὸς τοῦ χρόνου αἰθρίου τε ἑόντος
τοῦ ἥερος τοῦ κατὰ ταῦτα τὰ χωρία καὶ ἀλεεινῆς τῆς
χώρης εἰούσης καὶ ἀνέμων ψυχρῶν, διεξιὼν ποιεῖ οἶόν
περ καὶ τὸ θέρος ἐώθεε ποιεῖν ἰὼν τὸ μέσον τοῦ
οὐρανοῦ· ἔλκει γὰρ ἐπ' ἐωυτὸν τὸ ὕδωρ κ. τ. λ. Hanc
codicum scripturam Steinius nuper revocavit, et quasi omnia
plana ac perspicua essent, in commentario Germanice scripto
ne verbo quidem admonuit, quemadmodum intelligenda
essent illa καὶ ἀνέμων ψυχρῶν, in quibus ne ipsa quidem
orationis forma constat; neque enim illi ἀλεεινῆς τῆς
χώρης εἰούσης recte adiungitur, ut audiat *ἑόντων*, sine
articulo hoc καὶ ἀνέμων ψυχρῶν. Sed hoc leve est, illud
gravissimum et eiusmodi, ut occultandæ pravitatis nullum
perfugium relinquatur, quod Herodotus primum in interiore
Africa frigidos ventos spirare narrat, quam regionem ca-
lidissimam ipse ubique describit, deinde hos ipsos ventos
vim solis adiuvare in attollenda aqua. Hæc cum rerum
naturæ non minus quam Herodoti sententiæ repugnare ac
prorsus contrarium dici debere superiores editores intellexis-
sent, pro καὶ ἀνέμων scripserant, licenter sane orationem
interpolantes: οὐκ ἑόντων ἀνέμων ψυχρῶν. Et tamen
quantum hæc licentia stultæ religioni præstat, codicum
scripturam non cum nota mendii retinenti, sed tamquam
sanam tacite ponenti! Sed recta illa sententia, quam
editores requisiverant, facillime et certissime efficitur, erro-
risque origo perspicue aperitur hac emendatione: ἀλεεινῆς
τῆς χώρης εἰούσης καὶ <ἀνευ> ἀνέμων ψυχρῶν. Excidit
præpositio ante vocabulum a tribus litteris iisdem incipiens,

quemadmodum in Plinii Panegyrico cap. 37 sine ante singulorum.*)

Ibid. 49: οὐ γὰρ δὴ συμπέσειν γε φήσω τὰ τε ἐν Αἰγύπτῳ ποιούμενα τῷ θεῷ καὶ τὰ ἐν τοῖσι "Ελλήσι ὁμότροπα γὰρ ἂν ἦν τοῖσι "Ελλήσι καὶ οὐ νεωστὶ ἐσηγμένα. Ritibus nuper aliunde illatis (νεωστὶ ἐσηγμένοις) contrarii sunt non similes ritus (ὁμότροποι), sed domi inventi et apud ipsum populum nati, neque Herodotus similem esse ritum Ægyptium et Græcum negat, quamquam levia quædam Melampodem mutasse dicit. Scripserat igitur Herodotus ὁμότροπα, simul et domi nata et orta. [Sic iam De la Barre coniecisse apud Krügerum sero video.]

Ibid. 93 (de granis ovorum, quæ pisces feminæ emitant, mares devorent): εἰσὶ δὲ οἱ κέγχροι οὗτοι ἰχθύες. Hæc conciliari cum illis, quæ sequuntur (ἐκ δὲ τῶν περιγινομένων καὶ μὴ καταπινομένων κέγχρων οἱ τρεφόμενοι ἰχθύες γίνονται) nullo pacto possunt; apertissime enim Herodotus a granis distinguit pisces, qui ex granis non devoratis oriantur. Scripserat Herodotus: εἰσὶ δὲ οἱ κέγχροι οὕτω ἰχθύες, ἐκ δὲ τῶν περιγινομένων . . . κέγχρων . . . ἰχθύες γίνονται.**)

*) Hanc emendationem cum in novis annalibus philologicis septentrionalibus vol. 3 p. 141 proposuissem, dixit quædam contra Steinius in Bursiani annalibus philologicis prorsus refutatione indigna. Tantum quod propter editionis suæ consilium interpolatæ illius scripturæ mentionem a se omisam scribit, non omissionem ipsam per se reprehenderam, sed quod ne illo quidem superiorum editorum consensu admonitus esset, ut de sententia et re aliquid cogitaret.

**) Ibid. 121, 5, ubi in sententiis prorsus ex æquo positis mire variatur: ὅτε τοῦ ἀδελφεοῦ . . . ἀποτάμοι τὴν κεφαλὴν . . . ὅτι . . . καταλύσειε . . . τὸν νέκυν, et propter hanc causam et propter regulam in syntaxi mea Græca § 132 a not. 1

Ibid. 142: ἐν τοίνυν τούτῳ τῷ χρόνῳ τετράκις ἔλεγον ἐξ ἡθέων τὸν ἥλιον ἀνατεῖλαι · ἐνθα τε νῦν καταδύεται. ἐνθεῦτεν δὲς ἐπανατεῖλαι, καὶ ἐνθεν νῦν ἀνατέλλει, ἐνθαῦτα δὲς καταδύναι. Primo loco ἀνατεῖλαι corruptum esse manifestum est; neque enim solem narrabant quater ex usitato loco ortum esse (id enim quotidie fiebat), sed quater consuetum locum et situm mutasse, ita ut contraria regione et oreretur et occideret. Herodotus scripsisse videtur: ἐξ ἡθέων τὸν ἥλιον ἀναστῆναι, migrasse. (Sublato, quod Krügerus volebat, simpliciter ἀνατεῖλαι nec oratio nec sententia constat.)

III, 14: καὶ ταῦτα ὡς ἀπενειχθέντα ὑπὸ τούτου, εὖ δοκέειν σφί εἰρησθαι. Quoniam neque ὡς additum esse a librariis probabile est neque lacunæ ullum indicium sententia facit, scribendum videtur: καὶ ταῦτα ὡς ἀπενειχθέντα ὑπὸ τούτου, ut Herodotus, oratione in obliquam formam ex recta subito traducta (δοκέειν), etiam temporalem sententiam suo more infinita forma extulerit (synt. Græc. § 169 b).

Ibid. 129 (de Dario cruris luxatione laboranti): τῇ δὲ δὴ ὀγδόῃ ἡμέρῃ ἔχοντί οἱ φλαύρως, οἷα δὴ παρακούσας τις πρότερον ἔτι ἐν Σάρδισι τοῦ Κροτωνιήτεω Δημοκῆδεος τὴν τέχνην ἀγγέλλει τῷ Δαρείῳ. Quod παρακούειν enarrant obiter et minus diligenter audire, neque hæc significatio præpositione παρὰ effici potest, neque ulla est causa, cur hic minor diligentia significetur. Opinor Herodotum scripsisse προακούσας τις πρότερον, geminatione apud eum minime infrequenti (προακούσας — πρότερον).

IV, 6: σύμπασιν δὲ εἶναι ὄνομα Σκολότους, τοῖ βασιλέος ἐπωνυμίην· Σκύθας δὲ Ἑλληνες ὠνόμασαν.

indicatam utroque loco scribendum esse ὅτι, dixi in libello paucis noto, qui inscribitur: *Bemerkungen über einige Punkte der griechischen Wortfügungslehre* (1848) p. 16.

Necessario aut ipsum nomen regis ponendum erat, aut infinite dicendum βασιλέος τινός. Sed accusativus ἐπωνυμίην nullo exemplo sic ponitur cum genetivo (ὄνομά μοί ἐστιν ἐπωνυμίην τινός, etsi recte ἐπωνυμίην additur cognomento ipsi). Videtur Herodotus scripsisse: εἶναι οὖνομα Σκολότους <κατὰ Σκολότον> βασιλέος ἐπωνυμίην, librarii oculus in litteris geminatis aberrasse. Sic enim Græce dicitur: κατ' ἐπωνυμίην τινός ὀνομάζεσθαι τι. (Paulo aliter Krügerus.)

Ibid. 11 (de dissensu Cimmeriorum, utrum armis se contra Scythas defenderent necne): τὴν μὲν γὰρ δὴ τοῦ δήμου φέρειν γνώμην ὥς ἀπαλλάσσεσθαι πρῆγμα εἶη μηδὲ πρὸ πολλοῦ δεόμενα κινδυνεύειν, τὴν δὲ τῶν βασιλέων διαμάχεσθαι κ. τ. λ. Sic codices fide digni, nisi quod in Angelicano pro δεόμενα prima manus scripsit γινόμενα. In vera scriptura exquirenda proficisci oportet a δεόμενα, quam participii terminationem nemo hic interpositurus erat nisi a superioribus acceptam; ad id participium apte accommodatur πολλοῦ; relinquitur primum, ut una littera addita efficiatur præpositio ad δεόμενα apta, πρὸς, deinde, quoniam post πολλοῦ δεόμενα sententiam non explet, reperiendum est substantivum, quod inter πολλοῦ et δεόμενα interciderit; quærenti autem proximum se offert πόνον, ut efficiatur πρὸς πολλοῦ πόνον δεόμενα κινδυνεύειν, periclitari adversus res magnam molestiam et difficultatem habentes. Non pro certa hanc emendationem vendito, sed veram formam orationis me attigisse puto. (πρὸς πολλοῦ δέους γέμοντα?)*)

*) In talibus locis et interdum tacere præstat et coniecturæ aberranti venia parata esse debet; sed eiusmodi monstra excogitari, ut ex πολλοῦ fiat σποδοῦ et πρὸ σποδοῦ κινδυνεύειν accipiatur de soli patriæ defensione (quasi dicas pro pulvere certare) et deinde his interponatur ex interpolatis codicibus δεόμενον, neque structura neque sententia cum reliquis ulla ex parte coniunctum, id vero non ferendum est.

Ibid. 28: *κεχώρισται δὲ οὗτος ὁ χειμὼν τοὺς τρόπους πᾶσι τοῖσι ἐν ἄλλοισι χωρίοισι γινομένοισι χειμῶσι.* Dativus πᾶσι τοῖσι . . . γινομένοισι χειμῶσι expediri nullo pacto potest; verbo *χωρίζεσθαι* necessario genetivus adiungendus erat. Post τοὺς τρόπους excidit adiectivum dissimilitudinem significans et dativum regens; id autem adiectivum eius formæ fuit, ut facile post *τρόπους* propter litterarum similitudinem omitteretur. Scriptum fuerat aut *τοὺς τρόπους ἀντίτροπος* (ἀλλότροπος) nova adiectivi compositione aut *τοὺς τρόπους οὐχ ὁμοιότροπος.*

Ibid. 120 (de consilio Scytharum eos, qui belli societatem abnuerant, ad bellum cogendi): *εἰ γὰρ μὴ ἐκόντες γε ὑπέδυσαν τὸν πόλεμον τὸν πρὸς Πέρσας, ἀλλ' ἀέκοντας ἐκπολεμῶσαι.* Neque activum verbi genus ferri potest, quoniam necessario, quemadmodum *ὑπέδυσαν*, ad eos Scythas, qui antea societatem belli declinaverant, refertur, neque aoristus infinitivi, scribendumque necessario *ἐκπολεμώσεσθαι.*

V, 31: *σὺ ἐς οἶκον τὸν βασιλέος ἐξηγητῆς γίνεαι προηγμάτων ἀγαθῶν, καὶ ταῦτα εὖ παραινέεις πάντα κ. τ. λ.* Non agitur de interpretando enarrandove, sed de proponendis consiliis et in aulam (ἐς οἶκον τὸν βασιλέος) introducendis; itaque scribendum est: *ἐξηγητῆς γίνεαι προηγμάτων ἀγαθῶν* (hoc est, *εἰσηγῆ πρόγματα ἀγαθά*).

Ibid. 117 (de oppidis ad Hellespontum a Daurise Persa captis): *ταύτας μὲν ἐπ' ἡμέρῃ ἐκάστη αἴρεε.* Scribendum sine dubitatione: *ἐπ' ἡμέρῃ ἐκάστην αἴρεε.* In singulis oppidis oppugnandis singulos dies consumptos Herodotus dicit; adiectivum ad præcedens nomen accommodatum a librario est. [Sic iam Nitzschium comm. in Od. I p. 108 scribi voluisse admoneor.]

VI, 128 (de Clisthenis erga procos filiæ benignitate): *ὅσον γὰρ κατεῖχε χρόνον αὐτούς, τοῦτον πάντα ἐποίησε*

καὶ ἅμα ἐξείνιξε μεγαλοπρεπείως. Quid faciebat (ἐποίεε) Clisthenes? Ne quis putet obiectum verbi contineri vocabulo πάντα, primum hoc manifesto coniungitur cum τοῦτον (per hoc omne tempus), deinde hoc ipsum πάντα ἐποίηε nimis infinite dicitur nec ullam habet actionis proprie ad procos pertinentis significationem. Quoniam ipsius verbi probabilis correctio non succurrit (— nam etiamsi ἐκόσμεε scribas, nimis infinita significatio sit —), suspicor ante ἐποίηε excidisse vocabulum ab iisdem litteris incipiens, ipsius rei, qua de agitur, declarandæ proprium: τοῦτον πάντα <ἐπιστίους> ἐποίηε. Hospitio domi suæ excipiebat.

Ibid. 129 (de procis post cenam musica et disputando certantibus): προϊούσης δὲ τῆς πόσιος κατέχων πολλὸν τοὺς ἄλλους ὁ Ἰπποκλείδης ἐκέλευσέ οἱ τὸν ἀνλητὴν ἀνλῆσαι ἐμμελείην. Non video, quid hoc loco significare possit κατέχων, opinorque scribendum καθελών, longe ceteris certando superatis superior.

VII, 10, 1 (in oratione Artabani): ὦ βασιλεῦ, μὴ λεχθεισέων μὲν γνωμίων ἀντιέων ἀλλήλῃσι οὐκ ἔστι τὴν ἀμείνω αἰρεόμενον ἐλέσθαι, ἀλλὰ δεῖ τῇ εἰρημένῃ χρᾶσθαι, λεχθεισέων δὲ ἔστι κ. τ. λ. Prorsus mirifice idem verbum geminatur, αἰρεόμενον ἐλέσθαι, eligentem eligere Vix dubito, quin scriptum fuerit: τὴν ἀμείνω αἰρεόμενον ἔχεσθαι, meliorem eligere eamque firmiter tenere.

Ibid. 21: οἱ μὲν γὰρ νέας παρείχοντο, οἱ δὲ ἐς πεζὸν ἐτετάχατο, τοῖσι δὲ ἵππος προσετέτακτο, τοῖσι δὲ ἵππαγωγὰ πλοῖα στρατευόμενοισι, τοῖσι δὲ ἐς τὰς γεφύρας μακρὰς νέας παρέχειν, τοῖσι δὲ σιτὰ τε καὶ νέας. Quod in editionibus ante στρατευόμενοισι additur ἅμα, codices meliores non habent. Si significaretur eos, qui πλοῖα ἵππαγωγὰ præberent, ipsos quoque milites præbuisse, scribendum erat ἅμα αὐτοῖσι στρατευόμενοισι. Præterea duo separantur populorum civitatumque genera, prius eorum,

qui naves bellicas, pedites equitesve præbuerint, alterum, qui, ipsi pugnandi expertes, exercitui cum impedimentis transportando necessaria. Itaque opinor scribendum esse: τοῖσι δὲ ἱππαγωγὰ πλοῖα <τοῖσι> στρατευομένοισι. Et poterat τοῖσι non difficulter excidere post litteras οἷα. Ceterum in extremo membro et postremo genere eorum, qui exercitui necessaria præbuerint, mire coniunguntur οἷα τε καὶ νῆες, res inter se distantes et diiunctæ, cum præsertim νῆες magis ad classem ipsam pugnantium pertineant (— in pontibus enim struendis propter singularem usum nominantur adiecto μακραί —), hic potius πλοῖα exspectentur. Vereor, ne ab Herodoto aliud nomen positum fuerit rem cum cibariis coniunctam significans, sed certi nihil reperio.

Ibid. 127: τῶν δὲ καταλεχθέντων τούτων ποταμῶν ἐκ Κρησιωναίων ῥέων Ἐχείδωρος μούνος οὐκ ἀντέχρησε τῇ στρατιῇ πινόμενος, ἀλλ' ἐπέλιπε. Valde vereor, ne verbum ἀντιχρᾶν, quod pro eo, quod est sufficere, præter hunc locum infra etiam cap. 187 ponitur, errore conflatum sit ex alteroutro duorum huius significationis priorum; nam aut ἀπέχρησε dicendum videtur fuisse aut ἀντέσχε.

Ibid. 145: ἦσαν δὲ πρὸς τινὰς καὶ ἄλλους (πόλεμοι) ἐγκεχρημένοι, ὃ δὲ ὢν μέγιστος Ἀθηναίοισι τε καὶ Αἰγινήτησι. Nihil loci hic habere verbum, quod est ἐγχεῖσθαι, recte Reiskius intellexit; sed quæ substituit, minus probabilia sunt; opinor scriptum fuisse ἐνηργημένοι, de bellis cœptis et susceptis.

Ibid. 170: ὥστε φόνος Ἑλληνικὸς μέγιστος οὗτος δὴ ἐγένετο πάντων τῶν ἡμεῖς ἴδμεν, αὐτῶν τε Ταραντίνων καὶ Ῥηγίνων, οἳ ὑπὸ Μικύθου τοῦ Χοίρου ἀναγκασζόμενοι τῶν ἀσίων καὶ ἀπικόμενοι τιμωροὶ Ταραντίνοισι ἀπέθανον τρισχίλιοι οὕτω. αὐτῶν δὲ Ταραντίνων οὐκ ἐπὶ ἄριθμός. Si vera hæc esset scriptura, significaretur partem civium Reginorum invitam a Micyntho Tarentinis auxilio missam. Sed neque id uno verbo ἀναγκα-

ζόμενοι exprimi poterat et dicendum erat ἀναγκασθέντες; neque ullo modo probabile est a tyranni procuratore Tarentinis liberis auxilium summissum esse offensa eorum, qui tyranno parerent, voluntate. Repugnat etiam, quod additur, ἀπικόμενοι τιμωροί, quod de auxiliaribus sua voluntate adductis, non de militibus imperio tyranni ægre obedientibus apte dicitur. Significatur nimirum res in civitatibus Græcis frequentissimi exempli, partem civium Rheginorum propter tyrannidem exsules vagatos esse eosque se Tarentinis suo consilio adiunxisse. Itaque aut excidisse φεύγειν opinor (φεύγειν ἀναγκαζόμενοι) aut scribendum: οἱ ὑπὸ Μικύθου τοῦ Χοίρου ἀναχαζόμενοι τῶν ἀστῶν, paulo durius posito ὑπό apud verbum intransitivum, quemadmodum dicitur φεύγειν ὑπό τινος. (Pro οὕτω Pingelius probabiliter οὔτοι.)

Ibid. 180: καὶ ἔπειτα τῶν ἐπιβατέων αὐτῆς τὸν καλλιστεύοντα ἀγαγόντες ἐπὶ τῆς πρώρης τῆς νεὸς ἔσφαξαν, διαδέξιον ποιεύμενοι τὸν εἶλον τῶν Ἑλλήνων πρῶτον καὶ κάλλιστον. Neque alibi reperitur διαδέξιος, neque id significare potest, quod volunt, „valde faustum“, neque δέξιον ποιεῖσθαι τινα per se significare potest bonum omen ex aliquo captare. In litteris δια subesse puto vestigium vocabuli sententiæ necessarii: ἔσφαξαν, ὄρνιθα δέξιον ποιεύμενοι τὸν εἶλον τῶν Ἑλλήνων πρῶτον καὶ κάλλιστον.

Ibid. 191: ἡμέρας γὰρ δὴ ἐχείμαζε τρεῖς τέλος δὲ ἔντομά τε ποιεῦντες καὶ καταείδοντες γόησι οἱ Μάγοι τῷ ἀνέμῳ ἔπαυσαν τῇ τετάρτῃ ἡμέρῃ κ. τ. λ. Mendum esse in γόησι recte ab aliis intellectum est; nam neque dativus instrumenti de personis hoc loco ferri ullo modo potest, neque γόησι aliis Magi utebantur, ipsi γοητεύοντες, neque omnino aliis hominibus præter Magos in incantando locus erat. Una littera mutata scribendum est: καταείδοντες βοῇσι οἱ Μάγοι τῷ ἀνέμῳ. Clamoribus et eiulationibus ventum placaverunt.

Ibid. 194: τότε δὲ ἐς τοὺς Ἑλληνας καταπλώσας (Sandoces, qui olim regis iram effugerat) ἔμελλε οὐ τὸ δεύτερον διαφυγὼν ἔσεσθαι. Prorsus perverse pro eo, quod est ἔμελλε διαφεύξεσθαι, dicitur ἔμελλε διαφυγὼν ἔσεσθαι. Sub ἔσεσθαι latet verbum, quod lætitiā et gloriātionem devitato periculo significet. Utrum ἡδεσθαι fuerit aliud simile, non definio. (Reiskius et Valckenaerius περιέσεσθαι.)

Ibid. 212: ὥς δὲ οὐδὲν εὗρισκον ἄλλοιότερον οἱ Πέρσαι ἢ τῇ προτεραίῃ ἐνώρων, ἀπῆλυνον. Valde suspicor ab interpolatore additum εὗρισκον, non solum quod verbum alterutrum abundat et inaniter variatur, sed quod, si duo verba Herodotus posuisset, necessario scripsisset ἐωράκεσαν (ὠπώπεσαν).

VIII, 94: περιπίπτειν σφι (Corinthiis fugientibus) κέλητα θείῃ πομπῇ, τὸν οὐτε πέμψαντα φανῆναι οὐδένα, οὐτε τι τῶν ἀπὸ τῆς στρατιῆς εἰδόσι προσφέρεσθαι τοῖσι Κορινθίοισι. τῇδε δὲ συμβάλλονται εἶναι θεῖον τὸ προῆγμα. Sic dicitur τῇδε δέ, quasi indicetur secutura explicatio, cur divinitus factam rem putarint; ea vero explicatio superioribus continetur; itaque scribendum est: τῇ δὲ συμβάλλονται (propter quam ipsam causam coniectant).

Ibid. 106 (in Hermotimi ad Panionium mangonem verbis): οἱ (οἱ θεοί) σε ποιήσαντα ἀνόσια, νόμῳ δικαίῳ χρεώμενοι, ὑπήγαγον ἐς χεῖρας τὰς ἐμὰς, ὥστε σε μὴ μέμψασθαι τὴν ἀπ' ἐμέο τοι ἐσομένην δίκην. Prorsus per-versus in prædicenda poenæ severitate aoristus infinitivi, scribendumque μέμψεσθαι.

Ibid. 112: Θεμιστοκλῆς δὲ ἐσπέμπων ἐς τὰς ἄλλας νήσους ἀπειλητηρίους λόγους αἵτεε χρήματα διὰ τῶν ἀντιῶν ἀγγέλων, χρεώμενος τοῖσι καὶ πρὸς βασιλέα ἐχόρησας κ. τ. λ. Sic codices fide digni (Med., Rom., Flor.); sed quoniam manifesto abundat et sententiam perturbat participium χρεώμενος, cui accommodatum esset

τοῖς αὐτοῖς ἀγγέλοις, additur a plerisque λόγοισι ante τοῖσι, deinde, quod orationis et minarum forma ea, quæ subiicitur, Themistocles nullo modo apud regem uti poterat, pro βασιλείᾳ substituitur Ἀνδρίους, utrumque licenter. Rectius, opinor, tolletur χρεώμενος additum, ut responderet ei, quod sequitur, ἐχρήσατο. Non sine causa Herodotus Themistoclem narrat in negotiis diversis iisdem tamen nuntiis usum esse.

IX, 7: ἅμα δὲ τὸ τεῖχος σφι, τὸ ἐν τῷ Ἰσθμῷ ἐτείχεον, καὶ ἤδη ἐπάλξις ἐλάμβανε. Prava hæc est verborum coniunctio: ἅμα δὲ τὸ τεῖχος σφι . . . καὶ ἤδη ἐπάλξις ἐλάμβανε, ac ne ipse quidem locus pronominis σφί id ad ἐλάμβανε referri sinit. Particulæ καὶ ἤδη manifesto ostendunt duos separari rei et sententiæ gradus, ut primum munitio continuata dicatur, deinde, quousque iam processerit. Scribendum sine dubio: ἅμα δὲ τὸ τεῖχος σφι τὸ ἐν τῷ Ἰσθμῷ ἐτειχέετο καὶ ἤδη ἐπάλξις ἐλάμβανε. Articulus τό pro relativo acceptus errorem genuisse videtur.

Ibid. 57: προτερεόντων δὲ τῶν σὺν Πανσανίῃ, καταδόξας αὐτοὺς ἰθὺν τέχνη ἀπολιπεῖν αὐτόν, ἀναλαβόντα τὸν λόγον τὰ ὄπλα ἤγε βάδην πρὸς τὸ ἄλλο στίφος. Amompharetus, qui cedere loco noluerat, cum Pausaniam ceterosque cum eo discedere videret, putavit hoc certo et destinato consilio eos facere, in quo fefellit eum coniectura, nam Pausanias ideo tantum discesserat, quod putabat, si discedendi consilium audacter ostendisset. Amompharetum secuturum esse, quod accidit. Itaque arte Pausaniæ et simulata consilii firmitate permotus est, ut suo ipse consilio relicto Pausaniam sequeretur. Verum et ab hac rerum veritate abhorret ἰθὺν τέχνη, et ipsum per se prave dicitur, quoniam contraria sunt, quæ vere et sine ulla simulatione fiunt (ἰθὺν), et quæ arte (τέχνη). Aut igitur τέχνη prorsus omittendum aut, quod longe probabilius est, scribendum: καταδόξας αὐτοὺς ἰθὺν, <μὴ> τέχνη

ἀπολιπεῖν αὐτόν. Errorem genuit aut litteræ η geminatio aut ignoratio vocabuli ἰθάη absolute pro adverbio positi, quemadmodum alibi τὴν ἰθάην et ἐκ τῆς ἰθάης, apud Platonem εὐθεία περαίνειν.

Cap. III.

Demosthenes.

Demosthenis orationes inde ab duodevicesima perlegi denuo a. 1875, cum Leptineam scholis enarraturus eram, quas oculorum subito ingravescens hebetudo omittere me coegit. In ea lectione nonnulla annotavi et emendavi, quæ editione non indigna puto.

XVIII, 135: Οὐκοῦν ὅτε τούτου μέλλοντος ἀπῆλασεν ἡ βουλὴ καὶ προσέταξεν ἑτέρῳ, τότε καὶ προδότην εἶναι καὶ κακόνουν ὑμῖν ἀπέφηνεν. Mendosum esse τούτου μέλλοντος pro eo, quod dici debebat, τοῦτον μέλλοντα λέγειν vel potius τοῦτον μέλλοντα σύνδικον στέλλεσθαι, apparet; itaque varie et librarii interpolaverunt et corrigere recentiores tentarunt, nemo probabiliter. Exciderunt litteræ aliquot propter similitudinem viciniam, cum sic scriptum fuisset: Οὐκοῦν ὅτε τοῦτον <τοῦ δήμου> ἐλόντος ἀπῆλασεν ἡ βουλὴ κ. τ. λ.

Ibid. 210: καὶ παραλαμβάνειν γε ἅμα τῇ βακτηρίᾳ καὶ τῷ συμβόλῳ τὸ φρόνημα τὸ τῆς πόλεως νομίζειν ἕκαστον ὑμῶν δεῖ, ὅταν τὰ δημόσια εἰσῆγτε κρινούντες, εἴπερ ἄξια ἐκείνων πράττειν οἴεσθε χρῆναι. Non satis erat iudices putare se civitatis animi magnitudinem (τὸ φρόνημα τὸ τῆς πόλεως) suscipere, sed ipsum hunc animi habitum reapse suscipere debebant. Itaque prorsus suspicor νομίζειν mala manu additum esse Demosthenemque scripsisse tantum: καὶ παραλαμβάνειν γε ἅμα τῇ βακτηρίᾳ

κ. τ. σ. τὸ φρόνημα τὸ τῆς πόλεως ἕκαστον ὑμῶν δεῖ
κ. τ. λ.

XIX, 231: τί οὖν μετὰ ταῦτα; Ἀθηναῖοι λαβόντες (ἤδεσαν μὲν γὰρ πάλαι) τί δέ; τοὺς μὲν χρήματ' εἰληφότες καὶ δῶρα καὶ κατασχύναντας ἑαυτούς, τὴν πόλιν, τοὺς ἑαυτῶν παῖδας, ἀφείσαν καὶ νοῦν ἔχειν ἡγοῦντο καὶ τὴν πόλιν εὐθeneῖσθαι τὸν δὲ κατηγοροῦντα τί; ἐμβεβροντῆσθαι, τὴν πύλιν ἀγνοεῖν, οὐκ ἔχειν ὅποι τὰ ἑαυτοῦ ῥίπτῃ. Non quæritur, quid Athenienses de statu rei publicæ iudicaverint, sed quid de illorum hominum rei publicæ administratione. Itaque ubi scribitur εὐθeneῖσθαι, necessario requiritur activæ significationis verbum ad illos homines pertinens, quemadmodum in altero membro omnia pertinent ad τὸν κατηγοροῦντα. Sententiæ satisfacit καὶ τὴν πόλιν εὐ διαθεῖναι, litterarum vestigiis minus, ad quæ propius accederet εὐ θεῖσθαι; sed id de rebus bene suo usui accommodandis dicitur, quod hoc loco minus aptum est. Paulo ante neque τί δέ neque τί δαί verum esse potest; fortasse scriptum fuerat: λαβόντες (ἤδεσαν μὲν γὰρ πάλαι ἤδη) τοὺς μὲν κ. τ. λ.

Ibid. 266 (de Olynthiis): οὐδὲν αὐτοὺς τούτων ἐδυνήθη σῶσαι, ἀλλὰ πρὶν μὲν ἐξελθεῖν ἐνιαυτὸν τοῦ πολέμου τὰς πόλεις ἀπάσας ἀπωλωλέκυσαν τὰς ἐν τῇ Χαλκιδικῇ προδιδόντες. Sic Σ; ceteri οἱ προδιδόντες. Utrumque æque perversum est; nam neque Olynthiorum populus, de quo agitur, et quem servari potuisse orator negat, ipse urbes prodiderat, neque proditores urbes amiserant aut omnino in hanc sententiam de interitu Olynthiorum includi possunt. Tollendum simpliciter προδιδόντες, inepte additum propter id, quod sequitur, τοῖς προδοῦσιν (sententiæ accommodari poterat προδοθείσας, verum et abundaret neque facile in προδιδόντες transisset). [Sic iam Marklandus et alii.] Deinde quæ subiunguntur de proditorum multitudine ad omnia offerenda prompta, in codice Σ sic scri-

buntur: καὶ Φίλιππος οὐχ ὑπείχεν ὑπακούων τοῖς προδιδούσιν, οὐδ' εἶχεν ὅ τι πρῶτον λάβῃ, manifesto in ὑπείχεν mendo; quod ceteri codices habent, οὐκέτ' εἶχεν, redarguit et participium ὑπακούων et quod sequitur in altero membro recte scriptum, οὐδ' εἶχεν. Scribendum videtur: καὶ Φίλιππος οὐκ ἐπήρκει ὑπακούων τοῖς προδιδούσιν; non sufficebat offerentibus se proditoribus recipiendis.

XX, 34: τί οὖν οἴεσθε, ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τοῦτον τὸν τοιοῦτον περὶ ὑμᾶς γεγεννημένον, εἰ ἂν ἀκούσῃ νόμῳ τὴν ἀτέλειαν ὑμᾶς ἀφηρημένους αὐτὸν καὶ μηδ' ἂν μεταδόξῃ ποτὲ ψηφισαμένους ἐξεῖναι δοῦναι; Si participium ψηφισαμένους cum ἐξεῖναι δοῦναι coniungeretur, necessario præsens poneretur tempus, et tamen totum abundaret, nisi scriberetur μεταψηφίζομένους. Scribendum: μηδ' ἂν. μεταδόξῃ ποτὲ ψηφισαμένοις, ἐξεῖναι δοῦναι, ne si decreti quidem vos pœnituerit.

XXI, 41: ἃ δ' ἂν ἐκ πολλοῦ συνεχῶς ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας παρὰ τοὺς νόμους πράττων τις φωρεῖται, οὐ μόνον δῆπου τοῦ μὴ μετ' ὀργῆς ἀπέχει, ἀλλὰ καὶ βεβουλευμένως ὁ τοιοῦτος ὑβρίζων ἐστὶν ἤδη φανερός. Quamquam de particula μὴ in Græco sermone apud infinitivum ad nostrum sensum abundanti diligenter quæsi vi exposuique in libello syntaxi meæ Græcæ adiuncto (*Be-merkungen über einige Punkte der griechischen Wortfügungslehre* p. 47 sqq.), tamen non video, quomodo dici possit ἀπέχει τοῦ μὴ μετ' ὀργῆς, cum hoc intelligatur: „abest ab eo, ut iratus faciat fiatve“. Valde vereor, ne scriptum fuerit a Demosthene: οὐ μόνον δῆπου τὸ μὴ μετ' ὀργῆς ἀπέχει, rariore illo usu verbi ἀπέχειν, quo dicitur de iis, quæ iam acceperimus teneamusque, ut hæc sit sententia: non solum impressam habet et continet notam rei non ira factæ, hoc est, non solum caret excusatione rei per

iram factæ. Exempla verbi iam Demosthenis ætate sic positi habet altera lexici Papii editio.

Ibid. 97: εἴθ' ὑμεῖς τὸν οὕτως ὁμόν, τὸν οὕτως ἀγνώμονα . . . τοῦτον ὑβρίζοντα λαβόντες εἰς τινὰ τῶν πολιτῶν ἀφήσετε, καὶ μήθ' ἐορτῆς μήτε ἱερῶν μήτε νόμου μήτ' ἄλλου μηδενὸς πρόνοιαν ποιούμενον οὐ καταψηφιεῖσθε; οὐ παράδειγμα ποιήσετε; Omni sermonis usui repugnat καταψηφίζεσθαι cum accusativo coniunctum. Præterea πρόνοιαν ποιεῖσθαι ἐορτῆς καὶ ἱερῶν καὶ νόμου, hoc est, prospicere sacris cet., non de eo dicitur, qui sacra et legem reveretur nec violat, sed de eo, qui curat, ut ea inviolata ab aliis servantur. Scribendum est igitur: καὶ μήθ' ἐορτῆς μήτε ἱερῶν μήτε νόμου μήτ' ἄλλου μηδενὸς πρόνοιαν ποιούμενοι οὐ καταψηφιεῖσθε; hoc est: neglectaque sacrorum et legis omniumque aliorum cura et tutela non condemnabitis? Interrogationi negativæ futuri temporis imperandi vim habenti additur participium declarans, quid adiunctum sit neglecto imperio. Si iudices non condemnaverint, neque sacris neque legi prospexerint. [Sic Lambinus.]

Ibid. 114: Οὕτω τοίνυν οὗτός ἐστιν ἀσεβὴς καὶ μιαιφόνος καὶ πᾶν ἂν ὑποστὰς εἰπεῖν καὶ προᾶξαι, εἰ δ' ἀληθὲς ἢ ψεῦδος ἢ πρὸς ἐχθρὸν ἢ φίλον ἢ τὰ τοιαῦτα, ἀλλ' οὐδ' ὅτιοῦν διορίζων, ὥστ' ἐπαιτιασάμενός με φόνου . . . εἴασε μὲν με εἰσιτήρια ὑπὲρ τῆς βουλῆς ἱεροποιῆσαι κ. τ. λ. Manifestum est inter hæc πᾶν ἂν ὑποστὰς εἰπεῖν καὶ προᾶξαι, εἰ δ' ἀληθὲς ἢ ψεῦδος . . . οὐδ' ὅτιοῦν διορίζων non posse interponi ἀλλά. Scribendum: ἢ τὰ τοιαῦτ' ἀλλ' (ἄλλα), οὐδ' ὅτιοῦν διορίζων. Nihil curat homo impius, quæ faciat dicatque, vera sint an falsa, utrum amicum an inimicum attingant, neque alia huiusmodi, quæ curare et quærere homines honesti solent.

Ibid. 125: δόντα λόγον καὶ ὑποσχόντα κρίσιν περὶ ὧν ἂν τις ἐγκαλῇ, τότε ἀμύνεσθαι τοὺς ἀδίκως ἐφ' αὐτὸν

ἐλθόντας χορή, καὶ τότε ἂν ἀδικοῦντα ὁρᾷ τις, οὐ προ-
 κταρπάζειν κ. τ. λ. In his καὶ τότε ἂν ἄ. ὁρᾷ τις nulla
 est orationis structura; erit recta et legitima, si scripseris:
 καὶ τότε ὅτ' ἂν ἀδικοῦντα ὁρᾷ τις. Duæ ponuntur iuste
 adversarios persecuendi condiciones, prior, ut ipse te iudicio
 defenderis, altera, ut adversarios reapse in aliquo facinore
 deprehenderis. Ceterum recte Bekkerus et superiores cum
 deterioribus codicibus ἀδικοῦντας scribunt, alioquin de-
 bebat esse: ἀδικοῦντά τινα, minus apte concurrentibus
 τινά et τίς.

Ibid. 189: εἰ μέντοι ῥήτωρ ἐστὶν οἷους ἐνίους τῶν λε-
 γόντων ἐγὼ καὶ ὑμεῖς δὲ ὁρᾶτε, ἀναιδεῖς καὶ ὑφ' ὑμῶν
 πεπλουτηκότας, οὐκ ἂν εἶην οὗτος ἐγώ. Nihil est ὑπὸ
 τοῦ δήμου πλουτεῖν, quoniam in verbo πλουτεῖν nulla
 huiusmodi patiendi significatio fingi potest, qualis est verbi
 causa, cum dicitur θνήσκειν ὑπὸ τινος. Neque populus
 ipse huiusmodi homines, de quibus agitur, ditabat, sed illi
 populum defraudantes peculatu divitias corradebant, hoc
 est, ἀπὸ τοῦ δήμου ἐπλούτουν. Scribendum igitur ἄφ'
 ὑμῶν. [Sic iam Cobetus.]

XXII, 20: ὅτι τοίνυν οὐδ' αἷτιος ἄλλος οὐδεὶς
 ἀνθρώπων ἐστὶ τοῦ μὴ πεποιῆσθαι τὰς ναῦς, τοῦτο
 σαφῶς ὑμῖν ἐπιδείξω· ἀνελοῦσα γὰρ ἡ βουλὴ τὸν νόμον
 τοῦτον ἐχειροτόνησεν αὐτῇ. Sic Σ. Qui interpolate αὐτήν
 scripserunt, ut nihil de sententia dicam (quid est enim,
 senatum semet ipsum creasse?), non animadverterunt τοῦτον
 obiecti loco pertinere ad ἐχειροτόνησεν, non solum quod
 bis supra in hac ipsa paragrapho simpliciter ὁ νόμος
 dicitur, non οὗτος ὁ νόμος, sed quod necessario Androtionis
 persona in hanc sententiam includi et cum senatus facto
 coniungi debet, quoniam alioquin nulla eius culpa signi-
 ficatur. Senatus igitur Androtionem ἐχειροτόνησεν et munus
 ei aliquod demandavit; quodnam id fuit? In hac enim
 ipsa muneris demandatione tota argumentatio posita est.

Rem manifestam faciunt et tota oratio, in qua agitur de decreto ab Androtione ad populum de senatu laudando et coronando lato, et dativus *αὐτῇ*, ipsa denique litterarum vestigia. Scripserat enim Demosthenes: *τοῦτον ἐχειροτόνησεν <ἐπαινέτην> αὐτῇ*. Senatus cum legem de triremibus faciendis sustulisset, hunc ipsum Androtionem subornavit, qui nihilo minus de se laudando ad populum ferret, eumque sibi laudatorem creavit, ex quo apparere orator significat, eius in tota re præcipuas partes fuisse. Non nimis difficulter ante *αὐτῇ* excidit *ἐπαινέτην*. Unum addo proprium esse nomen *ἐπαινεῖτον*, quoniam decretum *ἐπαινεῖν καὶ στεφανοῦν τὴν βουλὴν* iubebat.

Ibid. 33: *Περὶ μὲν τοίνυν τοῦ νόμου, καθ' ὃν ὠφληκότες αὐτοῦ τοῦ πατρὸς τῷ δημοσίῳ χρήματα καὶ οὐκ ἐπιτεκνότες οὐκ ἔξεσι λέγειν οὐδὲ γράφειν τούτῳ, ταῦτα δίκαια λέγειν ἂν ἔχοιτε εἰκότως, εἰάν φῃ δεῖν ἡμᾶς αὐτὸν ἐνδεικνύναι*. Non hæc argumenta opponi Androtioni suffugia quærenti poterant, quoniam de ea lege, ad quam nunc demum transitur, nihil ante dictum erat, sed in hac lege eadem ratione Androtioni occurri poterat, qua in superiore orator ei occurrerat. Scribendum igitur: *ταὐτὰ δίκαια*. (Debebat præterea dici aut *ταῦτα τὰ δίκαια*, ut *δίκαια* pro substantivo esset, aut *ταῦτα δικαίως*.)

XXIII, 142: *ἐν δὲ Λαμψάκῳ τινὲς ἄνθρωποι γίγνονται δύο· Θεσσαγόρας ὄνομ' αὐτῷ, θατέρῳ δ' Ἐξήκεστος*. Quis umquam in ulla lingua sic loquitur, ut duobus significatis hominibus subiungat ei nomen esse hoc, alteri illud, ac non sic dicit, alteri nomen esse hoc, alteri illud? Atque ad hanc formam scripsit etiam Demosthenes: *Θεσσαγόρας ὄνομ' αὐτῶν <θατέρῳ>, θατέρῳ δ' Ἐξήκεστος*. Omissum errore alterum *θατέρῳ* effecit, ut, quoniam dativus aperte desiderabatur, detracta littera *ν* fieret *αὐτῷ*.

XXIV, 41: *ὅλος μὲν γάρ ἐστιν ἅπασιν ἐναντίος*

τοῖς οὖσι, μάλιστα δὲ τούτῳ. Non huic legi, quæ proxime commemorata est, contraria maxime erat ea, quæ accusatur, hoc est, ipsa sibi (— nam ipsa illa commemorata erat —), sed cum universa omnibus, quæ exstant, legibus contraria erat, tum maxime hoc, de quo dictum erat, eius caput. Scriptum igitur fuerat: *μάλιστα δὲ τοῦτο*, atque inter se referuntur tota lex et pars eius.

Ibid. 115: ὥετο γὰρ δεῖν τὸν γε τὰ αἰσχροῦ ἔργα ἐργαζόμενον μὴ ἂν ὑφείλετο μόνον ἀποδόντα ἀπηλλάχθαι (πολλοὶ γὰρ ἂν αὐτῷ ἐδόκουν οὕτω γ' οἱ κλέπται ἔσσεσθαι, εἰ μέλλοιεν λαθόντες μὲν ἔξειν, μὴ λαθόντες δ' αὐτὰ μόνον καταθήσειν ἂν ὑφείλοντο) κ. τ. λ. Tollendum necessario ἄν, quod neque cum ἐδόκουν coniungi potest (— neque enim hoc legis auctori visum esset, sed videbatur —), neque cum ἔσσεσθαι. [Sic Cobetus.]

Ibid. 201: καίτοι ὅστις μέλλων κληρονομήσειν τῆς ἀτιμίας, ἂν ἐκεῖνός τι πάθῃ, μὴ οἶται δεῖν ἐκτίσαι, ἀλλὰ κερδαίνειν, ὃν ἐκεῖνος ζῇ χρόνον, ἀξιοὶ τοῦτο τὸ κέρδος, τίνος ἂν ὑμῖν ἀποσχέσθαι δοκεῖ; Lucrum, quod Timocrates turpiter non spernit, positum est in eo ipso, quod, quamdiu pater vivat, non exsolvat, quod is rei publicæ debeat; itaque hoc tempus lucri facit, κερδαίνει τοῦτον τὸν χρόνον, non per hoc tempus aliud lucrum quærit aut habet. Valde vereor, ne verba τοῦτο τὸ κέρδος addita sint ab aliquo, qui sententiam verborum κερδαίνειν, ὃν ἐκεῖνος ζῇ χρόνον non intellexerit.

Ibid. 209: (Timocrates) νόμιον τέθεικε φανερώς, ὃς οὐκ ἀνοίγνυσσι τὸ δεσμωτήριον, ἀλλὰ καθαιρεῖ, προσπεριείληψε δὲ καὶ τὰ δικαστήρια. τίς γὰρ ἢ τούτων ἢ ἐκείνων χρεῖα, ὅταν οἷς τετίμηται δεσμοῦ λύνωνται, καὶ τὸ λοιπὸν τιμήσῃ τέ τῳ, μηδὲν ὑμῖν ἢ πλεον; Necessary scribendum: τίς γὰρ ἢ τούτων (τῶν δικαστηρίων) ἢ ἐκείνου (τοῦ δεσμωτηρίου) χρεῖα; Pronominis numerus ab oscitante librario accommodatus est ad τούτων.

Ibid. 217: οὗτος τοίνυν ἐν τούτῳ τῷ νόμῳ φαίνεται κακῶς ἐπιχειρῶν ὑμᾶς ποιεῖν, δι' οὗ τοῖς ἀδικεῖν ἐπιχειροῦσιν εἶσιν αἱ τιμωρίαι. Nulla una lex intelligi potest nisi ipsa Timocratis; verum ea non continebantur, sed tollebantur nocentium poenæ. Et eas et totam rem publicam orator dixerat contineri τοῖς νόμοις maximeque iis legibus, quæ de poenis et præmiis essent. Itaque scripserat orator: ἐν τούτῳ φαίνεται κακῶς ἐπιχειρῶν ὑμᾶς ποιεῖν, δι' οὗ τοῖς ἀδικεῖν ἐπιχειροῦσιν εἶσιν αἱ τιμωρίαι, in eo ipso, quo poenæ continentur, hoc est, τοῖς νόμοις. Qui non intellexerat ἐν τούτῳ generatim dici, addidit τῷ νόμῳ.

XXVII, 54: καὶ μαρτυρίαν μὲν οὐδεμίαν ἐνεβάλετο τούτων ὁ ταῦτ' εἰπεῖν ἀξιῶσας, ψιλῷ δὲ λόγῳ χρησάμενος ὡς πιστευθησόμενος δι' ἐκείνων. Perspicuum est pronomen ἐκείνων, sive pro masculino sive pro neutro accipias, nihil omnino habere, quo referatur; requiritur autem significatio fidei inaniter et sine ullo argumento habendæ: scriptumne fuit διὰ κενῶν simili usu, atque διὰ κενῆς et διάκενος dicitur?

XXIX, 1: Εἰ μὴ πρότερόν μοι δίκης γενομένης πρὸς Ἀφοβον, ὃ ἄνδρες δικασταί, συνήδειν πολλῷ τούτων μείζω καὶ δεινότερ' αὐτοῦ ψευσαμένου ῥαδίως ἐξελέγξας διὰ τὴν περιφάνειαν τῶν ἀδικημάτων, θαυμασίως ἂν ὡς ἡύλαβούμην μὴ καὶ νῦν οὐ δυνηθῶ δεῖξαι πῇ παρακρούεται ποθ' ἕκαστα ὑμᾶς αὐτῶν. Neque ποτέ aptum est, neque apte ἕκαστα subiecti locum tenet, qui manifesto Aphobo debetur. Scribendum opinor: πῇ παρακρούεται καθ' ἕκαστα ὑμᾶς αὐτῶν (τῶν ἀδικημάτων).

XXX, 14: ὥσθ' ὑμῖν γενέσθαι φανερόν ὅτι, εἰ μὴ καὶ ἐπὶ τούτοις ἀλλ' ἐπὶ τῷ διὰ ταχέων ἀποδοῦναι τὰ ῥύριον εἶχον, οὐκ ἂν ποτ' ἀπέδοσαν οὐδ' ἂν προσεῖντο. Neque ἐπὶ τούτοις, quo pronomen referatur, habet, neque

apparet, cui contrarium referatur alterum illud ἐπὶ τῷ δια-
ταχέων ἀποδοῦναι. Recta omnia erunt, si scripseris ἐπὶ
τόκοις. Pecunia, quam orator ab Onetore et eius consor-
tibus redditam esse negat, aut mutua eis data ita esse
poterat, ut usuram solverent, aut ea condicione deberi, ut
statim solvenda esset. Itaque, ne si hac quidem posteriore
ratione deberetur, eos eam reddituros fuisse ostendit.

XXXI, 14: τὸν δὲ καταδικασάμενον
ἡναγκάσθαι τοιαῦτα παθεῖν, κεκομισμένον μὴδ' ὅτιοῦν,
καὶ ταῦτ' ἐθέλοντα ποιεῖν ὑμῖν αὐτοῖς, εἴ τι τῶν δεόν-
των ἐβούλεσθε πράττειν. Quo significatu ποιεῖν τινι
absolute nullo addito dicatur, nescio. Opinor scribendum
esse πονεῖν ὑμῖν αὐτοῖς, vobis laborem et operam
navare.

XXXV, 54: ὅπερ οὖν ἐν ἀρχῇ ὑπεθέμην τοῦ λόγου,
ὅτι καὶ ὑμεῖς ἀδικεῖσθε οὐδὲν ἥτιον τῶν δόντων ἡμῶν
τὰ χρήματα. σκοπεῖτε δ', ὃ ἄνδρες δικασταί, πῶς συνα-
δικεῖσθε, ἐπειδὴν τις τῶν νόμων τῶν ὑμετέρων κρείττων
ἐγχειρῇ εἶναι, πῶς οὐκ ἀδικεῖ ὁ τοιοῦτος ἄνθρω-
πος καὶ ὑμᾶς; Sententia, quæ ab ὅπερ incipit, caret
apodosi; contra ei, quæ incipit a σκοπεῖτε δ', interposita
per ἐπειδὴν temporis condicionisque significatione, prave
superadditur et adhæret interrogatio illa πῶς οὐκ ἀδικεῖ
κ. τ. λ. Recta oratio efficietur sublato δ' post σκοπεῖτε ver-
bisque sic interpunctis: ὅπερ οὖν ἐν ἀρχῇ ὑπεθέμην τοῦ
λόγου, ὅτι καὶ ὑμεῖς ἀδικεῖσθε οὐδὲν ἥτιον τῶν δόντων
ἡμῶν τὰ χρήματα, σκοπεῖτ', ὃ ἄνδρες δικασταί (σκοπεῖτ'
ἤδη, ὃ ἄνδρες δικασταί?), πῶς συναδικεῖσθε. ἐπειδὴν
τις τῶν νόμων τῶν ὑμετέρων κρείττων ἐγχειρῇ εἶναι,
πῶς οὐκ ἀδικεῖ ὁ τοιοῦτος ἄνθρωπος καὶ ὑμᾶς;

XXXVI, 47: ὑβρίζεις μὲν σαντὸν καὶ τοὺς γονέας
τεθνεῶτας, προσηλακίζεις δὲ τὴν πόλιν, καὶ ἃ διὰ τῆς
τούτων φιλανθρωπίας ἀπολαύσας εὗρετο ὁ σὸς πατήρ
καὶ μετὰ ταῦτα Φορμίων οὐτοσί, ταῦτα ἀντὶ τοῦ κοσμεῖν

καὶ περιστέλλειν, ἵνα καὶ τοῖς δοῦσιν ὡς εὐσχημονέστατα
 εῖφαινετο καὶ τοῖς λαβοῦσιν ὑμῖν, ἄγεις εἰς μέσον,
 δεικνύεις, ἐλέγχεις, μόνον οὐκ ὀνειδίζεις κ. τ. λ. Agitur de
 civitate Atheniensi accusatoris patri et Phormioni non
 honestissimas ob causas liberalitate populi data. De fructu,
 quem ex aliqua re aut ex liberalitate alicuius capias,
 Græce ἀπολαύειν τί τινος dicitur; quod hoc loco scribitur,
 ἀπολαύειν τι διά τινος, nusquam reperitur adeoque usui
 loquendi perfrequenti repugnat, ut tollenda simpliciter præ-
 positio videri possit. Sed origo mendii perspicietur, si
 scripserimus: ἃ ἰδίᾳ τῆς τούτων (populi) φιλανθρωπίας
 ἀπολαύσας εὔρετο ὁ σὸς πατήρ. Aptissime privatum et
 proprium fructum ex populi beneficio et liberalitate accu-
 satoris pater et Phormio accepisse dicuntur. Ἰδίᾳ in δι' αἱ
 a librariis commutatum in Platonis Euthyphrone ostendi
 Adv. Crit. I p. 367.

XLII, 7: τέλος δ', ἵνα μὴ μακρολογῶ, καταστήσας
 φυλάττειν ἔνδον τινάς, καὶ νῆ Δί' ἀπειπὼν καὶ κωλύσας
 τοὺς ὀνηλάτας μὴ ἐξάγειν τὴν ὕλην ἐκ τῆς ἐσχατιᾶς
 (πρὸς γὰρ τῇ ἄλλῃ οὐσίᾳ τῇ Φαινίππου, ὃ ἄνδρες δι-
 κασταί, καὶ αὕτη πρόσοδος μεγάλη ἐστὶν αὐτῷ· ἐξ ὅνοι
 δι' ἐνιαυτοῦ ὑλαγωγοῦσι) τούτοις ἀπειπὼν, ὥσπερ
 λέγω, τῆς ὕλης μὴ ἄπτεσθαι, καὶ ἐπαγγείλας ἐπὶ τὰ
 ἱερὰ Φαινίππῳ κατὰ τὸν νόμον ἀπαντᾶν, ὥχόμεν ἄπιὼν
 εἰς ἄστυ. Pravum esse καὶ κωλύσας ostendunt, quæ
 infra (§ 9) dicuntur, ex quibus apparet Phænippum uno
 intermisso die ligna, ut soleret, ex agro exportasse; itaque
 is, pro quo orator dicit, non impediverat, quo minus agasones
 ligna exportarent, sed impedire voluerat idque præceperat
 hominibus a se in custodia relictis, atque hoc confirmant
 codices optimi, qui scriptum habent: καὶ νῆ Δί' ἀπειπὼν
 κωλῦσαι τοὺς ὀνηλάτας μὴ ἐξάγειν κ. τ. λ. Verum de
 iubendo ἀπειπεῖν nullo modo dici potest. Scripserat De-
 mosthenes: καὶ νῆ Δί' ἀπειπὼν κωλῦσαι τοὺς ὀνηλάτας.
 Pro hoc εἰπὼν κωλῦσαι deinde post parenthesin unum

verbum substituitur ἀπειπών (τοῖς ὀνηλάταις) μὴ ἄπτεσθαι κ. τ. λ., idque errore in superiorem locum re-tractum est. *)

XLIII, 83: μὴδ' ἐπιτρέψητε τούτοις ἔχειν τὰ μὴ προσήκοντα, ἀλλ' ἀποδοῦναι ἀναγκάσετε εἰς τὸν Ἀγνίου οἶκον τοῖς προσήκουσι τοῖς Ἀγνίου. Non agitur de certis quibusdam rebus Hagniae patrimonio et hereditati restituendis, sed de tota hereditate Hagniae propinquis reddenda. Itaque necessario scribendum est: ἀποδοῦναι ἀναγκάσετε τὸν Ἀγνίου οἶκον τοῖς προσήκουσι τοῖς Ἀγνίου.

XLIV, 59: ἔτι τοίνυν ἐπὶ τὸ τῶν διαμαρτυρούντων μέρος οὔτε δικαστήρια ἦν ἂν οὔτε ἀγῶνες ἐγίγνοντο· κωλύει γὰρ πάντα ταῦτα τὸ τῶν διαμαρτυριῶν γένος κ. τ. λ. Sententia perspicue hæc est, si per τοὺς διαμαρτυροῦντας staret, nulla iudicia, nullas lites futuras. Id Græce dicitur: ἔτι τοίνυν, τὸ τῶν διαμαρτυρούντων μέρος, οὔτε δικαστήρια ἦν ἂν οὔτε ἀγῶνες ἐγίγνοντο. Præpositio ἐπὶ in hoc loquendi genere accusativo addita neque exemplo ullo defenditur neque ulla significationis analogia. Et tamen eius addendæ causa fuit ignoratio usus perfrequentis nominis τὸ (τινος) μέρος, „quantum ad aliquem attinet, quod per eum stat“. [Sic iam Cobetus.]

Ibid. 66: δικαίως γὰρ ὁ νομοθέτης, οἶμαι, ὥσπερ καὶ τὰς ἀτυχίας τῶν οἰκείων καὶ τὰς ἐκδόσεις τῶν γυναικῶν τοῖς ἐγγυτάτω γένους προσέταττε ποιεῖσθαι, οὕτω καὶ τὰς

*) Orat. XL § 9 et 10 prorsus incredibile fingitur anacoluthon in sententia facile decurrenti. Utrum tamen simpliciter tollenda sint verba μεθ' ὧν οὗτος et deinde δέ post συνόδων, ut sic scribatur: ἐπειδὴ δ' οὔτοσὶ ἐλῶν, ἐδικάζετό μου τῷ πατρὶ φάσκων υἱὸς εἶναι ἐκείνου, συνόδων γιγνομένων πολλῶν κ. τ. λ., an occultius aliquod mendum subsit, non definio.

κληρονομίας καὶ τὴν τῶν ἀγαθῶν μετουσίαν τοῖς αὐτοῖς ἀποδέδωκεν. Sententia perspicua est, quibus onera et incommoda propinquitatum lex imponat, iisdem eam commoda et utilitates earum iure tribuere. In verbis, ut nunc scribuntur, primum ipsa inæqualitas membrorum inter se reatorum offendit, quod in priore προσέταττε ποιεῖσθαι scribitur addito infinitivo, in altero solum ἀποδέδωκεν, deinde autem multo gravius, quod ποιεῖσθαι nullo modo ad ἀτυχίας accommodari potest nec tamen alterum substantivum simpliciter cum προσέταττε coniungi, alterum cum ποιεῖσθαι. Apparet prorsus tollendum esse ποιεῖσθαι, pro quo opinor etiam Græce ποιεῖν dicendum fuisse. Τὰς ἀτυχίας intelligi calamitatum sublevationem, quemadmodum ἐκδόσεις dotium comparationem, non opus est dici.

XLVII, 7 et 8: οἱ γε οὐδὲ νῦν πω τολμῶσι τὸ σῶμα τῆς ἀνθρώπου παραδοῦναι, καθὰ ἔφασαν προκαλέσασθαι τὸν Θεόφημον καὶ ἐμαρτύρησαν αὐτῷ, καὶ τὴν μὲν μαρτυρίαν ἔργῳ βεβαιῶσαι ὡς ἀληθῆς ἐστι, καὶ τοὺς μάρτυρας ἀπηλλάχθαι τοῦ ἀγῶνος, παραδόντος τὸ σῶμα τῆς ἀνθρώπου, τὴν δ' ἀνθρωπον περὶ τῆς αἰκίας βασανίσεσθαι κ. τ. λ. Si verum esset παραδόντος, audiri deberet Θεοφῆμον aut τούτου, quod fieri nullo pacto posse manifestum est, quoniam ipsum pondus sententiæ in hoc nomen aut pronomen incideret et in tota hac periodo de voluntate et actione testium agitur (οἱ γε οὐδὲ νῦν πω τολμῶσι κ. τ. λ.). Scribendum est necessario παραδόντας. Ipsi se testes liberare iudicio ψευδομαρτυριῶν debuisse significantur, tradita in quæstionem ancilla, quoniam ita cum Theophemo propinquitatem et rerum communione coniuncti sint, ut in hac re eandem atque Theophemus potestatem habeant; cf. § 9. Ceterum remanet duritia orationis in coniunctione infinitivi simplicis (βεβαιῶσαι) et accusativi cum infinitivo idem subiectum habentis, ad quod verbum, unde pendet, refertur (οἱ γε . . . τολμῶσι).

Significatur quodam modo effectus τοῦ τολμᾶν: „non in animum inducunt testimonium suum reapse confirmare et efficere, ut testes (— sunt autem ipsi —) liberentur“.

Ibid. 10: καὶ τούτων οὐ προσποιουμένων, ἀλλὰ λόγῳ μὲν μαρτυρούντων τὰ ψευδῆ, ἔργῳ δὲ οὐ παραδιδόντων τὴν ἄνθρωπον. Quid hic significet προσποιουμένων, excogitare nequeo; neque enim simulasse orator negat adversarios, sed potius simulationis accusat. Sine dubio scribendum est οὐ προσιεμένων. Non admisisse adversarios suas preces postulationesque dicit.

Ibid. 19 et 20: διότι δέ, ἐγὼ ὑμῖν διηγῆσομαι. ἔτυχεν ἐκπλεουσῶν τριήρων καὶ βοήθεια ἀποστελλομένη διὰ τάχους. Quid sit ἔτυχε βοήθεια ἀποστελλομένη, omnes norunt; quid ἔτυχεν ἐκπλεουσῶν τριήρων, nemo, opinor. Quid dici debeat, satis manifestum est, casu accidisse, ut eo tempore triremes enavigarent et expeditio mitteretur. Videat mihi nunc aliquis, quam leni medicina verum restituatur remoto errore, quo librarius duas voces in unam conflavit, deinde hanc una littera addita explevit; scriptum enim fuerat: ἔτυχεν ἐκπλους ὧν τριήρων καὶ βοήθεια ἀποστελλομένη διὰ τάχους.

LI, 11: θαυμάζω δ' ἔγωγε τί δὴ ποτε τῶν μὲν ναυτῶν τοὺς ἀπολειπομένους, ὧν τριάκοντα δραχμαὺς ἕκαστος ἔχει μόνας, δέουσι καὶ κολάζουσιν οὗτοι τῶν δὲ τριηράρχων τοὺς μὴ συμπλέοντας, ὧν τριάκοντα μνᾶς εἰς ἐπίπλους εἵληφεν ἕκαστος, οὐ ταῦτ' αὖ ποιεῖθ' ὑμεῖς κ. τ. λ. Non ad incurrendum in hostium naves aut praesidia, quod ἐπίπλους significat, sed ad enavigandum et expeditionem nave bene instructa suscipiendam trierarchi pecuniam accipiebant. Itaque scribendum est εἰς ἀπόπλους. Nam si quis potius εἰς ἐπιπλά scribendum putaverit, primum obstat mutatio violentior, deinde quod in re navali σκεύη potius quam ἐπιπλά appellantur.

LIII, 24: ἡγούμην γὰρ οὐ προσήκειν ἐμοὶ ἰδιώ-

τη ὄντι τοὺς δημοσίους βασανίζειν οὔτε γὰρ τῆς βασάνου κύριος ἐγγινόμενῃ οὔτε καλῶς ἔχειν τὰ λεγόμενα ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων ἐμὲ κρίνειν. Post οὔτε . . . ἐγγινόμενῃ non potest in altera rationis reddendæ parte prorsus ex æquo posita rediri ad infinitivum. Scribendum necessario est οὔτε καλῶς εἶχε τὰ λεγόμενα κ. τ. λ.

LVI, 24: ὧν μέντοι αὐτοὶ ἦσαν κύριοι, οὐ ταῦτ' ἀπέστελλον πάντα δεῦρο, ἀλλ' ἐκλεγόμενοι τίνων αἱ τιμαὶ ἐπειτέταντο. Oratio in extremis verbis prorsus non cohæret, pravissimeque ponitur pronomen interrogativum. Omnia recta erunt litteris melius separatis: ἐκλεγόμενοι τιν' ὧν αἱ τιμαὶ ἐπειτέταντο. Eligebant quædam, quorum pretia aucta erant, eaque mittebant.

LVII, 19: ἐγὼ δ' ἐξ αὐτῶν τούτων μάλιστα' ἂν οἶμαι ὑμῖν ἐμαυτὸν Ἀθηναῖον ὄντα ἐπιδείξω. Scribendum esse aut: μάλιστα' οἶμαι ὑμῖν . . . ἐπιδείξω aut: μάλιστα' ἂν οἶμαι ὑμῖν . . . ἐπιδείξαι, nemo, opinor, nunc negabit, errore omni in hoc particulæ usu pridem sublato. Cf. Adv. Crit. Ip. 41 in imo margine. [Sic fere Westermannus.]

LVIII, 41: μηδὲ νομίζειν κυριωτέρους δεῖν εἶναι τοὺς νόμους, ἂν εὖ τις τοῖς ὀνόμασι συμπλέξας αὐτοὺς τούτους ὑμῖν παράσχηται, τῶν ὅπως ἔτυχε λεγόντων, ἀλλὰ τοὺς αὐτούς, καὶ τοσοῦτῳ μᾶλλον τοῖς ἀπείροις καὶ νέοις βοηθεῖν, ὅσῳ περ ἂν ἥτιον ἐξαπατήσειαν ὑμᾶς. Non comparantur leges cum personis, neque hoc contendit orator, leges, si scite et elegantibus verbis a causarum patrono proponantur, non debere superiores esse iis hominibus, qui simpliciter et sine arte (ὅπως ἔτυχε) dicant (nam leges semper hominibus superiores esse debent), sed negat leges plus valere debere, si eleganter, quam si sine arte advocentur et proponantur; eandem enim semper legum auctoritatem esse debere, nihil ab arte oratorum pendentem. Itaque comparatur inter se duplex leges appellandi et proponendi ratio, scriptumque fuerat ad hanc fere formam: μηδὲ νομίζειν κυριωτέρους δεῖν εἶναι

τοὺς νόμους, ἂν εὖ τις τοῖς ὀνόμασι συμπλέξας αὐτοὺς
(non αὐτοὺς τούτους) ὑμῖν παράσχηται, <ἢ ἂν τις>
τῶν ὅπως ἔτυχε λεγόντων, ἀλλὰ τοὺς αὐτοὺς. Error
ortus videtur ex similitudine litterarum ηται et η αν τις.

Ibid. 46: εἰ δ' ἐγράψατ' ἂν, πῶς οὐ δεινὸν ἐστὶν ἐτέρου
μὲν γράψαντος κωλύειν τέλος ἔχειν τὸ ψήφισμα, ἵνα μὴ
πάντες τοῦτο ποιῶσι, καὶ γραφὴν ἀπενεγκόντα παρα-
γραψάμενον σαφῶς τοὺς νόμους κωλύειν τὸ πρᾶγμα,
νυνὶ δ' αὐτὸν τοῦτον, μήτε πείσαντα τὸν δῆμον μήτ'
εἰς κοινὸν καταστήσαντα τὸ πρᾶγμα, γράφεσθαι τῶν
νόμων αὐτῷ ἀπαγορευόντων; In priore sententia, qua
fingitur Theocrines aliquid facturum, manifesto una res in
duas distrahitur et bis idem dicitur, primum κωλύειν τέλος
ἔχειν τὸ ψήφισμα, deinde, interposito καὶ ante γραφὴν,
tamquam aliud adiungatur, κωλύειν τὸ πρᾶγμα. Theo-
crines perfici decretum prohibiturus erat et accusando et
leges citando (καὶ γραφὴν ἀπενεγκὼν καὶ παραγραψάμε-
νος τοὺς νόμους). Tollenda sunt extrema verba κωλύειν
τὸ πρᾶγμα, addita, cum post ἀπενεγκόντα excidisset
καί, quod in deterioribus codicibus et apud Bekkerum recte
additur, et sic prius καὶ alterum infinitivum requirere
videretur, qui cum priore κωλύειν copularetur. Omnia
recte sic decurrunt: κωλύειν τέλος ἔχειν τὸ ψήφισμα . . .
καὶ γραφὴν ἀπενεγκόντα καὶ παραγραψάμενον σαφῶς
τοὺς νόμους.

LIX, 90: τοὺς δὲ πρυτάνεις κελεύει τιθέναι τοὺς
καδίσκους ὃ νόμος καὶ τὴν ψῆφον διδόναι προσιόντι
τῷ δήμῳ, πρὶν τοὺς ξένους εἰσιέναι καὶ τὰ γέρορα ἀναι-
ρεῖν, ἵνα κύριος ὢν αὐτὸς αὐτοῦ ἕκαστος σκοπῇται πρὸς
αὐτὸν κ. τ. λ. Vetus hic latet error, quem sequitur
etiam Harpocratio v. γέρορα, item ut editiones utrumque
infinitivum (εἰσιέναι et ἀναιρεῖν) ad πρὶν referens, quasi
peregrini nescio quo consilio et iure τὰ γέρορα sustulerint
eaeque sublatio impedimento populo ad comitia congregato
fuerit. Virgula post εἰσιέναι posita, apparet prytanes lege

iuberi ἀναίρειν τὰ γέρορα, ut iis remotis vacuum forum liberumque spatium populo pateat, quod et ea, quæ de consilio rei subiiciuntur, significant et ex orat. 18, 169 perspicitur; quamquam ibi prytanes, ut forum pateat con-
tioni cras habendæ, τὰ γέρορα non solum tollunt, sed in-
cendunt. Eodem spectat, quod ad suffragium populus ad-
mitti iubetur, antequam peregrini die procedente forum
impleant.

Cap. IV.

Athenæus.

Athenæi Δειπνοσοφιστῶν libros cum antea, ut fit in tali opere, sparsim tantum attigissem, editis Adversariis Criticis totos perlegendos sumpsi, ut et universam formam descriptionemque accuratius cognoscerem et, si quid lateret, quo in aliis studiis uti possem, reperirem. Quæ in ea lectione subnatæ sunt fragmentorum quorundam poetarum Græcorum emendationes, eas, quatenus aut certæ aut probabiles videbantur, præter paucas in libro memoriæ Caroli Graux philologi Galli pie dedicato edidi atque inde, quoniam exiguum spatium occupant, huc transtuli. Ex ceteris, quæ aut in prosæ orationis scriptorum fragmentis aut in ipsius Athenæi verbis correxi, pauca, quæ aut propter res, quæ attinguntur, aut propter ipsam correctionis formam paulo notabiliora videntur, hic interponam, reliquis brevissime in marginem coniectis.

P. 5 d Casaub. (in versibus Platonis comici):

πουλύποδος πλεκτηὶ δ' ἄν ἐπεὶ λήψῃ κατὰ καιρόν,
ἐφθῇ τῆς ὀπτῆς, ἣν ἤ μείζων, πολὺ κρείττων.

Particulam ἄν ferri non posse Dindorfius annotavit; ea unde orta sit, apparebit, si attenderis hoc uno loco πλεκτηὶν appellari, quæ alibi semper πλεκτάνῃ appelletur et diminutive πλεκτάνιον. Scribendum igitur:

πολύποδος δὲ πλεκτάνη, εἰ λήψῃ κατὰ καιρόν,
 ἐφθῇ τῆς ὀπτῆς, ἣν ἤ μείζων, πολὺ κρείττων·
 ἣν ὀπτὰ δὲ δὴ ὥσ', ἐφθῇ κλαίειν ἀγορεύω.

Cirrorum πολύποδος iusto tempore captorum eam esse suavitatem homo gulosus prædicat, ut, si unus coctus aut assus comparetur, maiorem præferat, si duos assos habeat, eos malit quam unum coctum. (Aberravit Meinek.)

P. 6 c (in Clearchi verbis): Τιθωνοῦ Μελάνθιος εἰκοιε βουλευσασθαι βέλτιον. ὁ μὲν γὰρ ἀθανασίας ἐπιθυμήσας ἐν θαλάμῳ κρέμαται, πάντων ὑπὸ γήρως ἐστερημένος τῶν ἡδέων, Μελάνθιος δὲ κ. τ. λ. Verum esse nequit κρέμαται, quoniam Tithonus in cubiculo non pendebat, sed iacebat lecto aut grabato fultus. Neque tamen ex κείται oriri potuit κρέμαται, sed ex alio verbo minus usitato et senis decrepiti miseram condicionem magis significante. Fortasse Clearchus scripserat χρέμπτεται, tussit et spuit. (Editio Aldina habet κρέμεται.)

P. 9 e: ἀλλὰ μὴν οὐδὲ στεφανουμένους οὐδὲ μυρουμένους ποιεῖ (Homerus), ὥσπερ οὐδὲ θυμίωντας, ἀλλὰ πάντων τούτων ἀπολύων τοὺς ἀνθρώπους εἰς εὐτέλειαν καὶ αὐτάρκειαν ἐξαιρεῖται τοὺς πρώτου (πρωτοῦ). Sic codex Parisinus, cuius solius scripturas hic (in epitome) notatas habemus. Videtur effici: ἐξαίρει καὶ τοὺς πρώτους (ipsos principes his virtutibus extollit).

P. 20 c: τὸν . . . ὀρχηστὴν Μέμφιν ἐκάλεσαν ἀπαρχαίζοντες τὴν διὰ τοῦ σώματος αὐτοῦ κίνησιν τῇ τῶν πόλεων ἀρχαιοτέρᾳ καὶ βασιλικωτέρᾳ κ. τ. λ. Sententia flagitat τῇ τῶν πόλεων ἀρχαιοτάτῃ καὶ βασιλικωτάτῃ, neque ita raro a librariis superlativi et comparativi terminationes commutari notum est; cf. Adv. Crit. I p. 227, 541, 624, 678.

P. 25 c (in Eubuli versibus):

ἀλλ' οὐδὲ μίαν ἄλλην εταίραν εἶδε τις
 αὐτῶν κ. τ. λ.

Nihil de feminis ante dictum est, sed de cibis, unde nunc ad novum genus voluptatis transitur. Itaque ἄλλην mendosum est scribendumque καλήν.*)

P. 34 e (in Amphidis fragmento):

*Οὐκ ἔστιν, ὥς ἔοικε, φάρμακον μέθης·
οὐδὲν τοιοῦτον ὥς τὸ προσπείειν ἄφρων
λύπην τιν'. οὕτως ἐξελαύνει γὰρ σφόδρα
λήρον ὥστε τὰς ῥαφάνους οὕτω δοκεῖν.*

Nomen λήρου cum radiculis a poeta coniunctum fuisse eo significatu, quo dicitur de re in comparatione alteri longe cedenti, plures intellexerunt; illud non attenderunt. desiderari obiectum verbi, quod est ἐξελαύνειν, luisseque Amphidem in ipso τοῦ λήρου nomine et duplici significatu. ut primum dicatur de nugis et cerebri ex vino perturbatione, deinde altero illo modo:

*. . . οὕτως ἐξελαύνει γὰρ σφόδρα
τὸν λήρον, ὥστε τὰς ῥαφάνους λήρον δοκεῖν.*

Non intellecto lusu nomen altero loco omissum a librario est versusque inani tibicine fultus.

P. 49 a. In commemoratione generis cuiusdam mensarum elegantium et pretiosarum Cratini citantur versus duo sic scripti:

*Γαυριῶσαι δ' ἀναμένουσιν ὧδ' ἐπηγλαϊσμέναι
μείρακες φαιδραὶ τράπεζαι τρισκελεῖς σφενδάμνιναι.*

Etiam si non per se appareret mensas non potuisse simpliciter ipsas appellari μείρακας φαιδράς (virgunculas hilaras), tamen id concursus perversus epithetorum declararet, ne quid dicam de adverbio ὧδ' inepte posito. Una littera mutata sententiam et orationem restituet:

*) Inter mirabilia, quæ in re critica accidunt, numero neglectam P. 28 f in Alexidis fragmento veram scripturam, quam iam Casaubonus restituerat, ἐγγράφων.

Γαυριῶσαι δ' ἀναμένουσιν, ὥς ἐπηγλαϊσμένοι
μείρακες φαιδραί, τράπεζαι τρισκελεῖς σφενδάμνιναι.

Mensæ splendentes cum puellis ornatis et hilaris comparantur.

P. 64 b et c: Αἱ δὲ βολβῖναι καλούμεναι εὐχυλότεραι
μὲν εἰσι τῶν βολβῶν, οὐ μὴν οὕτως εὐστόμαχοι, διὰ τὸ
γλυκάζον ἔχειν παχύ τι καὶ γε ἱκανῶς εἰσι διὰ τὴν
πολλὴν σκληρότητα καὶ εὐέκκριτοι. Vitiosum esse καὶ
γε Dindorfius annotat. Diligentius intuenti apparet ante γε
ἱκανῶς εἰσι desiderari adiectivum, cui adiungatur καὶ εὐ-
έκκριτοι. Scriptum igitur fuerat: παχυντικαὶ γε ἱκανῶς
εἰσι διὰ τὴν πολλὴν σκληρότητα et ante: διὰ τὸ γλυκάζον
ἔχειν τι. Satis notabile mihi videtur exemplum litterarum
unius vocabuli male in plura distractarum.*)

P. 117 b (in fragmento Cratetis ex Samiis comœdia):

Σκυτίνη ποτ' ἐν χύτρῳ τάριχος ἐλεφάντινον
ἦψε ποντιαῖς χελώνῃ πευκίνοισι κύμασι,
καρκίνοι ποδάνεμοί τε καὶ τανύπτεροι λύκοι
κ. τ. λ.

Scribendum πευκίνοισι καύμασι, caloribus abiegnis,
ligno abietis subiecto ollæ.

P. 125 c. Epigramma ponitur Simonidis, quod is ex
tempore protulisse dicitur, cum in convivio æstivo ceteris
ad vinum temperandum nix præbita esset, ipse autem præ-
teritus:

Τῇ ῥά ποτ' Οὐλύμποιο περὶ πλευρᾶς ἐκάλυψεν
ὥκὺς ἀπὸ Θορήκης ὀρνύμενος βορέης,
ἀνδρῶν δ' ἀχλαίνων ἔδανε φρένας, αὐτὰρ ἐκάμφθη
ζωὴ Πιερίην γῆν ἐπιεσσαμένη,
ἐν τις ἐμοὶ καὶ τῆς χεῖτω μέρους· οὐ γὰρ ἔοικε
θερμὴν βαστάζειν ἀνδρὶ φίλῳ πρόποσιν.

*) P. 79 c scr. ἔχειν pro ἔχει.

Apparet primis quattuor versibus describi et significari nivem ex montibus allatam, ad quam nivis significationem in quinto versu refertur pronomen *τῆς*; neque enim id ullo modo cum eo, quod proxime præcedit, nomine *ζωή* coniungi potest. Atque hæc ipsa „vita“, ut nunc verba scribuntur, et perversissime *Περίην γῆν* induta dicitur et omnino sententiam pervertit, quam non pertinere ad superiora de frigoris vi molesta continuanda, sed contrarii aliquid continere debere particula *αὐτὰρ* ostendit. Sed id nomen, quo ab initio nix significata erat, latet aperte sub litteris *τῇ ῥα*, fuitque, ut iam intelligitur, feminini generis mensuramque habuit trochæi. Dixerat Simonides:

*Κῆρ' ἀποτ' Οὐλύμποιο περὶ πλευρὰς ἐκάλυψεν
ὥκ' ἀπὸ Θερύκης ὀρνύμενος βορέης,
ἀνδρῶν δ' ἀχλαίνων ἔδανε φρένας, αὐτὰρ ἐκάμφθη
ζωῇ Περίην γῆν ἐπιεσσαμένη.
ἐν τις ἔμοι καὶ τῆς κ. τ. λ.*

Nivem poeta tamquam letalem quandam pestem Olym-
pum contexisse dicit omniaque frigore implevisse molesto,
deinde tamen terræ Pieriæ amœnæ et tepidæ contactu quasi
vitæ quadam participatione mollitam; huius iam iucundæ
nivis sibi partem dari vult. Apparet recte habere *ἐκάμφθη*,
pro quo Porsonus infeliciter *ἐθάφθη* scribi voluit. Non
opus esse credo exemplis confirmari, poetas Græcos eadem
significatione dicere *χιόνα καλύπτειν περὶ ὄρος* et *ὄρος
καλύπτειν χιόνι*.

P. 132 f (in fragmento Menandri ex Trophonio fabula,
ubi coquus exponit peregrinos hospitesque alios aliis escis
et piscibus delectari capique):

*Ἀρκαδικὸς τοῦναντίον
ἀθάλαττος ἐν τοῖς λοπαδίοις ἀλίσκεται.*

Vix patellas minusculas coquus nominavit inter escas,
sed ostreas, *λεπὰ διὰ* (quamquam deminutivum hoc legi-

time ex eo, quod est λεπάς, fictum alibi non videtur reperiri).

P. 138 e: Πολέμων δ' ἐν τῷ παρὰ Ξενοφῶντι κανάθρῳ τοῦ παρὰ Λάκῳσι καλουμένου δείπνου κοπίδος μνημονεύοντα Κρατῖνον ἐν Πλούτοις λέγειν κ. τ. λ. Non ἐν τῷ κανάθρῳ hoc dixerat Polemo, sed ἐν τῷ περὶ τοῦ παρὰ Ξενοφῶντι κανάθρου, hoc est, in libello de canathro Xenophonteo, quemadmodum III p. 85 f citatur Καλλίας ἐν τῷ περὶ τῆς παρ' Ἀλκαίῳ λεπάδος et X p. 451 d Ἀπολλώνιος ὁ Ρόδιος ἐν τῷ περὶ Ἀρχιλόχου et alibi Polemo ἐν τοῖς περὶ ἀκροπόλεως et alia similia. Plene dicitur III, 85 e: Ἀριστοφάνης ἐν τῷ περὶ τῆς ἀχθυμένης σκυτάλης συγγράμματι. Oculus librarii aberravit a περὶ ad παρὰ. [Sic iam Casaubonus. Longe aliter dicitur ἐν τῇ Ἑρατοσθένους ἐπιδημία, quæ ipsa inscriptio est in breve contracta.]

P. 141 a (in verbis Nicoelis): ἔστι δὲ τὰ μὲν κάμματα ψαισιά, αἱ δὲ καρματίδες αἷς κάπτουσι τὰ ψαισιά. Foliis laureis non deglutiebant crusta, sed operiebant (σκέπουσιν Hesychius habet v. κάμματα eodem Nicoelis testimonio utens); scribendum igitur αἷς καλύπτουσι τὰ ψαισιά.*)

P. 146 f hæc leguntur: Φιλόξενος δ' ὁ Κυθήριος ἐν τῷ ἐπιγραφομένῳ Δείπνῳ, εἴπερ τούτου καὶ ὁ κωμωδιοποιὸς Πλάτων ἐν τῷ Φάωνι ἐμνήσθη, καὶ μὴ τοῦ Λευκαδίου Φιλοξένου, τοιαύτην ἐκτίθεται παρασκευὴν δείπνου. Cum Philoxeni Cytherii testimonio ex certo libro (τῷ Δείπνῳ) deprompto nihil omnino coniuncti habet ea, quæ subiicitur, dubitatio, utrum hunc Philoxenum an alterum Plato comicus nominaverit, omninoque hæc fabulæ Plonicæ mentio prorsus inutiliter et perverse interponitur. Illud

*) P. 145 f scr. οὗ δὲ εἰς ἅπαντας pro οὗ ἰδεῖν ἅπαντα.

contra iure Philoxeni testimonium ponenti in mentem veniebat, dubitari posse, utrum liber, ex quo testimonium poneretur, noti illius Cytherii esset an alterius cuiusdam Philoxeni, quoniam huius quoque exstaret memoria conservata etiam in Platonis fabula, atque de ea re lectores admonendi occasio erat. Scripserat Athenæus: *Φιλόξενος δ' ὁ Κυθήριος ἐν τῷ ἐπιγραφομένῳ Δείπνῳ, εἶπερ τούτου καὶ μὴ τοῦ Λευκαδίου Φιλοξένου, οὗ καὶ ὁ κωμωδιοποιὸς Πλάτων ἐν τῷ Φάωνι ἐμνήσθη, τοιαύτην ἐκτίθεται παρασκευὴν δείπνου.* Iam omnia recta sunt et apta. Librarii oculus a priore καὶ (καὶ μὴ) ad alterum (καὶ ὁ) aberravit; itaque verba interiecta prætermisit; deinde omisso οὗ cetera incommodo loco supplevit aut potius in margine, unde in eum, quem nunc tenent, locum irrepserunt.

P. 175 f. Ponuntur Sophoclis versus ex Thamyra fabula, quibus aperte describitur lætus in convivio instrumentorum musicorum strepitus et vocum sermonumque sonus sublatus et in contrarium mutatus; sed sententiam obscurant et evertunt verba sic scripta:

*Οἷχωνε γὰρ κροτητὰ πηκτίδων μέλη,
λύρα μονάλοις τε χειμωντεως
ναος στέρημα κωμασάσης.*

Secundi versus emendationem, quam facilem et manifestam subiicit servatum omnibus litteris aptissimum ad sententiam adverbium *τέως*, video a Nauckio præceptam. Tertiæ versus emendandi viam non minus certam monstrat participium *κωμασάσης*, quod cum sententia comparatum recta ad id nomen, quod sub litteris *ναος* latet, quærentes deducit, deinde ad reliqua. Totus enim locus sic scribendus est:

*Οἷχωνε γὰρ κροτητὰ πηκτίδων μέλη
λύρα μόνανλοι θ', οἷς ἐχαίρομεν τέως,
δαιτός τε ῥῆμα κωμασάσης.*

Musicorum instrumentorum cantui adiunguntur convivii in protervam comissationem conversi sermones.

P. 215 a: τοῦτο δὲ ἐπιγνοῦς ὁ Ὀρόβιος, στρατηγὸς Ῥωμαίων καὶ φυλάσσων τὴν Δῆλον, φυλάξας ἀσέληνον νύκτα καὶ ἐκβιβάσας τοὺς ἐαυτοῦ στρατιώτας, κοιμημένοις καὶ μεθύουσιν ἐπιπεσὼν κ. τ. λ. Καί ante φυλάσσων Dindorfius et Meinekius omittunt, Schweighäuseri coniecturam sequentes. Atqui sic Deli custos fit Orbius, quem ipsa narratio demonstrat navibus insulam ab Atheniensibus occupatam circumsedisse. Videtur scriptum fuisse ναυσὶ φυλάσσων τὴν Δῆλον.

P. 215 e (ubi disputatur a Platone fictum esse, Socratem expeditioni Amphipolitanæ interfuisse): ἢ ποῦ Θουκυδίδης τὸν Σωκράτην παρενέχρωσε τὸν Πλάτωνος στρατιώτην; Pro παρενέχρωσε, quod verbum parum aptum rei videtur, fortasse scribendum παρενεχώρισε, interposuit et locum ei tribuit.

P. 236 e. In Eupolidis versibus ex Κολάκων fabula parasitus artem suam describens his inter alia verbis utitur:

... ἀλλ' ἀκούσαθ' ὥς ἐσμεν ἅπαντα κομποὶ ἄνδρες· ὅτοις πρῶτα μὲν παῖς ἀκόλουθός ἐστιν ἀλλότριος τὰ πολλά, μικρὸν δέ τι καὶ μὲν αὐτοῦ.

Postrema verba sensu carent. Is orietur rectissimus una mutata littera; scribendum enim:

ἀλλότριος τὰ πολλά, μικρὸν δέ τι καὶ μὲν αὐτοῦ.

Raro tamen accidere dicit, ut parasitum suus ipsius sequatur servus. Tantum ab universi generis mentione et plurali numero (ἐσμέν . . . ὅτοις) transit ad suam unius personam; itaque sequitur proximo versu

ἱματίῳ δέ μοι κ. τ. λ. *)

P. 257 e (in fragmento Antiphanis e Στρατιώτῃ):

*) P. 254 f scr. χάριν γὰρ ἀποδιδόντες pro χ. γ. ἀποδιδόντας.

ἡλείφετο

ἐκ τῆς Συρίας ἤκοντι τοιοῦτῳ μύρῳ
καρποῦ σύχνη οἶόν φασι τὰς περισσότερὰς
τρώγειν.

Si sic scripsisset Antiphanes, columbas dixisset vesci
μύρῳ, μύρον autem ipsum mire appellasset μύρον καρποῦ.
Sed scripserat:

τοιοῦτῳ μύρῳ

καρπὸν σύχνη οἶόν φασι τὰς περισσότερὰς
τρώγειν,

tali unguento, qualem fructum, hoc est, unguento parato ex
eo fructu, quem columbæ comedunt.

P. 268 d et e: ἐγὼ δ' ἐπειδὴ ὥσπερ λαμπάδιον κατα-
σεύσαντος τοῦ θαυμασιωτάτου Κρατίνου τὰ προκείμενα
ἔπη καὶ ὅσοι μετ' αὐτὸν γενόμενοι μιμησάμενοι ἐπεξ-
ειργάσαντο, ἐχρησάμην τῇ τάξει τῶν δραμάτων ὡς
ἐδιδάχθην. Manifestum est orationem non cohærere nec
coniunctioni ἐπειδὴ subiici verbum, quoniam hæc καὶ ὅσοι
. . . ἐπεξεργάσαντο necessario ad illud κατασεύσαντος . .
Κρατίνου adiunguntur („cum Cratinus et qui eum secuti
sunt effudissent“); præterea vitiose, quod Cratino proprium
erat, cum ceteris communicatur. Recta oratio et sententia
erit sic conformata: ἐγὼ δ', ἐπειδὴ, ὥσπερ λαμπάδιον
κατασεύσαντος τοῦ θαυμασιωτάτου Κρατίνου τὰ προκει-
μένα ἔπη, καλῶς οἱ μετ' αὐτὸν γενόμενοι μιμησάμενοι
ἐπεξεργάσαντο, ἐχρησάμην κ. τ. λ.

P. 277 f (in fragmento ex Epicharmi fabula Sirenibus):

οἶμοι μοι τάλως.

περὶ σᾶμά με καλοῦσα κατίσκα λέγοι, φου τῶν κακῶν.

Sic cod. Laurentianus; nam ante edebatur λέγει. Recte
Meinekus hæc verba a superioribus, in quibus describitur
magnifica cena ex piscibus animalculisque marinis, separavit
alterique personæ dedit nescio qua de causa conquerenti,

sive quod ipsa cenæ non interfuerit, sive quod tantus interitus bonarum rerum factus sit. In litteris *κατίσκα* manifesto latet particula *καί* (vel, si hæc produci nequit, *καὶν*) et substantivum feminini generis querelæ sociam, si adsit aut exaudiat, futuram significans. Una littera mutata efficitur *καρίς* (e crustaceorum genere). Opinor igitur scribendum:

*περίσκαμά με καλοῦσα καρίς κα (καὶν) λέγοι,
φεῦ τῶν κακῶν.*

Nam *περίσκαμα* unum adiectivum plurali numero pro adverbio positum esse iam Welckerus intellexit (cf. synt. Græc. § 88 a not.).

P. 282 d et e. Epicharmus in fabula, quæ inscribebatur *Μοῦσαι*, ut solebant interdum comœdiarum scriptores in cenarum apparatu ciborumque generibus splendide longa versuum serie commemorandis ludere, pisces raros et pretiosos alicubi appositos enumeraverat, inter quos eum, quem Græci *ἐλοπα* appellabant, qui aliis nominibus *καλλίχθυς* et *καλλιώνυμος* vocabatur. Ex eo fabulæ loco hæc apud Athenæum ponuntur:

*Τόν τε πολυτίματον ἐλοπα, ὃ δ' αὐτὸς χαλκὸς ὄνιος,
ἓνα μόνον, καὶ κῆνον ὃ Ζεὺς ἔλαβε κῆκελήσατο
κατθέμεν αὐτῷ τέ οἱ καὶ τᾷ δάμαρτι θωτέρω.*

Primum apparet certissimo indicio orationis formæ (ὃ δ' αὐτὸς) in litteris sensu cassis *χαλκὸς ὄνιος* latere alterum piscis nomen scribendumque esse: ὃ δ' αὐτὸς *καλλιώνυμος*, ex quo sequitur apud ipsum Athenæum paulo ante pro *σεσίγηκεν* scribendum esse *οὐ σεσίγηκεν*. Atque id perspicue ipsa sententia requirit et Athenæi consilium; neque enim erat, cur duo altera *ἐλοπος* nomina apud Epicharmum non legi annotaret; contra aptissime additur, ne alterum quidem nomen e pulchritudine piscis ductum apud Epicharmum deesse. Verum his correctis nihilo magis

reliquorum Epicharmi verborum sententia intelligitur. Ea perspicua erit oratione sic distincta et scripta:

*Τὸν τε πολυτίματον ἔλοπα (ὃ δ' αὐτὸς καλλιόννυμος)
ἕνα μόνον καὶ κῆνον ὃ Ζεὺς ἔλαβε κῆκελήσατο
κατθέμεν αὐτῷ τέ οἱ καὶ τῷ δάμαρτι θώτερον.*

Ridicule poeta ἔλοπα tantum unum appositum dicit (accusativus enim ex verbo, quod præcedebat, pendet), alterum, cum duo affuissent, Iovem cepisse et sibi Iuno-nique seponi iussisse; tantum eius piscis pretium esse. Hoc enim verba significant: Et illum (τὸν ἔλοπα) . . ., alterum scilicet e duobus.

Fieri potest, ut verba καὶ κῆνον significant, idem simileve aliquid in superioribus versibus de alio pisce prædicatum fuisse.

P. 285 f (in fragmento Lyncei): ὃ δὲ τὴν Ἑδυπάθειαν γράψας παρακελεύεται τῷ μὴ δυναμένῳ τιμῇ κατεργάσασθαι τὴν ἐπιθυμίαν ἀδικίᾳ κτήσασθαι τὴν ὀψοφαγίαν. Non duæ res significantur, quarum si alteram parare nequeas, altera quærenda sit, sed una (ἡ ἐπιθυμία), si fieri potest, pretio, si minus, fraude paranda. Tollendum igitur τὴν ὀψοφαγίαν. Rem conficit locus huic geminus p. 295 a.

P. 290 c. In versibus Hegesippi e fabula Ἀδελφῶν coquus artem suam extollens inter alia gloriatur, se, cum homines a pompa funebri tristes et cum luctus insignibus redeant, dempto ollæ operculo subito vultus eorum exhilarare:

*ὅταν ἐν περιδείπνῳ τυγχάνω διακονῶν,
ἐπὰν τάχιστ' ἔλθωσιν ἐκ τῆς ἐκφορᾶς
τὰ βᾶπτ' ἔχοντες, τοῦπίθημα τῆς χύτρας
ἀφελὼν ἐποίησα τοὺς δακρύνοντας γελᾶν.*

Qui a funere redeunt, non βᾶπτα gestant, h. e. vestem splendidam et floridam, sed atri et μελανεῖμονες sunt.

Itaque valde suspicor Hegesippum scripsisse τὰ φαι' ἔχον-
τες, nigram et squalidam vestem.

P. 300 c (in fragmento Antiphanis ex Thamyra):

Θρήκης κατάροδον ποταμὸς ὀνομασμένος
Στρομὼν κ. τ. λ.

Scribendum: Θρήκας κατάροδον. (Meinekios Θρή-
κην, quod non facile corruptum fuisset.)

P. 307 e. Εὐφρων Αἰσχροῦ.

Μίδας δὲ κεστρεύς ἐστι νῆστις περιπατεῖ.

Scribendum manifesto:

Μίδας δὲ κεστρεύς ὥστε νῆστις περιπατεῖ,
quemadmodum in Amipsiæ fragmento proxime præcedenti
scribitur νῆστις καθάπερ κεστρεύς. Testimonia colliguntur,
in quibus κεστρεῖς νῆστιδες duplici nomine appellantur
tamquam singularis species τῶν κεστρέων.*)

P. 314 e (in fragmento Archestrati):

ἔστι δὲ κεδνὸς
κὰν πορθμῷ πρὸς ἄκραισι Πελωριάδος προχοαῖσι.

Promuntorium non habet προχοάς, quæ fluviorum sunt
ora, sed προβολάς, rupes et scopulos longe procurrentes.
Itaque scribendum προβολαῖσι.

P. 318 d (in Posidippi epigrammate in Venerem):

ἦ δὲ καὶ εὐπλοῖην δώσει καὶ χεῖματι μέσσω
τὸ πλατὺ λισσομένοις ἐκλιπανεῖ πέλαγος.

Frustra ἐκλιπαίνειν, quod unam habet pingue faciendi
significationem, tractatum putatur et de mari sternendo
dictum. Scripserat Posidippus ἐκλεανεῖ, levigabit.**)

*) P. 309 b scribendum videtur οὐκ ἐν τῷ στόματι, ἀλλ' ὑπὸ τὸ
στόμα (pro οὐχ ὑπὸ τ. σ.).

**) P. 330 c scribendum videtur ποιῆσαι pro ποιήσασθαι, ut ἔασον
ἡμᾶς absolute dicatur: nobis omissis cura corpusculum.

P. 334 b (in Phylarchi narratione de rege Antiocho, qui, cum ei Patroclus Ptolemæi dux simul pisces et ficus dono misisset, scite declarasset, quid hoc munere obscure Patroclus significaret): *ἔφη γινώσκειν τί βούλεται τὰ ξένια· ἢ γὰρ θαλαττοκρατεῖν ἡμῶς φησι Πάτροκλος ἢ τῶν σύκων τρώγειν*. Non alterumutrum nunc fieri Patroclus significaverat, sed utrumque sic coniunctum esse, ut, si rex altero frui vellet, alterum comparare deberet: *ἢ γὰρ θαλαττοκρατεῖν δεῖν ἡμῶς φησι Πάτροκλος ἢ μὴ τῶν σύκων τρώγειν*.*)

P. 344 e. Plato comicus in fabula aliqua Myniscum tragœdum irriserat parasitumque designaverat his verbis:

*‘Οδὲ μὲν Ἀναγυράσιος ὀρφῶς ἐστὶ σοί.
θ’ οὐθ’ ὥς φίλος Μυνίσκος ἐσθ’ ὁ Χαλκιδεύς.
Β. καλῶς λέγεις.*

Pro litteris corruptis θ’ οὐθ’ ὥς alter versus sic scribendus est leni mutatione:

Τοῦτῳ φίλος Μυνίσκος ἐσθ’ ὁ Χαλκιδεύς.

Nominato homine divite et luxurioso huic Myniscum amicum esse addit; id recte habere et se, quo id pertineat, intelligere altera persona subiicit (*καλῶς λέγεις*).

P. 345 d: *λαβὼν ὅλον (τὸν ἰχθὺν) ὁ Ζήνων ἀπὸ τοῦ πίνακος οἷος ἦν κατεσθίειν*. Apud Diog. Laert. (VII, 19) eandem rem narrantem scribitur *οἷός τ’ ἦν κατεσθίειν*. Atqui non agitur, quantam edendi facultatem Zeno habuerit, sed quid fecerit aut saltem facere cœperit. Scribendum arbitror apud Athenæum: *λαβὼν ὅλον ὁ Ζήνων ἀπὸ τοῦ πίνακος, οἷος ἦν, κατήσθιεν* („qualis quantusque erat,

*) P. 335 e scr. *ἀδιανοητότερον εἶναι ἢ κατὰ τὴν προσηγορίαν τοῦ πατρὸς κ. τ. λ.*

comedebat“), apud Diogenem: ἄρας, οἷος ἦν, κατῆ-
σθιν.*)

P. 402 b. Ut demonstretur in Italia Siciliaque aprum
appellari ἀσχέδωρον, ponuntur versus duo Seleriae poetæ
Tarentini, qui φλύακας scripserat:

Ἔνθ' οὔτε ποιμὴν ἀξιοῖ νέμειν βοτὰ
οὔτ' ἀσχέδωρος νεμόμενος καπρώζεται.

Atque hanc scripturam in verbo, quod est καπρώζεται,
confirmat Eustathius (ad Od. XIX, 439) auctoritate Athenæi
utens, in quo tamen ipso vocabulo certissimum tenetur
mendum. Nam neque καπρώζεσθαι pro eo, quod est καπρᾶν,
aut alibi reperitur aut ulla analogia defenditur, neque loci
herbarumque insalubritas (— eam enim a poeta significatam
esse manifestissimum est ex verbis: Ἔνθ' οὔτε ποιμὴν
ἀξιοῖ νέμειν βοτὰ —) ex eo ostenditur, quod aper ibi non
lascivit, quod potius salubris pastionis indicium est. Dicen-
dum erat, ne aprum quidem in illo loco impune et sine
fraude pasci, idque poeta dixit verbo in hoc sententiæ
genere usitato et litterarum ductibus simillimo:

Ἔνθ' οὔτε ποιμὴν ἀξιοῖ νέμειν βοτὰ
οὔτ' ἀσχέδωρος νεμόμενος κατὰπροίξεται.

Non feret impune, si pastus fuerit. Solet enim in hoc
verbo futurum tempus quasi in comminatione poni.

P. 405 a (in fragmento ex Dionysii Θεσμοφόρω, ubi
coquus suam artem cum imperatoria comparat):

στρατηγὸς πᾶς καλεῖθ' ὃς ἂν λάβῃ
δύναμιν, ὃ μέντοι δυνάμενος καὶ πράγμασιν
ἀναστραφῆναι καὶ διαβλέψαι τί που

*) P. 352 e post verba ζῆν γὰρ τὴν πορφύραν ἔτη ἕξ exciderunt
huiusmodi quædam: τὸν δὲ κήρυκα —; deinde videtur
scribendum πόθεν <δ' ἦν> αὐτῷ εἰδέναι; P. 388 c scr.
εἰ μὴ περιπατήσῃ τόπον τινὰ ἐξευρῶν ἑαυτῷ ἐπιτήδειον
(ambulatione; pro περιπατήσῃ).

στρατηγός ἐστιν, ἡγεμὼν δὲ θάτερον.
οὕτως ἐφ' ἡμῖν σκευάσαι μὲν ἢ τεμεῖν
κ. τ. λ.

Oratio sic integranda:

ὥς γὰρ στρατηγός πᾶς καλεῖθ' ὅς ἂν λάβῃ
δύναμιν, ὁ μὲντοι δυνάμενος καὶ πράγμασιν
ἀναστραφῆναι καὶ διαβλέψαι, τί; ποῦ;
στρατηγός ἐστιν, ἡγεμὼν δὲ θάτερος,
οὕτως ἐφ' ἡμῖν κ. τ. λ.

Imperatorem vulgo quidem appellari, quicumque exercitui præficiatur, dicit; vere hoc nomen tantum ei deberi, qui sciat in rebus gerendis dispicere, quid agendum sit et quo loco. Θάτερος Meinekio debetur.

Ibid. c. In loco ex eadem fabula deprompto coquus de arte sua magnifice disserens discipulum sic admonet:

μὴ πάντ' ἄκουε μὴδὲ πάντα μάνθανε
τῶν βιαιῶν ἔσθ' ἔνεκα τὰ γεγραμμένα
κενὰ μᾶλλον ἢ ὅτε ἦν οὐδέπω γεγραμμένα.

Postremus versus in solo codice A servatus sententiæ et orationi prorsus necessarius est, causaque, cur in ceteris codicibus exciderit, manifesta, quod duo versus apte et de industria eodem vocabulo terminabantur. Sed τὰ βίαια nihil hic loci habent, et aperte desideratur aliquid, quod ea, quæ de scriptis subiiciuntur, cum superioribus coniungat, in quibus nulla est præceptorum litteris traditorum significatio. Quod desideratur, facillime eruitur; scripserat enim Dionysius:

μὴ πάντ' ἄκουε μὴδὲ πάντα μάνθανε
τῶν βιβλίων ἔστ' ἐνίοτε τὰ γεγραμμένα
κενὰ μᾶλλον ἢ ὅτ' ἦν οὐδέπω γεγραμμένα.

P. 414 e (in Posidippi epigrammate):

ἦλθε δ' ἄμυνρά
βλέψας ἐκ πελίων νωδὸς ἐπισκυνίων,
ο τριχι διφθερίας, μονολήκνθος.

Pro ο τριχι διφθερίας Meinek. scripsit ὁ τριχιδιφθερίας, articulo non recte in hoc uno adiectivo addito. Scribendum sine dubio ἄτριχοδιφθερίας, pelle indutus, cui villi detriti sint. Eodem modo formatum ἄτριχόσαρκος.

Ibid. f (in verbis Amaranti de Herodoro tubicine): ἐσήμεινε δὲ σαλπίζων μέγιστον. "Αργος γοῦν κ. τ. λ. Tubicinem, qualis hic describatur, signa dedisse magno tubæ clangore, nihil habet miri aut novi, atque omnino ἐσήμεινε σαλπίζων tautologiam habet; gravius aliquid præterea requirit, quod subiicitur exemplum, quid tuba effecerit. Opinor scriptum fuisse: ἐξέμεινε δὲ σαλπίζων μέγιστον: quoties clangorem tubæ intenderat, homines in furorem coniciebat.

P. 426 e: περὶ δὲ ταύτης τῆς κράσεως "Ιων ὁ ποιητὴς ἐν τῷ περὶ Χίου φησὶν ὅτι εὐρών ὁ μάντις Παλαμήδης ἐμαντεύσατο πλοῦν ἔσεσθαι τοῖς "Ελλησι πίνουσι τρεῖς πρὸς ἓνα κνάθους. Vitiosum esse εὐρών apparet et consentitur. Opinor scriptum fuisse εἰρωνόμαντις, ut Palamedes lusisse vaticinando dicatur, navigandi facultatem cum potandi lege coniungens. *)

P. 441 f (in fragmento Platonis e Phaone):

τᾶλλα δὲ
ἦδη ταῦτ' εὐτελέστατ'. ἄκουε δῆ.

Præter metri vitia in ταῦτ' et εὐτελέστατ' ἄκουε, quæ editores animadverterunt, manifesto pravus est super-

*) P. 438 e scr. εἰς τοὺς "Ιακούς κάμους καὶ μέθας (pro "Ινδικούς, coll. p. 440 b).

lativus; neque enim qui iactanter superiora enumeravit, ea, ad quæ nunc transit, vilissima videri vult, sed modeste scilicet paulo superioribus minus sumptuosa. Scribendum videtur:

τᾶλλα δὲ

ἤδη τὰ τ' εὐτελέστερ' ἄτ', ἄκουε δῆ.

Quæ sint, iam audi. Comparativi et superlativi permutationem, quam attigi supra ad p. 20 c, adiuvit hoc loco pronomen ἄτ' non intellectum et cum priore voce conflatum.

P. 443 a: *Κλεομένης ὁ τύραννος ὁ καὶ τὰς μαστρο-
ποὺς τὰς εἰθισμένας προαγωγέειν τὰς ἐλευθέρους γυ-
ναῖκας, τρεῖς ἢ τέτταρας τὰς ἐπιφανεστάτας πορευομένας
ἐνδήσας εἰς σάκκους καταποντίσαι τισὶ προστάξας.* Ferri poterat nude positum τὰς ἐπιφανεστάτας, coniunctum cum πορευομένας ferri nequit, ac ne hoc ipsum quidem πορεύ-
εσθαι recte de lenis absolute dici videtur. Scribendum sine dubio: τὰς ἐπιφανέστατα εἰσπορευομένας, hoc est, quæ apertissime domos matronarum intrabant.

P. 447 d: *Τῷ δ' ἡμετέρῳ χορῷ οἶνος φίλος ὢν θυρ-
σοφόροις μέγα πρεσβέων Διόνυσος, φησὶν "Ἴων ὁ Χῖος
ἐν τοῖς ἐλεγείοις, κ. τ. λ.* Neque participium ὢν ferri potest neque recte ad nomen οἶνος appositione adiungitur Διόνυσος. Scribendum: οἶνος φίλος χῶ ἐν θυρσοφόροις μέγα πρεσβέων Διόνυσος, φησὶν "Ἴων ὁ Χῖος ἐν τοῖς ἐλεγείοις.

P. 448 b tollenda sunt verba ἀλλ' ἡμεῖς ζητήσωμεν prave addita a librario aliquo, qui non intellexisset inter se contraria referri Calliæ de griphis disputandi viam, quam post Diotimum ingredi supervacaneum sit, et eam, quam secuturi δειπνοσοφισταί sint comicorum de griphis locos colligentes. *)

*) P. 451 b scr. τούτου τοῦ λόγου (pro τούτων) et deinde εὐδοκι-
μοῦσῃ pro εὐδοκιμοῦσαι.

P. 463 d (in fragmento Alexidis ex Tarentinis):

ἄρά γ' οἴσθ' ὅτι

τὸ καλούμενον ζῆν τοῦτο διατριβῆς χάριν
ὄνομα ἐστὶν ὑποκόρισμα τῆς ἀνθρωπίνης
μοίρας;

Prave concurrunt ὄνομα et ὑποκόρισμα. Scribendum:

τὸ καλούμενον ζῆν τοῦτο διατριβῆς χάριν
μόνον ἐστὶν ὑποκόρισμα τῆς ἀνθρωπίνης
μοίρας.

P. 464 a (in fragmento Anaxandridis ex fabula
'Αγροίοις):

Τίνα δὴ παρεσκευασμένοι
πίνειν τρόπον νῦν ἐστε; λέγετε. τίνα τρόπον;
ἡμεῖς τοιοῦτον οἶον ἂν καὶ σοὶ δοκῇ.

Alterius personæ notam Meinekius non recte ante
ἡμεῖς posuit, verba τίνα τρόπον superioribus coniungens,
quo efficitur admodum inanis repetitio. Scribendum:

λέγετ'. B. ὄντινα τρόπον;
ἡμεῖς τοιοῦτον οἶον ἂν καὶ σοὶ δοκῇ.

Nota est forma interrogationis, cui respondetur, iterandæ,
cuius exempla ex Aristophane et Platone lexica habent.*)

P. 465 b. Euripides, inquit Athenæus, ἓνα τῶν τοῦ
'Ηλίου ἱππων φησὶν εἶναι

Βακχίου φιλανθείος
Αἴθοπα, πεπαίνοντ' ὀρχάτους ὀπωρινούς·
ἐξ οὗ βροτοὶ καλοῦσιν οἶνον αἴθοπα.

Corruptum esse φιλανθείος manifestum est neque
genetivum Βακχίου habere, unde pendeat. Scripserat
Euripides:

Βακχίου φίλον θεοῦ
Αἴθοπα κ. τ. λ.

*) Ibid. c ex τὸ πινόμενον potius faciendum τὸ πνεόμενον
(quod efflatur) quam cum Meinekio τὸ γινόμενον.

P. 466 a. In fragmento ex Thebaide cyclica deprompto Oedipus dicitur diras filiis imprecatus esse vaticinatusque:

ὥς οὖν οἱ πατρώαν εἶη φιλότῃτι

δάσσαντ', ἀμφοτέροισι δ' ἔοι πόλεμοί τε μάχαι τε.

Primum subesse πατρώϊ' (vel potius cum Meinekio τὰ πατρώϊ') recte intellectum est; sed quod Hermanno auctore nunc editur ἐννεΐη φιλότῃτος, neque apte coniungitur ἐννεΐη φιλότῃτος (est enim prorsus idem atque φιλότῃτι) et audacter ex φιλότῃτι fit φιλότῃτος. Scribendum erat:

ὥς οὖν οἱ τὰ πατρώϊ' ἐν ἡείῃ φιλότῃτι,
grata caritate, cum bona gratia. Tenemus enim hic adiectivi, quod est ἡύς, formam femininam, cuius etiam alibi vestigia obscura sunt. *)

P. 478 a: Νικόμαχος δ' ἐν πρώτῳ περὶ ἑορτῶν Αἰγυπτίων φησί· Τὸ δὲ κόνδυ ἐστὶ μὲν Περσικόν, τὴν δὲ ἀρχὴν ἣν Ἑρμιππος ἀστρολογικὸς ὡς ὁ κόσμος ἐξ οὗ τῶν θεῶν τὰ θαύματα καὶ τὰ καρπώσιμα γίνεσθαι ἐπὶ γῆς· διὸ ἐκ τούτου σπένδεσθαι. Etsi verba ad religiones et opiniones Ægyptiacas pertinentia fœdissime a librariis confusa plane restituere nequeo, tantum tamen video, non nescio quem Hermippum a Nicomacho nominatum esse, sed expositum, id nomen, quod nunc de poculo usurpetur, initio ad rem aliquam cælestem cum Mercurio (Herma) coniunctam pertinuisse. Itaque ex Ἑρμιππος faciendum est Ἑρμιοῦ et substantivi nominativus, ut opinor, aut οἶκος aut potius ἱπνός, totus autem locus ad hanc fere formam scribendus: τὴν δὲ ἀρχὴν ἣν Ἑρμιοῦ ἱπνὸς ἀστρολογικὸς σωσίκοσμος, ἐξ οὗ ὑπὸ τῶν θεῶν τὰ θαύματα καὶ τὰ καρπώσιμα γίνεσθαι ἐπὶ γῆς.

*) P. 783 d (Dind. p. 1040) scr.: καλεῖται μὲν οὕτω πόσις τις, ἣ (vulgo ἦν) ἐστὶν ἀπνευστὶ πίνειν μὴ μύσαντα, quæ constat in eo, ut cet.

Pro θαύματα aliud quærendum est propius cum frugiferis coniunctum (τὰ ἰάματα?). *)

P. 510 b: ἀλλ' ἐπεὶ πάνν λιπαρῶς ἡμᾶς ἀπαιτεῖς καὶ τὸν περὶ τῶν ἐπὶ τρυφῇ διαβοήτων γενομένων λόγον καὶ τῆς τούτων ἡδυπαθείας. Ante prius καὶ excidit ἀποδώσω, oculo, ut videtur, librarii aberrante in duabus vocibus ab litteris ἀπ incipientibus. **)

P. 519 e (ubi agitur de causis, quæ Sybaritarum luxuriam auxerint): Δοκεῖ δὲ μετὰ τῆς εὐδαιμονίας αὐτῶν εἶναι ὃ τε τῆς χώρας, ἀλιμένον τῆς θαλάσσης παρηκούσης καὶ τῶν καρπῶν σχεδὸν ἀπάντων ὑπὸ τῶν πολιτῶν καταναλισκομένων, ὃ τε τῆς πόλεως τόπος, καὶ ὁ παρὰ τοῦ θεοῦ χρησμός συμπαροξῦναι πάντας ἐκτρυφῆσαι κ. τ. λ. Nihil opus est exponere, quam non hæc oratio cohæreat, nam neque μετὰ τῆς εὐδαιμονίας εἶναι quid sit, intelligitur, neque ad genetivum τῆς χώρας ullo modo arcessi ex inferioribus potest τόπος, ne alia commemorem. Scribendum: Δοκεῖ δὲ μεταίτιον τῆς εὐδαιμονίας αὐτῶν εἶναι τό τε τῆς χώρας ἀλίμενον, τῆς θαλάσσης παρηκούσης καὶ τῶν καρπῶν σχεδὸν ἀπάντων ὑπὸ τῶν πολιτῶν καταναλισκομένων, ὃ τε τῆς πόλεως τόπος, καὶ ὁ παρὰ τοῦ θεοῦ χρησμός συμπαροξῦναι πάντας ἐκτρυφῆσαι κ. τ. λ. Relinquitur aliqua dubitatio in participio παρηκούσης.

*) Ibid. f scr.: ὅμοιον ὄντα τῷ προειρημένῳ (pro τῶν προειρημένων). P. 493 d scr.: Νῦν τὸ μὲν ἐπιτιμώμενόν ἐστι τῷ ποιητῇ ὅτι τοὺς μὲν λοιποὺς εἶπε (vulgo ἔστι) μογέοντας ἀεῖρειν τὸ δέπας, τὸν δὲ Νέστορα μόνον ἀμογητί. P. 506 f scr.: τοῦτο δ' εἶπερ οὕτως ἀληθεία (pro ἀληθείας) ἔχει, θεὸς ἂν εἰδείη. P. 507 d scr.: δοκῶ οὖν σε, ὦ Πλάτων, πολλὰ κατὰ τῆς ἐμῆς ψεύσεσθαι (pro ψεύδεσθαι. Cod. Par. ψεύσασθαι) κεφαλῆς.

**) P. 514 e scr. ἀπέλαυνεν pro ἀπολαύειν.

P. 524 c (in verbis Clearchi): τοῦτο δὲ δῆλον ἐκ τῆς ἔτι καὶ νῦν ὑπολείπουσας περὶ τοὺς ἡγεμόνας αὐτῶν ἐσθῆτός τε καὶ διαίτης. Quoniam neque ipse ὑπολείπειν pro ὑπολείπεσθαι positum legi neque ab aliis annotatum video, cogor putare scriptum olim fuisse τῆς ἔτι καὶ νῦν ὑπολοίπου οὕσης. (Genus mendii prorsus idem est, quod in Demosthenis orat. 47, 20 sustuli.)

P. 536 e (in verbis Phylarchi de Ptolemæo Philadelpho): κατείδε διὰ τινων ὑπολαμπάδων τοὺς Αἰγυπτίους παρὰ τὸν ποταμὸν ἀριστοποιουμένους κ. τ. λ. Recte Meinekii ὑπὸ λαμπάδων scribi voluit; quid lateret in litteris διὰ τινων, non inveniebat. Latet sine dubio διὰ τινων ὁπῶν aut διὰ τῶν ὁπῶν, per fenestras, quæ in cubiculi pariete erant.

P. 545 a: Ἀριστόξενος δ' ὁ μουσικὸς ἐν τῷ Ἀρχύτῃ βίῳ ἀφίησι παρὰ Διονυσίου τοῦ νεωτέρου πρεσβευτᾶς πρὸς τὴν Ταραντίνων πόλιν κ. τ. λ. Pro ἀφίησι scribendum esse ἀφικέσθαι φησί tam manifestum est, ut tantum singularem librarii errorem a priore littera φ ad alteram oculum transferentis annotandum putem. [Sic iam Casaubonus. Quam longe ab simplici rei aliquando factæ indicio distent loquendi figuræ, quas Hemsterhusius ad Thom. Mag. v. γεννᾷ collegit, exponere supersedeo.]*)

P. 558 d (in fragmento Anaxilæ ex fabula Νεοττίδι): εἴτα τετράπους μοι γένοιτο, φησί, τὴν πρὸς ἡ θρόνος, εἴτα δὴ τρίπους τις, εἴτα, φησί, παιδίσκε δίπους.

In priore versu scribendum: φησί, δίφρος ἡ θρόνος. (In Meinekii coniectura neque coniunctivus ferri potest et tota sententia relativa inepta est.)

P. 573 a (in verbis Clearchi): ἔχωσε μὲν Ἀνδίας τὸ νῦν ἔτι καλούμενον τῆς ἐταίρας μνήμα κ. τ. λ. Neque

*) P. 549 f in verbis Ptolemæi Septimi restituendum ἱερᾶσα- μένους pro ἱερευσαμένους.

genetivus neque μὲν particula ferri potest; scribendum: ἔχωσεν ἐν Λυδία τὸ νῦν ἔτι καλούμενον τῆς ἐταίρας μνηῆμα.

P. 578 a: Πτολεμαῖος . . . βασιλέων ἐρωμένας ἀναγράφων φησὶ Φιλίππου τοῦ Μακεδόνα ἀνέξσαντος Φίλινναν τὴν ὀρχηστρίδα . . . , Δημητρίου δὲ τοῦ Πολιορκητοῦ μετὰ τὰς προειρημένας Μανίαν, Ἀντιγόνην δὲ Δημώ, κ. τ. λ. Prorsus pravum est ἀνέξσαντος absolute positum; una littera mutata verum efficitur: Φιλίππου τοῦ Μακεδόνα ἀνέξσαντος, Philippi imperii Macedonum conditoris. Nihilo rectius est φησὶ Φιλίππου . . . Φίλινναν non addito infinitivo. In Laurentiano scribitur: ἐρωμένας γράφει. φιλίππου φησὶ τοῦ κ. τ. λ. Scribendum igitur: Πτολεμαῖος . . . βασιλέων ἐρωμένας γράφει, Φιλίππου τοῦ Μακεδόνα ἀνέξσαντος Φίλινναν κ. τ. λ.

P. 580 d et e (in versibus Machonis):

Στρατοκλῆς δ' ἐρίφους προῖκ' ἐδίδου τοῖς γνωρίμοις
λοπάδας συνάλμιους τ', εὖ συναρτύειν δοκῶν,
καὶ δίψαν ὑπολειπόμενοι εἰς τὴν αὔριον
τοῖς ἐπιουνάπτειν βουλομένοις τὸν ἐωθινόν,
μακρὰς δὲ πράττειν εἰς τὰ λοιπὰ ξυμβολάς.

Manifesta vitia sunt in ὑπολειπόμενοι et in infinitivo πράττειν. Recta erunt omnia sic scripta:

καὶ δίψαν ὑπολειπόμενος εἰς τὴν αὔριον
κ. τ. λ.

et deinde:

μακρὰς δ' ἔπραττεν εἰς τὰ λοιπὰ ξυμβολάς.

Salsamentis datis sitim parabat, si qui potum instaurare vellent.

P. 584 a (in verbis Glyceræ meretricis): Τὴν αὐτήν, ἔφη, ἔχομεν αἰτία, ὦ Στίλπων. σέ τε γὰρ λέγουσι διαφθεῖρειν τοὺς ἐντυγχάνοντάς σοι, ἀνωφελῇ καὶ ἐρωτικὰ σοφίσματα διδάσκοντα, ἐμέ τε ὡσαύτως. Nihil sane amatorii

erat in Stilponis Megarensis sophismatis. Restituto καὶ ἐριστικὰ ipsum philosophorum τῶν ἐριστικῶν nomen in memoriam redit.

Ibid. d: τῶν δὲ πινόντων παρ' αὐτῇ βαλλομένων εἰς βολβοφακῆν κ. τ. λ. Quid sit convivas βάλλεσθαι εἰς βολβοφακῆν, prorsus non intelligo credoque eos symbolas ita contulisse ad βολβοφακῆν parandam, ut ipsi lentes darent, quod ostendunt, quæ subiiciuntur de ancillula lentes surripiente; id est autem συμβάλλεσθαι εἰς βολβοφακῆν.

P. 591 c: 'Ηρόδικος δ' ἐν ἐκτῷ τῶν Κωμωδομένων τὴν μὲν παρὰ τοῖς ῥήτορσί φησιν ὀνομαζομένην (Φρύνην) Σησιὸν καλεῖσθαι διὰ τὸ ἀποσήθειν καὶ ἀποδύειν τοὺς συνόντας αὐτῇ, τὴν δὲ Θεσπικὴν. Meretrix, quæ ἀπέσηθε et exuebat amatores, sine dubio non Σησιὸς appellabatur neque, quod video apud Papium ex hoc loco afferri, Σησιτή, quasi ipsa cribro purgata, sed Σῆστρον, cribrum, cuius instrumenti officioungebatur. Vox apud Hesychium annotatur.

P. 594 f sq. (in fragmento Dicæarchi): τοῦτο δὲ (τὸ μνημα) τὸ μὲν πρῶτον, ὅπερ εἰκός, ἢ Μιλτιάδου φήσει σαφῶς ἢ Περικλέους ἢ Κίμωνος ἢ τινος ἐτέρου τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν εἶναι, μάλιστα μὲν ὑπὸ τῆς πόλεως δημοσίᾳ κατασκευασμένον, εἰ δὲ μή, δεδογμένον κατασκευάσασθαι. Prorsus perverse, quoniam agitur de sepulcro vere exstante, monumento publice ædificato contrarium ponitur monumentum ædificari decretum, ne quid dicam de infinitivo medio κατασκευάσασθαι. Scribendum opinor: εἰ δὲ μή, διατεθειμένον κατασκευάσασθαι, hoc est, quod quis testamento sibi erigere heredes iussit.

P. 610 a (in Theophrasti fragmento, ubi dixit apud Tenedios et Lesbios pulchritudinis, τοῦ κάλλους, certamen et præmium esse): ταύτην δὲ τύχης ἢ γύσεως εἶναι, τιμὴν δὲ δέον προκεῖσθαι σωφροσύνης. Apparet in hac inter-

Καταφαγεῖν

αὐτὸς τοσοῦτ' ἀργύριον. οὐδ' εἰ γάλα λαγοῦ
εἶχον μὰ τὴν γῆν καὶ ταῶς, κατήσθιον.

Sic nunc editur; in codicibus εἶχον λαγοῦ scribitur. Apparet perverse et incredibiliter sententiam et orationem discerpi infinitivo καταφαγεῖν a ceteris diiuncto; integræ enim saltem ad grammaticam formam sententiæ poetarum ab Athenæo ponuntur. Et adesse videtur, quod cum καταφαγεῖν coniunctum sententiam optime expleat, εἶχον: Non poteram ipse tantam pecuniam comedere, etiamsi cet., sed prave nunc sic positum, ut in sententiam condicionalem necessario includatur (εἰ γάλα λαγοῦ εἶχον), quamquam hæc quoque sententia mirifica interpunctione evertitur; quis enim non videt ταῶς, quod perridicule cum τὴν γῆν in iurando coniungitur, coniungendum esse cum γάλα λαγοῦ, ut luxuria significetur potus pæne incredibilis et cibi rarissimi et pretiosissimi mentione? Et tamen γάλα λαγοῦ vix a verbo κατήσθιον pendere potest, quoniam lac non editur, sed potatur. Valde suspicor omnes loci turbas inde ortas esse, quod in locum verbi proprii ad γάλα accommodati verbum εἶχον propter similitudinem litterarum irrepserit e suo loco translatus, totumque fragmentum sic esse scribendum:

Καταφαγεῖν

αὐτὸς τοσοῦτ' ἀργύριον οὐδ' εἰ γάλα λαγοῦ
εἶλκον μὰ τὴν γῆν καὶ ταῶς κατήσθιον,
εἶχον (εἶχον ἄν? ἄν εἶχον?).

Verbum εἶλκειν notum est dici de avido haustu. Hæc igitur efficitur sententia: Comedere tantam pecuniam ipse et solus, ne si lac leporis quidem haurirem, per tellurem, et pavones devorarem, possem.

P. 672 f (de pœna dicis causa Prometheo soluto a Iove imposita): καὶ τίσιν ἐκούσιον ἐν ἀλυσίᾳ κειμένην δοῦναι θελήσαντος, ταύτην ἔχειν ἐπιτάξαι τὸν καθηγούμενον

τῶν θεῶν. Impudenter Prometheus a Iove precatus esset, ut voluntaria pœna, cui se ipse offerebat, sine ulla molestia esset. Omitto prorsus barbare *τίσιν ἐν ἄλμπία κειμένην* dici pro eo, quod est *ἄλμπον*. Prometheo humiliter se pœnæ veræ offerenti clementer Iuppiter pepercisse narrabatur imaginem pœnæ secutus, ut coronam nexam pro catena esse iuberet, quemadmodum ex iis, quæ de Carum instituto subiiciuntur, intelligitur. Opinor scribendum esse: *ἐν ἀλύσει ἀνειμένην*, in catena laxa nec dura.

P. 678 c: *χοροὶ δ' εἰσὶ τὸ μὲν πρόσω παίδων, τὸ δ' ἐξ ἀρίστου ἀνδρῶν, γυμνῶν ὀρχουμένων κ. τ. λ.* Summam rei, triplicem chororum divisionem, Wytttenbachius perspexit, sed ipsum chororum ordinem et dispositionem indicat scriptura ad codicum vestigia multo propius accedens: *χοροὶ δ' εἰσὶ τρεῖς, ὁ μὲν ἐν μέσῳ παίδων, <ὁ δ' ἐκ δεξιῶν ἐφ' ἡβῶν>, ὁ δ' ἐξ ἀριστερῶν ἀνδρῶν.*

P. 682 d (in Apollodori fragmento de singulari forma fruticis cuiusdam): *ἐπειδὴν γὰρ ἐκ διαστήματος αὐτομάτως κρᾶσαι συμπέσωσιν, ἐμψύχων περιπλοκὴν ἐν τῷ μένουσιν ἡνωμέναι καθάπερ ἀπὸ ῥίζης μιᾶς κ. τ. λ.* Post *ἐν τῷ* recentiores lacunæ notam ponunt. In codice Parisino epitomes scribitur *περιπλοκῇ*. Apparet similitudinem cum animalium complexu significari scribendumque esse: *ἐμψύχων περιπλοκῇ ἐμφερῶς, μένουσιν κ. τ. λ.* aut saltem proxime ad hanc formam.*)

P. 696 a et b: *Ἀλλὰ μὴν καὶ τὸ ὑπὸ τοῦ πολυμαθεστάτου γραφὲν Ἀριστοτέλους εἰς Ἑρμείαν τὸν Ἀταρνέα οὗ παιάν ἐστιν, ὡς ὁ τὴν τῆς ἀσεβείας κατὰ τοῦ φιλοσόφου γραφὴν ἀπενεργάμενος Δημόφιλος, εἰς αἰδῶ τε παρασκευασθεὶς ὑπ' Εὐρυμέδοντος, ὡς ἀσεβοῦντος κ. τ. λ.* In litteris sensu cassis *εἰς αἰδῶ τε* latet verbum,

*) P. 689 a et b scr.: *ἐν δὲ Περσέμῳ πρότερον μὲν ἐξοχήν, νῦν δ' οὗ (pro ἐξοχῇ).*

quod desideratur ad ὥς ὁ Δημόφιλος. Videtur scriptum fuisse: ὥς ὁ Δημόφιλος εἰσαγόμενος, παρασκευασθεὶς κ. τ. λ., quemadmodum insinulavit (finxit) Demophilus, subornatus cet. Deesse verbum intellexerat, qui in codice Parisino epitomes scripsit εἶπε Δημόφιλος.

Ibid. c. In nobili scolio Aristotelis εἰς Ἑρμείαν v. 6 sqq. hæc leguntur de virtute:

τοῖον ἐπὶ φρένα βάλλεις
καρπὸν τ' ἀθάνατον χροσσοῦ τε κρείσσω
καὶ γονέων μαλακαυγητιοῖό θ' ὕπνου.

Permire in hac cum virtutis fructu comparatione divitiis et parentibus (h. e. generis nobilitati) tamquam tertium adiungitur somnus, nec minorem admirationem habet adiectivum huic substantivo adiunctum, sive μαλακαυγητιοῖο scribas sive μαλακαυγήτιοιο; neutra enim forma probabilem significationem derivationemque habet. Veri indicium tenue codex Laur. præbet, in quo ὕπνου legitur. Scripserat enim Aristoteles μεγακαυγήτιοίό θ' ὕπνου. Cum divitiis et stirpe coniungitur fastigium dignitatis et maiestatis magnificum et superbum (gloriose se iactans).

P. 698 d et e (in fragmento Hegemonis):

Μνημ' ἀνέπεισε γέροντα καὶ οὐκ ἐθέλοντ' ἀναβῆναι
καὶ σπάνις, ἣ πολλοὺς Θασίων εἰς ὀλκάδα βάλλει
εὐκούρων βδελυρῶν, ὀλλύντων τ' ὀλλυμένων τε
ἀνδρῶν, οἳ νῦν κείθι κακῶς κακὰ ῥαψωδοῦσιν.

Pro μνημ' Iacobsius λῆμι', Meinekius λῆμ' coniecit; neutrum cum eo, quod est σπάνις, apte coniungitur. Verum videtur πεῖν'. Deinde ubi codices habent εὐκούρων, scribendum videtur ναυκλήρων, quod genus hominum et per se apte hic nominatur et Græcorum maximeque comicorum iudicio iis, quæ adduntur, notis insignitur (βδελυρῶν, ὀλλύντων τ' ὀλλυμένων τε).

Cap. V.

Miscellanea.

Cum proximis annis in opere de rei publicæ Romanæ institutis perscribendo Græcorum, qui de rebus Romanis scripserunt, libros perpetuo tractarem, subnatæ sunt in Appiano, Dione, Herodiano præter eas, quas in ipso illo opere posui, emendationes aliquot, quas hoc loco non omitendas iudicavi.

Appiani Civ. I, 50 (de servis, qui a Pompeio victi ex cæde effugerunt): καὶ τῶν λοιπῶν ἐς τὰ σφέτερα δι' ἀπόρου χώρας καὶ χειμῶνος ἐπιπόνου διατρεχόντων οἱ ἡμίσεις βαλανηφαγοῦντες διεφθάρησαν. Quid igitur dimidia parte factum est? Et cur glandibus vescendo interierunt? Sine dubio excidit aliquid, cum sic scriptum fuisset: οἱ ἡμίσεις βαλανηφαγοῦντες <διεσώθησαν, οἱ δ' ἡμίσεις> διεφθάρησαν.

II, 49: Πομπηΐῳ δὲ (τέλῃ ἦν) πέντε μὲν ἐξ Ἰταλίας . . . , ἐκ δὲ Παρθναίων δύο, τῶν σὺν Κράσσῳ πεπολεμηκότων τὰ ὑπόλοιπα, καὶ τι μέρος ἄλλο τῶν ἐς Αἴγυπτον ἐσβαλόντων μετὰ Γαβινίου, σύμπαντα ἀνδρῶν Ἰταλῶν ἑνδεκα τέλη κ. τ. λ. Et pronomem τί pravo loco poni et desiderari numerum manifestum est; ex τί efficitur is ipse, quem reliqui numeri monstrant: καὶ τέσσαρα, μέρος ἄλλο τῶν ἐς Αἴγυπτον ἐσβαλόντων, nisi Appianus scripsit καὶ τέσσαρα ἄλλα τῶν κ. τ. λ. (Excidisse aliquid Schweighäuserus suspicatus erat.)

III, 60 (in oratione Pisonis): ὧν τοὺς μὲν εὖ βουλευομένους ἐνθυμῆσθαι χρὴ ὑπὲρ τῶν ἔτι πλανωμένων, τοὺς δ' ὑπάτους καὶ δημάρχους πλείονας κινδυνεύουσι τοῖς κοινοῖς γενέσθαι. Qui Latine πλείονας γενέσθαι verterunt maiorem curam impendere, sententiæ umbram secuti sunt, non Græci sermonis usum. Sententia acutior

erit elegantique imagine exprimetur restituta vera scriptura: *παιῶνας κινδυνεύουσι τοῖς κοινοῖς γενέσθαι*, medicinam et remedia adhibere. (Vitium senserunt Schweighäuserus et Mendelssohnus, emendationem non invenerunt.)

Ibid. 81: καὶ ὁ Δέκμος ἐπέστελλε τῇ βουλῇ τὸν Ἀντώνιον ἀλώμενον κυνηγετήσιν ναυτικῶν περ ἥδη γεγονότων. οἳ τε Πομπηϊανοὶ πυθόμενοι θαυμαστοὶ ὅσοι διεφάνησαν, ἐκβοῶντες ἄρτι τὴν πάτριον ἐλευθερίαν ἀπειληφέναι. καὶ θυσίαι καθ' ἓνα ἦσαν κ. τ. λ. Sensus prorsus cassa esse verba, quæ post *κυνηγετήσιν* ponuntur, manifestum est neque aut de *ναυτικοῖς* aut de particula poetica *πέρ* verbum addere opus est. Ulcera ad speciem gravissima facillimis remediis sanabuntur sententiis rectius distinctis et litterarum geminatione et confusione sublata. Scripserat enim Appianus: Πλάγκος δὲ προσεγένετο μετὰ τοῦ οἰκείου στρατοῦ, καὶ ὁ Δέκμος ἐπέστελλε τῇ βουλῇ τὸν Ἀντώνιον ἀλώμενον κυνηγετήσιν. αὐτίκα ὡς περὶ ἥδη γεγονότων οἳ τε Πομπηϊανοὶ πυθόμενοι θαυμαστοὶ ὅσοι διεφάνησαν . . . , καὶ θυσίαι καθ' ἓνα ἦσαν. (Αὐτίκα subesse senserat iam Tyrwhittus.)

V, 21: οἱ δὲ ἐξέθεον ἐς τὸν Λεύκιον (L. Antonium, triumviri fratrem) καὶ παρεκάλουν οἰκτεῖραι μὲν ἐπὶ τοῖς ἐμφυλίοις τὴν πόλιν καὶ τὴν Ἰταλίαν, δέξασθαι δὲ κοινωνὸν ᾧ τὴν κρίσιν ἢ ἐπὶ σφῶν ἢ ἐπὶ τῶν ἡγεμόνων γενέσθαι. Neque quid sit δέξασθαι κοινωνόν, neque quo pertineat dativus pronominis, neque quemadmodum superioribus adiungantur verba τὴν κρίσιν γενέσθαι, ulla ratione perspicitur. Lenissima mutatione efficitur verum et rectum: δέξασθαι δὲ κοινῷ νόμῳ τὴν κρίσιν ἢ ἐπὶ σφῶν ἢ ἐπὶ τῶν ἡγεμόνων γενέσθαι: permitteretque iudicium communi et æqua lege aut apud ipsos aut apud duces peragi. (In idem incidisse Mendelssohnium nunc video, sed dubitantem et fluctuantem.)

In Dione Cassio, ne propter tenuitatem eorum, quæ ad eius libros emendandos nunc afferam, scriptorem summæ ad res Romanas cognoscendas utilitatis sero ac perfunctorie attigisse videar, cogor invitus rem miram commemorare, quod fiet sine ulla contumelia viri egregii Immanuelis Bekkeri, quem quanti et faciam et semper fecerim, cum alibi dixi tum ubertim in præfatione prioris editionis syntaxis Græcæ p. XVII, et sine ulla indigna eo suspicione. Cum eius filius iuris tum, ut opinor, antecessor Halensis aut Ienensis inter a. 1840 et 1848 Hauniæ me salutasset et mihi de patris rebus quærenti narrasset eum, quamquam annis et oculorum valetudine premeretur, tamen strenue in studiis vivere et cum maxime Dionis Cassii editionem parare, dixi me ex diligenti eius scriptoris lectione annotatas habere emendationes aliquot, quasdam etiam paulo notabiliores; eas me ex adversariis in chartulam transscriptas aut ipsi daturum aut per litteras ad patrem eius missurum; utro deinde modo transmiserim, non memini, transmisi certe. Cum aliquo tempore post editionis Bekkerianæ exemplum ab ipso editore benevole missum accepissem, vidi libenter emendationes a me in adversariis, quæ etiam nunc servo amicisque et tum et postea ostendi, perscriptas prope omnes iisdem plane litteris a Bekkero in contextu orationis positas esse, multas asterisco notatas, hoc est, ab ipso Bekkero antea inventas, alias sine ulla nota tamquam ab aliis sumptas; ex his nonnullas et facile credo et ipse postea animadverti ab aliis, maxime Reiskio, esse præceptas; aliquot etiam nunc, etsi nulla usquam mei in Bekkeri præfatione mentio facta est, mihi meo iure vindicare videor, velut XLIII, 38 περινησαι pro ἐρανίσαι.

Iis nunc pauculas, quas iterata lectio aut pervolutatio suggessit, addo:

Fragm. c. 39, 3 p. 36 Bekk., Vatic.: ὅτι οἱ Ταραντινοί, καίπερ τὸν πόλεμον αὐτοὶ παρασκευάσαντες, ὅμως ἐν σκέπη φαβρίου ἦσαν οἱ γὰρ Ῥωμαῖοι κ. τ. λ.

Scribendum ἐν σκέπη φοβεροῦ. Causam nihil etiam tum timendi continent, quæ sequuntur.

C. 40, 24 p. 41, Vatic.: ὅτι θηρίον οὐδὲν ἀνθρώπου κρείττον ἐσιν, ἀλλὰ πάντα δὴ πάντως ἦν, εἰ καὶ μὴ κατ' ἰσχύν, ταῖς γοῦν σοφίαις σφῶν ἐλαττοῦνται ἐθάρσουν. Minus recte Bekkerus correxit. Scribendum: ἀλλὰ πάντα δὴ πάντως, εἰ καὶ μὴ κατ' ἰσχύν, ταῖς γοῦν σοφίαις σφῶν ἐλαττοῦνται. [Iam L. Dindorfius ἐλαττοῦνται.]

C. 50, 3 p. 53, Vatic. (de Gallis): οὐτε τι διαρκὲς ἐν αὐτοῖς ἔχουσιν . . . , καὶ ἅπαξ ἀλλοιωθῶσιν, οὐτ' ἀναλαβεῖν ἑαυτοὺς ἄλλως τε καὶ θεοὺς τινὸς προσγενομένου δύνανται, καὶ ἐς ἀντίπαλον κ. τ. λ. Nihil hic loci habet commutandi significatio (ἀλλοιοῦν), sed negantur Galli posse se confirmare et animos recipere, si quid iis subito novi et inopinati acciderit, id est, καὶ ἅπαξ ἀλλοιόον τι πάθωσιν, οὐτ' ἀναλαβεῖν ἑαυτοὺς κ. τ. λ.

XXXVI, 25 (in oratione Pompeii): μὴ γὰρ ὅτι νέος ἔτ' εἰμὶ λογίσεσθε, μὴδ' ὅτι τόσα καὶ τόσα γέγονα ἀριθμείσθε. Necessario scribendum τόσα καὶ τόσα ἔτη γέγονα.*)

Ibid. 42 (de C. Manilio, quem Dio Mallium appellat): φοβηθεῖς, ἐπειδὴ τὸ πλῆθος θεινῶς ἡγανάκει, τὰ μὲν πρῶτα ἐς τε τὸν Κράσσον καὶ ἐς ἄλλους τινὰς τὴν γνώμην ἀνῆγεν, ὡς δ' οὐδεὶς ἐπίστευέν οἱ, τὸν Πομπήιον καὶ ἄκοντα ἐκολάκευσεν κ. τ. λ. Corrigunt ἄκων et ad litteras improbabiliter et ad sententiam. Scribendum ἀπόντα.

XXXVII, 16 (de Romanis Hierosolyma oppugnantibus et Iudæorum per dies festos quiete utentibus): μαθόντες

*) Ibid. 28 pro eo, quod editur: ὅτι Πομπήιος οὗτος ἐν μὲν μεираκίῳ, scribendum: ὅτι Πομπήιος, ὅτε μὲν ἦν μεираκίον aut certe similiter.

γὰρ τὴν ἐμποίησιν αὐτῶν ταύτην . . . ἐντονώτατά οἱ προσέβαλλον. Nulla hic ἐμποίησις (adoptio) erat, sed πτοίησις, furor et instinctus superstitiosus (τὴν πτοίησιν).

Ibid. 53: γῇ γάρ τινι πρὸς τῇ νήσῳ οὔση προσσχὼν ὁ τὴν ἡγεμονίαν σφῶν ἔχων κ. τ. λ. Nihil periculi militibus fuisset, si in terram insulæ adjacentem expositi fuissent, quamquam totum hoc de terra insulæ adjacenti ridiculum est; terris enim insulæ adjacent. Scribendum sine dubio πέτρα γάρ κ. τ. λ. Mendum ortum videtur hausta propter similitudinem particulæ γάρ altera vocis syllaba.

XL, 59 (de Sulpicio consule a. 51 resistente iis, qui Cæsari successorem in Galliam mitti volebant): καὶ αὐτῶ ὁ τε Σουλπίκιος καὶ τῶν δημάρχων τινὲς ἀντέπραξαν, οὗτοι μὲν τῇ πρὸς τὸν Καίσαρα χάριτι· ἐκεῖνος δ' αὐτοῖς ἐκοινώσατο καὶ ὅτι τοῖς πολλοῖς οὐκ ἤρεσκε τό τινα μεταξὺ ἄρχοντα μηδὲν ἡδικηκότα πανθῆναι. Debebat saltem dici ὅτι καὶ τοῖς πολλοῖς; verum Sulpicius non movebatur populi voluntate, sed suo de iure iudicio perducebatur, ut tribunis et multitudini se in hac re adiungeret. Scribendum igitur: αὐτοῖς ἐκοινώσατο καὶ τοῖς πολλοῖς, ὅτι οὐκ ἤρεσκε κ. τ. λ.

Ibid. 62 (de C. Curione, qui antea Cæsarem specie oppugnandi reapse adiuvisset, aperte iam Cæsaris partes amplexo): ἐκ τοῦ φανεροῦ ἤδη τὰ τοῦ Καίσαρος διαδικαιῶν, ἐπειδὴ μηδὲν κατ' αὐτοῦ δῆθεν ἡδυνήθη ποιῆσαι, πᾶν ὅ τι ποτὲ ἐνεδέχετο οὐ δεχθῆναι προΐσχετο, καὶ μάλιστα ὅτι πάντας τοὺς τὰ ὅπλα ἔχοντας ταῦτά τε καταθέσθαι καὶ τὰ στρατόπεδα διαλῦσαι χρὴ κ. τ. λ. Ex δεχθῆναι nihil effici potest, quod sententiæ conveniat, οὐ autem prorsus barbarum est in hac cum infinitivo conjunctione. Curio quoniam nihil scilicet contra Cæsarem efficere potuerat (— hac enim specie utebatur, δῆθεν —), eo transiit, ut omnia, quæ ullo modo Cæsari concedi possent, proponeret et præ se ferret: πᾶν ὅ τι ποτὲ ἐνεδέχετο,

ὑπειχθῆναι προΐσχετο. Cum extrema verbi ἐνεδέχετο vocalis cum prima sequentis vocis in οὐ coaluisset, ex πειχθῆναι factum est δεχθῆναι.

XLIII, 14 (ubi honores Cæsari decreti enumerantur): καὶ τὰς ἀρχὰς τὰ τε ἄλλα ὅσα τισὶν ὁ δῆμος πρῶτον ἐνεμεν ἀποδεικνύναι ἐψηφίσαντο. Manifesto legendum ὁ δῆμος πρὸ τοῦ ἐνεμεν.

Ibid. 44 (de novis Cæsaris honoribus): ταῦτά τε οὖν τότε τῷ Καίσαρι ἱερομηνίαν τε ἐξάρετον ὁσάκις ἂν νίκη τέ τις συμβῇ καὶ θυσαίαι ἐπ' αὐτῇ γίνωνται, καὶ μήτε συστρατηγῆσαί τινα μήθ' ὅλως ἐπικοινωνῆσαι τῶν καταπραχθέντων, ἔδοσαν. Non decretum est, ut Cæsar bellis ne interesset, sed ut tamquam perpetuus et summus omnium exercituum imperator triumphī etiam tum particeps esset, cum ipse bello et rebus gerendis non interfuisset: καὶ ἂν μήτε συστρατηγήσαντι μήθ' ὅλως ἐπικοινωνήσαντι τῶν καταπραχθέντων.

XLVI, 45 (de duoviris ad comitia habenda creatis): τοῦτο γὰρ τῶν δύο ἀνδρῶν διὰ τοῦ στρατηγοῦ τοῦ ἀστυνόμου ψηφισθῆναι μᾶλλον ἢ τὸ τοὺς ὑπάτους δι' αὐτοῦ χειροτονηθῆναι ὑπέμειναν. Genetivi τῶν δύο ἀνδρῶν ratio omnino explicari nequit, scribendumque necessario: τοῦτο γὰρ <περὶ> τῶν δύο ἀνδρῶν κ. τ. λ.

XLVII, 14 (de triumviris ceteros fraude ab emptione rerum proscriptorum, quæ auctione venirent, removentibus): καὶ ἐκείνους γε οὕτω μετεχειρίζοντο ὥστε τι καταφωρᾶν καὶ πλείστου ὅσον ἀγοράζειν ὧν ἔχρηζον, καὶ διὰ τοῦτο μὴδ' ὠνητιᾶν εἶ. Non sane homines ita tractabant, ut aliquid deprehenderent et animadverterent, sed contra ita circumveniebant et decipiebant, ut nihil ex iis, quæ agerentur, deprehenderent et, si quid parare vellent, immenso pretio emerent atque ita etiam ab omni emendi studio deterrentur. Mendum orationis satis ostendit pronomen τί per-verso loco positum. Scribendum: ὥστε <μήτε> τι κατα-

φωρᾶν καὶ πλείστου ὅσου ἀγοράζειν ὧν ἔχρηζον, καὶ διὰ τοῦτο μηδ' ὠνητιᾶν ἔτι. Respondent inter se μήτε et καί. Omittendæ negationis causa fuit syllaba τε bis posita (ὥστε μήτε).

XLIX, 34 (de Cæsare milites tumultuantes coercente): ἐπεὶ δὲ καὶ ὥς ἐθρασύνοντο, δίκη τινὰς αὐτῶν ἔδωκεν. Nemo, quantum scio, Græce dixit δίκη τινὰ διδόναι ac ne Latine quidem pænæ aliquem dare, etsi noxæ dare constanti usu dicitur. Scripserat sine dubio Dio: δίκη ν τινὲς αὐτῶν ἔδωκαν (nam ἔδωκαν pro ἔδοσαν apud Dionem nihil habet offensionis).

LIX, 7 (de ludis a Gaio Cæsare in dedicando Augusti monumento factis): καὶ ἵπποι δύο ἡμέραις ἡγωνίσαντο, τῇ μὲν προτέρᾳ εἰκοσάκις, τῇ δ' ὑστερᾷ καὶ τετράκις διὰ τὸ τὰ γενέθλια αὐτοῦ τὴν ἡμέραν ἐκείνην εἶναι. Erratum esse in numero altero iam intellexit Reimarus, sed emendationem non repperit. Scribendum: τῇ δ' ὑστερᾷ καὶ τεσσαρακοντάκις.

LXI, 8 (de turbis in theatro primo Neronis tempore): οἱ γὰρ τοι περὶ τὴν ὀρχήστραν καὶ περὶ τοὺς ἵππους ἔχοντες οὔτε τῶν στρατιωτῶν οὔτε τῶν ὑπᾶτων ἐφρόντιζον. Mire cum consulibus milites coniunguntur; nam si quis cohortem prætoriam theatro assidentem intelligere vult, ei tribunus præerat, non consules, neque senatores et equites coercebat, sed plebem. Scribendum: οὔτε τῶν στρατηγῶν οὔτε τῶν ὑπᾶτων ἐφρόντιζον. Sed non minus mire οἱ περὶ τὴν ὀρχήστραν καὶ περὶ τοὺς ἵππους ἔχοντες dicuntur, ut intelligantur senatores in orchestra et equites in quattuordecim subselliis sedentes. Scribendum: καὶ περὶ τοὺς ἱππεῖς ἔχοντες. (Paulo ante c. 7, ubi editur: εἰ καὶ μετρίως πως διάγοντες αὐτὰ περιωθεῖεν, scribendum est αὐτοί.)

LXXVIII, 22: καὶ ὁ Φλάκκος τὴν τῶν τροφῶν διάδοσιν, ἣν ὁ Μανίλιος πρότερον ἔσχε τῆς κατ' αὐτοῦ συκοφαντίας γέρας εἰλήφει, ἐπετράπη καὶ αὐτήν· καὶ μετὰ τοῦτο τό τε διαδίδοσθαί τινα ἐν ταῖς τῶν στρατηγούντων πανυ θείαις, πλὴν τῶν τῇ Φλώρα τελουμένων, δικαιονόμοι οἱ τὴν Ἰταλίαν διοικοῦντες ἐπαύσαντο ὑπὲρ τὰ νομισθέντα ὑπὸ τοῦ Μάρκου δικάζοντες. Prima recte emendata videntur sublato ἔσχε; quid resideat mendi in καὶ αὐτήν, nescio; nam nimis discedere videtur ἐκ καινῆς, denuo. Deinde autem scribendum est: καὶ μετὰ τοῦτο τό τε διαδίδοσθαί τινα ἐν ταῖς τῶν στρατηγούντων ἐπαύθη θείαις, πλὴν τῶν τῇ Φλώρα τελουμένων, καὶ οἱ δικαιονόμοι οἱ τὴν Ἰταλίαν διοικοῦντες κ. τ. λ. Litteræ καὶ οἱ exciderunt ante δικαιονόμοι.

Herodian. VI, 1: Ἡ δὲ Μαρμαία . . . ὁμοίως αὐτοῦ (Alexandri Severi pueri) ἄρχειν τε καὶ κρατεῖν ἐπειρᾶτο. ἤδη τε ὀρῶσα ἐν ἀρχῇ τὸν νεανίαν γενόμενον καὶ δεδοικνία μὴ ἄρα ἡλικία ἀκμάζουσα ὑπηρετούσης ἀδείας τε καὶ ἐξουσίας εἰς τι τῶν γενικῶν ἁμαρτημάτων ἐξοκείλη, πανταχόθεν ἐφρούρει τὴν αὐλήν. Vidit aliquid Mammæa in puero, quod timorem facere posset, ne libidinibus veneriis se daret. Id erat non ἐν ἀρχῇ αὐτὸν γενέσθαι (— pridem enim Augustus declaratus erat —), sed ἐν ὀρχῇ. Vidit eum puberem factum.

Liber II.

Emendationes Latinæ.

Cap. I.

Ciceronis libri rhetorici.

Emendationum Latinarum et primam et longe copiosissimam partem Marcus Cicero sibi vindicabit, cuius tamen, qui ad philosophiam pertinent, libros non attingemus; ex iis, qui artem oratoriam exponunt et docent, quoniam ad eos, qui proprie rhetoricorum nomen tenent, vulgo autem de inventione appellantur, nihil novi afferimus, seriem ducent tres **de oratore** libri, ad quos expoliendos cum prope adolescens Henrichsenii mei studia adiuvans non ita pauca contulissem, postea parcius attigi. Eos igitur tempore interiecto cum semel atque iterum celerius percurrissem, anno fere 1871 intentius retractarem consideratis etiam diligenter codicis Abrincensis scripturis, qui unus memorabilis nec tamen præstantissimus instrumentum criticum auxit, hæc, quæ subiciam, certa aut probabili coniectura nec ab aliis occupata expedire mihi visus sum. Quamquam, quem primum ponam locum, eum non tam plane expedire possum quam, quomodo vera eius forma turbata sit, indicare; nam

lib. I § 146 sq. hæc leguntur: quod (artificium rhetorum observatione et opera constitutum et traditum)

tamen, ut ante dixi, non eiicio; est enim, etiamsi minus necessarium ad bene dicendum, tamen ad cognoscendum non illiberale. Et exercitatio quædam suscipienda vobis est cet. Apparet hoc, quod de exercitatione dicitur, neque recte particula et adiungi, quod iam alii senserunt, neque satis respondere superioribus, in quibus de toto artificio sic dicitur, ut hic et præceptorum et exercitationis mentio expectetur. Valde suspicor verba quædam excidisse, cum Cicero ad hanc formam scripsisset: — non illiberale. <Itaque et præcepta tractanda> et exercitatio quædam suscipienda vobis est. De ipsis verbis nihil me affirmare non est opus dici.*)

Ibid. 198: Itaque ut apud Græcos infimi homines . . ministros se præbent in iudiciis

*) Quod initio huius libelli dixi me aliquoties in Ciceronianis maxime emendationibus facturum, ut admonitionis causa in margine interponerem correctionem, quam cum ipse fecissem, postea ab aliis occupatam, sed a recentissimis editoribus neglectam repperissem, eius rei exemplum statim hic ponam. Nam de lib. I, 134 hæc scripseram: „studium et ardorem quendam amoris, sine quo cum in vita nihil quidquam egregium, tum certe hoc, quod tu expetis, nemo umquam assequetur. Etiamsi ferri posset apud Ciceronem nihil quidquam pro nihil hoc uno loco positum, tamen vitiose ad prius membrum ex inferiore loco sic retraheretur nemo, ut ex eo intelligeretur quisquam (— longe enim aliter, præcedente nemo, post intelligitur notio affirmativa —), cum præsertim tota orationis structura ostendat Ciceronem suum utrique membro subiectum dedisse, priori, quod obiectum habet negans, affirmativum, alteri, quod obiectum habet affirmativum, negans: sine quo cum in vita nihil quisquam egregium, tum certe hoc, quod tu expetis, nemo umquam assequetur.“ Nunc a [Siesbyeo admoneor eandem emendationem ab Huldrico apud Orellium, deinde ab Ieepio factam esse.

oratoribus . . . , sic in nostra civitate contra amplissimus quisque et clarissimus vir, ut ille, qui propter hanc iuris civilis scientiam sic appellatus a summo poeta est: Egregie cordatus homo, catus Æliu' Sextus, multique præterea, qui, cum ingenio sibi auctoritatem peperissent (sic recte iam alii pro eo, quod in codicibus est, sibi auctore dignitatem peperissent), perfecerunt, ut in respondendo iure auctoritate plus etiam quam ipso ingenio valerent. Si hæc recte scripta sunt, necessario post illa sic in nostra civitate contra amplissimus quisque et clarissimus vir auditur ex prioris comparationis parte ministros se præbent in iudiciis oratoribus, quoniam comparatio terminari debet ante illud qui, cum—. Verum hoc quantum ab sententia reque ipsa abhorreat, nihil opus est dici, quoniam vel unum adverbium contra declarat, contempto pragmaticorum Græcorum ministerio contrarium poni amplissimum iuris consultorum Romanorum munus et summam dignitatem, nihil oratoribus cedentem. Manifestum est sic hæc continuanda esse, interposita ipsi sententiæ exemplorum mentione: sic in nostra civitate contra amplissimus quisque et clarissimus vir, ut ille multique præterea, cum ingenio sibi auctoritatem peperissent, perfecerunt, ut in respondendo iure auctoritate plus etiam quam ipso ingenio valerent. Iam recte comparatio perficitur et in auctoritate iuris consultorum Romanorum terminatur. Itaque aut prorsus tollendum est pronomen qui ante cum tamquam prave additum, cum constructio non intelligeretur, aut potius scribendum: multique præterea alii, cum. Nunc demum etiam clarius perspicitur, quam necessaria ipsi comparationi gradatio illa sit: cum ingenio sibi auctoritatem

peperissent, perfecerunt, ut . . auctoritate plus etiam quam ipso ingenio valerent.

Ibid. 219: nobis tamen, qui in hoc populo foroque versamur, satis est ea de moribus hominum et scire et dicere, quæ non abhorrent ab hominum moribus. Vitiose concurrere de moribus hominum et ab hominum moribus pridem intellectum est; sed mendi sedes non, ut Ernestius putavit, in prioribus verbis est, quæ recte iis, quæ præcedunt, respondent, sed altero loco; neque enim orator ad mores hominum scientiam suam orationemque accommodat, sed ad animos et voluntates et ad id, quod libenter admittitur auditurque. Simplici littera m restituta pro geminata, ex hac scriptura: ab hominum oribus facillime eruitur verum: quæ non abhorrent ab hominum **auribus**, hoc est, quæ illæ libenter accipiunt.

Ibid. 236: Nam si ita diceret, qui iuris consultus esset, esse eum oratorem, itemque qui esset orator, iuris eundem esse consultum, præclaras duas artes constitueres atque inter se pares et eiusdem socias dignitatis. Si id Crassus diceret, quod verba, ut nunc scribuntur, significant, iuris prudentia simul eloquentiam contineri, eloquentia iuris prudentiam, non duas constitueret artes, sed in unam omnia conflaret, quod vehementissime Antonius, qui hic loquitur, improbat atque sic disputat, etiamsi singulari ingenii præstantia aliquis utramque artem comprehendat, nihilo tamen minus duas per se esse. Corripit sententiam verbum esse priore loco, ubi id ipse ordo et positus mendi arguit (— debbat enim scribi: eum, vel potius eundem, esse oratorem —), pro altero prave illatum vel potius ad esset accommodatum; Cicero enim scripserat: Nam si ita diceret, qui iuris consultus esset, **posse** eum oratorem, itemque qui esset orator, iuris eun-

dem esse consultum, præclaras duas artes constitueres cet.

Ibid. 248: De me autem ipso, cui uni tu concedis, ut sine ulla iuris scientia tamen causis satisfacere possim, tibi hoc, Crasse, respondeo, neque me umquam ius civile didicisse neque tamen in iis causis, quas in iure possem defendere, umquam istam scientiam desiderasse. Non agitur de causis, quas Antonius in iure, hoc est, apud prætorem, antequam ad iudices veniretur, defendere potuerit, sed de iis, in quibus iuris, non facti quæstio fuerit. Sublata igitur præpositione scribendum: quas iure possem defendere. Et res genusque causarum et loquendi usus perspicitur lib. II, 106.

Ibid. 254: Quamquam, quoniam multa ad oratoris similitudinem ab uno artifice sumimus, solet idem Roscius dicere se, quo plus sibi ætatis accederet, eo tardiores tibicinis modos et cantus remissiores esse facturum. Manifestissimum est scribi debuisse (post solet) aut accesserit aut accedat, coniunctivi imperfectum ferri nullo modo posse, neque tamen minus certum est librarium hoc pro illorum alteroutro non substituisse. Latet præsens tempus verbi paulo minus usitati et simul lusus quidam. Scriptum enim fuerat: se, quo plus sibi ætatis **acce-leret**, eo tardiores cet. Ætatem submoleste adven-tantem Roscius simul et querens molliter et ludens accelerare dicit eique se celeritati tarditate subventurum.

Ibid. 256: Reliqua vero etiamsi adiuvant, historiam dico et prudentiam iuris publici et antiquitatis iter et exemplorum copiam, si quando opus erit, a viro optimo . . . Longino mutuabor cet. Vocabulum, quod est iter, ferri non posse, neque per se neque cum exemplorum copia coniunctum,

satis et apparet et consentitur; correctio et ad sententiam et ad litterarum vestigia probabilis nondum reperta est. Opinor scribendum esse: et antiquitatis iterum et exemplorum copiam. Materiam oratori utilem nec tamen propriam Antonius sic in duas partes distribuit, ut tamen utrique parti historiam et antiquitatem communiter subiectam dicat tantum tractatione et usu diversam. Itaque in altera parte iterum a se alio nomine (antiquitatis) eandem rem significari, quam in priore historiam appellerasset, ait.

II, 128: Meæ totius orationis et istius ipsius in dicendo facultatis, quam modo Crassus in cælum verbis extulit, tres sunt rationes, ut ante dixi: una conciliandorum hominum, altera cet. Quoniam nemo facultatem in dicendo pro dicendi facultate dixit, codicesque plerique verba in dicendo omittunt, uncis incluserunt ea recentiores editores. Verum quod hic omittitur, in aliis codicibus (B R apud Orellium) ac fortasse multo pluribus, quam nominantur, additur ante orationis (meæ totius in dicendo orationis), certissimumque est orationem sic simpliciter pro genere ac proprietate dicendi poni non posse (meæ orationis tres sunt rationes). Sed ne id quidem, quod facillime efficitur: Meæ totius in dicendo rationis, ferri potest (rationis — rationes). Antonius ostendit se, quemadmodum causarum actionem moderari soleat, expositurum; sine dubio Cicero scripserat: Meæ totius in dicendo **moderationis** . . . tres sunt rationes. *)

Ibid. 193: quid potest esse tam fictum quam versus, quam scena, quam fabulæ? Tamen in

*) Ibid. 184 certum est Ciceronem non scripsisse genere quodam sententiarum et genere verborum, sed correctio incerta; vereor, ne priore loco aliud subsit vocabulum, velut **tenore**.

hoc genere sæpe ipse vidi, cum ex persona mihi ardere oculi hominis histrionis viderentur spondalia illa dicentis: Segregare abs te ausu's aut sine illo Salamina ingredi? Neque paternum aspectum es veritus? Frustra ad hoc omnes machinæ admotæ sunt, ut aliquid tolerabile efficeretur ex miro spondalium vocabulo, quod neque derivationem probabilem neque significationem ulla ex parte aptam habet, neque corrigendi conatus felices fuerunt. Attendi velim orationis colorem in illo hominis histrionis; adiecto enim priore vocabulo pæne contemptim significatur in tenuis condicionis homine et ab ipsa veritate longe remoto hoc accidere; eodem pertinet, quod sub illo spondalia latet ad rem exprimendam aptissimum; prorsus enim Ciceronem scripsisse puto: **sponte aliena** illa dicentis. Non sua sponte, sed aliena illa dicebat histrio, a poeta sibi ad eloquendum data. Aliena sponte Cicero dixit etiam de Legg. I, 45. Ne quis aliena sponte scribendum fuisse putet, eodem ordine de Inv. II, 80 scribitur sponte sua.

Ibid. 214: Argumentum enim ratio ipsa confirmat, cui, simulatque emissum est, adhærescit; illud autem genus orationis non cognitionem iudicis, sed magis perturbationem requirit cet. Perturbationi non cognitio contraria est, sed cogitatio atque eadem, quæ proxime nominata est, ratio atque ratiocinatio. Scriptum igitur sine dubio fuerat: non **cogitationem** iudicis, sed magis perturbationem requirit, eo quidem magis, quod in iudice cognitionis vocabulum alio pertinet.

Ibid. 216: Illa autem, quæ aut conciliationis causa leniter aut permotionis vehementer aguntur, contrariis commotionibus inferenda sunt, ut odio benevolentia, misericordia invidia tollatur. Inferendi verbum prorsus alienum esse mani-

festum est, nec minus ineptum, quod video substitutum, auferenda; neque enim auferuntur et in alium locum asportantur, quæ adversarius dixit. Videtur subesse **invertenda**, nisi quis ex eo, quod in duobus codicibus Bambergensibus Orellius scribi indicat, efferenda, efficere mavult **evertenda** [, ut iam Heusinger suspicatus est].

Ibid. 289: Itaque imbuendus est is, qui iocose volet dicere, quasi natura quadam apta ad hæc genera et moribus, ut ad cuiusquemodi genus ridiculi vultus etiam accommodetur. Mores ipsius oratoris ad id, de quo hoc loco agitur, nihil omnino pertinent, nec moribus nescio quibus imbuendus orator iocandi causa erat; vultus varie flectendi exercitatio capienda erat, ut proximis verbis ipse dicit Cæsar. Ipse pluralis numerus sic nude positus post illud quasi natura quadam ferri nequit. Satis certum est oris mentionem hic subesse, scribendumque videtur et **motu oris**. Nam ne motibus oris scribamus, ipse pluralis numerus deterret.

Ibid. 323: faciliora etiam in principiis, quod et attenti tum maxime sunt, cum omnia expectant, et dociles magis initiis esse possunt. Recte Ellendtius sensit, initiis vitiose addi post principiorum communem utrique membro vocem initio positam; sed quod simpliciter vocabulum tolli voluit, neque, unde ortum sit, intelligitur, et apparet in hoc quoque membro ut in superiore (tum maxime, cum omnia expectant) causam, cur in principio dociles sint iudices, significari debuisse. Scripserat Cicero: et dociles magis in **novis** (in ignotis?) esse possunt.

III, 79: Hæc vero, quæ sunt in philosophia, ingeniis eruuntur ad id, quod in quoque veri simile est, eliciendum acutis atque acribus, eaque exercitata oratione poliuntur. Exercita-

tionis mentio prorsus hinc aliena et inepta est, sive ad res a philosophis inventas participium exercitata referas (nominativo casu) sive ad orationem. Cicero scripsisse videtur: eaque **exercitata** (hoc est, inventa et uberius exstructa, imagine ab ædificio ducta) oratione poliuntur. Deinde, ubi in codicibus scribitur: Hic noster vulgaris orator istos quidem nostros verberabit neque se ab iis contemni ac despici sinet, nimis facile se expediunt, qui nostros simpliciter tollunt, quod nemo additurus erat. Scribendum erat: istos quidem **vostros** verberabit, quemadmodum paulo infra scribitur Coracem istum vestrum. Sic duo codices apud Orellium.*)

Ibid. 88: Libet autem semper discere, ut si velim ego talis optime ludere aut pilæ studio tenear, etiam fortasse, si assequi non possim; at alii, quia præclare faciunt, vehementius, quam causa postulat, delectantur, ut Titius pila, Brulla talis. Mire generali de studio discendi sententiæ adiungitur exemplum fictum de ipso Crasso sic adiectis illis etiam fortasse, si assequi non possim, ut videatur exemplum pertinere ad inutilitatem studii discendi demonstrandam. Neque magis intelligitur, quo

*) § 27, ubi in codicibus est: quamquam omnibus par pæne laus in dissimili scribendi genere tribuatur, annotaveram scribendum esse **quamque** (amplificari enim rem, contrarii aut exceptionis ne minimam quidem significationem esse), § 51 pro eo, quod editur, odiosiora, substituendum esse necessario aut **copiosiora** aut potius **operosiora**, § 98 tollendum esse pronomen ea a librario aliquo ante quæ additum (ea, quæ) cum perniciæ structuræ (anacoluthon enim, cuius excusatione utuntur, nullam ipsum habere excusationem); primam correctionem occupaverat Lambinus, alteram Purgoldus, tertiam Wetzelius. Id quoque satis est hic in margine posuisse, § 67 pro possit scribendum esse **posset**.

sententiæ vinculo cum his coniungantur, quæ subiiciuntur: at alii cet. Sententiæ sic separandæ oratioque una littera detracta sic scribenda est, ut ficto de ipso Crasso exemplo ostendatur, discendi studium per se delectationem habere, etiamsi eam, quam velis, artis summam non consequare: Libet autem semper discere. Ut (velut exempli causa) si velim ego talis optime ludere aut **pila**, studio tenear etiam fortasse, si assequi non possim; at alii cet. [Sic iam Schuetzius, cui nemo obsecutus est.]

Ibid. 107: De virtute enim similibusque de rebus in utramque partem dicendi animos et vim et artem habere debemus. Etsi animos interdum sic dici notissimum est, ut elatio quædam animi et fortitudo significetur, nemo tamen umquam animos habere aliquid faciendi pro eo, quod est aliquid facere audere, dixit. Hoc quidem loco alienissima ab re illa significatio est; agitur enim de sola facultate oratoris. Una littera vocalis mutata sententiam veram restituet: in utramque partem **ducendi** animos. In utramque partem animos auditorum commovere orator posse debet. (Ante multos iam annos Walchius dicendo ducendi animos scribi voluerat; verebatur, opinor, ne nimis breviter dici videretur de virtute in utramque partem ducere animos; sed pæne absolute per præpositionem de [quemadmodum declaravi ad Cic. de Finn. III, 57] enumerantur ea, in quibus tractandis ars illa in utramque partem animos ducendi versetur.)

Ibid. 161: Nam et odor urbanitatis et molli-tudo humanitatis et murmur maris et dulcedo orationis sunt ducta a ceteris sensibus; illa vero oculorum multo acriora, quæ ponunt pæne in conspectu animi, quæ cernere et videre non possumus. Sublato oculorum, quod ex superioribus (maxime oculorum, qui est sensus acerrimus)

illatum est, scribendum: illa vero multo acriora, quæ ponunt pæne in conspectu animi, quæ cernere et videre non possumus; his enim ipsis verbis ea significantur, quæ ab oculorum sensu ducuntur; illa oculorum et dure et inusitate in genere significando ponitur. Recte etiam, opinor, codex Bambergensis a certis sensibus, id est, suis et propriis.*)

Orator.

§ 23: itaque nobis monendi sunt ii, quorum sermo imperitus increbuit, qui aut dici se considerant Atticos aut ipsi Attice volunt dicere, ut mirentur hunc maxime, quo ne Athenas quidem ipsas magis credo fuisse Atticas cet. Mani-

*) De § 174 sic commentatus eram, cum solis Kayseri et Henrichsenii exemplis uterer: „Namque hæc duo musici, qui erant quondam iidem poetæ, machinati ad voluptatem sunt, versum atque cantum, ut et verborum numero et vocum modo delectatione vincerent aurium satietatem. Omitto, in quo Ernestius hæsit, insuavem ablativorum concursus; potest enim aliquo modo excusari (vide Gramm. Lat. § 278 a ed. tert.). Minus excusari potest delectatione post illud ad voluptatem otiose superadditum. Illud excusationem non recipit, quod modus vocum (singulari numero) prorsus inusitate de varietate et apta compositione dicitur. Omnia recta erunt, si ex duabus vocibus unam effeceris ad rem exprimendam aptam et necessariam: et vocum modulatione vincerent aurium satietatem.“ In eandem correctionem inciderat iam Orellius. § 191, ubi editur iunctio, restituendum esse coniunctio, ut Tusc. I, 71 me admonente factum est, editores recentissimos codex Bambergensis admonere debuerat; Lambinum video admonitione non eguisse. Questionis vox pro conquestione e Bruti et Oratoris singulis locis iam sublata est.

festum est non posse separari atque in duo genera dispesci, qui dici se Atticos desiderent, et qui ipsi Attice velint dicere; perspicue enim iidem sunt; sed qui hoc vitio sententiæ animadverso septem verba (aut dici . . aut ipsi) uncis incluserunt, nullam minimam probabilitatis speciem secuti sunt ipsamque Ciceronis sententiam obscurarunt. Obtrectatorum enim illorum, quos Cicero et hic et alibi non raro significat, duo genera fuerunt, quorum alteri, ut ait, ipsi Attice volebant dicere, alteri modestius non sibi ipsi hanc laudem arrogabant, sed negabant nunc Romæ, qui Attice diceret, esse, Ciceronem hac damnatione complectentes. Itaque ad sententiam nihil fere desideretur, si sic scribatur: qui aut desiderant Atticos aut ipsi Attice volunt dicere. Sed dici se vix errore additum esse potest; itaque in his litteris latere puto adverbium, quod pertineat ad notandum eum animi affectum, ex quo illud desiderium nascatur aut simuletur, videturque proximum esse ad litteras, sententiæ aptum **odiose** (aut odiose desiderant Atticos). (Invidiose?) Non minus temere paulo post delenda significantur verba: quid enim sit Atticum, discant.

Ibid. 44: nam et invenire et iudicare, quid dicas, magna illa quidem sunt . . . , sed propria magis prudentiæ quam eloquentiæ. Qua tamen in causa est vacua prudentia? Postrema hæc sana non esse et manifestum est et ab aliis animadversum; nam neque quæ causa hoc loco significetur, intelligitur, neque vacua prudentia quæ qualisve sit. Perspicuum est (tamen) subesse debere huiusmodi sententiam, etiamsi illud, de quo dicatur, proprium prudentiæ sit, tamen ea carere eloquentiam non posse. Scribendum videtur: quæ tamen incauta st, <si> vacua prudentiā. Eloquentiam prudentia vacuum Cicero dicit incautam esse nec ea vitare posse, quæ oratori obsint. Kayserum, quæ non intelligeret, simpliciter delenda significasse non miror,

illud mirarer, nisi mirari desissem, cur in proximis verbis summum esse tolli cum Bakio voluerit.

Ibid. 47: Nec vero utetur (orator) imprudenter hac copia, sed omnia expendet et seliget; non enim semper nec in omnibus causis ex eisdem argumentorum momenta sunt. Dure omitti videtur locis; sed gravius offendit, quod, ut nunc verba scribuntur, argumentorum momenta ex locis esse dicuntur, nec omnino apparet, quo momentorum nomen pertineat. Quid requireretur, senserat iam aliqua ex parte Lambinus; scribendum enim sine dubio est: non enim semper . . . ex eisdem **<locis eadem>** argumentorum momenta sunt. Argumenta, quæ ex eisdem locis ducantur, non semper idem momenti habere dicit, sed modo gravioris, modo levioris ponderis esse. Oculus librarii in eisdem et eadem aberravit.

Ibid. 57: sed ille (in dicendo cantus), quem significat Demosthenes et Æschines, cum alter alteri obiicit vocis flexiones; dicit plura etiam Demosthenes illumque sæpe dicit voce dulci et clara fuisse. Verbum dicit quam esset pravum, sensit Ernestius tollique volebat; fortius Kayserus, ut solebat, hæc omnia: dicit plura fuisse notavit, unde orta essent, nihil curans. Ernestius quique alii locum tentarunt, caput vitii non attigerunt, quod vocabulo plura continetur; neque enim uter orator alterum probrorum multitudine superasset, dinumerare Ciceroni in mentem veniebat, sed singulare aliquod Demosthenis convicium in Æschinem coniectum notavit. Scripserat enim: alter alteri obiicit vocis flexiones, **Æschini plorare** etiam Demosthenes, significans Demosthenis locum, qui exstat de Cor. 287: *τῇ φωνῇ δακρύειν*. Priorem syllabam nominis Æschini hausit terminatio vocis præcedentis es. Deinde vix credo Ciceronem contra veritatem scripsisse, sæpe a Demosthene Æschinis vocem dulcem et claram

commemoratam esse, sed sic potius: illumque ipse dicit voce dulci et clara fuisse. Significatur locus, qui est de Cor. 313, ubi Æschines appellatur λαμπροφωνότατος.

Ibid. 70: nam et iudicabit, quid cuique opus sit, et poterit, quocumque modo postulabit causa, dicere. Valde vereor, ne post cuique exciderit **causæ**.

Ibid. 73. In loco longiore, quam ut totus transscribatur, perspicuum est cum causali sententia, quæ sic decurrit: Cum hoc decere quantum sit, appareat in alioque ponatur aliudque totum sit, utrum decere an oportere dicas cet., nullo modo coniungi hæc posse: cum hoc, inquam, decere dicimus, illud non decere, et id usquequaque non solum propter indicativum verbi modum, sed quod ipsa verba ne minima quidem ex parte causæ significationem ullam habent aut ad oratoris eius, quod deceat, servandi officium pertinent; quod tamen delendo editores inde a Lambino grassantur, non solum ideo temere fit, quod nulla additamenti probabilis origo demonstratur, sed etiam quod ipsa verba aptissima sunt ad declaranda ea, quæ proxime præcedunt: quod semper usurpamus in omnibus dictis et factis, minimis et maximis. Unum perversum est, quocumque modo verba accipiuntur, inquam, quoniam, neque si præcedentibus adiunguntur, neque si ad causalem sententiam trahuntur, ulla hic est orationis interruptæ redintegratio. Opinor Ciceronem sic scripsisse: Cum hoc decere (quod semper usurpamus in omnibus dictis et factis, minimis et maximis, cum hoc **uspiam** decere dicimus, illud non decere, et id usquequaque) quantum sit, appareat cet. Primum Cicero, quemadmodum sparsim et in singulis rebus decere et non decere aliquid dicatur, significat, deinde huius verbi usum et decoris iudicium ad omnia pervulgari dicit (et id usquequaque). Ac de tota quidem loci forma et cohærentia

nulla est dubitatio; si ex illo inquam aptius aliquid erutum fuerit, non repugnabo.

Ibid. 163: Verba .. legenda sunt potissimum bene sonantia, sed ea non ut poetæ exquisita ad sonum, sed sumpta de medio:

„Qua ponto ab Helles“

superat modum at auricos (alii codices: tauricos) locorum splendidis nominibus illuminatus est versus, sed proximus inquinatus cet. Qui difficilem hunc locum tractarunt, inter quos est etiam Lachmannus, non attenderunt in brevi illo versus fragmento: Qua ponto ab Helles nihil omnino esse, quod superare modum dici possit; deinde extrinsecus arcessunt et audacter inferciunt complura ad efficiendum illum versum, ad quem pertinet iudicium, quod sequitur, Ciceronis: splendidis cet. Quod requiritur, latet in ipsis illis verbis. Scriptum enim fuerat ad hunc modum:

„Qua ponto ab Helles superat **Tmolum et Taurios.**“

Locorum splendidis nominibus cet. Apparet, quam apte huic continuetur proximus versus: finis, frugifera cet. (Nihil obstat, quod alius quoque antiquus poeta apud Sen. Ep. 80, 7 ponto ab Helles dixit in definiendis Græciæ finibus.)

Ibid. 183: neque enim ipse versus ratione est cognitus, sed natura atque sensu, quem dimensa ratio docuit, quid acciderit. Scribendum esse **accideret**, periti admoniti intelligent, imperiti docendi non sunt.

Ibid. 221: in veris causis aut forensibus. Non delendæ erant duæ postremæ voces, sed scribendum: **ac forensibus.** [Schuetzius et.]

Ibid. 230: Sunt etiam, qui infringendis concidendisque numeris in quoddam genus abiectum incidant Siculorum simillimum. Ferri

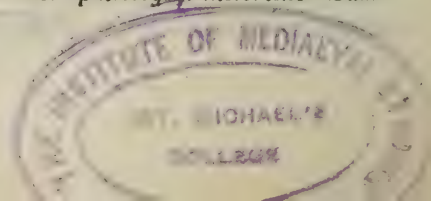
non posse Sicularum complures intellexerunt, in corrigendo minus felices; nam ne cum versiculis quidem apte comparatur oratio membratim nimis concisa. Mihi in mentem venit **assiculorum**, ut assularum similis oratio huiusmodi dicatur.

Brutus.*)

§ 31: His (Gorgiæ et sophistis) opposuit sese Socrates, qui subtilitate quadam disputandi refellere eorum instituta solebat verbis. Huius ex uberrimis sermonibus exstiterunt doctissimi viri cet. Ablativum verbis prorsus vitiose abundare præsertim post illa, quæ præcedunt, subtilitate quadam disputandi, multi intellexerunt; sed æque certum est non debere simpliciter tolli vocabulum, quod cur quis addiderit, ne minima quidem causa fingi possit, atque sub eo aliud latere. Veri vestigium attigerat Orellius, qui adverbium ad Socratis refellendi formam notandam pertinens subesse suspicatus est; sed quod urbanissime scriptum fuisse coniecit, nimis a codicum scriptura discedit, quæcumque excogitatur superlativi forma. Longe probabilius ex solebat verbis efficitur solebat **acerbius**.

Ibid. 46: Itaque ait Aristoteles, cum sublatis in Sicilia tyrannis res privatæ longo intervallo iudiciis repeterentur, tum primum, quod esset acuta illa gens et controversa (codices

*) Bruti codices constat omnes satis esse recentes, ex uno aliquo antiquiore derivatos, nec nisi novis describendi mendis et corrigendi conatibus differre. Itaque vestigia remotiora subtilius persequendi nulla est facultas. Quæ hic proponuntur emendationes, fere omnes evulgatæ iam sunt in libro Hauniae a. 1879 edito et sic inscripto: *Det philologisk-historiske Samfunds Mindeskrift*, p. 166 sqq.

fere controversia) natura, artem et præcepta Sículos Coracem et Tisiam conscripsisse. Qui gentem controversias libenter agitantem Latine controversam appellari posse defendat, nemo iam, opinor, est; quod autem Iacobsius controversiis nata scribi voluit nec paucos, qui assentirentur, habuit, mutatio plane improbabilis est, maxime in controversiis pro controversia substituendo, ut omittam vix recte controversiis natum eum dici, qui controversias amet. Multo lenius efficitur, quod et orationi et sententiæ aptissimum sit; scribendum enim sine dubio est: quod esset acuta illa gens et controversa **in ea iura**, artem cet. Et ingenium Siculorum et iura in ea gente incerta occasionem dedisse artis quærendæ Aristoteles dixerat. Quam facile ex in ea iura nasci potuerit natura, apparet.

Ibid. 73: in quo tantus error Accii fuit, ut his consulibus XL annos natus Ennius fuerit; cui si æqualis fuerit Livius, minor fuit aliquanto is, qui primus fabulam dedit, quam ii, qui multas docuerant ante hos consules, et Plautus et Nævius. Simpliciter scribendum, quemadmodum sententia postulat, quid pravi posita illa conditione sequatur, ostendens: cui si æqualis **fuit** Livius cet. Fuerit ex versu præcedenti errore huc irrepsit.

Ibid. 79: P. etiam Scipionem Nasicam, qui est Corculum appellatus, qui item bis consul et censor fuit, habitum eloquentem aiunt, illius, qui sacra acceperit, filium. Mire et perverse in notando sine ulla dubitatione certo homine coniunctivus ponitur; utrum **accepit** an **acceperat** Cicero scripserit, dubitari potest. *)

*) In proximis etiam sublato dicunt, quod, cum aiunt in alium depravatum esset, additum esse multi intellexerunt et ipse positus arguit (— necessario enim verba etiam L. Lentulum

Ibid. 109: Tuus etiam gentilis, Brute, M. Pennus facile agitavit in tribunatu C. Gracchum, paulum ætate antecedens; fuit enim M. Lepido et L. Oreste consulibus quæstor Gracchus, tribunus Pennus cet. Hic locus in Baiteri et Kayseri exemplo summo iure infelici signo notatus est; nec tamen mendum in adverbio facile sedem habet, pro quo sive valide sive facete substituas (— utrumque enim fuit qui commendaret —), relinquitur ac priore mutatione etiam augetur offensio ac suspicio, quæ ex eo nascitur, quod homo aliunde, si excipias de Off. III, 47, ignotus in tribunatu suo C. Gracchum ingenio et populi favore florentissimum et potentissimum facile aut valde agitasse dicitur (nam in tribunatu necessario cum agitavit coniungitur, ut ipsius Penni tribunatus intelligatur). Accedit, quod proximis verbis dicitur Pennus eo tempore tribunus fuisse, quo Gracchus quæsturam gereret necdum consilia et leges suas protulisset. Sed omnem de mendo dubitationem tollit, quod in codicibus non C. Gracchum paulum, sed paulum C. Gracchum scribitur, ut appareat C. Gracchi nomen omnino nihil ad præcedens verbum pertinere, sed tantum ad antecedens, Gracchumque a Cicerone cum Penno una ætatis comparatione coniungi. De ipso Penno quod Cicero dixit, totum continetur verbis facile agitavit in tribunatu; itaque ubi nunc agitavit scribitur, scriptum

primum locum obtinere debebant —), relinquitur aliquid scabri et vitiosi in hac coniunctione: etiam L. Lentulum, Q. Nobiliorem et T. Annium Luscum.. non indisertum dicunt fuisse; nam et coniunctio prave in tertio membro additur, et exspectabatur indisertos; sed correctio erroris pusilli incerta tamen est. Et quidem facillime ex deduxisset natum esse potest. Quod § 90 scribendum annotaveram: nihil recusans Galba pro sese populi Romani fidem implorans cum suis cet., sublata particula et post pro sese, occupavit Campius.

fuerat verbum aliquod per se sine obiecto, quid in Penno fuerit facultatis, declarans. Scripserat Cicero: facile **ac-****titavit** in tribunatu, paulum C. Gracchum ætate antecedens cet. Facile Pennus cum plebe actitasse tribunicisque actionibus aptus fuisse dicitur.*)

Ibid. 116: Habemus igitur in Stoicis oratoribus Rutilium, Scaurum in antiquis; utrumque tamen laudemus, quoniam per illos ne hæc quidem in civitate genera hac oratoria laude caruerunt. Et rhetorica orationis forma et ipsius sententiæ cursus et progressio ostendit scribendum esse: **Habeamus** igitur . . . , utrumque tamen laudemus. Neque enim tamquam verum ponitur Rutilium in Stoicis oratoribus habendum esse, quorum omnino nullum erat certum genus aut nomen; sed ex iis, quæ præcedunt, summa sic concluditur, ut, si Rutilius et Scaurus oratores habendi sint, alter Stoicis ascribendus, alter antiquis dicatur.

Ibid. 131: Doctus etiam Græcis T. Albucius vel potius pæne Græcus; loquor, ut opinor; sed licet ex orationibus iudicare. Quod verbis doctus Græcis significari hic putatur, Latine dici doctus lit-

*) § 110 recte Peter post Aldum et Victorium erat ad sequentia traxit restituitque e codicibus in quibusdam laudandis viris .. probabilis .. industria; sed scribendum erat: quorum neuter summi oratoris habuit laudem et uterque in multis causis versatus <est>. Erat cet. Est quam sæpe post us exciderit, dixi et ante multos annos in appendice Asconiana p. 4 et in Adv. Crit. II p. 278. Hic quidem errorem etiam obiecit concursus verborum est et erat. Sententiam ipsam parum recte Peter enarravit. Cicero quod de Scauro et Rutilio dixit, transtulit communiter ad alios quosdam eiusdem ætatis viros, in quibus laudandis magis industriæ quam ingenii rationem habitam iudicat; deinde duobus tamen illis, Scauro et Rutilio, non tam ingenium omnino defuisse quam oratorium ingenium censet.

teris Græcis cum exempla declarant (ut § 169 et 175), tum ratio; neque enim umquam Græca sic absolute dicuntur. Sed etiamsi litteris addideris, remanet tamen vitium orationis in etiam, quod, quo referatur, non habet. Fortasse Cicero scripserat: Doctus etiam <in> Græcis T. Albucius vel potius pæne Græcus, ut Albucius, etiamsi cum Græcis compararetur nec Romana regula æstimaretur, doctus fuisse significaretur.

Ibid. 150: ætatesque vestræ ut illorum nihil aut non fere multum differunt. Prorsus perverse inter non et multum interponitur fere (longe enim aliter per se dicitur non ferme). Quod et sententia et loquendi usus requirit, efficitur leni transpositione: nihil fere aut non multum. Similem transpositionem in § 187 factam demonstrabo. Cum librarius omissam errore vocem in margine aut inter versus addidisset, pravo loco inserta est. *)

Ibid. 156: æqualitas vestra . . . tantum abest ab obtrectatione et invidia, quæ solet lacerare plerosque, uti cet. Lacerandi verbum ponitur de invidiæ vi et impetu in eos, quibus invidetur, expromendo; de ipsorum, qui invident, animi affectu molesto et angore macerare dicitur ut de similibus æstibus, quibus animi coquantur et torquentur, idque verbum hic a Cicerone positum opinor.

*) In proxima paragrapho (151) adverbium una, ut nunc cetera scribuntur, prave ponitur omisso mecum nec omnino apte additur in ea re notanda, quæ proprie ad Sulpicium pertineat, non communiter ad eum et Ciceronem. Opinor a Cicerone scriptum fuisse: nam et in iisdem exercitationibus ineunte ætate fuimus et postea una Rhodi; nam illo etiam profectus est, quo melior esset et doctior. Sed hæc suspicio ex earum genere est, quibus difficile est nullis codicum vestigiis adiuvantibus verisimilitudinis notam imprimere.

Ibid. 169: omnium autem eloquentissimus extra hanc urbem T. Betucius Barrus Asculanus, cuius sunt aliquot orationes Asculi habitæ, illa Romæ contra Cæpionem nobilis sane cet. Pronomen ille, quod in re nota demonstranda poni solet, hic nullo modo ferri potest ante loci nomen (Romæ) positum, seiunctum ab ipsius orationis et eius nobilitatis significatione. Scribendum est: cuius sunt aliquot orationes Asculi habitæ, una Romæ, contra Cæpionem, nobilis sane cet.

Ibid. 187: Quare tibicen Antigenidas dixerit discipulo sane frigenti ad populum: „Mihi cane et Musis“; ego huic Bruto dicenti . . apud multitudinem „mihi cane et populo, mi Brute,“ dixerim cet. In hoc verborum ordine adverbium sane necessario cum frigenti coniungitur exoriturque affirmatio et concessio prorsus inepta, negari non posse populo tibicinem illum displicuisse; hanc autem ipsam significationem alio loco plane requirit sententia; nihil enim se recusare Cicero dicit, quin sic Antigenidas loquatur, sibi Brutum aliter alloquendum esse. Scriptum igitur fuerat: Quare tibicen Antigenidas dixerit sane discipulo frigenti ad populum cet. Prorsus gemina hæc correctio est ei, qua paulo ante § 150 usi sumus *)

Ibid. 197: At vero, ut contra Crassus ab ado-

*) Simili transpositione ante plus quinquaginta annos (Emendationes Ciceronis librorum de Legg. et Acad. p. 171) alium Bruti locum sanavi (§ 230), ubi omnia recta et plana sunt, si sic scribitur: si quidem et Crasso vivo dicere solebat (Hortensius) et magis iam etiam vigeat cum Antonio et, Philippo iam senepro Cn. Pompeii bonis dicente, in illa causa, adolescens cum esset, princeps fuit cet. In codicibus scribitur: vigeat Antonio et cum Philippo. Non desierunt editores satagere prave enarrando aut violentissime mutando.

lescente delicato, qui in litore ambulans scal-
 mum repperisset ob eamque rem ædificare
 navem concupivisset, exorsus est, similiter
 Scævola ex uno scalmo captionis centumvirale
 iudicium hereditatis effecisse, hoc in illo ini-
 tio consecutus, multis eiusdem generis senten-
 tiis delectavit animosque omnium, qui aderant,
 in hilaritatem a severitate traduxit. Ex verbis
 hoc consecutus nulla omnino sententia effici potest;
 nam quod fuit, qui hoc de delectatione animorum intelli-
 geret, quæ postea proprio verbo ablativisque ei adiunctis
 significatur, refutatione indignum est. Et tamen perspicuum
 est initio cum delectavit coniungendum esse; nam de-
 lectatio ex ridiculo illo initio nasci cœpta reliqua deinde
 oratione aucta confirmataque est. Præpositionem in ante
 initio prave poni Ernestius sensit. Scripserat Cicero:
 hoc ille (illico?) initio, **consecutis** multis eiusdem
 generis sententiis, delectavit cet. [Ille pro in
 illo scribendum esse iam alii suspicati sunt. Quid, quod
 ipsum consecutis et ex codice aliquo et antiqua editione
 annotari video, pro quo Schuetzius consecutisque scrip-
 sit? Nostræ ætatis editoribus hoc ne mentione quidem
 dignum visum est.] Sed restat dubitatio in delectavit
 absolute posito, cum præsertim obiectum huic verbo aptis-
 simum subiiciatur alii verbo (traduxit) adiunctum. Sine
 dubio scribendum est: delectavit animos omnium,
 qui aderant, <et> in hilaritatem a severitate
 traduxit.

Ibid. 220: itaque cum ei (C. Curioni) nec offi-
 cium deesset et flagraret studio dicendi, per-
 paucae ad eum causæ deferebantur; orator autem
 vivis eius æqualibus proximus optimis numera-
 batur propter verborum bonitatem cet. Quod
 Kayserus verba vivis eius æqualibus uncis inclusit,
 delendi, quæ nemini addere in mentem venire potuit, teme-

ritas hoc tamen loco excusatur, quod recte sensit inepte dici aliquem vivis eius æqualibus oratorem bonum habitum esse. Quid æquales de aliquo iudicent iudicarintve, quid posteri, quæritur, non quid vivis æqualibus iudicatum fuerit; mortui enim nihil iudicant. Sed mendi manifesti difficilis et incerta correctio est, nisi quod præpositio ab necessario requiri videtur (ab æqualibus . . . numerabatur). Hoc persequens vestigium originem mendi me repperisse puto positam in omissione aliquot litterarum, quod eædem aut prope eædem bis scribendæ essent. Opinor enim Ciceronem scripsisse: orator autem <a tem>poris eius æqualibus proximus optimis numerabatur. Sæpius enim Cicero non modo hominis aut rei, sed etiam temporis et ætatis æquales dixit.

Ibid. 234: qui (Cn. Lentulus) cum esset nec peracutus, quamquam et ex facie et ex vultu videbatur, nec abundans verbis, etsi fallebat in eo ipso, sic intervallis, exclamationibus, voce suavi et canora, admirando irridebat, calebat in agendo, ut ea, quæ deerant, non desiderarentur. Hic quoque manifestissimi mendi, de quo nemo dubitat, difficilis emendatio est, sed tamen ita, ut aliquid sit certi. Neque enim dubitari potest, quin in Lentulo duo dicantur excelluisse, alterum positum in verborum et pronuntiationis forma, alterum in actionis calore, utrumque suo verbo notatum, altero ad ablativos præcedentes (intervallis cet.) accommodato, altero ad illud in agendo. Itaque apparet anaphoræ figura Ciceronem usum sic scripsisse: sic intervallis . . . † irridebat, <ita> calebat in agendo, ut cet. Deinde illud quoque certum est, tribus illis ablativis, qui priori verbo adiunguntur, non potuisse addi quartum gerundii ablativum (admirando) ad effectum illarum trium rerum spectantem, cum præsertim, quodcumque verbum pro irridebat posueris, ipse Lentulus admirari dicatur, non alii Lentulum.

Opinor Ciceronem scripsisse: sic intervallis, exclamationibus, voce suavi et canora **ad mirandum illiciebat**, <ita> calebat in agendo, ut cet. Præpositione cum verbo conflata accommodatum gerundium videtur ablativis præcedentibus. Nihil tamen affirmo nisi de universa loci forma. *)

Ibid. 238: at (erat in C. Macro) in inveniendis componendisque rebus mira accuratio, ut non facile in ullo diligentiore maioremque cognoverim. Accurationis nomen, quod neque apud Ciceronem alibi neque apud quemquam bonum scriptorem legitur, eo magis suspicionem movet, quod, si in usu omnino fuisset, multiplex eius ponendi occasio fuisset, et quod ipsum adiectivum accuratus nusquam de personis in virtutis aliquo genere notando dictum reperitur. Recte contradicitur, quod a Cicerone scriptum puto: mira **cura accuratio**. Apparet, quam facile, si scriptum errore fuit mira curacratio, inde nasci potuerit accuratio.

Ibid. 249: Quid igitur de illo iudicas, inquam, quem sæpe audivisti? Sic Ciceroni de Marcello quærenti Brutus respondet: Quid censes, inquit, nisi id, quod habiturus es similem tui? Quod hic Ciceronem pro eo, quod est censes te habiturum esse similem tui, dixisse putant censes id, quod habiturus es s. t. (aliter enim enarrari hæc non possunt), nihil potest magis barbarum esse; ne tertio quidem post Christum sæculo quisquam sic dicturus erat indicativo modo (es) additoque id. Accedit, quod prave ponitur futurum

*) Ad deterrendos homines a coniecturis temere tentandis utile esse potest, quod hoc loco Kayserus scripsit: admiranda dignitate valebat in agendo, sublato altero verbo, altero depravato, effectoque hoc orationis monstro: intervallis, exclamationibus admiranda dignitate valere in agendo.

tempus (habiturus es), quoniam de oratore iam pridem claro et consulatu functo dicendum erat habes. Perspicuum est igitur summam responsi et iudicii Bruti contineri his verbis coniunctis: Quid censes nisi similem tui (me eum iudicare)? Quæ interponuntur verba, id quod habiturus es, pertinent ad declarandum, quid ipse Cicero de hoc Bruti iudicio sensurus sit. Scriptum fuerat: Quid censes, inquit, nisi (id quod **agniturus** es) similem tui? Brutus Ciceronem ipsum hanc Marcelli similitudinem agniturum esse significat. His aptissime adiunguntur ea, quæ sequuntur.

Ibid. 265: L. Torquatus, quem tu non tam cito rhetorem dixisses, etsi non deerat oratio, quam, ut Græci dicunt, *πολιτικόν*. L. Torquatus rhetorne esset ac dicendi magister, nemo quærebat; id unum agebatur, oratorne esset an tantum homo rei publicæ peritus. (De Græco nominis, quod est *ῥήτωρ*, usu cogitari eo minus potest, quod in altero ipso *τοῦ πολιτικοῦ* nomine Græci usus proprietas a Latino separatur.) Ipsum, quod adiungitur: etsi non deerat oratio, lusu quodam verborum ostendit, quid Cicero scripserit: non tam cito **oratore**m dixisses, etsi non deerat oratio, quam, ut cet. Mendum natum est ex citoratorem, semel scripta littera o; tum enim ex ratorem factum est rhetorem.*)

Ibid. 304: exercebatur una lege iudicium Varia ceteris propter bellum intermissis, cui

*) § 296 oratio sic interpungenda est: assentior, sed tamen non isto modo (quo tu loqueris); ut Polycliti doryphorum sibi Lysippus aiebat, sic tu suasionem legis Serviliæ tibi magistram fuisse (aiebas); hæc germana ironia est. In ea interpunctione, quæ in editionibus est, particula ut perverse inter priora et id, quod sequitur, sic distrahitur.

frequens aderam, quamquam pro se ipsi dicebant oratores non illi quidem principes, L. Memmius et Q. Pompeius, sed oratores tamen cet. Quemadmodum se torserint editores et enarratores, ut reperirent, quid contrarii aut correctionis hoc loco particula quamquam significaretur aut quid omnino cum illius particulæ usu coniunctum, supervacaneum est persequi. Quæ Orellius enarrando et verborum ambagibus tentaverat, recte Peter repudiavit; sed nihilo melius ipsi duplicem enarrandi conatum successisse ipse sensisse videtur. Opinor scribendum esse: cui frequens aderam, **quoque** pro se ipsi dicebant oratores non illi quidem principes cet.

Ibid. 312: Itaque prima causa publica pro Sex. Roscio dicta tantum commendationis habuit, ut non ulla esset, quæ non digna nostro patrocinio videretur. Etiam si non offendat, de quo dixi ad Finn. III, 50, non ulla pro nulla positum, ipsa sententia, si diligentius attendas, perversa est. Ex felici primæ novi oratoris causæ eventu non efficitur, ut omnes causæ ab eo agi debere videantur eiusque patrocinio dignæ esse (quod longe aliud est quam eius patrocinium ab omnibus expeti); verus splendidi successus fructus is est, ut novus orator eo loco habeatur, quo non minima quæque causa aspirare possit, sed quædam causæ infra eius dignitatem esse iudicentur. Hæc sententia efficitur tolliturque offensio geminata una littera: ut **nonnulla** esset, quæ non digna nostro patrocinio videretur.

Ibid. 325: aliud autem genus (eloquentiæ) est non tam sententiis frequentatum quam verbis volucre atque incitatum, quali est nunc Asia tota cet. Quicumque aut ratione perspexit aut consuetudine et sensu percepit, quibus finibus contineatur ablativi cum verbo esse usus in declarandis iis, quæ hominis reive alicuius propria sint (quem ablativum qualitatis appellare consue-

vimus), breviter admonitus facillime sentiet prorsus fieri non posse, ut Asia (Asia tota) dicatur esse hoc vel illo (tali) genere eloquentiæ, quod neque genus eloquentiæ proprietas (qualitas) rei hominisve intelligi appellative potest neque Asiæ toti tamquam personæ huiusmodi proprietas tribui. Mendi, quo oratio laborat, et origo perspicua et correctio facillima est; scripserat enim Cicero: **quale** est nunc Asiā totā. Cum in qualest (quale st) vocalis deesse videretur, prave pro e additum est i. Simile aliquid in § 265 accidisse vidimus. [Sic iam in editione antiqua Norimbergensi scribi apud Orellium annotatur.]

Cap. II.

Ciceronis orationes. *)

Pro Quinctio 63 (ubi redarguit orator Nævii querelam, Quinctium iudicium non accepisse nec defensum esse): Postulabam, inquit (Nævius), ut satisdaret (Quinctius). — Iniuria postulabas; ita videbare; recusabat Alfenus. — Ita, verum prætor decernebat. Corrupta esse verba ita videbare, manifestum est et ab aliis intellectum; nam ut orationis formam omittam, quæ recta esset, si scriberetur: Iniuria postulare videbare, non, quid nescio cui visum sit, Cicero dicit, sed simpliciter affirmat Nævium iniuria, ut satisdaretur, postulasse. Scrip-

*) In orationibus Ciceronis pro Quinctio, pro Cæcina quattuorque extremis Philippicarum coniecturæ quædam meæ apud Kayserum in contextu positæ aut in annotatione commemoratæ sunt, nullo addito indicio, ubi editæ a me explicatæque essent. Breviter igitur significandum puto, earum causas explicatas esse in epistola ad Halmium, quæ inserta legitur annalium philologicorum Lipsiensium volumini LXXIII p. 117 sqq. Attendi maxime cupio ad ea, quæ de § 2 orationis pro Cæcina disputavi.

sisse Cicero videtur: Iniuria postulabas; itaque ridebare.

Ibid. 73: Hæc est iniqua certatio, non illa, qua tu contra Alfenum equitabas; huic ne ubi consisteret quidem contra te, locum reliquisti. Ne hic quidem mendum coargui opus est, quoniam omnium consensu manifestum est. Apparet desiderari non solum absolutionem sententiæ prioris (qua tu contra Alfenum), sed præterea aliquid, cui contrarium subiiciatur hoc: huic ne cet.; nam præcedere debet æquioris cum Alfeno concertationis significatio et nomen aut pronomen, cui contrarium referatur huic. Depravandæ orationis causa fuit sine dubio bis positum Alfeni nomen et oculi ab altero ad alterum nomen aberratio. Cicero enim ad hanc formam scripserat: Hæc est iniqua certatio, non illa, qua tu contra Alfenum <utebare. Aliquid tamen Alfeno> æqui dabas; huic ne ubi — — — reliquisti. De singulis verbis nihil affirmari potest.

Pro Roscio Com. 17: Q. Roscius — Quid ais? Nonne, ut ignis in aquam coniectus continuo restinguitur et refrigeratur, sic refervens falsum crimen in purissimam et castissimam vitam collatum statim concidit et exstinguitur? — Roscius socium fraudavit. Potest hoc homini huic hære peccatum? Apparet refervens crimen per se prave et inusitate dici, si cum collatum coniungatur, alterumutrum participium prorsus abundare, cum præsertim hoc comparisonis membrum superiori sic respondeat, ut duobus verbis (restinguitur et refrigeratur) duo verba exæquentur, uni participio unum participium referri debeat, duo vitiose referantur. Cicero scripserat tantum: sic refervens falsum crimen in purissimam et castissimam vitam statim concidit et exstinguitur? Ad interpretandum participium

refervens, quod similitudine ab aqua ebulliente et rem aliquam aspergente transfertur ad crimen, ascriptum est usitatius in hac re vocabulum collatum. Vitium orationis sensit Lambinus, sed aberravit, cum refervens sustulit, collatum reliquit.

Pro Tullio 35 et 36: absolvantur omnes de simili (cod. T des..ili) causa necesse est. Hoc solum bona mehercule si hoc solum esset, tamen vos, tales viri, cet. Sublatis duabus vocibus, quæ scribendo male præceptæ sunt (Hoc solum), omnis difficultas removetur: absolvantur omnes de simili causa necesse est; bona mehercule. Si hoc solum esset, tamen cet. Cum ironia orator affirmat bonam sane illam absolvendi causam esse.

Ibid. 54: Hoc sequitur, ut familia M. Tullii concidi oportuerit? Pudet confiteri ne me ipsum quidem, priusquam a Siesbyeo meo admonerer, restituisset: ut familiam Tullii concidi oportuerit.

In Verrem act. II lib. I, 79: Video enim et ex iis, quæ legi et audiui, intelligo, in qua civitate non modo legatus populi Romani circumsessus, non modo igni, ferro, manu, copiis oppugnatus, sed aliqua ex parte violatus sit, nisi publice satisfactum sit, ei civitati bellum indici atque inferri solere. Hæc sic scribuntur, tamquam legatus populi Romani contrarius ponatur minoris dignitatis homini (verbi causa: non modo legatus, sed tribunus); verum sententia posita est in gravioris iniuriæ et levioris in eadem legati persona comparatione. Itaque Cicero scripserat alio verborum ordine: in qua civitate legatus populi Romani non modo circumsessus, non modo igni, ferro, manu, copiis oppugnatus, sed aliqua ex parte violatus sit, nisi quis audacius suspicari vult Ciceronem tantum posuisse: in qua civi-

tate legatus populi Romani non modo igni, ferro, manu, copiis oppugnatus cet. [Priorem conjecturam occupaverat Hotomannus; Orellius ascripsit: „nihil opus“!]

Ibid. 134: Habonius, qui legem nosset, qua in lege numerus tantum columnarum traditur, perpendiculi mentio fit nulla, et qui non putaret sibi expedire ita accipere, ne eodem modo tradendum esset, negat id sibi deberi, negat oportere exigi. Etiam si tradendi verbum in toto hoc loco et in hac re non per se ad operis a priore redemptore ad novum transitionem necessario pertineret, tamen de numero columnarum in lege operi faciundo indicato non poneretur quasi de memoria rei ad posteritatem prodenda, neque in lege numerus columnarum indicabatur, sed, ut ad numerum traderentur, praescriberetur. Apud Priscianum pro traditur scribitur traderetur. Opinor Ciceronem scripsisse: qua in lege numerus tantum columnarum **tradi iubetur**, perpendiculi mentio fit nulla.

Ibid. II, 22 (postquam Cicero dixit de Nævio Turpione a Verre ad hereditatem a Dione petendam appposito): Etenim erat eiusmodi causa, ut ipse praetor, cum quaereret calumniatorem, paulo tamen considerationem reperire non posset. Hunc hominem Veneri absolvit, sibi condemnat cet. In hac orationis forma nullis machinis effici potest, ut non hunc hominem Cicero Nævium Turpionem significet. Atqui Nævius accusator neque damnari neque absolvi potuit, sed Dio. Id cum Hotomannus intellexisset, pro hunc scribi voluit hic. Sed neque hic aptum est, neque hominem recte de Dione dicitur. Sine dubio verba quaedam intercederunt, cum Cicero in hanc aut similem formam scripsisset: Hunc hominem <cum apposuisset, Dio-

nem > Veneri absolvit, sibi condemnat. Significat Dionem a Nævio accusatum et absolutionem pecunia a Verre emere coactum esse.

Ibid. 31: si vero illud quoque accedit, ut in ea verba prætor iudicium det, ut vel L. Octavius Balbus iudex non possit aliter iudicare; si iudicium sit eiusmodi: L. Octavius, non necesse erit cet. Apparet servato in geminata particula si eodem verbi modo scribendum esse: si iudicium st eiusmodi; alioquin Cicero scripsisset: ut iudicium sit eiusmodi. Idem mendum permultis locis correxi. *)

Ibid. III, 65 (de Apronio): ut, quicum vivere nemo umquam nisi turpis impurusque voluisset, ad eius convivium spectatissimi atque honestissimi viri tenerentur. Sic Halmius e codice Lag. 42 et φ (Fabriciano) scripsit pro eo, quod antea ex ceteris edebatur: quocum inire convivium nemo. Apparet eam vitæ quotidianæ coniunctionem, quæ significetur, cum vivere cum aliquo dicamur, hic a Cicerone significari non potuisse, sed cum ipsius convivii societate comparari longe humiliorem eorum condicionem, qui spectatores convivii

*) Ibid. 54 omnia recte in Baiteri et Kayseri exemplo ita scribuntur ut in optimis codicibus (Lagg. 29 et 42) a prima manu et in aliis, nisi quod editores mendi notam apposuerunt. Cicero significat Verrem, cautum hominem, ne sibi præda aliquo casu e manu elaberetur, statim curasse, ut aliquid præsens et numeratum haberet. § 176 recte Ernestius vidit scribendum esse: tantum mihi licet dicere, quantum possim (pro possum), tantum iudici suspicari, quantum velit, servato in membris inter se relatis eodem verbi modo. In § 180 quemadmodum oratio distinguenda esset, dixi in Ep. ad Orell. p. 90, ad quam admonitionem si Kayserus attendisset, inanem suspicionem omisisset.

turpissimi hominis retineantur. Itaque, nisi deteriorum codicum scripturam retinere malumus aberratumque in duorum optimorum archetypo putare, ex eorum vestigiis efficiendum est: quicum **convivari** nemo cet. Facillime error oriri poterat ex concursu syllabarum cum et con. *)

Ibid. 81: statuit senatus hoc, ne illi quidem esse licitum, cui concesserat omnia, a populo factarum quæsitarumque rerum summas imminuere. Rem facere de privato homine familiares opes sibi parante recte et usitate dicitur; res facere (plurali numero) aut res ab aliquo factæ nusquam dicitur, nedum res a populo factæ. Agitur hoc loco de pecuniis, quæ ex licitatione et redemptione populo a publicanis debentur. Scriptum igitur fuerat: populo **pactarum** quæsitarumque rerum. Præpositio orta est ex geminata littera, quæ præcedit (omnia). Populo res a censoribus pactæ quæsitaque erant, non a populo.

Ibid. 83: Audistis, quanti decumas acceperit a Docimo civitas, tritici modium \bar{V} et accessionem. Mirifica hæc est oratio: quanti millia et accessionem. Acestenses decumas suas acceperunt (hoc est: Docimo enormi pretio addictas ipsi redimere coacti sunt) tritici modium \bar{V} et **accessione** (HS MIO, quam tritico Verres in addicendo ascripserat). Atque hanc correctionem, quoniam iam a Lambino et Schuetzio factam video, omissem, nisi recentissimi editores inde ab Halmio totius loci sententiam prorsus evertissent unius codicis alioquin sane boni (Lag. 42) mendo (tantundem) pro ceterorum verissima scriptura (tantidem) in orationem inducto. Omnis rei agendæ modus per se per-

*) § 48 certum est mendosum esse in earum rerum iure, sed quid sub rerum iure lateat, non reperio. (Earum munere?)

spicius manifestissime exponitur paragrapho sequenti de A. Valentio et Liparensibus et deinde multis locis. Qui tantundem scripserunt, debuerant simul in his verbis, quæ præscripsimus, quantum scribere, non quanti, ut in errore sibi constarent.

Ibid. 85: Itaque qui tot annis agellos suos te prætore redimere a piratis solébant, iidem se ipsos abs te pretio imposito redemerunt. Demonstrativum tot neque, quo referatur, habet nec aptum est ad trium annorum spatium. Scribendum est qui **quotannis**. Annua pactio cum piratis facta aptissime significatur.

Ibid. 118 oratio sic interpungenda est: Nummos dabat arator. Quomodo aut unde? Qui si largissimus esse vellet, cumulatione mensura uteretur, ut antea venibant, is nummum dabat. Unde?

Ibid. 134: tu Apronium, hominem vix liberum, contaminatum, eum in tanto tuo dedecore profecto ne verbo quidem graviore appellasses, neque apud te tam sancta religio societatis fuisset, ut, nisi rem tam notam esse omnibus et tam manifestam videres. Manifestum est hoc dici, Verrem, nisi rem omnibus notam esse videret, profecto suæ existimationis conservandæ causa in Apronium animadversurum, saltem graviter eum increpiturum fuisse. Atqui, ut nunc scribitur, aperte contrarium dicitur, Verrem ne gravi quidem verbo appellaturum fuisse. Cicero scripserat: profecto <non> ne verbo quidem graviore appellasses (hoc est: profecto non tam leniter tractasses, ut ne verbo quidem graviore appellares), neque apud te tam sancta religio societatis fuisset cet. Non intellecta orationis forma, in qua, quod negando tollitur (non), ipsum negative effertur (ne — quidem), principalis

negatio omissa est. Eandem orationis formam habet Cæsar B. G. VII, 47, 5 et Plin. Paneg. 17 restituit Gesnerus (nec non modo). Omitto similem negationum concursum, cum dicitur: non quia —, idcirco non et similia. Senserat sententiæ vitium Manutius. [Non addi voluit Ernestius, sed ante profecto.]

Ibid. 159 (ubi agitur de suspicione a Timarchide in Metelli filium coniecta): O Timarchide, Metelli est filius in provincia non puer, sed adolescens pudens ac bonus, dignus illo loco ac nomine. Non minus a Ciceronis usu abhorret hæc orationis aversio ad hominem contemptum, qui nusquam iudicio adesse significatur (— nam testium, in quos orator invehitur, alia est causa —), quam præposita vocativo interiectio. Codex optimus (Lag. 42) scriptum habet Timarchidi, ex quo manifestissima enascitur emendatio: **Os Timarchidi!** Interponitur exclamatio indignantis de impudentia hominis; deinde oratio redit ad rem et ad iudices.

Ibid. 176: Mala est hæc quidem, ut dixi, defensio ac potius perdita maximorum peccatorum, huius autem et iniquitatis et inertiae confessio, non defensio criminis; sed tamen hac ipsa tibi, si uti cupias, non licet. Apparet vitiose et inconcinne bis poni defensionis nomen ac primum malam dici defensionem, deinde negari defensionem esse. Sed codices præstantissimi V et F et mendum sic coarguunt, ut pluribus verbis uti non opus sit, et emendationem clare monstrant; sic enim in iis scribitur: Mala est hæc quidem, ut dixi, ac potius perdita maximorum peccatorum, huius autem iniquitatis et inertiae confessione (confession. F) defensio criminis. Hinc facillime nascitur, quod ex omni parte satisfaciat: Mala est hæc quidem, ut dixi, ac potius perdita <e> maximorum peccatorum, huius autem et

iniquitatis et inertiae confessione defensio criminis; sed tamen hac ipsa cet. *)

Ibid. IV, 54: ipse tamen praetor in hac officina maiorem partem diei cum tunica pulla sederè solebat et pallio. Nihil contrarii significatur, sed continuatur et augetur eiusdem rei et studii descriptio. Itaque scribendum est: ipse autem praetor cet.

Ibid. 98 (de P. Scipione antiqua monumenta non artis contemptu suis sedibus relinquire): nam quia, quam pulchra essent, intelligebat, idcirco existimabat ea non ad hominum luxuriam, sed ad ornatum fanorum atque oppidorum esse facta, ut posteris nostris monumenta religiosa esse videantur. Accidit mihi hic, quod interdum alibi, ut, quia nec in codicibus ulla est minima mendi nota nec cuiquam e prioribus suspicionis aliquid obortum videtur, mihi ipse primum diffidam haerenti ac dubitanti, deinde quasi veritatis quodam convicio animi sententiam proferre cogar faterique gravem mihi ac certum errorem latere videri. Nam postrema haec verba: ut posteris nostris cet. nullo modo cum superioribus recte cohærent; præterquam enim quod Ciceronis de Scipione iudicium terminari debet in hac contrariorum relatione: non ad hominum luxuriam, sed ad ornatum cet., ut reliqua ignave adhærere et trahi videantur, manifestissime vitiosa sunt primum posteris nostris, quoniam Scipio de posteris omnino aut saltem de suis cogitare debebat, deinde videantur, pro quo necessario

*) § 206, ubi in proponenda ex defensoris persona excusatione inepta est particula quidem, scribendum est simpliciter e codice Vat.: Fecerunt alii. Quid? Alia quam multa? Cur cet. Excusationi interrogando subiicitur refutatio, alia etiam multa alios fecisse, ut, si illa excusatio recipiatur, multo latius pateat.

dicendum erat viderentur. Utrumque (nostris et videantur) tum demum ferri potest aptissimumque fit, si separatim aliquid de Ciceronis æqualibus iis, quæ de Scipione dicta sunt, adiungitur. Perspicuum mihi videtur hanc Ciceronem scribendi formam secutum esse: . . . ad ornatum fanorum atque oppidorum esse facta. <Vos facite,> ut cet. Omnem hunc locum Cicero concludit iudices exhortando ad severe huiusmodi monumentorum violationem puniendam et exemplum posteritati pro-dendum. De ipso supplemento hoc unum affirmaverim, aberratum esse a facta ad facite; possunt enim paulo plura excidisse velut <Vos severe vindicando facite> aut similia.

Ibid. V, 119: Atque ipsi etiam adolescentes cum Sextio suo de plaga et de uno illo ictu loquebantur cet. Ineptissimo in miserabili re et oratione ioco (nam iocus esse debet) carnifex appellatur suus. Scribendum aperte: **sua** de plaga. Pronomen ad præcedens nomen accommodatum est.

Ibid. 186: teque, Hercules, quem iste Agri-genti convellere ex suis sedibus atque auferre conatus est. Scribendum esse ex **tuis**, non opinor argumentis demonstrandum esse.

Pro Fonteio 5: Duorum magistratuum, quorum uterque in pecunia maxima tractanda procurandaque versatus est, triumviratus et quæsturæ, ratio sic redditur, iudices, ut in iis rebus nulla significatio furti, nulla alicuius delicti suspicio referatur. Rationes bene et recte relatæ efficiunt, non ut nulla suspicio referatur, quod quid sit, omnino nescio, sed ut nulla **reperiatur**.*)

*) § 2 pro eo, quod scribitur: an vos in errorem ducere velit, admodum suspicor scribendum esse **inducere**, quod

Ibid. 17: Dubitabitis etiam diutius, iudices, quin verissimum sit, aliud per hoc iudicium nihil agi, nisi ut M. Fonteio oppresso testimoniis eorum, quibus multa rei publicæ causa invitissimis imperata sunt, segniores posthac ad imperandum ceteri sint, cum videatis eos oppugnare, quibus populi Romani imperium incolume esse non possit? Sic in antiquissimo codice (Vat.) scribitur extrema parte sententiæ aperte fracta et manca; in codice Salisburgensi aliisque pro videatis scribitur videant, deinde oppugnari, quibus oppressis populi Romani imperium incolume esse non possit. Qui diligentius ad sententiam attenderit, facile animadvertet neque eos solos, qui oppugnent, nominari debere (quam verborum supplendorum rationem Niebuhrius secutus est ab Orellio hactenus iure reprehensus), neque eos, qui oppugnentur (quam supplendi viam Orellius cum codicibus inferioribus tenet), sed ex utrorumque comparisonem et coniunctionem argumentum duci. Itaque, quod etiam codicum in oppugnare et oppugnari dissensus arguit, ex ipsa verborum in utroque genere notando similitudine natus est error, cum sententia ad hanc formam a Cicerone composita fuisset: eos oppugnare, quibus <vincentibus, eos autem oppugnari, quibus> oppressis populi Romani imperium incolume esse non possit. Tenui ex Salisburgensi oppressis, quod tum manifestior est librarii a priore quibus ad alterum aberratio; rhetorica orationis figura perfectior erit,

Ciceronis et aliorum usus requirit; nam aliter apud Horatium A. P. 31 culpæ fuga in vitium ducere dicitur, de rei effectum, non de animi affectu et errore. Facillime in postea intercideret poterat. [In cod. Cusano, e quo fragmenta quædam Ciceroniana protraxit Kleinius, scribi video in errorem indici, supra i posito u.]

si eiusdem verbi participia ponentur: quibus vincen-
tibus quibus victis, et potest oppressis,
præterquam quod auctoritas codicis Vaticani præstantior est,
videri interpolando ortum esse natumque ex eo, quod paulo
supra positum est, oppresso. Itaque de hoc nihil affirmo;
de sententiæ et orationis forma nulla est dubitatio. Sed
tamen in verbo præcedenti apertissime codicis Vaticani
auctoritatem Salisburgensis et ceteri vincunt, quod habent:
cum videant, non videatis. Perspicue enim agitur,
non quid iudices videant, sed quid ii, qui post Fonteium
provinciis præfuturi sint, et quemadmodum illi huius iudicii
eventu moveantur.

Pro Cæcina 51: Quæ lex, quod senatus con-
sultum, . . . quod fœdus aut pactio, quod, ut
ad privatas res redeam, testamentum, quæ iu-
dicia aut stipulationes aut pacti et conventi
formula non infirmari ac convelli potest, si ad
verba rem deflectere velimus . . .? Mendum hic
subesse arguunt cum vocabula iudicia et stipulationes
perverse plurali numero ceteris singulari numero positis
interiecta, tum omissum quæ, quod necessario ante pacti
et conventi addi debebat, si ad hæc sola nomina perti-
neret, quod sequitur, formula iisque adiunctum novum
containeret sententiæ membrum. Emendatio facillima est.
Scribendum est enim: quæ iudicii aut stipulationis aut
pacti et conventi formula. Cum antiquo more genetivo
casu scriptum esset iudici, librarius vocali, quæ sequebatur,
geminata iudicia effecit, eique accommodatum est stipu-
lationes. Videre libet nunc, quantas turbas mendum
pusillum animadversum aliqua ex parte, sed non perspectum
excitaverit; nam Bakius scribendum coniecit fiducia aut
stipulatio aut; Kayserus omnia hæc iudicia aut
stipulationes aut uncis inclusit forti, ut solebat, remedio
usus. Et tamen ipse, quid requireretur, obscure senserat,

cum dixit Bakium saltem fiduciæ aut stipulationis aut scribere debuisse.*)

Ibid. 54: Hac actione Appius ille Cæcus uti non posset, si tam vere homines verba consecrarentur, ut rem, cuius causa verba sunt, non considerarent. Nihil loci esse in verbis consecrandis veritati (vere) manifestum est, sed nihilo aptior, quam alii scribendo substituunt, severitas (severe), nec omnino de gradu ullius rei in verbis consecrandis (tam), sed de ipso modo verba consecrandi agitur. Lenissima correctione litteris rectius distributis verum efficitur: si **ita in iure** homines verba consecrarentur cet. Initium erroris fuit i littera semel scripta, cum bis scribi deberet (sita), deinde in in m mutatum ad explendam vocem (tam); tum ex iure factum uere.

Ibid. 55: Neque enim dubium est, quin, si ad rem iudicandam verbo ducimur, non re, familiam intelligamus, quæ constet ex servis pluribus, quin unus homo familia non sit. Necessario ad unam particulam quin initio positam refertur sententia ex duobus membris contrarie relatis ἀσυνδέτως conflata: familiam intelligamus, quæ c. ex s. p., unus homo familia non sit. Itaque tollendum est alterum quin, pro quo saltem ponendum erat et quin, sed cum sententiæ detrimento.

Ibid. 69: Deinde si de iure vario quidpiam iudicatum est, non potius contra iuris consultos statuunt, si aliter pronuntiatum est, ac Mu-

*) § 33 oratio sic interpungenda est: Audire cupio, qui in pace et otio, cum manum fecerit, copias pararit, hoc dicat: Feci equidem cet. Vix fore Cicero significat, qui sic se defendat. Ut vulgo interpungitur, ut de verbis hoc dicat taceam, aut qui aut cum prorsus abundat nec ferri potest

cio placuit, quam ex eorum auctoritate, si, ut Manilius statuebat, sic est iudicatum. Recte olim intellexeram verbum, quod est statuunt, pravo tempore positum esse; non animadverteram infinite (impersonaliter, ut vulgo loquimur) ponendum fuisse ut reliqua in hac sententia verba. Etiam ad codicum vestigia proxime accedit vera scriptura, quæ hæc est: **statutum st, si**. Facillime st excidit ante si; deinde factum est statuunt.

Ibid. 73: quod (ius civile) si non modo oppressum, sed etiam desertum aut negligentius asservatum erit, nihil est, quod quisquam sese habere certum aut a patre accepturum aut relicturum liberis arbitretur. In iure civili nulla certa spes constituitur, quid quisque a patre accepturus sit, quoniam hoc a voluntate et testamento patris pendet. Præterea perverse componitur et comparatur segura exspectatio hereditatis, quam quis ipse a patre accepturus sit, et eius, quam liberis suis relicturus sit; contra recte et apte comparatur, quod quis ipse a patre accepit et tenet, et quod liberis relicturus est; utriusque enim segura possessio et spes tollitur, si convellitur ius civile. Scripserat Cicero: quod quisquam sese habere certum a patre **acceptum** aut relicturum liberis arbitretur. Propter relicturum in eiusdem temporis formam a librario translatum est alterum participium, tum additum aut. Paulo post (§ 74), ubi pravum est pronomen infinitum quæcumque, cum codex optimus habeat: quæ mina tua iure Mancipii sipt, ceteri: quæ cum omnia tua iure Mancipii sint, scribendum videtur: quæ <in> manu tua iure Mancipii sint.

Ibid. 80: Cum exemplis uterer multis etiam illa materia æquitatis, a verbo et ab scripto plurimis sæpe in rebus ius et æqui bonique rationem esse seiunctam cet. Iure editores hæserunt in illa materia æquitatis, quæ tamquam propria ac

separata certique generis additur exemplis. Sed lenissima correctione res expeditur: Cum exemplis uterer multis (— **est enim** illa materia æquitatis —), a verbo et ab scripto cet. Aptissime Cicero significat se in æquitate defendenda usum esse propria huius generis materia, quæ in exemplis posita sit. Conferatur Brut. 143: cum de æquo et bono disputaretur argumentorum et similitudinum copia.

Ibid. 95: Ipse porro Cæcina cur se moribus deduci volebat, idque tibi de amicorum de his de Aquilii sententia responderat et æquum? At enim Sulla legem tulit. Quam mendosa hæc sint, nihil opus est coarguere, quoniam editores verba de his de Aquilii, deinde et æquum signo infelici summo iure notarunt, neque ulla sententiæ species apparet. Verum tamen multo minus gravia vulnera sunt, quam videntur. Primum enim illud et æquum a superioribus separandum est atque ei, quæ sequitur, disputationi hac forma præponendum est: Est æquum. At enim Sulla cet. Cicero adversarios significat, cum id, quod hactenus defenderit, æquum esse concedere cogantur, novo argumento uti conari, quod ex Sullæ lege ducant. Deinde ea, quæ præcedunt et superiorem locum concludunt, sic scribenda sunt: idque tibi de amicorum, his de Aquilii sententia responderat, omisso de, quod errore ante his repetitum est. Cæcina Æbutio ex amicorum sententia responderat, his ex Aquilii, quem ante consuluerat. *)

*) Ibid. 99: Iam populus eum eum vendit, qui miles factus non est, non adimit ei libertatem, sed indicat non esse eum liberum, qui, ut liber sit, adire periculum noluit. Et ratio et id, quod paulo post sequitur, huic prorsus ex æquo positum: qui . . . censeri noluerit, ostendit coniunctivo modo scriptum fuisse noluit.

Ibid. 104 (in epilogo): habetis hominem singulari pudore, virtute cognita et spectata fide, amplissimi se tutire nomine tocius, in utraque fortuna cognitum multis signis et virtutis et humanitatis. Ita scriptum est in uno ex duobus optimis codicibus atque sine dubio etiam in altero. *) Quæ tentatæ sunt correctiones, omitto atque hoc unum admoneo, prorsus perverse dici amplissimo totius Etruriæ nomine, ut significetur homo magnæ in Etruria famæ et dignitatis, ne dicam neque Cæcinam, qualis tota oratione significetur ac describatur, amplissimum hominem Romana consuetudine appellari potuisse neque Etruriam hoc tempore suos habuisse, intra quos nomen auctoritasque contineretur, fines. Cicero scripsit: amplissimis **vetere nomine negotiis**. Cæcinam prorsus iis, quæ per totam orationem sparsa sunt, indiciis convenienter hominem significat ampla et late diffusa negotia (fenerandi, emendi, vendendi) vetere et honesto nomine (*unter einer alten Firma*) gerentem. Mendi initium factum est litteris ne semel scribendis, cum his scribi deberent (nomine **negotiis**). Vestigium veri mansit in amplissimis (amplissimi s). Ante ea verba, quæ hic emendavimus, hæc leguntur: habetis hominem singulari pudore, virtute cognita et spectata fide. Offendit hic non solum et vitiose inter secundum et tertium membrum interpositum, cum inter primum et alterum nulla interponatur coniunctio, et deinde ordo verborum pravus, qui primum audienti aut legenti errorem obiicit (virtute cognita et spectata fide),

*) Ex cod. Tegernseensi profertur: amplissimi totius se turi re nomine; verum totius etiam in infimi gradus codicibus, qui Etruriæ ex interpolatione scriptum habent, servatur post nomine. Qui cod. Tegernseensem cum editione aliqua contulit, in qua esset totius Etruriæ, verborum ordinem indicare oblitus est.

sed pudori et fidei, quæ proprie hominem in negotiis occupatum commendant, prave ex æquo adiungitur virtus, quæ et illas laudes et ceteras communi notione complectitur. Accedunt cum summa offensione repetita verba (cognita — cognitum, virtute — virtutis et humanitatis), quorum utrumque altero loco recte et apte positum est. Cicero nihil scripsit nisi: singulari pudore et spectata fide; quod interponitur, virtute cognita, ab aliena manu additum est et ex iis, quæ proxime sequuntur, huc retractum. [Irascor mihi, quod non animadverterim hoc iam Kayserum vidisse.]

Pro Cluentio 103 Cicero, ut suspicionem diluat, quæ in Cluentium ex Staieni damnatione ducebatur, quasi ea confirmaretur Staienum pecunia a Cluentio accepta in Oppianici iudicio iudices corrupisse, postquam Staienum maiestatis damnatum esse dixit, Staieni damnationi contrarias ponit duas C. Fidiculanii Falculæ, qui in eadem Oppianici causa iudex fuisset, absolutiones, cum bis post id iudicium accusatus esset. Ac priorem quidem absolutionem se non numerare dicit, quod Fidiculanus tum non proprie captæ ob rem iudicandam pecuniæ accusatus fuisset; altera vehementer utitur; nam tum Fidiculanum repetundarum postulatum fuisse, cuius iudicii proprium sit in senatore captæ ob rem iudicandam pecuniæ crimen. In ipso hoc transitu a prioris Fidiculanii absolutionis mentione ad alterius commemorationem interponuntur verba aliquot de Staieno mendose scripta et obscure cum reliqua oratione cohærentia: captæ nusquam Staienus eadem lege dixit. Proprium crimen illud quæstionis eius non fuit. Fidiculanus cet. Diligentius attendenti apparebit hunc esse disputationis et argumentationis ordinem, ut, finita prioris Fidiculanii absolutionis commemoratione, Cicero, antequam ad alteram transeat, quam proprie ad rem pertinere dicit, rei præparandæ causa breviter interponat, in Staieno huiusmodi iudicium, quod proprie ad captæ pecuniæ

crimen pertineat, nullum factum esse. Scripserat igitur Cicero: **Causam** nusquam Staienus **ea de re** lege dixit. Proprium crimen illud quæstionis eius (de maiestate, qua Staienus damnatus est) non fuit. Satis videri potest esse: Causam n. St. **ea de re** dixit; sed non abundat lege; significatur enim iactatam fortasse in maiestatis iudicio etiam captæ pecuniæ invidiam fuisse, sed legitimum eius rei iudicium non fuisse. *)

Ibid. 113: Nego rem esse ullam in quemquam illorum obiectam, quæ Fidiculanio non obiecta sit, aliquid fuisse in Fidiculanii causa, quod idem non esset in ceterorum. Duo gravia hic locus orationis vitia habet. Primum etiamsi Latine diceretur obiicere in aliquem pro eo, quod est alicui, tamen Cicero in hac contrariorum relatione non dixisset in quemquam — Fidiculanio. Deinde a legitima consuetudine abhorret nego — aliquid fuisse. Scripserat Cicero: Nego rem esse ullam **quoiquam** illorum obiectam, quæ Fidiculanio non obiecta sit, **aut quidquam** fuisse in Fidiculanii causa cet. Priore loco in natum est ex præcedenti littera m.

Ibid. 127: In M'. Aquilium et in Ti. Guttam video esse subscriptum. Quid est hoc? Duos esse corruptos solos pecunia? Dicant; ceteri videlicet gratis condemnarunt. Neque brevi interrogationi de rei commemoratæ significatione ac momento

*) § 46 et 57 bis pro iam scribendum est **nam**; confirmatur enim, quod præcedit, non præparatur novæ rei commemoratio. [Altero loco correxit Pluygersius.] § 76 pro statuerunt scribendum est **statuerent**, causali significatione, apte ad imperfecta primariæ sententiæ. § 37 cum Halmius oblitus esset brevi illo tempore dici ad eandem formam atque paucis illis diebus, coniecturam inutilem posuit. Quid Kayserus? Tria illa verba delevit; tanta est levitas.

(Quid est hoc?) sententia infinita recte adiungitur, et prorsus ridicula est exhortatio illa, ut censores aliquid dicant. Apparet hanc necessario esse orationis formam: Quid est hoc? Duos esse corruptos solos pecunia dicunt; ceteri videlicet gratis condemnarunt. Sed dicunt vix in dicant transisset, scriptumque potius fuit indicant. *)

De lege agraria II, 57: quem (agrum Recentoricum) ego excipi et propter hominum necessitudinem et propter æquitatem, Quirites, ipse vehementer gaudeo. Sed quæ est hæc impudentia? Sic editur e Gruteri coniectura, pronominiibus ego et ipse vitiose geminatis et distractis; codices habent sæpe vehementer gaudeo, in quo latet reapse v. g. Res ipsa Ciceroni placet, non actio Rulli. **)

Ibid. 102: vos, quorum gratia in suffragiis consistit, libertas in legibus, honos in iudiciis et æquitate magistratum, res familiaris in pace cet. Plebis Romanæ, quam Cicero alloquitur, nullus est honos, quem iudiciis præsertim defendat. Codices, ubi editur honos, habent hos; scribendum ius. [Sic iam Kayserus.]

Ibid. III, 3: Completisunt animiauresque vestræ, Quirites, me gratificantem septem tyrannos.

*) Breviter significare satis est, § 107 scribendum esse: Longum est de singulorum virtute illa (codd., edd. ita) dicere; quæ, quia cognita sunt ab omnibus, verborum ornamenta non quærunt, et § 133 scriptum a Cicerone videri: putarunt prætermitti accusatorem non posse (codd., edd. potuisse), cum animadversum esset in iudices (agitur enim de censorum deliberatione ante notæ subscriptionem).

**) § 71 pro Quamquam cet. scribendum est: Iam quam illud est egregium? Interrogando transitur ad novam rem.

nis ceterisque Sullanarum assignationum possessoribus agrariæ legi et commodis vestris obsistere. Prorsus monstrorum similes hi sunt tyranni, homines ex misero et egenti Sullanorum colonorum grege, certo etiam numero comprehensi. Quorum neque in superioribus orationibus neque in reliqua horum temporum memoria ullum tenuissimum vestigium reperias. Sed manifesta horum tyrannorum est origo. Nam Cicero ad genus hominum significandum unum et alterum nomen sermonibus vulgi iactatum posuerat, hac orationis forma: me gratificantem **Septimiis, Turraniis** ceterisque Sullanarum assignationum possessoribus.

Pro C. Rabirio (perduell.) 24: At C. Decianus, de quo tu sæpe commemoras, quia, cum hominem omnibus insignem notis turpitudinis, P. Furium, accusaret summo studio bonorum omnium, queri est ausus in contione de morte Saturnini, condemnatus est, et Sex. Titius, quod habuit imaginem L. Saturnini domi suæ, condemnatus est. Nusquam Cicero duas sententias sic copulatas eodem verbo terminavit. Alteroutro loco tollendum est condemnatus est.

Pro Murena 3: Quis mihi in re publica potest aut debet esse coniunctior quam is, cui res publica a me una traditur sustinenda, magnis meis laboribus et periculis sustentata? Mendosum esse una multi, ne dicam omnes, intellexerunt, quod qui tolli simpliciter voluerunt, unde natum esset, quærere et dicere oblitum sunt, qui corrigere, nihil probabile effecerunt. Scripserat Cicero: cui rei publicæ a me ruina traditur sustinenda, . . . sustentata. Latini enim ruinæ nomine utuntur de ipsa re ruenti aut ruinam minanti; itaque eorum usu ruina sustinetur et fulcitur, ne vere res cadat; post red. in sen. 18 etiam ruinæ consulum, hoc

est, quas ipsi edebant, fulciri dicuntur. Cicero rem publicam labantem ac ruentem se Murenæ custodiæ tradere significat. *)

Ibid. 39: Sed si nosmet ipsi, qui et ab delectatione omni negotiis impedimur et in ipsa occupatione delectationes alias multas habere possumus, ludis tamen oblectamur et ducimur, quid tu admirare de multitudine indocta? Prorsus nugatorium est eos, qui ab delectatione omni impediuntur, tamen multas habere delectationes; augetur pravitas, quod delectationes in ipsa occupatione inesse dicuntur, quæ omnem delectationem impediat (nam negotia ab occupatione non differunt). Qui diligenter attenderit, et mendi indicium et tenue correctionis inveniendæ vestigium reperiet in perverso ordine verborum, ut nunc scribuntur; debebat enim certe dici: ab omni delectatione. Pro delectatione, quæ cum negotiis sæpe multiplex coniungitur, alius rei nomen a Cicerone positum erat, negotiis et occupationi prorsus contrariæ. Scripserat enim sine dubio: Sed si nosmet ipsi, qui et ab **relaxatione animi** negotiis impedimur et in ipsa occupatione delectationes alias multas habere possumus, ludis tamen oblectamur et ducimur cet. Relaxare animum et nihil agere prohibebantur, qui in negotiis occupati erant.

Ibid. 49: Etenim te inquirere videbant...; observationes, testificationes, seductiones testium, secessionem subscriptorum animadver-

*) § 8 quæ sententia posita a Cicerone fuerit, nec obscurum est et a multis intellectum; orationis forma universa hæc fuit: — quanta antea nemini, sic cen<seo, quos labores beneficii adipiscendi spe sus>ceperis, eos, cum adeptus sis, deponere esse hominis .. ingrati.

tebant, quibus rebus certe ipsi candidatorum vultus obscurior ei videri solet. Interpolationem huius loci ante multos annos coargui. Remoto vocabulo vultus, cuius nullum est in codicibus vestigium, quæritur, quemadmodum ex reliquis apte efficiatur ea sententia, quæ aperte subest, eas omnes res, quas Cicero nominavit, indicia esse spei de successu petitionis imminutæ ac pæne amissæ, et efficiatur cum aliquo lepore ac verborum lusu. In ea investigatione nemo attendit, quam supervacaneum et prave positum sit adverbium certe, quasi præter alias res una saltem animadverti dicatur. Sed in illis litteris latet ipsum illud nomen, quod quæritur, a quo pendeat genetivus candidatorum, rem eam appellans, quæ obscurari videatur. Scripserat enim Cicero: quibus rebus **cretæ ipsæ** candidatorum obscuriores videri solent (sic pro obscurior ei et solet complures codices). Iocans Cicero desperantium candidatorum ipsas togas candidas obscurari significat, pro togis cretas nominans, quibus infici, ut albæ niterent, solebant. Ad quam rem pertinet, quod Livius IV, 25 antiquo tempore sancitum narrat, ne cui album in vestimentum addere petitionis liceret causa, et apud Persium V, 177 cretatae ambitionis mentio et apud ipsum Ciceronem, quæ pro Planc. 85 dicuntur de ioco, qui ex Cretæ nomine duci potuerit. Video Ieepio in mentem venisse, requiri substantivum, quod album colorem significaret; sed id quod esset et ubi lateret, non invenit. (Candor hominis de albo colore non dicitur.)

Ibid. 71, ubi Cicero exponit homines tenues de plebe nihil habere, quod hominibus nobilibus magistratus petentibus præstare possint, præter officium comitandi similemque operam, verba, quæ et olim et nuper editoribus molestiam facessiverunt, perquam tenue mendum traxerunt, alioquin prorsus sana: Si nihil erit præter ipsorum (sic codd. longe plures, non eorum) suffragium, tenue est; sive (codd. si ut) suffragantur, nihil valent gratia;

ipsi denique, ut solent loqui, non dicere cet. Neque ipsorum suffragia (singula) multum ponderis habent, neque gratia valent ad candidatos aliis commendandos; hoc est enim suffragari. Si quem ea dubitatio movet, quam ipse ad I de Finn. 20 exposui, pro sive scribendum erit sin.

Pro Sulla 5: An vero, in quibus subselliis hæc ornamenta ac lumina rei publicæ viderem, in his me apparere nollem, quorum ego illum in locum atque in hanc excelsissimam sedem dignitatis atque honoris multis meis et magnis laboribus et periculis ascendissem? Quid esset in extrema parte sententiæ vitii, senserunt aliqua ex parte, qui in codicibus minus bonis aut cum pro quorum substituerunt aut post ego addiderunt opera aut ope aut auxilio. Manifestissimum est enim neque recte post illam pronominum inter se contrarie relatorum coniunctionem: in quibus subselliis —, in his —, sic subiici quorum, ut referatur ad ornamenta ac lumina rei publicæ, neque omnino cum huiusmodi genetivo copulari posse illum locum (locum ornamentorum rei publicæ), ne dicam necessario sententiam terminari in verbo nollem et in comparisonem Ciceronis et ceterorum, qui adsint. Omnia recta erunt sic scripta: An vero me apparere nollem? **Quor** ergo illum in locum atque in hanc excelsissimam sedem ascendissem? Interrogando Cicero ostendit, si in iis subselliis, in quibus senatores clarissimi sedeant, apparere nollet, frustra sumptam fuisse omnem antecedentis vitæ industriam. Error facillime natus est ex antiqua scriptura (quor pro cur) non intellecta.

Ibid. 20: neque enim est causa adversata naturæ, nec homo nec res misericordiæ meæ repugnavit. Nimis infinite naturæ dicitur pro na-

turæ meæ, quamquam Cicero ingenium suum potius nominasset aut mores in tali re quam naturam. Est omittitur in duobus optimis codicibus. Scribendum igitur videtur: neque enim causæ adversata natura st, nec cet. Causæ natura cum homine et re copulatur.*)

Ibid. 50: Te enim existimo tibi statuuisse, quid faciendum putares, et satis idoneum officii tui iudicem posuisse. Sic codices uno excepto Tegernseensi, in quo est potuisse, unde Halmius effecit esse potuisse. Verum potestatis notio prorsus abundat post idoneum. Vitiosum est perfectum tempus; nam omnino Torquato sui officii iudicium Cicero concedit. Videtur subesse: et satis idoneum officii tui iudicem ipsum esse. Ex ipsū esse, hausta vocali i, ortum est posuisse.

Ibid. 66: Eius (Autronii) voces, eius minæ ferebantur; eius aspectus, concursatio, stipatio, greges hominum perditorum metum nobis seditionesque afferebant. Multa hic mendum coarguunt, primum metus nomen cum seditione, quæ metuitur, tamquam eiusdem generis coniunctum, deinde afferendi verbum, quod rectissime de metu dicitur, de seditione positum, quæ concitatur, non affertur alicui, tum seditiones plurali numero appellatæ, cum de una agatur, postremo ipsa res et sententia; neque enim ulla exstitit propter rogationem de pœna damnatorum levanda seditio, sed, ut ipse Cicero perspicue dicit, paulisper, ne exsisteret, timor fuit (omnis ille terror, omnis seditionis timor atque opinio). Manifestissimum est Ciceronem hic quoque metum seditionis dixisse; prorsus tamen temere faceret, qui simpliciter que particulam tolleret, quæ quo-

*) § 39 Ciceronis usus postulat quia negare noluit pro qui n. n. (alioquin enim scriptum esset qui n. nollet).

niam addi a nullo potuit, significat ante seditionis excidisse alterum nomen similis significationis neque litteris multum ab iis, quæ in seditionis nomine primæ sunt, distans. Scripserat Cicero: metum nobis <cædis> seditionisque afferebant.

Ibid. 79: Vestra enim hoc maxime interest in magnis disquisitionibus repentinisque periculis vitam uniuscuiusque esse testem. Semel apud Ciceronem (de harusp. resp. 13) disquisitio facinoris de diligenti inquisitione et perscrutatione legitur; alioquin neque substantivum hoc neque disquirendi verbum apud eum æqualesve positum reperitur; ad iudicii certamen significandum accommodari omnino nequit. Opinor Ciceronem scripsisse in magnis **disceputationibus**. (§ 71 in his: unumquemque eorum prius ab sua vita quam vestra suspicione esse damnatum vehementer offendit addita præpositio; sed simpliciter eam delere non audeo.)

Pro Flacco 5: Atque utinam inimici nostri ac bonorum omnium mecum potius contendant, utrum tum omnes boni duces nostri an comites fuerint ad communem conservandam salutem. Verbum contendant, quod Ascensius primus posuisse videtur, et per se minus aptum est (agitur enim non de certamine, sed de comparatione et quæstione) et a codicum vestigiis longissime discedit, in quorum et præstantissimo et longe plurimis scribitur: potius tum est utrum tum omnes. Opinor fuisse: mecum potius **æstument**, utrum cet.

Ibid. 7: Et is est reus avaritiæ, qui in uberima re turpe compendium, in maledicentissima civitate, in suspiciosissimo negotio maledictum omne, non modo crimen effugit? Recte intellectum est in verbis turpe compendium vitiosam

esse sententiam et orationem; sed quod simpliciter verba tolli nuper quidam voluerunt, neque causa et origo additamenti intelligitur, quod præsertim in compendii nomine antiquitatis colorem habeat, et potest etiam, si solum relinquitur in uberrima re, desiderari aliquid in significatione occasionis sceleris et furtorum. Longe probabilius est Ciceronem scripsisse: in uberrima re <ad> turpe compendium, hoc est, in re, quæ uberrimam præberet turpis compendii materiam. (De ordine verborum, si opus est, conferri possunt, quæ scripsi Emend. Liv. p. 331.)

Ibid. 25: Sed cum L. Flacci res agatur, cuius ex familia qui primus consul factus est, primus in hac civitate consul fuit, cuius virtute regibus exterminatis libertas in re publica constituta est, quæ usque ad hoc tempus honoribus, imperiis, rerum gestarum gloria continuata permansit cet. Manifestissimum est orationis et sententiæ vitium; apertum est enim pronomina relativa cuius (virtute) et quæ ad familiæ nomen referri, sed, ut nunc verba scribuntur, nullo modo cum eo coniungi posse, quoniam certissima anaphoræ figura comprehenduntur hæc: cuius (ex familia), cuius (virtute), quæ (etsi in hoc extremo repugnat genus). Perspicuum est æqualiter decurrere debere tres laudum gradus ad familiam, non ad Flacci personam pertinentium, sed has familiæ laudes cum Flacco copulandas esse. Itaque Cicero necessario ad hanc formam scripsit: ex <ea> familia, cuius qui primus consul factus est, primus in hac civitate consul fuit, cuius virtute . . . , quæ usque cet. Fieri potest, ut scriptum fuerit: L. Flacci . . . , <civis> ex ea familia, cuius qui cet., et error ortus sit ex permutatione similium litterarum cuius et cuius. Qui hic quoque licenter delendo se expedit, eum nihil moror.

Ibid. 28: Hæc . . . magnitudo animorum in

maioribus nostris fuit, ut, cum in privatis rebus....tenuissimo cultu viverent, in imperio atque in publica dignitate omnia ad gloriam splendoremque revocarent. Quid sit in extremis verbis vitii, facile animadvertet, qui diligenter attenderit. Neque enim in dignitate de splendore agitur, sed in imperio agitur de dignitate et splendore. Accedit, quod publica dignitas pro rei publicæ dignitate insolentissime dicitur. Admodum suspicor Ciceronem scripsisse: in imperio atque in <re> publica <ad> dignitatem omnia splendoremque revocarent. Cum ad præpositio inter a et d intercidisset, reliqua facile vitiata sunt. Longe rectius dignitas quam gloria cum splendore coniungitur.

Ibid. 39: Sed aliud esse causæ suspicamur, ne forte isti parum versuti esse videantur. In iis, quæ præcedunt, nulla minima est causæ significatio, ad quam referatur aliud. Rectum est **aliquid** . . causæ.

Ibid. 69: nunc vero hoc magis, quod illa gens (Iudæorum), quid de nostro imperio sentiret, ostendit armis, quam cara dis immortalibus esset, docuit, quod est victa, quod elocata, quod servata. Tam aperta et elegans est victoriæ et gentis perdomitæ amplificatio tribus membris anaphora coniunctis, ut mirer ne hoc quidem loco Kayserum, duce tamen Bernaysio, pravam illam delendi, quæ expedire nequiret, consuetudinem abiecisset. Ad litterarum vestigia proxime accedit, orationi et sententiæ satisfacit hæc scriptura: quod est victa, quod **bello capta**, quod **servit** (Nic. Angelius: quod serva).

Ibid. 104: Quotus enim quisque est, qui..... optimi atque amplissimi cuiusque hominis atque ordinis auctoritatem magni putet? Illam viam sibi vident expeditiorem ad honores et ad

omnia, quæ concupiverunt. Sic codices. Qui nuper aliter interpuncta oratione ante sibi interposuerunt si, non minus sententiam prava condicionis forma quam orationis structuram perverterunt. Scribendum erat: **Aliam** viam sibi vident expeditiorem cet. *)

Post red. ad Quir. 10: At de me ut valeret (rerum gestarum memoria), semper senatus flagitavit; ut aliquando proficeret, cum primum licuit, frequentia atque auctoritate perfecit. Inanis aliquid lusus est in hac coniunctione: ut .. proficeret, — perfecit; neque satis effectus rei significatur proficiendi verbo. In P est a prima manu perficet'. Opinor fuisse: ut aliquando **pervinceret**. Paulo post recte Mommsenius vidit geminandum esse consule; sed scribendum erat hoc ordine: inimico autem <consule>, altero consule referente.

Ibid. 13: cum omnia cum omnibus fœdera reconciliatione gratiarum sanguine meo sancirentur. Scribendum esse: cum omnia cum omnibus fœdera <ac> **reconciliationes** gratiarum sanguine meo sancirentur, et sententia ostendit (— nam cum fœderibus cohærent gratiarum reconciliationes hominum antea dissentientium ad communia consilia persequenda, cum sanguine Ciceronis perversissime coniunguntur —) et pluralis numeri genetivus (gratiarum), quoniam alioquin reconciliatione gratiæ scribendum fuit. Excidit ac post a. (Initio paragraphi opinor Ciceronem scripsisse: **Hic quantum** interfuit inter me et inimicos meos! Nam illa figura orationis, qua vocabulo tantum pro ut

*) Quam vellem editores non corrupissent § 12 Ciceronis orationem (existimatio vestra tenebræ, hoc est, quid vos de se existimetis, contemnunt ac pro nihilo ducunt) recepta Pantagathi coniectura.

subiicitur sententia simplex et demonstrativa, ab hoc loco aliena est.)*)

De domo 7: Hic tu me etiam hostem Capitolinum appellare ausus es, quod, cum in Capitolio senatum duo consules haberent, eo venirem? Hoc sic dicitur, tamquam Clodius Ciceronem tum ipsum, cum in senatum, qui in Capitolio haberetur, venisset, ita appellasset. Sed agitur de convicio nuper in Ciceronem ab Clodio coniecto. Itaque scribendum est: quod **venerim**. (Propter eandem causam in proximis verbis retentum oportuit, ut nunc video fecisse Kayserum, venisse, pro quo in P est venistis, non substitutum venire.)

Ibid. 18: Num igitur in hoc officio, quod fuit præcipue meum, sententia mea reprehenditur? Rem maximam fuisse (potuisse P) summi periculi non solum a fame, sed etiam a cæde, incendiis, vastitate, nemo negat cet. Post fuisse nuper e Mommsenii coniectura additum est et, vix occultato, nedum sublato mendo; quid est enim hoc, neminem negare rem maximam fuisse et rem summi periculi a fame? Error ortus videtur ex concursu similium litterarum cum terminatione verbi præcedentis (reprehenditur) scriptumque fuisse: <Terro>rem maximum fuisse summi periculi. Ex potuisse fortasse faciendum est

*) § 16 recte me, quod in codicibus post tum additur, ex postrema eius particulæ littera ortum, a prioribus editoribus sublatum esse, pravissime a recentioribus deletum esse vos, vel solus verborum ordo ostendit, cum necessario coniungantur hæc: tum in perorando posuit, sed multo clarius sententia; dicitur enim, quantus omnium consensus in populo pro Cicerone rogando fuerit.

populi fuisse, ut tota sententia hæc fuerit: Terrorem maximum populi fuisse summi periculi cet.

Ibid. 72: Hunc tu etiam, portentosa pestis, exsulem appellare ausus es . . .? Nusquam sic Cicero pronomine hic de se utitur; debebat saltem dici: Hunc tu hominem cet. Sed sine dubio Cicero scripsit: **Hic** tu etiam, p. p., exsulem <me> appellare ausus es . . .? Cum excidisset me post -em, ad orationis formam explendam ex hic factum est hunc.*)

Ibid. 96: remque publicam concidere unius discessu quam omnium interitu occidere malui. Ex condere, quod in P a prima manu scriptum est, faciendum erat non concidere, quod prope idem est atque occidere, sed **considerare**, hoc est, aliquantisper conquirere, quod effectum est Ciceronis discessu.

Ibid. 116: Hanc vos, pontifices, tantam, tam variam, tam novam in omni genere voluntatem, impudentiam, audaciam, cupiditatem comprobabitis? Cum nominibus vitiorum (impudentiam, aud., cup.) prave coniungitur voluntatis nomen, in quo nulla est reprehensio. Scriptum fuerat: in omni genere **voluntatum** impudentiam cet. In varietate voluntatum impudentiam ceteraque vitia perpetua fuisse orator significat. Quam facile genetivus unius litteræ mutatione ad tres accusativos accommodatus sit, apparet.

Ibid. 118: Hanc tu igitur dedicationem appellas, ad quam non collegium, non honoribus populi Romani ornatum pontificem, non denique adolescentem quemquam, cum haberes in collegio familiarissimos, adhibere potuisti? At affuit adolescens frater uxoris Clodii. Mendosam igitur

*) § 73 cum communi (τῶ κοινῶ) coniungitur non consilium, sed concilium (conciliabulum).

orationem esse Mommsenius vidit, corrigendo aberravit. Nam post non denique requiritur significatio eius, quod minimum expectari debuerit. Sine dubio scriptum fuerat: non denique <non> adolescentem q. Noluit Cicero senem dicere, quoniam satis erat virilis ætatis pontificem affuisse. Librario minus diligenter attendenti altera negatio abundare visa est. *)

Ibid. 141: Quare quid est mirum, si iste metus furore instinctus, scelere præceps neque institutas cærimonias persequi neque verbum ullum sollemne potuit effari? Neque furor metus recte dicitur pro pavore atque furore, neque ullus minimus in Clodio significatur metus. Scribendum est: **mentis** furore instinctus.

De harusp. resp. 7: voce tantum attingi legum initium et iudicii. Qui accusationem alicui minatur, neque initium neque finem legum dicendo attingit, sed aut simpliciter leges aut, quod Ciceronem scripsisse arbitror, legum **metum** et iudicii. (Supra § 1 periculum iudicii dixit.**))

Ibid. 46: Non sedabantur discordiæ, sed etiam crescebat in eos odium, a quibus nos defendi putabamur. In codicibus antiquis (P G) defensi scribitur. Scribendum sine dubio est: a quibus nos <non> defensi putabamur, aut tantum: a quibus **non** defensi p. Non in se suasque partes auctum post suum

*) § 132 e codicibus restituendum est ex vestris manibus ac facibus eripui (pro faucibus). E faucibus eripitur, quod quis devorare conatur, quod de re publica inepte dicitur; orator incendium urbi intentatum a Catilinariis significat. De § 140 dixi *Kleine philologische Schriften* p. 373.

**) § 25, de quo loco dixi Adv. Crit. II p. 225, fortasse ex liberatus rectius efficitur libero aditu.

discessum odium Cicero dicit, quod omnino negat ullum fuisse nisi Clodii artibus apud perditos homines excitatum, sed bonorum civium iram et odium in eos, quos Ciceronem parum iuvisse ac defendisse putarent.

Ibid. 48: in quibus legibus inerat curiata illa lex, quæ totum eius tribunatum continebat, quam cæcus amentia non videbat. Non legem ipsam Cicero negat Clodium vidisse, quod omnino inepte dicitur, sed cæcum amentia non animadvertisse dicit, eam legem, quæ de se lata esset, Iulianarum numero contineri. Scribendum igitur: quod cæcus amentia non videbat. Pronomen errore accommodatum est ad superius quæ.*)

Ibid. 62: terræ motus horribilis cum quibusdam multis metuendisq[ue] rebus. Mendosum esse quibusdam multis, nihil opus est demonstrari; illud miror non animadversum, ineptam esse in tali re metuentiarum rerum mentionem; sed totum illud rebus in P scriptum supra verum est, unde in ceteros codices transiit. In iis, quæ restant: cum quibusdam multis metuendisq[ue], latere videntur hæc: cum quibusdam <monstris> mutis metuendisq[ue]. Ad ipsum terræ motum accesserat, ut oculis obiicerentur miræ et inusitatæ rerum formæ ipso silentio terribiles. Excidisse substantivum certum est.

Pro Sestio 131: cumque itinere toto urbes Italiæ festos dies agere adventus mei videbantur, viæ multitudine legatorum undique missorum celebrabantur cet. Vere recteq[ue] olim negaveram hæc cum superioribus una sententia coniungi posse non solum propter verborum modum mutatum (cum . . .

*) § 54 sine dubio scribendum est: aut universus interitus aut victoris dominatus ac (pro aut) regnum. Non tria disiunguntur, sed duo.

fuisset, cumque... accepisset, cumque.... videbantur cet.), sed etiam propter rerum dissimilitudinem; nam in superioribus de uno adventus Brundisini die agitur, hic et in iis, quæ sequuntur, de itinere per Italiam et introitu in urbem; quæ contra Seyffertus disputavit, inania sunt. Sed quod cumque simpliciter deleveram, nullam probabilitatem ea correctio habebat. Scribendum erat: **Cunctæ** itinere toto urbes Italiæ festos dies agere adventus mei videbantur.

Ibid. 133: ille se sic cum inimico meo copularat, ut illius meæ proscriptionis, quam adiuvabat, Sex. Clodius, homo iis dignissimus, quibuscum vivit, toambuam esse scriptorem esse diceret. Sic in P scribitur mendose. Quod editur: illum meæ proscriptionis.... tabulam, sese scriptorem cet. (illum e coniectura Naugerii et scholio Bob., tabulam ex recentioribus codicibus), manifestum est, ne quid dicam de illius in illum mutato, Sex. Clodium, cum Vatinius sibi in Cicerone proscribendo socium fuisse significaret, non potuisse sibi personæ (scriptoris), illi instrumenti culpa vacantis partes tribuere. Ex eo ipso, quod in codicum scriptura nullo pronomine Vatinius significatur aut a Clodio separatur, apparet utriusque in re agenda partes communiter comprehensas fuisse, idemque codicis antiquissimi, et cui soli fides debetur, vestigia monstrant, e quibus hoc eruitur: illius meæ proscriptionis..... **ambo una** sese **scriptores** esse diceret. Vestigia perturbavit primum t littera ex præcedenti verbo geminata, deinde singularis numerus (scriptorem) ad sese.. diceret accommodatus, cum ambo obscuratum esset.

In Vatin. 32: Quem accumbere atratum vide-ras? Dominum cum toga pulla et eius amicos ante convivium? Cicero negat atratum quemquam accubuisse, dominum cum amicis ante convivium (antequam

accumberetur) cum toga pulla visum esse concedit. Scriptum fuisse videtur: Quem..videras? <Videras> dominum ante convivium. (Violentam delendi medicinam adhibere non debueram.) Similiter iam Goveanus.

Ibid. 39: si es odium publicum populi, senatus, universorum hominum rusticanorum, quid est cet.? Nihil erat, cur proprie rusticanis odio esset Vatinius. Cicero sine dubio, ut omnes sine exceptione comprehenderet, scripserat: universorum hominum, rusticanorum, <urbanorum>. Librarii oculus a prioris vocabuli terminatione (-anorum) aberravit ad alterius.

Pro Cælio 14 (de Catilina): Neque umquam ex illo delendi huius imperii tam consceleratus impetus exstitisset, nisi tot vitiorum tanta immanitas quibusdam facilitatis et patientiæ radicibus niteretur. Vitiorum immanitatem obscurare et compensare non nescio quæ facilitas poterat; **facilitatis** ad agendum promptæ et patientiæ radices requirebantur (facillitatis P¹).*)

Ibid. 72: iis autem amicitiiis maiorum natu, quorum imitari industriam continentiamque maxime velit. De ipso Cælio non velit dicendum erat, sed debeat. In codicibus scribitur velitis (P velit is), rectissimeque significatur, quos iudices Cælium iuvenem ac pæne adolescentem imitari velint. Sed ad eam sententiam explendam necessario addendum pronomen, quod præcedentis syllabæ similitudo hausit: quorum <eum> imitari industriam . . maxime velitis.**)

*) § 10 videndum, ne Cicero scripserit mecum prætore, non mecum prætore me, altero pronomine prorsus abundante.

**) De prov. cons. 37 oratio sic interpungenda et scribenda est:
Fuerit toto in consulatu sine provincia, cui fuerat

Pro Balbo 25: Hanc tu igitur, patrone fœderum ac fœderatorum, condicionem statuis Gaditanis, tuis civibus, ut, quod iis, quos magnis adiutoribus tuis armis subegimus atque in dicionem nostram redegimus, liceat, si populus Romanus permiserit, ut ab senatu, ab imperatoribus nostris civitate donentur, id ne liceat ipsis? Quæ sententia esse debeat, dubium non est; cur ferri codicum scriptura nequeat, olim a me dictum est, sed corrigendi initium infeliciter factum. Veritatis enim vestigia continentur ipso primo et extremo vocabulo (magnis — tuis), quorum ex errore origo probabilis inveniri nequit. Unum præterea ad emendationem inveniendam tenendum est, non illis, qui nunc sint, Gaditanis adiuvantibus Hispanos a Romanis subactos Ciceronem dicere, sed maioribus eorum. Scripserat enim Cicero ad hanc formam et sine dubio his ipsis verbis: quos magnis adiut<i opibus a mai>oribus tuis armis subegimus. Librarii oculus aberravit ab iopibus ad ioribus mediis transmissis. Aptæ opes nominantur, quia pecuniis copiisque magis quam armis virisque sumministrandis Gaditani Romanos adjuverant. Paulo post certissimum est Ciceronem scripsisse externa virtute. Incredibile est fuisse, qui non videret hanc ipsam geminationem alienigenarum hominum studiis atque externa virtute prorsus esse Ciceronianam vel potius omnium oratorum communem. Ipsorum hominum, qui militare pro Romanis vetarentur, virtute illi privabantur, non paterna, quæ sane nihil rem publicam iuvisset.

Ibid. 33: Nihil omnino umquam de isto fœdere ad populum, nihil ad plebem latum esse

(pro fuerit), antequam designatus est, decreta provincia. Concessive hoc dicitur; deinde orator urget nova interrogatione: Sortietur an non?

dico. De quibus igitur, etiamsi latum esset [neque legem neque pœnam gratam esse], ne quem civem reciperemus, tamen id esset, quod postea populus iussisset, ratum cet. Locus, qui graviter mendosus infelicibusque, quæ appictæ sunt, notis dignissimus videtur, facile et certo in integritatem restituetur, verbis aliquot in suam sedem ex aliena retractis in hunc modum: Nihil omnino umquam de isto fœdere ad populum, nihil ad plebem latum esse dico, neque legem neque pœnam rogatam (pro gratam) esse. De quibus igitur, etiamsi latum esset, ne quem civem reciperemus, tamen id esset, quod postea populus iussisset, ratum cet. [Similem corrigendi viam Lambinus et Ernestius ingressi erant.] Unum addo, ex his ipsis verbis: neque legem. neque pœnam rogatam esse perspicue confirmari, quod olim paulo ante scribendum esse, dixi: aut genere ipso atque obtestatione legis aut pœna (pro pœnæ); sed in verbis proxime præcedentibus nihil est cur tollatur sacrosanctum; idem enim dicitur, ac si scriberetur: aliquid tamquam sacrosanctum exceptum videretur.*)

In Pisonem 10 et 11: Quas leges (hinc enim nova sententia incipit) ausus est nonnemo improbus, potuit quidem nemo convellere, quam potestatem minuere, quo minus de moribus nostris quinto quoque anno iudicaretur, nemo tam effuse petulans conatus est, hæc sunt, o carnifex! in gremio sepulta consulatus tui. Leges et potestas, quæ tolluntur et evertuntur, recte et graviter sepeliri

*) § 39 lacuna sic explenda est: qui, cum maxima bella nobis inferrentur, <eos, a quibus inferrentur,> mœnibus excluserunt.

dicuntur; sed quid sit in gremio consulatus aliquid sepelire, prorsus non intelligo; nam et ipsum gremium consulatus ridiculam habet imaginem, et in gremio quæ conduntur, potius tutandi conservandique causa quam sepe-
liendi conduntur. Ex iis, quæ sequuntur: Persequere continentes his funeribus dies, apparet tempora et ordinem rerum a Cicerone hic significata esse consulatusque initium eum dixisse ab legum, quas commemorat, et censoriæ potestatis eversione factum esse. Scripserat igitur Cicero: in **proœmio** sepulta consulatus tui. Cum proœmio operis initium consulatus comparat.

Ibid. 17: cum videres mærare rem publicam amplissimi ordinis luctu, o noster misericors! quid facis? Res publica suis incommodis mærebat, non senatus luctu. Cicero scripserat: cum videres **mærorem** R. P. (rei publicæ), amplissimi ordinis **luctum**. Error ortus est omissa nota litteræ m. *)

Ibid. 66: Convivium publicum non dignitatis causa inibit, nisi forte, ut cum patribus conscriptis, hoc est, cum amatoribus suis cenet cet. Sic cod. V. Amatores Pisonis patres conscripti per ironiam dici nisi cum foedæ rei significatione vix poterant, magisque ad Pisonis in patres quam ad patrum in Pisonem affectum iocus pertinere debet. Nihil tamen moverem, nisi in codice palimpsesto Taurinensi et ceteris scriberetur maioribus. Aperte significatur: hoc est, cum **amoribus** suis cenet. Amores et deliciæ Pisonis senatores appellantur, quos, si Ciceroni credimus, infestissime oderat, quomodo Philipp. XIII, 26 deliciæ atque amores populi Romani L. Antonius appellatur, idem ibid. XIV, 8 sine ironia insigne

*) Proxima paragrapho, ubi scribitur: ut senatus ad vestitum rediret, vereor, ne ab oratore scriptum fuerit ad vestitum <suum>. Senatus vestem mutaverat sumpta equestri, non vestem posuerat.

odium omnium hominum; multa alia exempla lexica habent. [Sic iam Manutius, qui codicis palimpsesti auctoritatem ignorabat.]*)

Ibid. 75: Primo nonne compensabit cum uno versiculo tot mea volumina laudum suarum? Manifestissimum est non quæri, quid facturum Pompeius sit, sed de præterito tempore, itane Ciceronis versu commotum fuisse Pompeium probabile sit, quemadmodum Piso eum commotum esse dicat, ideoque Ciceronem everti voluisse. Scribendum igitur: nonne **compensabat**.

Ibid. 94: non ambitio ad gratiam, non iniquitas ad simulationem coniicietur. Sic codices aut coniicientur. Pro coniicietur, quod et præcedens coniicientur et sententia pravum esse convincit, recte Faernus scribi voluit connitetur; agitur enim de hominum studio in ordinem iudicum perveniendi. Simulationem hinc alienam esse ab aliis intellectum est, sed improbabiliter et ad sententiam et ad litterarum vestigia Lambinus simulationem substituit. Scribendum erat: non ambitio ad gratiam, non iniquitas ad **æmulationem** connitetur. Neque ambitiosi homines, ut gratia valeant, neque iniqui, ut æmulos premant et excludant, sese commovebunt.

Pro Plancio 36: de ipso denique ambitu reiectionem fieri voluerit iudicum alternorum. Alternorum iudicum (singulorum) reiectio neque usquam significatur, neque, qualis sit, fingi intelligi posse videtur. Sine dubio significatur ea, quæ in oratione in Vatinius 27 alternorum consiliorum reiectio dicitur, scriben-

*) § 70 codicum scripturæ ortæ ex hac videntur: quo tota tam sapiens et tanta civitas. Græcus atque advena cum toto populo Romano comparatur, non cum nescio quibus sapientibus. Deinde § 72 scribendum: sed eum casus . . . et (pro sed) idem casus cet.

dumque hic **iudiciorum** alternorum, quoniam idem utrumque vocabulum significat, totum iudicum, qui in aliqua causa sedent sessurive sunt, numerum.

Ibid. 62: Omnes enim istiusmodi artes (rei militaris usus, eloquentia, iuris peritia) in iis reprehenduntur, qui, cum professi sunt, satisfacere non possunt, non in iis, qui se afuisse ab istis studiis confitentur. Nemini umquam in mentem venit artes illas in candidatis reprehendere; earum inopia offendeat in iis, qui eas professi erant; nam quod interdum defectum rei pro ipsa re appellari dicunt, id de aliis fortasse quibusdam effectibus fieri potest, reprehendi eloquentia aut ars militaris in eo, qui eam nec habet nec habere studuit, nullo modo potest. Pro reprehenduntur (reprenduntur) scriptum fuerat a Cicerone **requiruntur**, quemadmodum paulo post requiri solet.

Ibid. 98: qui (sceleratissimi homines ac nefarii) antequam de meo adventu audire potuissent, cum tantum abessent aliquot dierum viam, in Macedoniam ad Planciumque perrexī. Si brevitās intervalli (tantum) significaretur, non aliquot diceretur, sed paucorum. Codices boni (T E) habent tamen. Videtur fuisse: cum **etiam tum** abessent cet.

Pro Rabirio Post. 4: Hoc ille natus, quamvis patrem suum numquam viderat, tamen et natura ipsa duce, quæ plurimum valet, et assiduīs domesticorum sermonibus in paternæ vitæ similitudinem deductus est. Certissimum est Ciceronem non dixisse: quamvis patrem suum numquam viderat, sed non minus certum neminem libarium pro quamquam . . . viderat substituturum fuisse quamvis . . . viderat. Accedit ad dubitationem commovendam, quod, si Cicero Rabirium reapse patre mortuo natum significasset, gravioribus id verbis et miserabilius aut hic aut

in epilogo dixisset. Prorsus suspicor Ciceronem sic scripsisse: Hoc ille natus, quamvis patrem suum numquam **videret**, tamen in paternæ vitæ similitudinem deductus **esset** (quod factum est, id Cicero, etiamsi Rabirius patrem ipsum ante oculos non habuisset, tamen futurum fuisse dicit). **Videret** imperfecto tempore pro **vidisset** posuit noto usu, de quo dixi Gramm. Lat. § 347 b not. 2. Vulgata scriptura orta videtur eo errore, quod Postumi cognomen sine dubio a maioribus eius gentis, in quam Rabirius adoptione transiit, acceptum huic ipsi Rabirio ex re impositum putaverunt.

Ibid. 21: Sive ille, ut ipse dicebat, gloriam, sive, ut tu vis, pecuniam quæsivit, sibi non Gabinii comes vel sectator nec ad Gabinii, cuius id negotium non erat, sed ad P. Lentuli, clarissimi viri, auctoritatem a senatu profectam et consilio certo et spe non dubia Roma contenderat. Et lacunam hic esse manifestum est et in iis, quæ interciderunt, orationem a Gabinio ad Rabirium transisse. Itaque ea brevissime et recte sic expletur: Sive ille . . gloriam, sive . . pecuniam quæsivit, sibi, <non Rabirio quæsivit; Rabirius enim> non Gabinii comes cet. Error igitur ortus est librarii oculo a priore non ad alterum aberrante.

Ibid. 31: aut in tanta mercede hominis, ut vis, avarissimi mille talentum decessionem esse concessam. Mirum videri Cicero significat, non, tantam mercedem avarissimi hominis fuisse, sed tantam ex ea decessionem esse factam. Videtur scribendum esse: aut **tantam** in mercede hominis, ut vis, avarissimi decessionem esse concessam. Summæ numerus ex superioribus repetitus esse videtur. Nam, quæ altera corrigendi via est, ut simpliciter tollatur tanta, minus probabilis mihi videtur.

Ibid. 38: Iam cedo, cum is, qui pecuniam Postumo debuit, non huic, sed Gabinio dederit, condemnato Gabinio utrum illa quo ea pecunia sit an nunc de ea? Ex litteris ut alibi sæpe in hac oratione misere distractis nec tamen ulla arte mutatis effici videtur: Iam cedo . . . : utrum illi **acquirenda** pecunia **st** an **huic reddenda**? Potius Rabirio pecuniam, quam rex ei debuerit, reddendam esse dicit quam Gabinio novam ad eam, quam iam acceperit, adiungendam (nam id est acquirere).

Ibid. 40: At permutata aliquando pecunia est; subductæ (codd. ductæ) naves Postumi Puteolis sunt, auditæ visæque merces. Fallaces quidem et fucosæ chartis et linteis et vitro delatæ, quibus cum multæ naves refertæ fuissent, una non potuerit parva. Rumorem hominum, qui Rabirium pecuniam regiam permutando ita accepisse narrabant, ut pro ea pretiosas merces Alexandrinæ ei Puteolos naves advexissent, Cicero sic elevat, ut merces quidem Rabirio venisse confiteatur, sed parvi aut nullius pretii, ad speciem exiguo quodam numero rerum pretiosarum, chartarum, linteorum, vitri adiuncto et superimposito; itaque cum multæ naves huiusmodi futilibus rebus refertæ fuissent, exiguam ex iis pecuniam effectam esse. Hanc sententiam quibus verbis comprehenderit, ex obscuris codicum vestigiis tamen satis probabiliter eruitur: Fallaces quidem et fucosæ, chartis et linteis et vitro **velatæ**, quibus cum multæ naves refertæ fuissent, una **opus fuerit** parva **arca** (sequitur cataplas; codices habent parva artata plus). Unam eamque parvam arcam suffecisse dicit condendæ ei pecuniæ, quæ ex multis illis navibus efficeretur. Fallaces quidem cet. dicitur noto illo usu particulæ quidem, quo concessio coniungitur cum elevatione et refutatione, de quo usu dixi ad Cic. de Finn. I, 35. (Velatæ iam aliis in mentem venerat.)

Ibid. 41: nisi C. Cæsaris summa in omnes,

incredibilis in hunc eadem liberalitas exstisset, nos hunc iam pridem in foro non haberemus. Scribendum videtur: nisi . . . summa in omnes, incredibilis in hunc **et divina** liberalitas cet., hoc est, nisi liberalitas Cæsaris, quæ in omnes summa est, in hunc incredibilis et divina exstisset. *)

Pro Marcello 10: omnium Marcellorum meum pectus memoria offudit. Inusitate memoria offundere pectus eius dicitur, qui eam cum benevolentia et grato animo recolit. Videtur Cicero scripsisse: omnium Marcellorum <in> meum pectus <se> memoria effudit.

Ibid. 12: ipsam victoriam vicisse videris, cum ea, quæ illa erat adepta, victis remisisti. Valde inusitate victoria adepta esse dicitur, quæ Cæsar vincendo adeptus erat, nec aptum huic sententiæ remittendi verbum. Codex Fuldensis: erant. Scribendum igitur: cum ea, quæ illā erant **adempta**, victis remisisti, id est, reddidisti.

Philipp. II. 19: Hæc tu non propter audaciam dicis tam impudenter, sed quia tantam rerum repugnantiam non videas. Nihil profecto sapis. Sic codex Vaticanus. Vitium orationis apparet in quia . . . videas, quoniam in hac affirmatione coniunctivo locus non est. Deinde post hanc affirmationem: sed quia

*) § 43 nihil est, cur non recte dicantur turpes impensæ cupiditatum, quæ fiant ad cupiditates explendas. Deinde sic scribendum est: labentem excepit, corruere non sivit, fulsit et sustinuit re, fide, hodieque sustinet (hæc una serie recte decurrunt de iis, quæ Cæsar Rabirio tribuerit, quorum sententiam breviter enarrator aliquis in margine comprehendit illis verbis: nec amicum prudentem cet. Deinde transitur ad generalem Cæsaris laudem: Nec illius animi cet.

tantam rerum repugnantiam non videas prorsus inutiliter additur gravis asseveratio (profecto). In Halmii correctione prorsus perverse concurrunt duæ sententiæ causales eodem spectantes (quia — nihil sapis, qui — non videas). Cicero postquam Antonium audaciæ insinulavit, non potest negare audaciam hanc esse, sed cum exceptione et condicione dicere, si audacia hæc non sit, stultitiam esse et ex hac una stultitia intelligi, quam nihil omnino sapiat Antonius. Itaque sic scripsit: <Si> hæc tu non propter audaciam dicis tam impudenter, sed quia tantam rerum repugnantiam non videas, nihil profecto sapis. Iam rectum est videas, quia condicioni incertæ subiicitur causa. Excidit si post ri (circum-sederi).

Ibid. 91: quo quidem facto tantum te cepisse odium regni videbatur, ut eiu omen nomen propter proximum dictatoris metum tolleres. Sic Vat. Antonius sua lege dictaturam sustulisse videbatur, quod eius nomine Cæsar usus esset aliique usuri viderentur ad regnum obtegendum. Itaque non regnum aut regni nomen propter dictatoris metum, sed propter regni metum dictatura sublata est. Nomen — tolleres post superius illud nomen — sustulisti vitiosissimam habet tautologiam. Ciceronem scripsisse suspicor ad hanc fere formam: ut eius omen proximum dictatoris metum tolleres. Ad omen propter superiora (dictaturæ nomen) ascriptum est nomen. Cum non intelligeretur appositionis forma, qua in dictatoris metu omen regni inesse significatur, additum est propter.

Ibid. V, 7: Quid? Hanc legem populus Romanus accepit? Quid? Per auspicia ferripotuit? Sed augur verecundus sine collegis de auspiciis. Deest verbum (dicere non audet aut simile aliquid), superest particula adversativa. Verum in hac ipsa latet sine dubio, quod requirimus: **Silet** augur verecundus s. c. de auspiciis.

Ibid. 9: sic vero erant disposita præsidia, ut, quomodo hostium aditus urbe prohibentur, ita castellis et operibus ab ingressione fori populum tribunosque plebi propulsari videres. Opera et castella ad hostium prohibitionem, non ad fori ingressum pertinere manifestum est. Scribendum igitur: ut, quomodo hostium aditus urbe prohibentur castellis et operibus, ita ab ingressione fori cet. Erroris causa fuisse videtur, quod librarius non intelligeret ablativos diverso modo ad prohibentur referri (Gramm. Lat. § 278 a). [Hoc iam ante tria sæcula apud Iuntam occupatum erat, postea ab Ernestio probatum.]

Ibid. 21: tamen separatim suo nomine notanda censeo, iudicandumque nullos septemviros fuisse, nihil placere ratum esse, quod ab iis actum diceretur. Apertissime Cicero nunc et in posterum irrita esse vult, quæ quis ab illis septemviris ante acta nunc dicat dicturusve sit. Scripserat igitur **dicetur**, non diceretur.*)

Ibid. XI, 36: Animadverti, patres conscripti, exaudi rui etiam nimium a me Brutum, nimium Cassium ornari, Cassio vero sententia mea dominatum et principatum dari. Manifestum est Ciceronem de aliorum, non de suo iudicio dicere. Itaque rectius olim Naugerius quam nuper Halmius Kayserusque, quorum e scriptura (exaudiri — exaudivi) sententia probabilis effici non potest. Sed ad codicum vestigia propius accedere licet: Animadverti, p. c., **et audio videri** etiam nimium a me Brutum, nimium Cassium ornari, Cassio vero cet. Nihil est, cur tollantur verba nimium Cassium. Primum communiter de utroque dicitur, deinde de Cassio separatim.

*) § 42 Antonii nomen incommodissimo loco e margine irrepsit, ascriptum ad hominis impotentissimi appellationem.

Ibid. XII, 24: Teneant alii castra, gerant res bellicas, oderint hostem — nam hoc caput est —; nos, ut dicimus (scr. cum Grutero didicimus) semperque fecimus, urbem et res urbanas . . tuebimur. Verbum, quod est oderint, frustra Orellius tueri conatus est ea supplendo, quæ in verbis nec expressa sunt nec significantur. Ex ipso illo, quod subiicitur (nam hoc caput est), apparet, cuius sententiæ verbum requiratur. Geminata extrema præcedentis vocabuli littera effici videtur: **superent** hostem. *)

Ibid. XIII, 36: Difficile est credere eos, qui me præcipitem egerint æquissimas condiciones ferentem, putare aliquid moderate aut humane esse facturos. Manutio, qui recte senserat vitiose concurrere credere . . putare, opponitur Prisciani auctoritas, qui ex hoc loco profert putare . . facturos. Videlicet Manutius non putare tollere debuit, sed credere, quod librarius ad difficile est addidit, cum nondum animadvertisset sequi putare. [Hanc emendationem non attenderam iam cum Halmio communicatam et a Kaysero receptam esse.] **)

Cap. III.

Ciceronis epistolæ.

Epistol. ad famil. I, 9, 10: Hæc cum ad me frater pertulisset, et cum tamen Pompeius ad me cum mandatis Vibullium misisset cet. Sen-

*) § 23, ubi scribitur: num aberret a coniectura suspicio periculi mei, delenda est præpositio. Qui coniecturam facit, ut hoc loco suspicio, non aberrat a coniectura, quam facit, sed coniectura (coniectando) aberrat (a veritate).

**) XIV, 13 proxime cod. t scribendum: impetus crimen-
<que> quæretur?

tentia manifesto postulat: et cum **etiam** Pompeius cet.
[Orellius 1845 item.]

Ibid. § 20: quidam homines et iidem illi, quos sæpe significatio neque appello. Ex hac primæ manus scriptura manus altera interpolando effecit: sæpe nutu significatione neque appello. Neque nutu significari quisquam in epistola potest neque significatione appellari. Emendatio facillima est: quos sæpe **significo** neque appello.

Ibid. IV, 9, 4: Denique, si fuit magni animi non esse supplicem victori, vide, ne superbi sit aspernari eiusdem liberalitatem, et sapientis est carere patria, duri non desiderare, et, si re publica non possis frui, stultum est nolle privata. Sic codex Med. Recte ante sapientis additur si; vereor, ne simul post sapientis tolli debeat est, ut, quemadmodum post duri auditur sit, sic in priore membro audiatur fuit. Verum, utut hoc est, mendum, quod apparet in stultum est, occultatur, non tollitur omisso est; nam et stulti esse debebat, et ipsa stultitiæ appellatio gravem habet Marcelli offensionem, quæ nulla aut modica est in comparatione sapientiæ et duritiæ. Itaque totum hoc stultum est a librario ascriptum puto, qui non attendisset copulari non desiderare et nolle.*)

Ibid. 13, 7: quæ si colliges, et sperabis omnia optime et, quæ accident, qualiacumque erunt, sapienter feres. Recte dicitur bene sperare, prave omnia bene sperare, cum præsertim contrarium inferatur: quæ accident, qualiacumque erunt. Scribendum necessario: et sperabis omnia **optima** et, quæ accident, cet. Cf. VI, 13 extr.

*) Quod 5, 5 in epistola Servii Sulpicii annotaveram scribendum esse, una cum re publica floruisse (pro fuisse), video iam a Lambini æqualibus, deinde a Weiskio præceptum.

Ibid. V, 4 extr.: sin mihi neque magistratus neque senatum neque populum auxiliari propter eam vim, quæ me cum re publica vicit, licuerit, vide, ne, cum velis revocare tempus omnium servandorum, cum qui servetur non erit, non possis. Non posse revocari tempus hominum servandorum, cum qui servetur nemo sit, adeo est manifestum, ut cum admonitione id dicere stultum sit. Prave pro si volueris dicitur cum velis, totusque ambitus verborum mire claudicat superpositis duabus sententiis a cum incipientibus. Rectum erit ad sententiam: vide, ne tum velis revocare tempus o. s., cum qui servetur non erit, hoc est, vide, ne omnibus iam deletis sera futura sit servandi voluntas. Sed superest non possis, quod nemo, si sic scriptum fuisset, additurus erat. Itaque Cicero sic scripsit: vide, ne tum velis r. t. o. s., cum, <quia> qui servetur non erit, non possis. Quam facile excidere quia potuerit, patet.*)

Ibid. 15, 2: Tecum vivere possem equidem et maxime vellem Possumusne igitur esse una? Mire Cicero significat se cum Luceio vivere posse; poterat enim æque cum aliis plurimis; prorsusque evertitur sententia eo, quod subiicitur: Possumusne igitur cet.? Scripsit Cicero: Tecum vivere, <si> possem, equidem maxime vellem. Sed fieri posse negat.

Ibid. VI, 4, 2: illud cuivis facile est docere, cur præcipue tu dolere nihil debeas; eius enim, qui tardior in te levando fuit, quam fore putamus, non est mihi dubia de tua salute sen-

*) Quod 6, 1 pro prudenti scribendum conieceram pudenti (nam prudenti Ciceronem potius crediturum fuisse quam imprudenti) et 8, 3 inciderunt pro interciderunt, quod longe aliud significat etiam in duobus locis apud Schellerum non recte positus, utrumque pridem occupatum video.

tentia; de illis autem non arbitror te expectare, quid sentiam. Pronomen illis, quo referatur, non habet (communes miseriæ intelligi hic nullo modo possunt). Scr. de aliis. In unius Cæsaris voluntate omnia posita esse Cicero dicit, de ceteris inutile esse dicere. [Sic iam Ernestius. O editorum negligentiam!]

Ibid. § 3: Equidem, nos quod Romæ sumus, miserrimum esse duco. Codex Med. qui et miserrimo. Scr.: nos, qui Romæ sumus, **miserrimos** esse duco. Suam miseriam ceterorum miseria graviolem Cicero putat.

Ibid. 10, 5: nam et ipse, qui plurimum potest, quotidie mihi delabi ad æquitatem et ad rerum naturam videtur, et ipsa causa ea est, ut iam simul cum re publica . . . necessario revivescat atque recreetur cet. Quid hoc est monstri, Cæsarem delabi ad rerum naturam, quasi hactenus extra eam eiusque leges positus fuerit? Scribendum est: delabi ad æquitatem et ad **verum natura** videtur. Hæc inclinatio, quam ipsius Cæsaris natura efficit, coniungitur cum causæ Trebiani necessitate.

Ibid. VII, 1, 1: Neque tamen dubito, quin tu in illo cubiculo tuo, ex quo tibi Stabianum perforasti et patefecisti Misenum, per eos dies matutina tempora lectiunculis consumpseris, cum illi interea, qui te istic reliquerunt, spectarent communis mimos semisomni. Qui communes mimi sint, prorsus nescio, ac ne si vulgares quidem et obsoleti dicerentur, quid ea significatio ad hunc locum pertineret, intelligerem. Sine dubio Cicero scriperat: spectarent **comminus** mimos. Spectaculum comminus oculis subiectum ludens Cicero comparat cum prospectu longinquo amœnorum locorum, quem sibi Marius e cubiculo paraverat.

Ibid. 13, 1: Adeone me iniustum esse existi-

masti, ut tibi irascerer, quod parum mihi constans et nimium cupidus decedendi viderere ob eamque causam me arbitrarere litteras ad te iam diu non misisse? Mire sententia conturbata est. Quomodo enim Trebatii opinio (arbitrarere) de causa epistolarum a Cicerone non missarum cum causa iniustitiæ et iræ Ciceronis (viderere) coniungi potest? Omnia recta erunt detractis duabus litteris, quæ propter præcedens verbum alteri additæ sunt: Adeone me iniustum esse existimasti, ut viderere, ob eamque causam me **arbitrare** litteras ad te iam diu non misisse?

Ibid. 33, 2: quamquam venies, ut ipse intelligis, in maximarum quasi concursum occupationum, quas si, ut volumus, exceperimus, ego vero multam salutem et foro dicam et curiæ vivamque tecum multum cet. Quid sit excipere occupationes, quidve ea exceptio, si qua fingi potest, pertineat ad libere cum amicis vivendum, nescio. Contra multum ad eam rem pertinet occupationibus sese exsolvere. Scripserat Cicero: quas si . . expedierimus. (Paulo post pro opus est huc utrum scribendum sit o. e. **hic**, quod in antiqua aliqua editione esse video, an potius o. e. **adhuc**, ambigo.) Sequitur: tu vellem ne veritus esses, ne pluribus legerem tuas litteras, si mihi . . longiores forte misisses cet. Mendum esse in pluribus a multis intellectum est; neque enim longitudo epistolarum ullam habere causam poterat pluribus eas legendi. Opinor fuisse ne **pigrius**.

Ibid. VIII, 4, 4: sed cum senatus habitus esset ad Apollinis a. d. XI. Cal. Sext., et referretur de stipendio Cn. Pompeii, mentio facta est de legione ea, quam expensam tulit C. Cæsari Pompeius, quo numero esset, quoad peteretur. Cum Pompeius esse in Gallia, coactus est dicere

Pompeius se legionem abducturum, sed non statim sub mentionem et convicium obtrektorum. Sublato postremo loco Pompeii nomine, quod errore geminatum est, oratio sic interpungenda est: — mentio facta est de legione ea, quam expensam tulit C. Cæsari Pompeius, quo numero esset, quoad peteretur, cum (qua occasione, quo tempore) Pompeius, esse in Gallia, coactus est dicere; se legionem abducturum cet.

Ibid. 9, 1: Post repulsam vero (Hirrus) risus facit; civem bonum ludit et contra Cæsarem sententias dicit; expectationem corripit; Curionem prorsus curionem non mediocriter obiurgatus ac repulsa se mutavit. Quamquam Cælii epistolas propter totum orationis et scribendi genus cautissime attingere oportet, certissimum tamen est inter Cæsarem et Curionem impetu Hirri petitos prave interponi, ab eo correptam expectationem, neque iis artificiis fidem habere possum, quæ adhibentur interpretandis verbis: Curionem prorsus curionem. Videtur Cælius scripsisse: contra Cæsarem sententias dicit, **expectatione** corripit Curionem (hoc est, expectatione earum rerum, quas Curio tribunus acturus sit; nondum enim quidquam Curio egerat); prorsus (hoc cum asseveratione adiungitur) Curionem non mediocriter **obiurgat**; sic repulsa se mutavit.

Ibid. 10, 2: Consules autem, quia verentur, ne illud senatus consultum fiat, ut paludati exeant, et contumeliose præter eos ad alium res transferatur, omnino senatum haberi nolunt cet. Cælius significare videtur, consules ipsos belli periculosi administrationem vitare cupere, et tamen vereri, ne, si ipsis præteritis belli administratio aliis mandetur, id sibi dedecori sit, ideoque id agere, ne quid omnino de ea re decernatur. Scribendum igitur videtur: Consules

autem, quia verentur, ne illud senatus consultum fiat, ut paludati exeant, aut contumeliose <se> præteritis ad alium res transferatur, omnino senatum haberi nolunt. (Aut pro et scribendum esse viderant iam Ernestius et Schuetzius.)

Ibid. 11, 2: Decrerant quidem (quidam Wesenbergius), qui inique (M quinique) transigi volebant, Domitii, Scipiones, quibus hac re ad intercessionem evocandam interpellantibus venustissime Curio respondit se eo libentius non intercedere, quod quosdam, qui decernerent, videret confici nolle. Vitiose hæc dici facile intelligitur; neque enim, qui decrerant, inique transigi volebant (et quæ potest hic significari iniquitas?), sed nihil transigi, specie tantum decernendi utentes, ut et ex reliqua narratione et ex venusto Curionis responso apparet. Scribendum igitur: Decrerant quidam neque transigi volebant, Domitii, Scipiones, quibus hac re (id est, si recte scribitur, ea re, ideo) ad intercessionem cet. (Mendum subesse senserant iam alii, correctionem non assecuti erant.)

Ibid. § 3: Quod ad rem publicam attinet, in unam causam omnis contentio coniecta est, de provinciis, in qua adhuc est. Incubuisse cum senatu Pompeius videtur, ut Cæsar Id. Novembr. decedat. Quis aut quid est adhuc in ea causa? Scribendum: in qua adhuc eo incubuisse cum senatu Pompeius videtur, ut cet. Sed præterea suspicor a Cælio positum fuisse: in unam causam omnis contentio conlecta est.

Ibid. 14, 1: Nunc furit (M fuerit) tam gavisos homines suum dolorem unumque moue studiosiorem antonianam (recte editiones: Antonii; nam). Sic M. A loquendi usu omnino abhorret gaudere dolorem alicuius; (longe alius generis esset gaudere gaudium suum;) cetera quam infeliciter nuper tentata

sint, nihil opus est dicere. Timide suspicor scribendum esse: tam gavisos homines suo in dolore venenumque evomit <in me> studiosiorem Antonii. Sequitur: nam Cn. Saturninum adolescentem ipse Cn. Domitius reum fecit, sane quam superior ea uita invidiosum. Sic enim in M scribitur; editiones habent superiore a vita. Inusitate dicitur a vita invidiosus; homo adolescens non superiore vita, sed ea, quam cum maxime agebat, invidiam conflabat. Sine dubio scribendum est: sane quam superiorem causa (superiorē cā), vita invidiosum.

Ibid. § 2: Nam mihi cum hominibus his et gratia et necessitudo est; causam illam, non homines odi. In M scribitur: gratia et necessitudinem cum causam illam unde homines odi. Scribendum est: Nam mihi cum hominibus his et gratiæ et necessitudines sunt; causam illam <amo>, unde homines odi, hoc est, causam illius partis amo, a qua parte homines odi. Animum suum Cælius in Cæsaris et Pompeii contentione distringi et in diversum trahi dicit, quod, in qua parte causam amet, ex eadem parte homines oderit.

Ibid. IX, 6, 6: Sed plus facio, quam Caninius mandavit; iure enim, si quid ego scirem, rogarat, quod tu nescires; ego tibi ea narro, quæ tu melius scis quam ipse, qui narro. Non iustam Caninii rogationem Cicero se pervertisse, sed brevem et simplicem amplificasse significat et latius extendisse. Scribendum igitur videtur: pure enim (nullo præterea adiuncto), si quid ego scirem, rogarat cet. Paulo post, ubi scribitur: quæ tua audiero, videtur fuisse: quæcumque audiero.

Ibid. 15, 2: Ego autem mirifice capior facetiis, maxime nostratibus, præsertim cum eas videam primum oblitus Latio tum, cum in

urbem nostram est infusa peregrinitas, nunc vero etiam bracatis et Transalpinis nationibus, ut nullum veteris leporis vestigium appareat. Minime placent facetiæ Latio oblitæ pro eo, quod est Latino colore oblitæ et infuscatæ; deinde Latium nullo modo peregrinum colorem significare potest, sed proprium et genuinum gentis Latinæ; prorsus vero monstri similes sunt facetiæ oblitæ nationibus bracatis et Transalpinis. Omnis hæc perversitas ex pusillo errore orta est, quem genuit brevior et antiqua genetivi forma; nam Cicero scripserat: præsertim cum eas videam primum oblitæ **Lati** tum, cum in urbem nostram est infusa peregrinitas, nunc vero etiam <in> bracatis et Transalpinis nationibus cet. Facetiæ Latii et Latinæ proprietatis primum oblitæ sunt, cum omnes Itali in civitatem recepti sunt, nunc vero etiam magis obliviscuntur in Transalpinis nationibus.

Ibid. 16, 7: nunc, cum tam æquo animo bona perdas, non eo sis consilio, ut, cum me hospitio recipias, æstimationem te aliquam putes accipere. Latine non dicitur esse aliquo consilio. Præterea, cui consilio locus sit, dici debet, non, cui non sit. Opinor scribendum esse: non eo possis consilio <uti>, ut putes accipere? Interrogatur, quid fingi excogitarique possit; itaque recte possis ponitur pro potes.

Ibid. X, 18, 3: Sed certe, nisi uno loco me tenerem, magnum periculum ipse Lepidus, magnum ea pars exercitus adiret cet. Et supra Plancus se periclitari et commovere se voluisse dixit et paulo post subiicit: Itaque . . ab Isara castra movi. Valde igitur inclino, ut Plancum scripsisse putem: Sed certe, si uno cet. [Sic iam Manutius et alii.]

Ibid. 34, 3: Etsi omni tempore summa studia officii mutuo inter nos certatim constiterunt cet. Sine dubio scribendum officii **mutui**. Cum i semel

scriptum esset (mutuinter), vocalis non recta suppleta est.

Ibid. XI, 10, 1: Non mihi rem publicam plus debere arbitror quam me tibi. Gratiorem me esse in te posse, quam isti perversi sint in me, exploratum habes; si tamen hæc temporis videantur dici causa, malle me tuum iudicium quam ex altera parte omnium istorum cet. Ridicule Brutus gratiorem se esse posse dicit; gratum se esse affirmare debet. Sensu carent verba: si tamen hæc temporis videantur dici causa, in quibus ipse coniunctivus vitiosus est. Quæ deinde subiiciuntur (malle me cet.), prorsus, unde pendeant, nihil habent. In M scribitur: sit an hoc tempore is uideantur. Hinc primum efficitur: Exploratum habes *vita* (ne hæc temporis videantur dici causa), malle me cet. Utrum nude sic Brutus *vita* posuerit an tota *vita* scripserit, non definio. Deinde in posse subest verbum, unde pendeat sententia infinita gratiorem me esse in te. Ad sententiam aptissimum est *nosces*.

Ibid. XIII, 66, 1: A te hoc . . peto . . . , ut ad ea, quæ tua sponte sine cuiusquam commendatione faceres in hominem tantum et talem calamitosum, aliquem afferant cumulum meæ litteræ cet. Iniuria in suspicionem vocatum est calamitosum; est enim idem, ac si scribatur in calamitate, postquam calamitosus factus sit. Sed prorsus inepte cliens inferioris ordinis et negotiator appellatur tantus homo. Proximum est litteris et ad sententiam probabile: in hominem *tam tuum* et talem.

Ibid. XIV, 1, 5: et, si nos premet eadem fortuna, quid puero misero fiet? Quæ est hæc eadem fortuna et quæ eius oppressio, quidve ea ad puerum pertinet? Una addita littera recta sententia oritur: et, si nos *perimet* eadem fortuna, cet. Si utrumque idem

mortis casus rapuerit, quid post parentum mortem filio futurum sit, quæritur.

Ibid. XV, 17, 2: Mindius Marcellus et Attius pigmentarius valde gaudebant se adversarium perdidisse. Prave Mindio cognomen nobilissimæ familiæ additur. Uterque homo contemptim (sine prænomine) quæstus genere notatur: Mindius **macellarius** et Attius pigmentarius.

Epistol. ad Attic. I, 1, 2: Nostris rationibus maxime conducere videtur Thermum fieri cum Cæsare; nemo est enim ex iis, qui nunc petunt, qui, si in nostrum annum reciderit, firmior candidatus fore videatur, propterea quod curator est viæ Flaminiae, quæ cum erit absoluta sane facile eum libenter nunc ceteri consuli acciderim. Minucium Thermum Cicero hoc anno cum Cæsare consulem fieri cupit, quia, si in eum annum reciderit candidatus, quo ipse Cicero petiturus sit, absolutæ viæ Flaminiae gratia adiutum eum iri et gravem competitorem fore prævidet. Prave concurrere facile et libenter et ab pronomine eum novam incipere sententiam apparet. Hæc sententia huiusmodi fuit: Eum libenter nunc **Cæsari consulem accuderim**. Iocoso Cicero verbo utitur de pari consulum conflando. Prior sententia vim absolutæ viæ Flaminiae ad Thermum commendandum declarabat; fortasse scriptum fuerat: quæ cum erit absoluta, sane **faciet**, hoc est, sane aget et multum valebit, nisi aliquid post facile excidit. [In accuderim inciderat Bosius, qui in ceteris longe abit.]

Ibid. 14, 5: Cum decerneretur frequenti senatu, contra pugnante Pisone, ad pedes omnium singillatim accidente Clodio, ut consules populum cohortarentur ad rogationem accipiendam, homines ad quindecim Curioni nullum

senatus consultum facienti assenserunt; ex altera parte facile quadringenti fuerunt. Acta res est. Mire Cicero narrationem rei actæ plenam sic concludit, ut actam dicat. Scribendum: **Accepta** res est, hoc est, comprobata et senatus consulto confirmata. Itaque subiungitur, quid deinde Clodius ad senatus consulti effectum impediendum egerit. Actus et acceptus etiam in Livii codicibus confunduntur (Emend. Liv. p. 353 not.).

Ibid. 16, 3: pauci tamen boni inerant (in consilio iudicum, apud quos de Clodii incesto quæri debebat), quos rei electione fugare ille non potuerat, qui mæsti inter sui dissimilis et mærentes (M mærentis) sedebant cet. Qui mæsti sint, mærerere, sane nihil opus est dici. Duplex erat animorum affectus: mæsti inter sui dissimilis et **mirantes** sedebant.*)

Ibid. 18, 1: Abest enim frater ἀφελέστατος et amantissimus. Metellus non homo, sed litus atque aer et solitudo mera. Tu autem cet. Certissimum est (quod dico propter infelices quorundam conatus, telluris umbram amplectentium), hoc loco inter Quinti fratris et Attici mentionem nihil aliud interponi potuisse nisi tertii cuiusdam hominis nomen, qui una cum Cicerone esset, ut eius sermonibus et consiliis uti posse videretur, sed qui ad eam rem ineptissimus esset. Sed neque Metellus quisquam hoc apud Ciceronem loco erat neque sic nude appellari poterat. Verum nomen vereor ne frustra quæramus. Potest tamen, tribus primis litteris, ut

*) § 13, ubi in M est fabam minimum litteris ni expunctis, quod Hofmannus subesse suspicatus est fabæ hilum, eandem significationem propius ad litteras assequare, si Græca voce Ciceronem usum statuas: fabæ μυοῦν futurum. (§ 17 scribendum: crebras a nobis litteras expecta, sed pluris etiam ipse mittito. Particulæ antiquæ ast nihil hic loci est; a vocalem librarius errore geminavit.)

iam Malaspina fecerat, ad priora tractis (amantissimus mei), in mentem venire Tullius, ut intelligatur Marcus is, qui VIII, 11 B extr. necessarius Ciceronis appellatur.

Ibid. § 2 (quem locum Adv. II p. 234 sq. minus recte tractavi): In re publica vero, quamquam animus est præsens, tamen voluntas etiam atque etiam ipsa medicina efficit. Pro efficit scribendum esse deficit iam ab aliis intellectum est; sed voluntas ab animo præsenti separari et ei contraria poni nequit. Latet sub hoc nomine participii præsentis accusativus, cui adiungatur etiam atque etiam. Non satisfacit, quod proximum occurrit, volentes; longe aptius: **volutantes** etiam atque etiam. Verbum tamen, quod est volutare, hoc significato non reperitur apud Ciceronem nisi de Re p. I, 28.

Ibid. 19, 2: Atque in re publica nunc quidem maxime Gallici versantur metus; nam Hædui, fratres nostri, pugnant pueri in alam pugnarunt et sine dubio sunt in armis excursionesque in provinciam faciunt. Ex litteris pugnant pueri in alam pugnarunt prorsus certa emendatione efficitur: **pugnam permalam** pugnarunt. Sed deinde desideratur nomen alterius populi Gallici infidi et hostilis, qui contrarius ponitur Hæduis Romanorum amicis; eius nominis tenue vestigium relictum est in litteris et. Carnutesne fuerint, non definio; prior huius nominis pars (Carnut-) facile excidere poterat propter litterarum similitudinem (-arunt), sed sedes eorum longius a provincia aberant.

Ibid. § 9: nam, quod me esse ad scribendum vides, ex ipso senatus consulto intelligere potes, aliam rem tum relatam, hoc autem de populis liberis sine causa additum, et ita factum est a P. Servilio filio, qui in postremis sententiam dixit cet. Manifestum est corrupta esse et verba sine

causa (nam sine causa an cum causa additum hoc fuerit, nihil omnino ad id, de quo Cicero scribit, pertinet) et ita factum est. Scribendum videtur: hoc autem de populis liberis **in eam causam** additum et infartum est (esse?) a P. Servilio filio.

Ibid. II, 1, 5: sed ego illam (Clodiam) odi male consularem; [ea] est enim seditiosa, [ea] cum viro bellum gerit, neque solum cum Metello, sed etiam cum Fabio, quod eos in hoc esse moleste fert. Extrema hæc in M prima manu sic scribuntur: eos esse in hoc esse moleste fert, ex quo efficitur: quod eos esse **innocentes** moleste fert. Clodiam Cicero dicit Metellum et Fabium odisse nullam aliam ob causam, nisi quod a Clodii Clodiæque vitiis et sceleribus abhorreant.

Ibid. 7, 1: Orationes autem a me duas postulas, quarum alteram non libebat mihi scribere, qui absciram, alteram, ne laudarem eum, quem non amabam. Ex vestigiis litterarum erui videtur: **quia obscura erat**. In minutis et difficilibus rebus versatam esse orationem nec ullam luminum occasionem habuisse significat. *)

Ibid. 16, 4: Si possum discedere, ne causa optima in senatu pereat, ego satisfaciam publicanis cet. Ne pro ita, ut non (*ohne dass*) dici nequit, neque discedere aptum est. Ne cum satisfaciam coniungendum est; Cicero enim se ideo publicanis satisfacturum dicit, ne optima causa, hoc est, equestris ordinis cum senatu coniunctio, in senatu pereat. Itaque scribendum opinor: Si possum **decidere**, hoc est, quasi cum utraque parte pacisci (*ein Compromiss finden*).

*) De 14, 2 dixi in ephemeridibus Gallicis, quæ inscribuntur *revue de philologie* 1878 p. 186.

Ibid. 24, 4: Modo cædem timueramus, quam oratio fortissimi senis Q. Considii discusserat; ea, quam quotidie timere potueramus, subito exorta est. Etiam si Latinum esset cædem discutere, quod non est, tamen Considii senis oratio non poterat cædem a Cæsare, Pompeio, Crasso cogitatam impedire. In M scriptum est: que oratio, ex quo nascitur verum: quem <metum> oratio .. Q. Considii discusserat. Usitatissime dicitur metum, timorem, similia discutere. In iis, quæ sequuntur, recte Wesenbergius ante quam excidisse substantivum vidit; sed vis parum aptum videtur; nihil tamen melius reperio.

Ibid. III, 8, 4: cuius enim scelere impulsus ac proditi simus, iam profecto vides, atque utinam iam ante vidisses neque totum animum tuum mærori mecum simul dedisses! Cicero Atticum mallet ante casum et exilium suum providisse, quid sibi immineret periculi fraude et scelere inimici. Atqui illo tempore nulla erat mærendi causa, sed cavendi; mæror calamitatem secutus est. Itaque Ciceronem scripsisse credo: neque totum animum tuum **errori** mecum simul dedisses. Suum errorem Cicero proximis verbis significat: quod ei crediderim, quem esse nefarium non putarim; eum errorem nunc demum luget.

Ibid. 12, 3: Ego etiam nunc eodem in loco iaceo sine sermone ullo, sine cogitatione ulla. Licet tibi, ut scribis, significarem, ut ad me venires si donatam ut intelligo te istic prodesset, hic ne verbo quidem levare me posse. Infeliciter tentatas loci manifesto corrupti emendationes vel unum significarem in significarim mutatum coarguit. Licet sic, ut hoc loco putant, pro quamquam positum a Ciceronis usu prorsus abhorret (ad Fam. XIII, 27, 1 incredibiliter erratur; sine ulla anacoluthia Cicero

fieri posse dicit, ut eodem exemplo plures epistolas mittat). Apparet Ciceronem antea voluisse, Atticum ad se venire, nunc id consilium improbare et abiicere. Ea sententia his verbis concepta erat: **Scilicet** tibi, ut scribis, **significaram**, ut ad me venires; **id omittamus**; intelligo te cet. Particula scilicet concedendi habet vim, non iniuria Atticum scribere, antea id a Cicerone significatum esse; alterius erroris origo nata est ex littera extrema vocabuli venires geminata et proximis male distractis (si do- pro id o-).

Ibid. 15, 4: Neque hæc eo scribo, quo te non meo casu maximo dolore esse affectum sciam, sed profecto, si, quantum me amas et amasti, tantum amare deberes ac debuisses, numquam esses passus me, quo tu abundabas, egere consilio cet. Ridicule comparatur Attici amor et amoris, ut ita dicam, debitio (si tantum me amare debuisses, quantum amasti), ridiculeque concluditur, Atticum, non si amasset, sed si amare debuisset, melius Ciceroni prospecturum fuisse. Comparari (vel sic satis artificiose et contorte) Attici amorem et eius pro meritis Ciceronis amandi eius officium et, ut ita dicam, obligationem, apparet ex iis, quæ subiiciuntur: quod erat amoris — quod meritis meis perfectum oportuit. Omnia igitur recta erunt omisso amare, quod additum est, cum non animadvertetur, debere absolute dici: si, quantum me amas et amasti, tantum deberes ac debuisses (*wenn du mir soviel schuldig, so verpflichtet gewesen wärest*).

Ibid. § 5: Quod te cum Culleone scribis de privilegio locutum, est aliquid, sed multo est melius abrogari; si enim nemo impedit, quid est firminus? Sin erit, qui ferri non sinat, idem senatus consulto intercedet. Ubi editur parum apta interrogatione: quid est firminus, in M scribitur: sic

est firmitus, id est, una detracta littera restitutoque scribendi compendio: SC (senatus consulto, quo id, quod a Clodio latum esset, privilegium iudicaretur irritumque esse iuberetur) est firmitus (legem abrogari). Pusilli erroris correctio simul admonitionem habet, quam insistendum sit codicis Medicei vestigiis.

Ibid. IV, 1, 1: cognoram enim, ut vere scribam, te in consiliis mihi dandis nec fortio- rem nec prudentio- rem quam me ipsum nec etiam propter meam in te observantiam nimium in custodia salutis meæ diligentem, eundemque te, qui primis temporibus erroris nostri aut potius furoris particeps et falsi timoris socius fuisses, acerbissime discidium nostrum tulisse cet. Omitto infelicem Hofmanni coniecturam, quam secutus Baiterus me pro nec scripsit. Prorsus fieri nequit, ut inter duo contraria, quæ in Attici persona notantur (te in consiliis cet. et eundemque te cet.), interponatur aliquid, quod ad Ciceronem ipsum pertineat; quid deinde coniuncti habent Ciceronis in Atticum observantia et in suæ salutis custodia diligentia? Verum non minus pravum est, Atticum propter Ciceronis in se observantiam minus diligentem fuisse in eius salutis custodia. Etiam si violenta mutatione scribas pro præterita mea in te obs., nihil efficiatur nisi importuna et odiosa Attici reprehensio, quod non satis observantiæ Ciceronis responderit. Quid Cicero, quo erat tum animi affectu, timiditatis suæ culpam ex aliqua parte in amicos transferens, senserit scripseritque, apparet ex libri tertii ep. 15, 4, ubi Cicero, ut in Attico parum sibi consilii et auxilii fuisse queri possit, culpæ partem in se transfert, quod antea non satis Atticum coluerit. Itaque hoc quoque loco sic scripserat: cognoram enim, ut vere scribam, te in consiliis mihi dandis nec fortio- rem nec prudentio- rem quam me ipsum nec, etiam propter meam in te inob-

servantiam (meam inobservantiam?), nimium in custodia salutis meæ diligentem, eundemque tect. At inobservantia non reperitur ante Suetonium. Poterat tamen æque facile fingi atque indiligentia, intolerantia, alia non magis frequentata; inconsiderantiam recte Manutius restituit ep. ad Qu. fr. III, 9, 2, ipsum quoque apud solum præterea Suetonium servatum.

Ibid. 2, 4: Vix tandem sibi (M tibi) de mea voluntate concessum est. Delent editores sibi, quod unde ortum sit, nemo dixerit. Scribendum est: Vix tandem sivi; de mea voluntate concessum est. Se primum concedendi signum dedisse, quod ceteri secuti sint, significat. V et b quoties in codicibus permutentur, quis nescit?*)

Ibid. 10, 1: Ego hic pascor bibliotheca Fausti; fortasse tu putaras, his rebus Puteolanis et Lucrinensibus; ne ista quidem desunt. Hæres, præsertim post pascor, mire infinite appellantur nec ullam habent voluptatis, quam Cicero sectetur, significationem. Scripserat Cicero: *ostreis* Puteolanis. Aptè ad hunc iocum adiungitur: ne ista quidem desunt.**)

*) § 6 eadem temeritate, quam sæpe reprehendo, damnantur verba prope omnium fanorum, lucorum, quæ cur quis addiderit, ne umbra quidem causæ excogitari potest. Prope infinitam se legationem liberam obeundorum votorum causa postulaturum fuisse Cicero dicit.

**) Cum hanc emendationem cum Ussingio communicassem, is me admonuit, eam iam a Fulvio Ursino propositam esse. Nolui tamen tollere maluique hoc quoque loco conqueri, quam multæ et egregiæ huiusmodi emendationes veterum Italorum aliorumque neglectæ iaceant. Idem Ursinus mihi in Livii lib. XXVIII c. 21, 2 præripuerat, quo invento pæne gloriabar, de catasta servorum.

Ibid. 11, 2: Ego mecum præter Dionysium eduxi neminem, nec metuo tamen, ne mihi sermo desit; abs te opere delector. Scribendum: nec metuo tamen, ne mihi sermo desit; <ita> ab isto puero delector. Ut supra I, 19, 2 ex per ortum erat pueri, sic hic ex puero ortum est pere ascitumque ex præcedenti pronomine o; quemadmodum in desit ita litteræ quædam geminatæ interciderint, apparet. Puerum familiariter et amanter servum adolescentem vel iuvenem Cicero appellat. De addita apud delectandi verbum præpositione ab dixi ad Cic. de Finn. I, 14.

Ibid. 15, 4: Publius sane diserto epilogo criminans mentes iudicum commoverat. Quem aut quos criminatus erat? Reos criminando iudicum mentes non commovit, quoniam ex illis propter ipsum illum epilogum duo absoluti, unus pæne absolutus est. Scribendum: criminans <me> mentes cet. Clodius in epilogo occasionem arripuerat Ciceronem incessendi.

Ibid. 16, 5: Drusus reus est factus a Lucretio, iudicibus reiiciendis a. d. V. Non. Quinct. De Procilio rumores non boni, sed cet. Scire velim, quomodo cum verbis reus est factus coniungantur ablativi iudicibus reiiciendis; nam ut ablativi simul et modi et temporis futuri significationem habeant („ita, ut iudicum reiectio futura sit“), fieri nullo modo potest repugnante prorsus gerundivi apud antiquos usu, neque cum nominis delatione sic coniuncta erat reiectio iudicum, ut illo modo cum eius mentione conflari posset. Sine dubio excidit aliquid, cum huiusmodi esset orationis forma: D. reus est factus a Lucretio; iudicibus reiiciendis <dies est dictus> a. d. V. Non. Quinct. Eiusdem epistolæ § 9 editur, quemadmodum in M secunda manu scribitur: huic tamen nescio cui, quod videbatur is te visurus esse, vitiose abundante pronomine is; prima

manu in M scribitur: quod videbatur isti visurus esse, in quo latet: quod videbatur istic <te> visurus esse. Isti pro istic scriptum etiam alibi memini.

Ibid. 17 (18), 3 (postquam dictum est iudicii formæ inusitatæ, quæ intentata candidatis esset, intercessisse tribunos plebis): Res cedit; comitia dilata ex senatus consulto, dum lex de tacito iudicio ferretur. Verbum, quod est cedit, nullam habet significationem huic loco aptam. M habet cidit, ex quo efficitur cecidit.

Ibid. 18, 4: absoluto Gabinio stomachantes alii iudices hora post Antiochum Gabinium nescio quem, solidis pectoribus, libertum, accensum Gabinii, lege Papia condemnarunt. Itaque dixit statim resp. lege maiestatis. Mendi sedes et origo est in dixit. Scripserat Cicero: Itaque eluxit statim res publica legem maiestatis. Cum gravi indignatione acerbe iocans Cicero rem publicam luctum, quem Gabinio absoluto tamquam lege maiestatis sublata et mortua suscepisset, deposuisse dicit recreatam scilicet damnatione pusilli hominis alia lege accusati. (Paulo post non sine causa Siesbyeus miratur hoc uno loco apud Ciceronem edi ad nihil, cum et ipse alibi et ceteri antiquiores præpositionibus subiiciant nihilum, nihilo, a quo usu Plinius aliique deflectunt.)

Ibid. 19 (17), 1: Putavi de nummis ante comitia tributim uno loco divisim palam, inde absolutum Gabinium. Dictaturam frui iustitia et omnium rerum licentia. Hæc conclusio est epistolæ, cuius reliqua pars folio codicis archetypi amisso intercidit. In ea epistola Cicero scripserat de oratione a se in senatu habita: <Dis>putavi . . . palam, inde absolutum Gabinium; <rem publicam in> dictaturam ruere iustitia et omnium rerum licentia.

(Ruere iam Klotzio in mentem venerat.) Etiam in ep. 18, 1 (16, 9), ubi transpositio Mommsenio suasore a Baitero recepta parum satisfacit, folium excidisse videtur.

Ibid. V, 3, 1: Quid de his cogites et quando, scire velim. Mendum non est in quando, sed in de his. Verbum enim, quod est cogito, non iudicii Attici de rumoribus (id esset: Quid sentias), sed consiliorum significationem habet et pertinet ad itinera, quæ Atticus meditabatur; cf. ep. 5, 2 et 6, 2 et ep. 7. Cicero igitur, et quo proficisci cogitet, quærit, et quando; prior quæstionis pars latet sub illo de his. Mihi in mentem venerat de villis, Ussingio de viis.

Ibid. 4, 4: Dum acta et rumores vel etiam, si qua certa habes de Cæsare, exspecto. Et dum pravum est, et acta perverse cum rumoribus coniunguntur et contraria ponuntur certis. Scribendum: **Dumtaxat** rumores vel etiam, si qua certa habes de Cæsare, exspecto. Saltem rumores perscribi vult, si certi nihil sit. De ep. 7 et de ep. 11, 6 dixi in ephemeridibus Gallicis, quæ inscribuntur *revue de philologie*, a. 1878 p. 177 summamque disputationis significavi in libro de institutis rei publicæ Romanæ vol. II p. 60 sq.

Ibid. 12, 2: De Messalla ad te statim, ut audiui, de Gyaro dedi litteras, et id ipsum consilium nostrum etiam ad Hortensium, cui quidem valde *συγγνωσίωv*. Vitiata quædam hic esse manifestum est. Primum enim cur Cicero Atticum certiolem facit, se ad eum biduo ante de Messalla scripsisse? Deinde proxima illa: et id ipsum consilium nostrum etiam ad Hortensium nec structuram nec sententiam, ut nunc scribuntur, habere videntur. Res sic habet: Atticus Ciceronem certiolem fecerat, Messallam iudicio absolutum esse, suaseratque, ut ei Cicero litteris datis gratularetur. Cicero id se statim fecisse respondet et præterea suo ipsum con-

silio (sine Attici admonitione) ad Hortensium scripsisse, qui Messallam defenderat. Itaque sic verba scribenda et interpungenda sunt: **Ad Messallam** . . , statim ut audiui, de Gyaro dedi litteras et — id ipsum consilium nostrum — etiam ad Hortensium, cui quidem valde *συνηγωνίων*. Quid pro ad te scriptum fuerit, pro certo non reperio; sententiæ satisfacit auctore te; sed nimis audax mutatio videtur.

Ibid. 21, 5: Is, ceteroqui abstinens, sed Iulia lege transita, semel tamen in diem, non, ut alii solebant, omnibus vicis, præter eum semel nemo accepit; facit, ut mihi excipiendus sit, cum teruncium nego sumptus factum. Lege transita pro eo, quod est contra legem, Latine non dicitur, nec Cicero confessurus erat legem violatam esse. Deest obiectum verbi accepit. Scribendum videtur: Is, ceteroqui abstinens, Iulia lege **prandia**, semel tamen in diem, non, ut alii solebant, omnibus vicis, accepit <et> facit, ut mihi excipiendus sit cet. Bis positum accepit effecisse videtur, ut verba quædam ex inferiore loco huc retraherentur.

Ibid. VI, 1, 7: Igitur ut meo decreto solvatur Scaptio statim, quam id rectum sit, tu iudicabis cet. Hæc scriptura, quæ coniecturis non lenibus effecta est, ne orationem quidem habet tolerabilem (ut — solvatur —, quam id rectum sit pro eo, quod est: quam rectum sit solvi), nedum sententiam iis, quæ Cicero ipse antea dixit, aptam. Neque enim Cicero Scaptium coegerat pecuniam statim accipere, quod nolebat, sed ei concesserat, ut causa differretur, si forte Scaptius apud alium proconsulem plus consequi posset; cf. ep. 2, 7 et 3, 5. Scribendum est: Igitur meo (sic M) decreto soluta res (sic M) Scaptio **stat**; quam id rectum sit, tu iudicabis.

Ibid. 3, 5: Scaptio, qui in Cappadocia fuit, puto esse satisfactum; is a me cet. Manifestum est et ex adiectis illis qui in Cappadocia fuit et ex iis, quæ deinde narrantur, alterum hic Scaptium nominari, a superiore, qui Cyprios vexaverat, diversum, quem et liberaliter a se tractatum nec sibi offensum Cicero significat. Sed et durus est transitus orationis, et mendi indicium faciunt codices, in quibus scribitur Scaptius; in codice W est aut Scaptius. Opinor subesse: **Alteri e Scaptiis.**

Ibid. 5, 4: Valebis igitur et puellæ salutem Atticulæ dices nostræque Piliæ. In M scribitur prima manu salutem asticulate. Fuisse opinor: *Ἀστικωτάτη*. Deminutivum Latinum, quod Malaspinæ coniecturæ debetur, feminina forma a cognomine viri ductum longissime a legitimo usu aberrat.

Ibid. 6, 3 (ubi dubitatur, cui administratio provinciæ mandanda fuerit): Puero tradere? Fratri autem? Illud non utile nobis; nam præter fratrem cet. Vera loci forma hæc fuit: Puero traderem? Fratri autem? Illud <non rei publicæ, hoc> non utile nobis. (Traderem cod. Z^b et Wesenbergius.)

Ibid. § 4: At nunc Cælius, non dico equidem, quid egerit, sed tamen multo minus laboro. Sine dubio scriptum fuerat: At nunc Cælius, non dico equidem, <nihil>, quid egerit, sed tamen multo minus laboro.

Ibid. VII, 15, 2: Uni Favonio (ex omnibus senatoribus, quos Cicero Capuæ convenerat) leges ab illo (Cæsare) nobis imponi non placebat, sed is auditus in consilio; Cato enim ipse iam servire quam pugnare mavult cet. Quod editur, haud auditus, in particula haud a Ciceronis consuetudine fere constanti recedit, sententiæ plane repugnat; neque enim de consilio habito quidquam Cicero narrat. Scribendum est:

sed is **auditur sine consilio**. Homines Favonii verba et sermones sic audire dicuntur, ut nihil inde consilii nascatur.

Ibid. 26, 2: Quod me amicissime admones, ut me integrum, quoad possim, servem, gratum est; quod addis, ne propensior ad turpem causam videar, certe videri possum. Nullo modo Cicero se ad turpem causam propensio-rem videri posse concedit, quæque sequuntur, ad omnem huiusmodi reprehensionem removendam pertinent; se enim nihil, nisi quod rectum esset, quamdiu de pacis condicionibus ageretur, fecisse demonstrat. In M est uidere. Scribendum igitur: certe **ridere** possum. Priorem Attici admonitionem Cicero admittit, altera sic offenditur, ut eam sibi cum risu contemnere licere dicat. Quam molliter æger Ciceronis animus omnem huiusmodi suspicionis aut reprehensionis tactum tulerit, etiam aliæ epistolæ ostendunt.

Ibid. VIII, 1, 2: sic enim parari video, ut Luceriam omnes copiæ contrahantur, ut ne is quidem locus stabilis sit, sed ex eo ipso, si urgeamur, paretur fuga. Sic coniectura scribitur; nam in M est tantum stabilis, sed. Locum stabilem Latine dici, in quo aliquis consistat nec ultra fugiat, prorsus nego scripsisseque Ciceronem puto: et (sic codd.) ne is quidem locus **standi sit**, sed cet. Cum standi loco Siesbyeus comparat locum habitandi Parad. 18, deversorium commorandi, non habitandi Cat. 84, receptaculum nihil sentiendi Tusc. V, 117; cf. Gramm. Lat. § 417.

Ibid. 6, 3: Spero etiam, quoniam adhuc nihil nobis obfuit, nihil mutasset nec tegentia hoc quod cum fortiter et diligenter, tum etiam me hercule. Modo enim cet. Et totius loci formam et mendorum sedes indicare possum et aliquam etiam partem corrigere. Scriptum enim fuerat ad hanc formam et his fere verbis: Spero etiam, quoniam adhuc nihil

nobis obfuit **timiditas et neelegantia**, hoc, quod cum fortiter et diligenter, tum etiam mehercule <bonis copiis suscipiatur, bene eventurum. De te quoque mehercule;> modo enim audiui quartanam a te discessisse; moriar cet.

Ibid. 11, 4: Conculcari, inquam, miseram Italiam videbis proxima æstate qaut (m. 2. aut) utriusque in mancipiis ex omni genere collectis, nec tam iptio (Z^b emptio, editiones fere proscriptio) pertimescenda, quæ Luceriæ multis sermonibus denuntiata esse dicitur, quam universam interitus cet. Initium emendationis proficisci debet a mancipiis, quod vocabulum, præsertim adiuncto illo ex omni genere collectis, prorsus ineptum est ad significandas Cæsaris et Pompeii copias et milites; appellari sic poterant sectatores utriusque ad res urbanas turbandas conducti. Scribendum: Conculcari, inquam, miseram Italiam videbis proxima æstate <aut alterius> aut utriusque **immanibus copiis** ex omni genere collectis, nec tam **direptio** pertimescenda quam **universæ** interitus. Pro immanibus copiis si quis maluerit vi, manu, copiis, non intercedam. (Direptio et universæ iam aliis in mentem venerant. Qui ex qaut effici voluit quati, non animadvertit hoc verbum non potuisse tamquam gravius superponi longe graviori conculcari.)

Ibid. 12, 3: Nec vero hæc extrema quisquam potest iure reprehendere, quod mare non transierim. Id enim, etsi erat deliberationis, tamen obire non potui; neque enim suspicari debui, præsertim cum ex ipsius Pompeii litteris . . . non dubitarim, quin is Domitio subventurus esset; et plane, quid rectum et quid faciendum mihi esset, diutius cogitare malui. Si diceretur Latine esse deliberationis transire mare, tamen

id significaret non, quod hic requiritur, deliberatum ac certum, sed rem esse ad deliberandum propositam. Videtur Cicero scripsisse: Id enim et, si erat **deliberatæ rationis**, tamen obire non potui, et plane, quid rectum . . . esset, diutius cogitare malui. Neque, si deliberatum ac decretum fuisset mare transire, se obire id potuisse Cicero ait nec omnino id deliberatum etiam tum fuisse, sed in quæstione ac dubitatione positum. Paulo ante (§ 1), ubi editur: ut sumeres aliquid temporis, quo quia tibi (M¹ quod tibi et quia) perexiguo opus est, explicari mihi tuum consilium plane volo, prorsus inepta est causæ significatio (quia); scribendum videtur: quo tibi **quidem** perexiguo opus est; explicari <enim> mihi cet.

Ibid. 12 A, 4: Quamobrem placitum est mihi, altia video C. Marcello et ceteris nostri ordinis, qui hic sunt, ut Brundisium ducerem cet. Ex corruptis litteris eruitur certa emendatione: Quamobrem placitum est mihi, **adhibito** C. Marcello cet. (§ 1 ex M efficitur: factum est, ut Domitius implicaretur et neque neque)*)

*) Ep. 14, 3, ubi in M sic scribitur: de Domitio varia audimus, modo esse in Tiburti aut Lepidi quo cum Lepidus accessisse ad urbem, quod item falsum video esse; ait enim Lepidus cet., Ciceronem duos rumores falsos sic inter se comparare, ut alterum haud lepide, alterum lepidius fictum dicat, post Bosium plures viderant. Et ipsum hunc in adverbii lusum et scribendi errores (Lepidi.. Lepidus) ortos esse ex eo, quod in Tiburti Lepidi (eius, qui mox veriora de Domitio cognoscendi auctor nominatur, hominis Attico satis noti) Domitium esse a quibusdam narrari Cicero scripsisset, alii velut Grævius et nostra ætate Stuerenburgius intellexerant scripturamque veram aut veræ proximam effecerant: modo esse in Tiburti <Lepidi>, haud lepide, modo, cum lepidius,

Ibid. 16, 2: Etsi, qua spe proficiscar, video, coniungoque me cum homine magis ad vastandam Italiam quam ad vincendum parato. Domum quem exspecto. Sub extremis his latere potest: **Domum quidem** exspecto. Subeundum sibi Cæsaris dominatum Cicero prævidet.

Ibid. IX, 5, 3: ego vero hæc officia mercanda vita puto. Mercari officia neque quid sit, intelligo, et, si id significat, quod unum significare posse videtur, officia tamquam mercem aliquam comparare, alienissimum est ab hoc loco. In M scribitur officiam ei candida, ex quo effici videtur aut **pensanda** aut potius **rependenda**. (§ 1 infeliciter Curtii nomen illatum est; nam neque Curtii nescio cuius præcipuæ in curia partes erant, et manifestum est utrumque verbum referri ad pronomen hæc cum pondere initio positum. Quid lateat in codicis M scriptura curtum, difficile est dictu, quod nihil omnino requiritur nisi hoc: Hæc qui in mea villa non feram, in curia potero ferre?*)

accessisse ad urbem, quod item cet. Baitero „illepidas“ coniecturas annotare supervacaneum visum est. Profecto non lepide vir, dum vixit, mihi peramicus iudicavit.

- *) Ep. 7 A, 1, ubi editur, quemadmodum in cod. M ab altera manu scriptum est: Nedum hominum humilium, ut nos sumus, sed etiam amplissimorum virorum consilia ex eventu . . . a plerisque probari solent, ferri omnino non potest nedum pro non modo et contra usum et contra originem adverbii positum, quod X, 16, 6 non minus prave et contra codicem Med. scriptum Manutius et Lambinus correxerunt; sed si attenderis hic antiqua manu non modo prima verba sic scribi: Cicero meum meum hominum, sed omitti etiam solent, facile apparebit totum epistolæ initium corruptum esse nec unius vocis correctione restitui posse. Forma loci huiusmodi fuisse videtur: Balbus

Ibid. 10, 2: Sicut ἐν τοῖς ἐρωτικοῖς alienant immundæ, insulsæ, indecoræ, sic me illius fugæ negligentiaëque deformitas avertit ab amore cet. Certis indiciis mendum hic coarguitur. Nam neque ipsæ feminæ recte alienare amatores dicuntur, quos non alliciunt nec tenent, et desideratur æqualitas comparationis, quoniam in altero membro non Pompeius ipse Ciceronem a se alienare dicitur, sed eius acta Ciceronem ab amore detertere. Iam in M non alienant scribitur, sed sic: alienantur immunde insulis unde decore fit sic. Hinc prodit: Sicut . . . alienamur, <si (cum?) quid> immunde, insulse, indecore fit, sic me illius cet. Infra § 6 e codicum vestigiis: Quod quæris a me, fugamne fidam an moram defendam utiliore putem non improbabiler efficitur: fugamne infidam an moram offensam utiliore putem. Et fuga et mora aliquid molesti adiunctum habet, mora ex offensione Pompeii. Offensum Ciceronem aliquoties dixisse, quod offendat et odio sit, lexica ostendunt.

Ibid. 11, 3: Pridie autem apud me Crassipes fuerat, qui se pridie Non. Martias Brundisio profectum atque ibi Pompeium reliquisse dicebat, quod etiam, qui VIII. Idus illinc profecti erant, nuntiabant; illa vero omnes, in quibus etiam Crassipes, qui prudentia potius attendere, sermones minacis, inimicos optimatum, municipiorum hostis, meras proscriptiones, meros Sullas cet. Non puto desperari debuisse de huius loci restitutione. Nam et satis leniter et ad sententiam perapte hæc efficiuntur: illa vero omnes (nuntiabant), in quibus etiam Crassipes, qui <pro> prudentia

et Oppius s. d. M. Ciceroni imp. <Etsi, M. Cicero, videmus> non modo hominum . . . a plerisque probari, tamen cet. De singulis nihil affirmari potest.

(qui prudentius?) **potuit** attendere, sermones minacis cet. Pronomen illa initio positum universe significat et prænuntiat, quæ deinde singulatim enumerantur, sermones minacis cet. Crassipedi maiorem fidem Cicero habet quam ceteris. (Potuit iam Kayserus et antea alii.)

Ibid. 13, 4. In hoc loco, ubi comparantur Cæsaris et Pompeii opes et copiæ hominumque erga utrumque affectus, plura, quæ primo aspectu insanabilia videntur, tamen satis certo corrigi possunt. Primum, ubi editur: et habebit non, ut ille, vectigal, sed civium bona, apparet nimis infinite dici vectigal; in M est non alie vectigal. Scripserat Cicero: et habebit (Cæsar) non **Italiae** vectigal, sed civium bona. Sequitur: adde imbecillitatem bonorum virorum, qui quidem, quod illum (Pompeium) sibi merito iratum putant, oderunt, ut tu scribis, ludum CC vellem scribis quisnam hic significasset. Pro ludum temerario prorsus, cum nihil ex tota sententia intelligeretur, conatu substitutum est dudum (quod debebat esse iam pridem). Quid subsit, intelligitur ex VIII, 16, 2; loquitur enim Cicero de iudicibus trecentis sexaginta lege Pompeia lectis, quos quamquam Pompeii partibus studere par esset, tamen Atticus aversæ ab eo voluntatis signa dedisse scripserat. Itaque hæc fuit orationis et sententiæ forma: ut tu scribis **iud.** (id est iudices) **CCCLX bis iam** hic significasse. Verbi, quod est vellem, primæ litteræ ex nota numeri (LX) ortæ videntur, scribis ex superioribus errore repetitum. Iudices et ludos compendio (iud. — lud.) scripta etiam alibi permutata memini. Subiiciuntur hæc: Sed et iste, quia plus ostenderat, quam fecit, et vulgo illum qui amarunt, non amant; municipia vero et rustici Romani illum metuunt, hunc adhuc diligunt. In pronomine iste mendum esse, si non tota oratio ostenderet, vel ex eo appareret, quod in tota hac compara-

tione constanter Pompeius ille, Cæsar hic appellatur, iste pronomen ad neutrum accommodari potest. Una littera mutata totam sententiam restituet: Sed et isti (iudices, quos tu commemorasti), quia plus ostenderat, quam fecit, et vulgo illum qui amarunt, non amant. In Pompeio non amando conspirabant et iudices illi et vulgo (omnino ceteri), qui illum antea amaverant.

Ibid. 15, 1: Cum dedissem ad te litteras, ut scires Cæsarem Capuæ VII. Kal. fore, allatæ mihi Capua sunt et hoc mihi et in Albano apud Curionem v. K. fore cet. Ex ipsa verborum copulatione (et — mihi et) apparet sententia, Ciceronem a Cæsare colloquendi potestatem petivisse, illum Ciceroni duplicis loci, ubi convenire se posset, optionem dedisse: allatæ mihi Capua sunt, et hic **<copiam>** mihi et in Albano apud Curionem V. K. (hoc est: a. d. V. Kal.) fore.

Ibid. § 4: Mandata Cæsaris ad consules et ad Pompeium, quæ rogas, nulla habeo, et descripta attulit illa e via misi ad te, e quibus mandata puto intelligi posse. Si Cicero mandata Cæsaris non habebat, quid habebat misitque ad Atticum, unde ipsa mandata intelligi possent? Responsa scilicet Pompeii, quæ aliquis Ciceroni attulerat; eius nomen latet in litteris illa e via. Scripserat Cicero: — nulla habeo; **set rescripta** attulit Matius; ea misi ad te cet. Viæ mentio prorsus aliena est. Matii nomen, etsi prope ad litteras accedit, certum non esse, non est, cur dicam.

Ibid. 16, 3: Dolabella tuo nihil scito mihi esse iucundius. Hanc adeo habebo gratiam illi; neque enim aliter facere poterit cet. Neque, quæ hæc gratia significetur, intelligo neque, quid adeo sibi velit, neque, quo pertineat in causa reddenda futurum po-

terit. Locatur Cæsar se Dolabellæ, quod tam iucundus sibi sit, nullam gratiam habere, quoniam Dolabellam sua natura cogat iucundum Cæsari esse, neque aliter facere possit. Scriptum igitur a Cæsare fuerat: **nec ideo habebō gratiam illi; neque enim aliter facere poterat.**

Ibid. X, 8, 4: An qui (M anui) valde hic in absentis solus tuliscelus, eiusdem cum Pompeio et cum reliquis principibus non feram? Præter valde manifesto corruptum offendunt graviter in comparando pronomina non recte inter se relata; nam eiusdem (Cæsaris) prorsus flagitat relativum ad eundem Cæsarem relatum, cum præsertim nulla alia eius in relativa sententia significatio sit. Prima adverbii valde littera orta est ex præcedenti pronomine, fuitque hæc sententiæ forma: An, **cuius adhuc** in absentis solus tuliscelus, eiusdem.....? Adhuc in Pompeium principesque absentes Cæsar iram et scelus exercuerat. Ipsam Ciceronis manum in adhuc restitutam non affirmo, et tamen, ut credam, inclino. *)

Ibid. § 6: Iam quibus utatur vel sociis vel ministris, si ii (M¹ tantum si) provincias, si ii (M¹ si) rem publicam regent, quorum nemo duo menses potuit patrimonium suum gubernare? Scribendum: Iam quibus **utetur** vel sociis vel ministris? Ii provincias, ii rem publicam regent, quorum nemo . . . gubernare? Mendi ex geminatis litteris origo perspicua est. Utetur iam Wesenbergius et Kayserus.

Ibid. 10, 1: Misi ad te epistolam Antonii. Ei cum ego sæpissime scripsissem nihil me contra Cæsaris rationes cogitare . . . , me autem, quia cum lictoribus invitus cursarem, abesse velle

*) Ep. 4, 2 annotaveram, quoniam exspoliare aliquem ex provincia nihil sit, scribendum esse: persequi et alia provincia exspoliare conatur; postea didici idem Ernestio et Schuetzio placuisse, si Orellio credas, „male“.

nec id ipsum certum etiam nunc habere, vide, quam ad hæc *παροινικῶς*. Manifesto pravum est sæpissime; nam neque ullo modo credi potest vestigiove ullo significatur, frequenter hoc tempore inter Ciceronem et Antonium missas esse epistolas, præsertim de una re, et apertissime ad unas litteras Ciceronis inhumaniter respondisse Antonius insimulatur. Cicero posuerat: Ei cum ego æquissime scripsissem cet. (ita, ut epistola animum Antonii offendere non posset); cf. Verr. III, 147: lex æquisime scripta.*)

Ibid. 12, 5: Quare vi aut clam agendum est, et si vi forte ne cum pestate; clam autem istis? Ex litterarum vestigiis facile eruitur verum: etsi vis fortunæ st in potestate. (Potestate Baitero in mentem venerat.)

Ibid. 14, 1: Mihi quidem etiam lippitudo hæc, propter quam non ipse ad te scribo, sine ulla lacrima est, sed (M¹ lacrima se set) sæpius odiosa est propter vigilias. Primum ridicule Cicero Attico narrat, non, se lippitudine laborare, sed lippitudinem esse sine lacrima; dein prava sunt sed et sæpius. Scribendum: Mihi quidem etiam lippitudo hæc . . . sine ulla lacrima et per se odiosa est <et> propter vigilias. § 3 supplendæ litteræ videntur: ut iam celandus magis de nostro consilio quam ad id adhibendus videretur. [Ursinus quam adhibendus.]

Ibid. 16, 2: Consilium nostrum spero vacuum periculo fore; nam et dissimulabimus et, ut opinor, acerrime asservabimus. Neque usitate dicitur consilium asservare neque significationem habere potest a dissimulando diversam neque aptum est ad ut

*) In Antonii epistola mendose scribitur: quam verum est; in M est: quia verum est. Quid lateat, nescio; nam tuum consilium quiescendi verum est nimis a litteris discedit.

opinor. Cicero scripserat: nam et dissimulabimus et, ut opinor, <non> acerrime asservabimur. Custodiam non valde diligentem fore sperat, fretus Hortensii favore, quem significat ep. 17, 1 et 18, 1. Non excidit post -nor (opinor). [Asservabimur iam Orellius.]

Ibid. 17, 1: Pr. Idus Hortensius ad me venit scripta epistola. Vellem cetera eius; quam in me incredibilem ἐκτένειαυ! Qua quidem cogito uti. Nihil est hoc separatim positum: scripta epistola, pravaque sunt, quæ sequuntur: Vellem cetera eius; nam si quid significarent, hoc significarent, epistolam Hortensii non respondisse ceteris eius factis; atqui laudatur epistola. Scribendum est: Pr. Idus Hortensius ad me venit scripta epistola **belle** ut cetera eius. Quam in me incredibilem ἐκτένειαυ! Belle et velle quam nullo fere discrimine in codicibus scribantur, notum est. Ne quis in nominativo ut cetera post ablativos hæreat, efficient inspecta, quæ ad Cic. de Finn. II, 17 annotavi. Addit Siesbyeus Orat. 163, N. D. II, 2.

Ibid. 18, 1: nam illa Hortensiana omnia fuere infantia ita fiet; homo nequissimus a Salvio liberto depravatus est. In perturbatis litteris infantia ita fiet subest **inania fidei** (inania iam Orellius); pars erroris geminationi litterarum debetur. Benigna Hortensii voluntas simulata fuerat.

Ibid. XI, 7, 5: Sed totum ut hoc Balbus sustineat et Oppius et eorum crebris litteris illius voluntas erga me confirmetur. Perversum est sed totum, totaque constructio perturbata. Scribi oportet: **In eo est totum**, ut hoc Balbus sustineat et Oppius cet. *)

*) In eadem epistola § 1 suspicor quædam excidisse et hanc fuisse veram loci formam: — arbitratus es. Faciam igitur, ut scribis istis placere, <etsi rationem

Ibid. 13, 4: itaque tum et a tuo villico sumpsimus et aliunde mutuati sumus, cum Quintus quereretur per litteras sibi nos nihil dedisse, qui neque ab illo rogati sumus neque ipsi eam pecuniam aspeximus. Si reliqua recta essent, saltem querebatur dicendum erat; nam causalis significatio prorsus aliena est; verum non agi de præteriti temporis querela tum prolata, cum Cicero pecuniam mutuam sumeret, cum alia ostendunt (verbi causa dedisse, pro quo dicendum erat dare) tum perspicue illa rogati sumus et aspeximus, pro quibus rogati essemus et aspexissemus ponenda fuerant. Omnia recta erunt restituto queritur pro quereretur. Quintus frater nunc queritur se tum nihil accepisse; eam querelam Marcus refellit.

Ibid. 15, 4: suspicor enim coheredes dubiam nostram causam putare et eo rem in integro esse. Vale. Scribendum: et eo rem in integro esse <velle>. Vale. (Iam Cratander malle addebat, Corradus velle pro vale scribi volebat.)

Ibid. 22, 1: Nam quod te vereri scribis, ne illi obsint, eique rei mederi, ne rogari quidem se passus est de illo. Incommodo illi, quod Atticus significabat, non ipse medebatur (scribis te mederi), sed Ciceronem admonebat, ut mederi conaretur. Scribendum igitur: eique rei <me vis (vel iubes)> mederi, ne rogari quidem cet. Proxime § 2, ubi editur: gravitatem huius cæli, quæ mihi laborem affert in dolore, laboris mentio aliena est, apta languoris.

eorum non probō; significas enim placere> iisdem istis, lictoribus me uti cet. Error ex bis posito placere ortus est. In superiore epistola (6) § 2 et 3 præter Oppii nomen illud etiam certum est, in primis litteris verbi recipio subesse scripsi.

Ibid. 24, 4: Ita aut nihil puto eum habere, quod putet ad me celerius perferendum, aut eo me magis esse despectum, ut ad me referre non curet. Prorsus alienum est magis (— poterat dici eo usque —); scribendum videtur: aut adeo me **<in>** malis esse despectum.

Ibid. XII, 32, 2: Ciceroni velim hoc proponas, ita tamen, si tibi non iniquum videbitur, ut sumptus huius peregrinationis, quibus, si Romæ esset domumque conductor, quod facere cogitabat, facile contentus futurus erat, accommodet ad mercedes Argileti et Aventini, et cum ei proposueris, ipse velim reliqua moderaret. Quo tandem modo Cicero filius, si Romæ maneret domumque conductor, poterat contentus esse sumptibus peregrinationis, qui tum nulli futuri erant? Manifestissimum est Ciceronem sumptus peregrinationis filii accommodari velle ad regulam aliquam et mensuram, qua contentus futurus esset, si Romæ maneret nec peregrinaretur. Itaque hic ut alibi interdum transpositio facta est aliquot verborum primum errore omissorum, deinde alieno loco insertorum. Cicero enim scripserat: ut sumptus huius peregrinationis accommodet ad mercedes Argileti et Aventini, quibus, si Romæ esset domumque conductor, quod facere cogitabat, facile contentus futurus erat, et cum ei proposueris cet.

Ibid. 40, 4: Nam quod ad me de Lentulo scribis, non est in eo. Postrema hæc verba non videntur intelligi posse. Aptissimum et ad sententiam et ad litterarum vestigia est: non extimesco.

Ibid. 43, 1: scies ante utrumque. Quod scies recte illam rem fore levamento bene facis cum id esse, mihi crede, perinde, ut existimare tu non potes. Ineptissime coniungi quod scies ..., bene facis apparet, sive verbi scies significationem sive tem-

pus spectes, nec minus manifestum est abundare recte satisque esse per se fore levamento; nam nec male nec recte aliquid levamento est. Sublato scies, quod ex superioribus hic repetitum est, verbum præsens temporis facile eruitur: Quod **rere** illam rem fore levamento, bene facis. Deinde adiungitur nova sententia: **quam** id sit, mihi crede, perinde, ut **<est>**, existimare tu non potes. Negat Cicero ne Atticum quidem, quantopere id, de quo agitur, levamento sit, perinde existimare posse. [Partem aliquam veri viderant et in ipsum verbum reri inciderant Manutius et Lambinus.]

Ibid. XIII, 33, 3: vide etiam, quo anno quæstor aut tribunus mil. fuerit; si neutrum ea de in præfectis aut in contubernalibus fuerit, modo fuerit in eo bello. Videtur subesse: si neutrum, vide, ne in præfectis aut in contubernalibus fuerit.

Ibid. XV, 2, 2: Consilium meum a te probari, quod ea non scribam, quæ tu a me postularis, facile patior cet. Coniunctivus postularis minus aptam habet incertæ et infinitæ postulationis significationem. Rectius erit **postularas**, quod mutatum consilium significat.

Ibid. 4, 1: Quoquo modo ego de illius (Antonii) nervis existimo, non videtur fieri posse sine bello; sed non cupio, quoniam cavetur Buthrotiis. Rides? Ast (Maps) condoleo non mea potius assiduitate, diligentia, gratia perfici. Primum superior sententia sic concluditur: — sine bello, sed non cupio. Deinde transitur cum ioco ad ea, quæ Attico cordi erant. In hac sententia mendum apparet in pravo illo ast et in condoleo. Scribendum videtur: Quoniam cavetur Buthrotiis, rides *Ἀττινόν* (*ἄστινόν*?); **doleo** non mea potius assiduitate cet.

Ibid. 8, 2: Græceius ad me scripsit, C. Cassium sibi scripsisse, homines comparari, qui

armati in Tusculanum mitterentur. Id quidem mihi videbatur, sed cavendum tamen ut ille que plures videndæ. Sed aliquid crastinus dies ad cogitandum nobis dare. Etsi abhorreo ab iis locis commemorandis, in quibus ne opinando quidem ad certam aliquam et definitam rectius scribendi formam pervenire possim, libet tamen exemplo monstrare, quemadmodum, etiamsi absolvi emendatio nequeat, primæ tamen eius lineæ duci et veri exquisitio quibusdam finibus circumscribi possit. Primum quod ante videbatur editores addunt non (alii haud aut vix), neque excidere id facile poterat, neque recte dicitur id non videri pro eo, quod est non videri verum (— nam longe aliter de decreto et iudicio dicitur videri aut non videri —), et pravo loco in hac orationis forma ponitur quidem. Scriptum fuerat ad hanc formam: — mitterentur. <Ementitum> id quidem mihi videbatur, sed cet. Deinde in litteris ut ille que latet substantivum feminini generis particula que adiunctum significansque aliquid, quod defensionis præsidii que causa circumspiciendum et comparandum sit; sic enim ponitur videre hic V, 1, 3, Tusc. III, 46, de Or. III, 2. Fuitne tutelæque? Quamquam unum Varronem testem huius nominis plurali numero positi habeo. Postremo in sed (post -de) latere arbitror debet (debet aliquid crastinus dies . . nobis dare), quod, ut alibi, de probabilitate rei, quam soleo logicam necessitatem appellare, dicitur. Sed hæc hariolationis magis quam certæ emendationis vim obtinere iam dixi.

Ibid. 20, 2: Itaque, mi Attice, fortiter hoc velim accipias, ut ego scribo: Genus illud interitus, quo causurus est, fœdum ducens et quasi denuntiatus nobis ab Antonio ex hac nassa exire constitui, non ad fugam, sed ad spem mortis melioris. Genus interitus nobili aliquo exemplo illustratum significat. Ex litterarum vestigiis id

exemplum perspicue erui videtur: quo **Catulus** usus est. Q. Catulum patrem notum est in cædibus Marianis mortem sibi conscivisse insalubri halitu tectorii eius loci concamerati, in quo se inclusisset (Vell. II, 22).*)

Ibid. XVI, 11, 1: De **Sicca** ita est, ut scribis; asta ea ægre me tenui; itaque perstringam sine ulla contumelia **Siccæ** aut **Septimiæ** cet. Cuiusmodi res significetur, perspicuum est; ægre enim Cicero se dicit in causa aliqua agenda abstinuisse a mentione feminæ parum honestæ, itaque (in causa iterum agenda aut potius in oratione perscribenda et edenda) se leviter eam perstricturum. Ea femina quo nomine fuerit, apparere videtur ex eo, quod sequitur, ex Galli **Fadii** filia. Scriptum igitur fuerat: a **Fadia** ægre me tenui. (Ad litteras propius erat a **Staia**.) [A **Fadia** iam **Lambinus**.]

Ibid. 15, 6: **Consenti** in hac cura, ubi sum, ut me expediam. Scribendum: **Consenui** in hac cura cet. **Senium** sibi hanc curam attulisse significat ac prope se in ea consumptum.

Epistol. ad Quint. fratr. I, 1, 11: Atque inter hos (M nos) eos, quos tibi comites et adiutores negotiorum publicorum dedit ipsa res publica cet. Quo refertur inter hos? Nimirum ad eos, quos proxime ante Cicero nominavit, legatos et quæstorem. Quomodo igitur inter hos tamquam pars aliqua separari atque excerpi possunt ii, quos res publica

*) Ep. 26, 4, de quo loco dixi Adv. Crit. II p. 240, non paucos specus, sed paucos pedes scribendum est, propius ad codicis Med. vestigium, quoniam et pedum paucitas aptior est ad exiguitatem rei declarandam, et specus semper subterranei sunt. Significat Cicero paucorum pedum servitutem ne ad superficiem quidem et aream pertinere, sed ad subterranea, velut ad aquam simileve aliquid.

Q. Ciceroni comites et adiutores dederit, cum certissime omnes res publica dederit atque ab hoc toto genere deinde separantur ii, quos privatim sibi Quintus adiunxerat? Manifestissimum est mendum hic subesse, quod obscuriore indicio aliquis suspicari posset vel ex hoc concursu insuavi pronominum hos eos quos. Cicero scripserat: atque **interest hoc**: eos, quos tibi res publica, dumtaxat finibus iis præstabis, quos ante præscripsi: quos vero aut ex domesticis convictionibus aut ex necessariis apparitionibus tecum esse voluisti , horum non modo facta cet. Sic demum recte duo contraria genera separantur.*)

Ibid. § 40: Sed quoniam primus annus habuit de hac reprehensione plurimum sermonis, credo propterea, quod tibi hominum iniuriæ . . , quod insolentia præter opinionem accidebat . . . , secundus autem multo lenior, quod et consuetudo et ratio te patientiorem lenioremque fecerunt, tertius annus ita debet esse emendatus cet. Recte Wesenbergius sensit non posse ex habuit in altero membro audiri fuit et ideo hoc apud lenior addi volebat. Sed ipsum hoc adiectivum ante leniorem, in hac præsertim epistola diligentissime elaborata, graviter offendit. Sine dubio Cicero scripsit: secundus autem multo **leviorem** (sermonem habuit).

Ibid. 3, 1: Sed certe a te mihi omnia semper honesta et iucunda ceciderunt; a me tibi cet. Recte aliquid iucunde alicui cadere dicitur, non item omnia iucunda alicui cadere, præsertim ab aliquo. Sine dubio scribendum, geminatis duabus litteris: iucunda **acciderunt**, quemadmodum ad Att. I, 5, 1 scri-

*) § 7, ubi editur: ea autem adhibita doctrina est, quæ vel vitiosissimam naturam excolere possit, necessario scribendum est posset.

bitur: mihi omnia, quæ iucunda homini accidere possunt, ex illo accidebant. [Sic iam Lambinus in margine 1584.]

Ibid. § 4: Primum enim te præsidio esse volui, si qui essent inimici, quorum crudelitas nondum esset nostra calamitate satiata cet. Quæro, cui Marcus Quintum præsidio esse voluerit; de Marci quidem præsidio non agitur, quoniam is iam calamitatem subierat. Comparatis, quæ leguntur ad Att. III, 9, 1, intelligitur significari periculum, quod ipsi Quinto impenderet, accusationis, cum ex provincia decessisset; eum cumulum addere poterant inimici Marci calamitate non satiati. Scribendum igitur: te <in> præsidio esse volui (et impetus inimicorum cavere).

Ibid. II, 3, 2: Qui (Pompeius) ut peroravit — nam in eo sane fortis fuit, non est deterritus, dixit omnia atque interdum etiam silentio, cum auctoritate peregerat —, sed ut peroravit, cet. Quid auctoritate peregerat et quidem sæpius? Nihil sane, sed *perfregerat* (*er drang durch*). Sine accusativo dicitur perfringere etiam Or. 97. [Sic iam Gulielmus, cui nemo auscultavit.] Paulo post (§ 5) scribitur: Sed idem Nerius index edidit ad alligatos Cn. Lentulum Vatiæ et C. Cornelium ista ei. Primum restituendum e M: ad allegatos, hoc est, ad eos, qui Sestii nomine ad Nerium missi erant et cum eo agebant; deinde scribendum videtur: Cn. Lentulum Vatiæ et C. Cornelium **instare**. Hos duos Nerius superesse Sestio accusatores et imminere, si ipse destitisset, ediderat.

Ibid. 6, 1 et 2: Mihi cum sua sponte iucundum (quod Gabinio in senatu supplicatio contumeliose negata erat), tum iucundius, quod me absente; etenim *εὐλινγεῖς* iudicium sine oppugnatione, sine gratia nostra erat. Ante quod Idibus et postridie fuerat dictum de agro Campano actum

iri, non est actum. Perspicuum est postremam hanc sententiam a quod incipere (Quod .. fuerat dictum .. actum iri, non est actum), litteras ante ad priora pertinere. Iam in M pro etenim scribitur est enim et eram pro erat. Scripserat igitur Cicero sic: — quod me absente; est enim *εἰλικρινὲς* iudicium; sine oppugnatione, sine gratia nostra **damnant**.

Ibid. 8, 1: Tu metuis, ne me interpellas? Primum, si in isto essem, tu scis, quid sit interpellare. Ante Ateius? Mehercule mihi docere videris istius generis humanitatem, qua quidem ego nihil utor abs te. In litteris corruptis ante a te is (sic enim M) latet accusativus pluralis, homines significans Ciceroni interpellando molestos, quos vellet istam humanitatem non interpellandi a Quinto discere. Proxime ad litteras accedit **Antiates**, ut Cicero in Antiati epistolam scripsisse putetur et de officiosa molestia colonorum vicinorum queri.

Ibid. 11, 2: Vehementer vexatus Gabinius, exagitati tamen a Domitio publicani, quod eum essent cum equis persecuti. Vexationi Gabinii non contrarium est, sed ad eam augendam pertinet, quod Domitius etiam eos, qui eum prosecutione cohonestassent, insectatus est. Itaque pro tamen scribendum **etiam**. Per-frequenter hæc commutantur.

Ibid. 14, 2: plane aut tranquillum nobis aut certe munitissimum (exspecto eum annum, qui sequitur), quod quotidie domus, quod forum, quod theatri significationes declarant nec laborant quod mea conscientia copiarum nostrarum, quod Cæsaris, quod Pompeii gratiam tenemus. Sedem mendi esse in laborant quod manifestum est, nec particula quod ullo modo ad hoc sententiæ membrum accommodari potest. Ne illud quidem dubium est, quin in laborant lateat verbum cum

mea conscientia coniunctum. Scriptum fuerat: **nec labat antiqua** mea conscientia copiarum nostrarum, quod cet.

Ibid. § 3: Quare suavitatis equidem nostræ fruendæ causa cuperem te ad id tempus venire, quod dixeras, sed illud malo tamen, quod putas magis etiam illa etiam magni æstimo me ἀμφοτεράων illam tuam et explicationem debitorum tuorum. Scribendum: sed illud malo tamen, quod putas magis **e re tua**; nam illa etiam magni æstimo, ἀμφοτεράων illam tuam cet. [E re tua subesse senserat iam Lambinus.]

Ibid. § 4: Ambitus redit immanis. Numquam fuit par. Idib. Quinct. fenus fuit bessibus ex triente coitione Memmii est quo cum Domitio, hanc Scaurus unum vincere. Messalla flaccet. Probabiliter scribi videtur: Idib. Quinct. fenus fuit bessibus ex triente coitione Memmii **ex æquo** cum Domitio; hanc Scaurus **unus** <studet> vincere.

Ibid. III, 1, 4: Veluinus ante suum fundum prope (Ernestius recte probe) munierat. Neminine in mentem venit **Bellienus**?

Ibid. § 23: Quod multos dies epistolam in manibus habui propter commorationem tabellariorum, ideo multa coniecta sunt aliud alio tempore, velut hoc cet. Neque coniecta absolute pro eo, quod est coniecta in eam (epistolam), dici potest, neque hoc, quod nunc Cicero scripturus est, iam coniectum in epistolam erat. Magnam materiam commoratio attulerat; scribendum igitur **conlecta**. In iis, quæ sequuntur in codicibus sic scripta: nihil te recordari de se de epulis illis, quas in Tusculano eius tu mihi ostendisti, temere ex epulis editores fecerunt epistolis; nam neque epistolarum mentio per se apta est,

neque epistolas Anicii Q. Ciceronem Marco in Tusculano Anicii ostendisse credibile est; postremo relinquitur pravi-
vissimum illud de se (— debebat saltem esse de eo —),
quod forti remedio nuper deleri editores iusserunt. Ex iis,
quæ subiiciuntur de vultu, sermone, animo Anicii, apparet
Ciceronem malum et fraudulentum hominem caveri iubere.
Ex vestigiis codicum efficitur duabus litteris mutatis: de **sede-**
culis illis, quas in Tusculano eius tu mihi osten-
disti. Sedeculas aliqua re notabiles Quintus Marco osten-
disse poterat; quodnam illæ morum Anicii indicium et
vestigium habuerint, ignoramus. Possit aliquis de fidi-
culis cogitare; sed sævitix significatio, ad quam illæ perti-
nerent, minus apta est; nam quod nomen nunc non repe-
ritur ante Senecam, nihil in tali re habet argumenti.

Ibid. 3, 3: quo quidem in iudicio (maiestatis
Gabinus) odio premitur omnium generum, maxime
testibus cæditur, accusatoribus frigidissimis
utitur. A testibus concidi aliquis dici potest, testi-
bus cædi nihil omnino est; scribendum **læditur**. Confir-
mat coniecturam, si opus est, additum maxime; nam
inter plures res, quæ reum lædere poterant, Gabinius
maxime testes lædebant, non cædebant. Sequitur de eodem
Gabinii iudicio et periculo: Animum præbeo ad illius
perniciem moderatum, ad rerum eventum lenis-
simum. Et rerum eventus perverse dicitur de unius
iudicii eventu, neque eventus per se contrarius poni potest
perniciiei, quod ipsum eventus certum genus est. Scriptum
fuerat aut: ad **alterum** eventum aut: ad **lætum** even-
tum; sed prius præstat.

Epistol. ad Brut.*) I, 2, 3: Quod scribis de
seditione, quæ facta est in legione quarta, de

*) Contra eos, qui has epistolas a Cicerone abiudicarunt, post
C. F. Hermannum non est opus disputari, quamquam poterant

Catoniis, in bonam partem accipies cet. Hic quoque mendi causa nata est errore oculi similitudine litterarum decepti et nonnullas prætermittentis; sic enim sine dubio scriptum fuerat: -- in legione quarta de<cima fraude> C. Antonii, in bonam partem accipies. Fraude debetur C. F. Hermann.

Ibid. ep. 4 (Bruti ad Ciceronem), 3: Qua in re, Cicero, nimis credere videris spei tuæ statimque, ut quisque aliquid recte fecerit, omnia dare ac permittere, quasi non liceat traduci ad mala consilia corruptum largitionibus animum. Poterat fortasse liceat ferri, nisi adderetur corruptum largitionibus; nunc manifesto scribendum videtur: quasi non liqueat; significatur enim, quid necessario fiat animo largitionibus corrupto.

Ibid. § 4: Itaque timeo de consulatu, ne Cæsar tuus altius se ascendisse putet decretis tuis quam inde, si consul factus sit, descensurum. Quomodo poterat Cæsar (Octavianus) putare se, si consul factus esset, descensurum, et quomodo hunc descensum cum priore ascensu comparare? Nam si quis interpretari conatur: „quam ut inde — descendat“, primum hoc sermonis usui prorsus repugnat, deinde ne in illa quidem sententia recte adiungitur illud si consul factus

uno et altero loco eius argumenta limari confirmarique. Quod in orationibus a Marklando Wolfioque damnatis factum esse nunc omnes sciunt, ut orationis sententiarumque vitia in manifestissimis librariorum erroribus posita declamatoris, qui a criticis mirificus fingebatur, modo artificio, modo ignorantiae imputarentur, id in his quoque epistolis persæpe accidit eo magis, quod in extremo codicis volumine adhærentes partim a librariis negligentius etiam quam ceteræ scriptæ sunt, partim ipsa codicum folia male habita; earum quidem, quæ secundo libro continebantur, tantum manca codicis parte unus Cratander usus est.

sit. Longe aliud significat Brutus. Veretur enim, ne Octavianus Ciceronis decretis tam alte se iam ascendisse putet, ut ei non suffecturus sit novus inde ascensus gradus in consulatu positus. Itaque timet, ne spreto consulatu maius aliquid petat, dictaturam regnumque. Hanc esse sententiam aperte etiam, quæ sequuntur, demonstrant. Duo igitur ascensus gradus æstimatione Octaviani comparantur, scripseratque Brutus: quam inde **escensurum**. Consulatus adeptio ei videbitur minus addere fastigii et amplitudinis, quam Ciceronis decreta addiderint. [Eandem sententiam secutus Manutius ascensurum scripserat.]*)

Ibid. 11, 1: nam qui in Achaia congressus P. Dolabella milites atque equites habente quodvis adire periculum ex insidiis paratissimi ad omnia latronis maluerit quam videri aut coactus esse pecuniam dare aut libenter dedisse homini nequissimo . . . , is nobis ultro (— ultra typothetæ alicui debetur —) et pollicitus est et dedit cet. Participium congressus sic absolute positum prorsus pravum est; si addas cum (cum P. Dolabella), significetur Antistius ipse Dolabellæ congressum petisse. Tota sententia postulat, ut Antistius significetur invitus in Dolabellæ potestatem venisse. Scripserat igitur Brutus: nam qui in Achaia **compre**nsus, P. Dolabella milites atque equites habente, quodvis cet. Fieri potest, ut ante P. exciderit ab.

Ibid. 16, 5: Ceterum nequicquam perierit ille, cuius interitu quid gavisus sumus, si mortuo nihilo minus servituri eramus, nulla cura ad-

*) § 5 Kayserus, quem tam sæpe reprehendi temere verba delentem, semel aliquando veram ἀθέτησιν mihi præripuit damnato alienæ. Non prorsus alienam culpam esse Brutus affirmat, sed prorsus se, quod iniquum Ciceroni visum erat, hunc in Octaviani culpæ societatem inclusurum, si provideri potuerit.

hibetur? Frustra, ut nunc scribitur locus, huius sententiæ initium (Ceterum nequicquam perierit ille) cum exitu (nulla cura adhibetur) coniungere conere et structuram aliquam verborum efficere. Recta oratio erit, etsi, quod in Bruto ferendum est, paulo durius implicata, si sic scripserimus: Ceterum <ne> nequicquam perierit ille, cuius interitu quid gavisus sumus, si mortuo nihilo minus servituri eramus, nulla cura adhibetur. Negat Brutus curam adhiberi, ne frustra (ut recte et utiliter) perierit Cæsar. Durities oritur ex eo, quod relativæ sententiæ Brutus interrogativam formam dedit, quæ poterat simplicius sic efferri: cuius interitu sine causa gavisus sumus, si cet. Paulo post scribi debere, ut in margine editionis Cratandrinæ scribitur: Quam (vitam), nisi (M et editiones si) prius dimittimus dignitatem et libertatem, qui possumus accipere? adeo est manifestum (— nam dignitatis et libertatis amissione vitam emendam esse Brutus dicit —), ut ideo tantum annotandum putem, ut exemplo monstrem, quam indiligenter hæ epistolæ ab editoribus tractatæ sint. In eadem epistola § 10 vitium orationis, quod est in hac coniunctione: Te . . rogo atque hortor —, (ut) . . . putaris, tolletur puncto post insinuent posito; per se enim vetando adiungitur: Fortem et liberum animum nullum esse putaris.

Ibid. 17, 1 excidit alterum interrogationis, qua Ciceronis consiliorum inconstantia notabatur, membrum; sic enim sententia concepta erat: Qui valentissimum Antonium suscipere pro re publica non dubitarit inimicum, <pueri Octaviani dominationem subeat>?

Ibid. § 2: quid hoc mihi prodest, si merces Antonii oppressi poscitur in Antonii locum successio, et si vindex illius mali auctor existit alterius, fundamentum et radices habi-

turi altiores, si patiamur? Ut iam ista, quæ facit, dominationem an dominum an Antonium timentis sint. Hæc postrema prave superioribus adiunguntur; nam si ut particula est consecutiva, quomodo cum ea conciliari potest interrogationis disiunctivæ forma? Scribendum: Ut (id est velut) iam ista, quæ facit, sunt?*) In eadem reprehensione Ciceronis ea dicentis et decernentis, quæ se non deceant, si dominationem vere tolli velit, sequuntur hæc: Immo triumphus et stipendium! Et omnibus decretis hortationis pudeat concupiscere fortunam, cuius nomen susceperit, consularis, ut Ciceronis est? Primum prorsus eadem perlucet interrogationis forma, quæ in superioribus erat: Immo triumphus et stipendium consularis aut Ciceronis est? Deinde in iis, quæ interiecta sunt, non dubium est, quin nomen Cæsaris ab Octaviano susceptum significetur et simul fortuna Cæsaris, ad quam concupiscendam Octavianum suis decretis Cicero imprudens hortetur. Itaque locus ad primam speciem gravissime depravatus lenissima medicina sic restituitur: Immo triumphus et stipendium et omnibus decretis hortatio, ne eius pudeat concupiscere fortunam, cuius nomen susceperit, consularis aut Ciceronis est? Atque huius emendationis non exigua pars iam Orellio in mentem venerat, sed initio et in fine nonnihil aberravit.

Ibid. § 4: Hæc mihi videntur Ciceroni ultima esse in malis cet. Non quid Bruto videatur Ciceroni ultimum esse, quæritur, sed quid Ciceroni ultimum videatur, dissentienti a Bruti iudicio de iisdem rebus. Brutus ad hanc formam scripserat: Hæc mihi <levia> videntur, Ciceroni ultima esse in malis.

*) Reliqua eodem modo, quo ego sananda annotaveram, sanavit iam Wesenbergius sublata particula an, quæ ante Antonium litteris geminatis orta est.

Ibid. 18, 5: Maximus autem ... in re publica nodus est inopia rei pecuniariæ; obdurescunt enim magis quotidie boni viri ad vocem tributi, quod ex centesima collatum impudenti censu locupletium in duarum legionum præmiis omne consumitur. Non ad unius certi tributi, quod iam collatum erat et consumebatur, vocem obsurdescebant aures, sed, quod ex ipso vocis nomine intelligi potest, omnino ad tributi mentionem. Itaque post tributi oratio plenius interpungenda est; tum separatim indicatur, quid factum sit pecunia singulari modo collata: quod ex centesima collatum <st>..., in duarum legionum præmiis omne consumitur. Quid in verbis interpositis lateat, difficile est dictu; nam impudens census vix dici potest pro æstimatione impudenti fortunarum, qua locupletes centesimam illam imminuerint; vereor, ne **consensu** scriptum fuerit, quamquam, cur is impudens dicatur, non intelligo.

Ibid. II, 1, 3: ex me autem illud est, quod te velim habere cognitum, meum quidem animum in acie esse neque respectum ullum quærere, nisi me utilitas civitatis forte converterit. Maiores autem partes animi te Cassiumque respiciunt. Quantis clamoribus ab iis, qui has epistolas ab Cicerone abiudicarunt, exagitari debuerant hæ maiores partes animi Ciceronis Brutum et Cassium respicientes! Vera et Ciceroniana oratio et sententia facillime restituetur unius litterulæ mutatione. Cicero enim a suo animo in acie stanti separaverat ceterorum et multitudinis animos: **Maioris autem partis** animi te Cassiumque respiciunt.

Ibid. ep. 3 sqq. In fragmento lacero codicis, quo usus est, qui has extremas epistolas in editione Cratandri protraxit et vulgavit, confusionis et obscuritatis aliquid fuit, qua effectum est, ut particulæ quædam epistolarum permutarentur et alieno loco insererentur. Cum

epistolæ tertiæ initium intercideret in ea lacuna, quæ etiam secundæ epistolæ finem amisso folio hausit, in hunc locum irrepserunt (in editione, sane non in codice) verba aliquot (sed quo nos amisisse; quem sic vexari a Dolabella audio, ut iam non videatur crudelissimum eius facinus interfectio Trebonii), quæ pertinent ad rem et tempus paulo posterius. Deinde epistolæ quartæ adhæserunt nonnulla (§ 3 quod me de Antonio consulis usque ad finem). Postremo epistolæ quintæ, in qua Brutus Ciceronis de Dolabellæ in Asia sceleribus et Trebonii morte iudicium et consilium simulque de L. Antonio exspectat et exquirat, fini adhæserunt verba aliquot, quæ manifesto non Bruti, sed Ciceronis Bruto respondentis sunt (at in Asiam censeo persequendum cet.). His detractis in hunc ipsum locum transponenda sunt verba nunc initio epistolæ tertiæ posita et Bruti epistola sic continuanda: Hoc magis doleo Asiam nos amisisse, **quam** sic vexari a Dolabella audio, ut iam non videatur crudelissimum eius facinus interfectio Trebonii. (Verba sed quo in suam formam redigere non possum.) Continuanda dico; nam huius quoque epistolæ finis et proximæ initium simili casu interciderat, atque inter secundam et tertiam acciderat dixi. Nam amisso folio finis epistolæ Bruti interciderat et initium proximæ, qua Cicero Bruto responderat. Ex hac supersunt illa, quæ nunc leguntur in ep. 4 et in fine epistolæ Bruti (5). Sic enim hæc cohærent: Quod me de Antonio consulis (ep. 5, 2), quoad Bruti exitum cognorimus, custodiendum puto. Ex iis litteris, quas mihi misisti, Dolabella Asiam vexare videtur et in ea se gerere tætertime. Compluribus autem scripsisti Dolabellam a Rhodiis esse exclusum, qui si ad Rhodum accessit, videtur mihi Asiam reliquisse. Id si ita est, istic tibi censeo commorandum; sin eam semel cepit, mihi crede, * *

non erit, at in Asiam censeo persequendum.
Nihil mihi videris hoc tempore melius acturus.

Cap. IV.

Cornelius Nepos. Seneca Philosophus. Plinius maior. Quintilianus.
Plinius minor.

Cornelius Nepos.

Cimon. 4: Fuit enim tanta liberalitate . . . ,
ut numquam in iis (prædiis) custodem imposuerit
fructus servandi gratia, ne quis impediretur,
quo minus eius rebus, quibus quisque vellet,
frueretur. Scribendum sine ulla dubitatione: quo mi-
nus eis rebus, quibus quisque vellet, frueretur.

Dion. 9 (de Dione in cubiculo a coniuratis occiso):
Namque illi ipsi custodes, si prompta fuissent
voluntate, foribus effractis servare eum potu-
issent cet. Mendi aliquid esse in pronomi-
nibus illi ipsi facile apparet, quoniam nulla omnino præcessit custodum
mentio, neque pravitas tollitur deleta uno illi, quod
Halmius tollendum suspicatus est, simul ipsius scribens.
Videtur latere adiectivum gentile barbaros corporis custodes
demonstrans; a litteris non multum discedit *Illyrici*. Paulo
ante quod scribitur: Hic, sicut ante sæpe dictum
est, quam invisam sit singularis potentia et mi-
seranda vita, qui se metui quam amari malunt,
cuius facile intellectu fuit, non credo Cornelium
significasse, quam sæpe hoc ipse antea dixisset, sed quam
frequens huius rei animadvertendæ in historia occasio esset.
Itaque prorsus scribendum arbitror: Hic, sicut ante
sæpe, quam invisam sit singularis potentia . . . ,
cuius facile intellectu fuit, sublato dictum est,
quod addidit, qui non intellexerat verba sicut ante sæpe

coniungenda esse cum sententia illa: cuivis cet. In superioribus quidem vitis nulla minima huius sententiæ significatio est.

Chabr. 1: Namque in eo (prælio) victoria fidentem summum ducem Agesilaum, fugatis iam ab eo conducticiis catervis, reliquam phalangem loco vetuit cedere obnixoque genu scuto, proiecta hasta impetum excipere hostium docuit. Sic codices, nisi quod pro in eo fere in ea scribitur pronomine ad nomen sequens accommodato. Quod Lambinus substituit ceterique fere tenuerunt, fidente summo duce Agesilao, prorsus temerariam habet casus in quattuor nominibus mutationem. Qui nuper verbum finitum addiderunt, aut structuram orationis perturbarunt aut ad eam servandam plura licenter addiderunt (eo frustratus est, quod cet.). Requiritur participium activum, videturque scriptum olim fuisse: victoria fidentem <videns> summum ducem Agesilaum reliquam phalangem loco vetuit cedere cet.

Timoth. 3: Populus acer, suspicax ob eamque rem mobilis, adversarius, invidus etiam potentiæ in crimen vocabantur domum revocat cet. In loco aperte corrupto nimis facile ac temere et olim editores et nuper delendo se expedire conati sunt ac ne sic quidem tolerabilem orationis et sententiæ formam effecerunt. Mobilitas populi prorsus perverse hoc loco commemoratur, ubi reliqua omnia ad unam iracundiam et invidiam notandam pertinent; sed quid in litteris mobilis lateat, ostendit adversarii vocabulum; manifesto enim populus certo cuidam hominum generi adversarius significatur. Deinde verba in crimen vocabantur aperte pertinent ad Timotheum et Iphicratem. Scribendum igitur ad hanc formam: Populus acer, suspicax ob eamque rem nobilibus adversarius, invidus etiam potentiæ <eorum, qui> in crimen vocabantur, domum revocat. De priore

emendationis parte (nobilibus) nulla est dubitatio; altera audacior dubitationem habet, nisi quod certum est relativum pronomen intercidissee; potest enim scriptum fuisse: invidus etiam potentiæ, <qui> in crimen vocabantur, domum revocat.

Eum. 3: etenim semper habiti sunt fortissimi, qui summum imperii potirentur. Sic in antiquioribus codicibus omnibus scribitur, pro quo aut summa ex paucis recentioribus aut summæ e coniectura substituitur. Miror nemini in mentem venisse, scribendum esse, quemadmodum c. 7, summi imperii. Cum i vocalis semel scripta esset (summimperii), inde natum est summum.

Hann. 5: Quare hoc unum satis erit dictum, ex quo intelligi possit, quantus ille fuerit cet. Prorsus scribendum: hoc unum satis erit dictu.

Att. 3: Igitur primum illud munus fortunæ, quod in ea potissimum urbe natus est, in qua domicilium orbis terrarum esset imperii, ut eandem et patriam haberet et domum cet. Mendum esse in domum recte Nipperdeius intellexit; neque enim patria et domus tamquam contraria poni possunt, neque Roma Attico domus fuit; in corrigendo aberravit. Quid lateat, perspicitur ex superiore imperii mentione. Fortuna et prudentia sic in Attico conspirarunt, ut, cum in civitate imperio Romano subiecta sedem poneret, tamen ipse peregrinum imperium non subiret. Scribendum igitur: ut eandem et patriam haberet et dominam. Nam qui Athenis natus esset, aliam habiturus erat patriam, Athenas, aliam dominam, Romam. (Video nunc etiam Cobetum dominam scripsisse; sed quod transpositis verbis supra scripsit: in qua domicilium esset imperii, hic: et orbis terrarum dominam, non agitur in Attici persona de dominatu orbis terrarum, neque Atticus orbis terrarum dominam habuit patriam, sed suam. In altera illa sententia

scribendum erat: patriam haberet orbis terrarum dominam. Verum sic tollitur totum acumen sententiæ et tautologia intolerabilis oritur, quoniam, qui in domicilio imperii natus est, necessario patriam habet imperii dominam.) Paulo ante inanissima suspicione damnantur verba: quod nonnulli ita interpretantur cet. Iuris consultorum de duplici civitate sententia non ita pervagata erat, ut vulgo hominibus nota communi opinione comprobaretur.

Ibid. 9: Quin etiam, cum illa (Fulvia) fundum secunda fortuna emisset in diem neque post calamitatem versuram facere potuisset, ille se interposuit pecuniamque sine fenore sineque ulla stipulatione credidit, maximum existimans quæstum memorem gratumque cognosci simulque aperire, se non fortunæ, sed hominibus solere esse amicum. Sic mendose codices; neque enim solum perquam dure atque ineleganter coniunguntur sententia infinita passivæ formæ et infinitivus activus, sed, etiamsi hæc coniunctio excusetur, prorsus pravum per se est aperire, quoniam non de occulto quodam animi sensu aut de secreto consilio aperiendo agitur, sed de ingenio moribusque reapse et agendo declarandis ostendendisque. Itaque nihil proficiunt editores, ex temeraria Peerlkampii coniectura aperire in aperiens mutantes. (Quid est enim huiusmodi terminationum dissimillarum permutatione incredibilis?) Scribendum erat: simulque **apparere**, se cet. Recte iam coeunt duæ sententiæ infinitæ. [Sic iam quidam apud Schottum.]

Seneca Philosophus.

Senecæ Philosophi opera, ad quæ emendanda non exiguam materiam in Adversaria critica contuleram, postea non fere attigi, nisi quod, cum in libris de beneficiis et de clementia codicis Nazariani scripturæ plenius enotatæ ab M. Hauptio me intercedente cum Gertzio discipulo et collega

meo communicatæ et ab eo editæ essent, eos libros raptim percucurri, ut, quantum novi auxilii allatum esset, cognoscerem, itemque, cum Æmilius Hermes in Quæstionibus criticis in Senecæ epistolarum partem alteram codicum Argentoratensium A et B scripturas in ep. 95 diligentius, quam antea factum erat, enotasset, longiorem hanc epistolam studiose retractavi. Hinc natæ sunt, quas subiiciam, emendationes, in illis duobus opusculis singulæ, in epistola paulo plures.

De Benef. I, 10, 5: Tamquam filios alicui restituere potero magno periculo liberatos sine ullo meo non dubitabo. Hæc verba, quæ Adv. Crit. II p. 407 sq. sic tractavi, ut ne mihi quidem ipsi satisfacerem, quam molestam habeant in concursu verborum potero et non dubitabo orationis formam, apparet, neque ei difficultati interpungendo satis subvenitur (sine ullo meo: non dubitabo); itaque in editionibus (præter Gertzianam) additur si (Tamquam si filios . . . sine ullo meo, non dubitabo). Sed longe graviora sunt sententiæ vitia; nam quid, quæso, ad eum, de quo Seneca per totum hunc locum disputat, beneficiorum delectum et cum officiorum meritorumque ac dignitatis varietate comparisonem pertinet, quod negat se dubitaturum filios alicui magno periculo liberatos sine ullo suo periculo restituere, hoc est, scelus se facturum negat? Quæ est autem illa restitutio tamquam amissorum, quoniam de sola periculi liberatione agi videtur, quo denique pertinet diligens illa nullius sui periculi mentio et cum magno alieno periculo comparatio? Ipsa, quæ sequitur, digni beneficio hominis cum indigno et discriminis propter illum subeundi cum clamore, quo solo hic adiuvetur, comparatio manifestissime ostendit, similem hic fuisse beneficii in diversis personis maiore minoreve aut nullo periculo conferendi distinctionem, quæ ipso verborum ordine significatur, filiorum nomine initio sententiæ posito. Itaque primum scribendum est:

filios alicui restituere potero magno periculo, **libertos** sine ullo meo non dubitabo. Nec tamen certissima hac emendatione locum prorsus persanatum puto; relinquitur enim incommodissimum verbum potero (quoniam potestatis nulla hic videtur esse significatio dicendumque fuisse simpliciter restituam aut restituere cum non dubitabo coniungendum) et nimis ambiguum et incertum restitutionis vocabulum non addito neque significato, unde restituantur, velut ex servitute aut captivitate. Hanc autem ipsam significationem latere arbitror sub illo potero, audeoque suspicari Græca voce Senecam usum esse scripsisse: **Tamquam filios alicui restituere e piraterio magno periculo, libertos sine ullo meo non dubitabo.** Quam frequens hominum a piratis redemptorum mentio sit non solum in M. Senecæ declamationibus, sed in Pompeianorum temporum historia, omnes norunt.

De Clem. I, 26, 1: Non diu nequitia apparet nec, quantum iubetur, peccat. Hoc ordine Nazarianus, nam in aliis scribitur apparet nequitia. Veram scripturam obscuravit geminatio vocalis, cui adiuncta deinde est etiam consonantis. Fuerat enim: Non diu nequitia **paret**. Et tempore et peccandi mensura deficit nequitia. (Video nunc iam Muretum paret scribendum vidisse, cui nollem Gertzius opposuisset Vergilii et Claudii Quadrigarii locos, in quibus de apparitoribus prorsus proprie et necessario apparendi, non parendi verbum ponitur.)

Ep. 95, 2: Hæc sive levitas est sive vernilitas, punienda est promittendi facilitate. In codicibus A et B scribitur punienda est mutendi facilitate. Efficitur: **mut<ua promitt>endi facilitate**. Oculus aberravit a mut ad mitt.

Ibid. 16: Inde suffusio luridæ bilis et decolor vultus tabesque in se putrescentium et retorridi digiti articulis obrigescentibus ner-

vorumque sine sensu iacentium torpor aut palpitatio corporum sine intermissione vibrantium. Torpori nervorum iacentium contrariam poni eorundem nervorum, non nescio quorum corporum, vibrantium palpitationem apparet; itaque corporum recte uncis notatum est; verum non simpliciter delendum id vocabulum est, sed transferendum in locum paulo superiorem, ubi non minus manifesto desideratur, quam hic abundat, scribendumque: **tabesque corporum** in se putrescentium. Vocabulum in codice nostrorum archetypo casu omissum et in margine notatum loco non recto orationi insertum est.

Ibid. 48: numquam satis profectum erit, nisi qualem debet deum mente conceperit, omnia habentem, omnia tribuentem beneficium gratis. Mendum, quod in beneficium manifestum est, una littera sublata facillime sanatur: **beneficum** gratis. Mercedem beneficiorum deus non quærit. Eandem sententiam alio modo continent, quæ sequuntur, verba: Quæ causa est dis benefaciendi? Natura.

Ibid. 50: Primus est deorum cultus scire illos esse, qui præsident mundo, qui universa vi sua temperant, qui humani generis tutelam gerunt interdum curiosi singulorum. Mire di interdum dicuntur singula curare, quasi plerumque non curent. Seneca scripserat: interdum incuriosi singulorum, ut cura singulorum administrandorum intelligatur.

Ibid. 57 sq.: ceteri inter missa appetitaque (sic recte Hermes ex A et B pro inter intermissa) alternis fluctuantur. Causa huius iactationis est, quod nihil liquet incertissimo regimine utentibus, fama. In codicibus AB scribitur causarisque (iactationis est), quod ex causa huius ortum esse non potest. Opinor scribendum esse: Causa usque iactationis est, paulo durius adverbio posito, ubi

expectari posset adiectivum (causa perpetuæ iactionis), quod substantivum pæne pro gerundio passivo est (cur usque iactentur).*)

Plinius maior.

Quæ ad Plinii historiam naturalem emendandam contuli in Adv. Crit. II p. 523 sqq., iis adiungam, quæ in libris XXXV—XXXVI postea emendavi, cum pæne casu ad eos relegendos delatus essem atque tum solis Iani et Silligii copiis uterer.**)

Lib. XXXV, 20: Parvis gloriabatur tabellis extinctus nuper in longa senecta Titedius Labeo prætorius; sed ea res in risu etiam contumeliæ erat. Scribendum manifesto: sed ea res inrisui, etiam contumeliæ erat. Non solum irridebatur Titedius, sed contumelia afficiebatur.

*) Simpliciter recipienda codicum scriptura nunc protracta § 7 (ergo in hoc idem poterunt artifice vivendi), 20 (Non mutata feminarum natura, sed victa est; alioquin scribendum erat: Non natura f. mutata, sed vita est), 55 (Sed nil aget, hoc est, proficiet præceptor). In § 26 torti prava correctio est; inter totam et structique intercidit prior pars vocis remanente extrema syllaba de vel dæ.

**) Qui nuper Plinii opus conquisitis studiosissime et diligentissime codicum manu scriptorum subsidiis edidit, vellem huic diligentiae adiunxisset accuratiorem sermonis Latini scientiam et certius in rebus sentiisque intelligendis iudicium. Careremus eius generis coniecturis, cuius exemplum in ipso initio libri XXXV § 4 obiicitur, ubi, cum de capitibus statuarum permutandis, ut vana novarum species efficiatur, sic in codicibus rectissime et aptissime scribatur: ut frangat heres furisque detrahat laqueus (hoc est, fur laqueo iniecto caput æneum detrahat lucri e metallo faciendi causa), nunc hoc monstrum scripturæ effectum est: ut frangat heres forisque detrahat laqueo.

Ibid. 41: Atramentum quoque inter facticios (colores) erit, quamquam est et terræ geminæ originis. Aut enim cet. Genetivus terræ ferri nequit; scribendum: quamquam est et <e> terra, geminæ originis, aut enim cet. Terra pro terræ etiam codices quidam.

Ibid. 97: Unum (inventum Apellis) imitari nemo potuit, quod absoluta opera atramento illinebat ita tenui, ut id ipsum percussu claritatis colorem alium excitaret custodiretque a pulvere et sordibus cet. In atramento nulla erat claritas, nec eo color alius efficiebatur, sed colores alii, qui sub atramento erant, percussu clarius exsplendescebant. Scriptum fuerat: ut id ipsum percussu **claritates colorum aliorum** excitaret cet. Claritates colorum etiam in codicibus non paucis scribitur.

Ibid. 132 sq.: Fecit et grandis picturas, in quibus sunt Calypso et Io et Andromeda, Alexander quoque in Pompeii porticibus præcellens et Calypso sedens. Huic eidem ascribuntur quadrupedes, prosperrime canes expressit. Pictori alicui ascribuntur non infinite quadrupedes, sed certæ et notæ imagines. Pro quadrupedes, quam vocem apparet cum illis prosperrime canes expressit cohærere, codex optimus Riccardianus et alius habent quadrupedem. Efficitur igitur: Fecit et grandis picturas, in quibus sunt . . . Andromeda. Alexander quoque in Pompeii porticibus præcellens et Calypso sedens huic eidem ascribuntur. **Quadrupedum** prosperrime canes expressit. Ex pluribus generibus quadrupedum, quas pingendo reddiderat artifex, prosperrime ei res in canibus successerat. De genetivi usu cf., si opus est, XI, 130.

Ibid. 157 (ubi refertur, quæ M. Varro de plastica tradiderit): Præterea elaboratam hanc artem

Italiæ et maxime Etruriæ, Volcam Veiis accitum cet. Dativum hic a Plinio pro præpositione ab positum, præsertim in terrarum nominibus, vix credo, multoque probabilius mihi videtur, cum scriptum esset: hanc artem **<in> Italia et maxime Etruria**, præpositionem intercidisse propter præcedentem litteram m, tum e vocalem ex sequenti et adiectam esse.

Ibid. 158 sq.: In sacris quidem etiam inter has opes hodie non murrinis crystallinisve, sed fictilibus prolibatur simpuis, inenarrabili terræ benignitate, si qui singula æstimet, etiam ut omittantur in frugum, vini, pomorum, herbarum, fruticum, medicamentorum, metallorum generibus beneficia eius quæque adhuc diximus. Vel assiduitate satiant figlinarum opera imbricibus ad tecta coctilibus, laterculis fundamentisque aut, quæ rota fiunt, doliis ad vina excogitatis cet. Turbatum hic aliquid esse multis indiciiisprehenditur. Primum enim ablativo illi, quo Plinius et Tacitus epiphonema aliquod aut iudicium adiungunt, de quo dixi Adv. Crit. II p. 526, hic nullus omnino locus est, quoniam neque uni et exiguæ rei, fictilium vasorum in sacris usui, hoc de omnibus terræ beneficiis epiphonema accommodari potest, et ipsa huius epiphonematis sententia evertitur et tollitur adiuncta illa concessione: etiam ut omittantur cet. Deinde ea, quæ sequuntur de figlinarum operibus, nullo prorsus nexu cum præcedentibus coniunguntur; et tamen ipsa particula vel ostendit, ad hæc pertinere superiorem illam concessionem. Postremo ne speciem quidem sententiæ habet verbum satiant sine obiecto positum aut assiduitate satiant. Ad verum inveniendum tenue accedit nec tamen contemnendum indicium, quod in codice optimo Bambergensi scribitur inerrabile, mendose sane, sed ut alius casus, non ablativus, significari videatur. Universa loci forma certissime sic restituitur: In sacris

quidem fictilibus prolibatur simpuis. **Inenarrabilem** terræ **benignitatem**, si qui singula æstimet, etiam ut omittantur in frugum, vini, pomorum, herbarum, fruticum, medicamentorum, metallorum generibus beneficia eius quæque adhuc diximus, vel **assidua patefaciant** figlinarum opera imbricibus cet. De verbo patefaciant relinquitur dubitatio aliqua, nisi quod certum est coniunctivum modum verbi positum fuisse.

Lib. XXXVI, 108: Quamobrem pudor Romani nominis proprius, qui sæpe res perditas servavit in præliis, tunc quoque subvenit, sed illo tempore in post vitam erubescens, cum puderet vivos, tamquam puditurum esset extinctos. Sub litteris in post vitam, quæve pro iis in codicibus scribuntur (inposuit iam), latet **impostura** (sed illo tempore **impostura** erubescens). Deceptum pudorem Plinius dicit.

Quintilianus.

Lib. VIII, 3, 26 (ubi agitur de modico usu verborum antiquorum): **Ærumnas** quid opus est? Tamquam parvus sit dicatur qui (Flor. a secunda manu, Turic. quod) orridum. Descripsi locum, quemadmodum in optimis codicibus legitur. Et ex iis, quæ præcedunt, et ex iis, quæ sequuntur, apparet Quintilianum vocabula tantum ipsa antiqua aut minus usitata enumerare, breviter de iis iudicantem, non usitata addere et cum illis comparare. Hoc intellecto remotaque falsa illa specie, e qua nata est interpolatio recentissimorum codicum et editionum, ad verum pervenitur non ita difficulter, quod huiusmodi est: **Ærumna** quid opus est, tamquam parum sit, <si> dicatur **queo**, horridum? In iis, quæ sequuntur, membra orationis Zumptius recte separavit et id, quod præcipuum erat, in-

venit, in versu; sed in hoc ipso membro nonnihil a vestigiis codicum et veri aberravit. Sic enim scribendum est: prolem dicendi in versu ius est, prosapia insulsum.

Plinius minor.

Ep. I, 5, 3 (de M. Regulo post Domitiani mortem timido propter conscientiam scelerum commissorum): Lacerat Herennium Senecionem, tam intemperanter quidem, ut cet. Necessario scribendum **lacerarat** et propter rem et propter ea, quæ præcedunt, plusquamperfecta foverat et exsultaverat.

Ibid. VIII, 6, 9 (de senatu Claudium rogante, ut ipse Pallantem compelleret ad accipiendam summam a senatu ei decretam): Id vero deerat, ut cum Pallante auctoritate publica ageretur, Pallas rogaretur, ut senatui cederet, ut illi superbissimæ abstinentiæ Cæsar ipse advocatus esset, ne sestertium centies quinquagies sperneret. Fieri nullo modo potest, ut advocatus abstinentiæ Cæsar appelletur, cui ab senatu partes dentur non defendendæ Pallantis abstinentiæ, sed expugnandæ et vincendæ. Poterat Plinius scribere: Cæsar ipse allegaretur, proprio verbo de iis, qui ad aliquem precandi et monendi causa mittuntur; sed ex allegaretur nemo facturum erat, quod in codicibus scribitur; aliam igitur sententiæ formam Plinius secutus est scripsitque, ut opinor, uno vocabulo plus: ut illi superbissimæ abstinentiæ Cæsar ipse advocatus esset **<testis>**, ne cet. Testem abstinentiæ Pallas habiturus erat Cæsarem a senatu in auxilium advocatum. Videtur testis omisum, cum advocatus non recte pro substantivo acceptum esset.

Ibid. IX, 6, 3: quos ego (quosdam graves homines) cum recordor in re inani frigida assidua tam insatiabiliter desiderare, capio aliquam volup-

tatem, quod hac voluptate non capior. Assiduitatis mentio manifesto non cum rei frigidae (certaminum circi) appellatione, sed cum hominum ludis assidentium significatione coniungenda est, quod intellexerunt etiam, qui assidue scripserunt aut scriptum probarunt. Sed ineptum est assidue tam insatiabiliter; scribendum: **assiduitate** tam insatiabili desiderare. Mendi initium fuit litterarum tate ante tam omissio.

Ibid. X, 58, 4 (Keil.): Itaque, quamvis eidem talia crimina applicarentur, nihil decernendum putavi cet. Ineptum in hac scriptura eidem pro ei et pluralis numerus, quoniam unum crimen significatum est. Sententia et oratio constabit, si scripserimus: quamvis eidem **et alia** crimina cet. Confirmat correctionem, quod in Traiani ep. 60 legitur: si quid illi novi criminis obiicitur.

Ibid. § 7 (in edicto divi Nervæ): Quædam sine dubio, Quirites, ipsa felicitas temporum edicit, nec spectandus est in iis bonus princeps, quibus illum intelligi satis est cet. Prave contraria poni spectandus et intelligi nec omnino hoc loco agi de spectatione principis et æstimatione, sed hoc significari, in nonnullis rebus voluntatem principis etiam sine edicto et litteris intelligi, perspectum iam ab aliis video restitutumque e codicibus expectandus; sed adhibenda alia emendatio est; neque enim expectationi apta est boni principis mentio, sed novi, pertinetque tota edicti præfatio ad initia novi imperii, in quibus nonnulla Nerva per se etiam sine edicto intelligi dicit. Scribendum igitur: nec expectandus est in iis **novus** princeps, quibus (in quibus?) illum intelligi satis est.

Ibid. 61, 2 (de lacu flumini sic iungendo, ut tamen margo intersit): Sic consequemur, ut nec vacuo videatur flumini mixtus (lacus) et sit perinde ac si misceatur. Ex hac Avantii editionis, quæ codicis amissi

locum tenet, scriptura faciendum erat **vacuetur**, non vacuari videatur; de re enim, non de specie, agitur. Paulo post (§ 4), ubi editur: Enimvero si placeat fossam longius ducere et artius pressam mari æquare cet., scribendum est: et **altius** pressam; nam altius et in profundum acta fossa lacum mari æquat; quam artum sit os, nihil ad hanc rem pertinet. [Sic iam Gierigius.]

Ibid. 82, 1: cum propositum meum optime nosces non ex metu nec terrore hominum aut criminibus maiestatis reverentiam nomini meo adquiri. Corrigitur **adquirere**; multo et rectius et ad mendi originem explicandam probabilius: propositum **adquirendi**.

Ibid. 93: Amisenos, si legibus istorum, quibus de officio fœderis utuntur, concessum est erant habere, possumus, quo minus habeant, non impedire cet. Scribendum: si legibus **ipsorum**, quibus **beneficio** fœderis utuntur, concessum est cet. Amiseni beneficio fœderis suis legibus utebantur; diversa erat condicio eorum, qui, ut paulo post dicitur, Romano iure obstricti erant. Ipsorum iam Orellius.

Paneg. 30 (de Nili inundatione minus plena): Neque enim solum vagus ille, cum expanditur, amnis intra usurpata semper collium substiterat atque hæserat, sed supino etiam ac clementi solo cet. Non sum oblitus, quam libere post Vergilium et Livium Tacitus et alii hac adiectivi aut participii pluralis numeri cum genetivo coniunctione usi sint (Gramm. Lat. ed. III § 284 not. 5), nec me movet, quod eius generis exemplum apud hunc minorem Plinium nullum notavi; id offendit, quod neque partis notio hoc loco apta est (neque enim partes aliquot collium, sed toti colles intelliguntur) neque proprietatis cum re coniunctæ (ut cum incerta rumorum dicuntur); atque hoc ipsum ferrem, nisi accederet longe gravior offensio ex adverbio (sæmper) adiuncto, quod nemo

umquam participio aut adiectivo sic posito adiunxit, ut diceret verbi causa incerta sæpe rumorum aut uda semper paludum. Itaque suspicari cogor sub hac adverbii specie subesse substantivum Pliniumque scripsisse: **usurpatam sæpem** collium. Sic appellantur colles planitiem, quæ inundari solebat, sæpientes et terminantes. Idem nomen in adverbium sæpe depravatum restitui Livio XLII, 63. Potest etiam scriptum fuisse: **usurpatam** semper <sæpem> collium.

Ibid. 36 (ubi extollitur beneficium Traiani, quod iis, quibus lis a fisco intentaretur, optionem dedisset, utrum communibus iudiciis uti vellent an apud procuratorem causam agere): Liberum est autem discriminis „uolo (alii codices nolo) eum eligere“. Neque enim ullam necessitatem muneribus tuis addis, ut quis cias hanc esse beneficiorum principalium summam, si illis et non utilicet. Quam hæc aut licenter interpolarent editores aut violenter enarraverint, nihil opus est dicere. Quid est enim, ut liberum discriminis omittam, incredibilius quam in hac oratione audiendum esse infinitivum dicere (liberum est discriminis dicere) aut pronomen eum pro hunc vel illum poni aut litigatorem dicentem induci iudicem eligo, quasi ulla in hac re litigatori electio detur ac non sola recusatio? Omnia planissima aptissimaque reddet una littera mutata, ceteræ rectius distributæ. Sic enim Plinius scripserat: Liberum est autem **discrimini suo locum** eligere. Ei, cui fiscus litem intentat, liberum est eligere, utro loco, apud iudicem communem an apud procuratorem, discrimen causæ subire velit.

Ibid. 37: Onera imperii pleraque vectigalia institui ut pro utilitate communi ita singulorum iniuriis coegerunt. Quid sit iniuriis singulorum instituere vectigalia, nemo dixerit, minus etiam, si quis præpositionem post ita audiri ex altero membro posse

putat, quod fieri nullo pacto potest, quid sit pro iniuriis singulorum instituere vectigalia. Poterat recte et Latine dici vectigalia instituere cum iniuriis singulorum, hoc est, ita, ut singuli iniurias patiantur; verum longissime hoc a Plinii sententia remotum est. Qui contra a bono principe sic temperandam vectigalium imponendorum necessitatem significat, ut singulorum iniuriæ onere exæquando vitentur, atque ad eam necessitatis temperationem significandam pertinet notus particularum ut — ita usus in comparatione rerum ex aliqua parte contrariarum, sed coniunctarum, ut prius membrum concessionem videatur habere. Rectam et cum toto Plinii consilio coniunctissimam sententiam consequemur retractis litteris, quæ propter manifestissimum errorem exciderunt: Onera imperii pleraque vectigalia institui ut pro utilitate communi ita <sine> singulorum iniuriis coegerunt. Prorsus hæc emendatio gemina est ei, quam supra in Herodoti lib. II c. 25 feci.

Ibid. 39 (ubi laudatur Traianus, quod iis, quibus civitatem Romanam dederit, cognationis et hereditatum iura cum propinquis, qui peregrini manerent, reliquerit): Læti ergo adite honores, capessite civitatem; neminem hoc necessitudinis abruptum velut truncum amputatumque destituet; iisdem omnes quibus ante pignoribus, sed honestiores perfruentur. Quid sit hoc necessitudinis aut, si quis sic coniungere verba velit, hoc necessitudinis abruptum, nemo dixerit, neque quæ hic omnino necessitudo intelligatur, etiamsi pro necessitate accipiatur. Scripserat Plinius: neminem hoc **necessitudinibus** abruptum velut truncum amputatumque destituet. Neminem civitas Romana accepta necessitudinibus suis, hoc est, cognationibus propinquitatibusque et, ut paulo post Plinius dicit, pignoribus suis privabit. Tantum animadvertendum huius ætatis usu necessitudines plurali numero sic dici, ut ipsi

necessarii propinquire intelligantur. Exempla Taciti et Suetonii in lexicis reperientur; inferiore ætate eodem modo caritates dicebantur, qui usus apud Ammianum frequens est. [Sic iam Perizonius.]

Ibid. 43: Donavit pater tuus multa, et ipse donasti. Cesserit parum gratus cet. Varie extrema tentantur; veri simillimum mihi videtur: **Decesserit** (mortuus sit aliquis) parum gratus (nihil testamento principi relinquens).

Ibid. 44 (de Traiano, antequam princeps fieret, Domitiani tempora experto): Meministi, quæ optare nobiscum, quæ sis queri solitus. Nam privato iudicio principem geris, meliorem immo te præstas, quam tibi alium precabare. Nullam esse causæ significationem sensit Livineius substituique pro nam voluit nunc. Et facilius et aptius substituitur iam, quod et præsentis temporis et mutationis significationem habet.

Ibid. 48 (de comitate Traiani erga senatores eum salutantes): Itaque non alii et attoniti nec ut periculum capitis adituri tarditate, sed securi et hilares, cum commodum est, convenimus. Mendosum esse alii satis est manifestum; aliorum correctiones longius aberrant, Keilii (pallidi) sententiam efficit rectam et necessariam, litterarum vestigiis non insistit. Una littera mutanda est, ut fiat: Itaque non **albi** et attoniti cet. Album eum, qui pavore palleat, dici testimoniis Persii et Martialis lexica ostendunt.

Ibid. 53: Neque enim satis amarit bonos principes, qui malos satis non oderit. Plinius scripserat: qui malos non oderit; adverbium cum sententiæ et acuminis detrimento ex priore membro huc illatum est. Ad virtutem satis et vere amandam necesse est vitium odisse, non satis odisse, quod ridicule dicitur, quoniam huius odii nulla mensura intelligi potest.

Ibid. 65: quam dignum te quamque diversum consuetudine illorum, qui pauculis diebus gestum consulatum, immo non gestum abiiciebant per edictum! Debebat præpositio addi (a consuetudine), nisi appareret Plinium poetarum et in prosa oratione huius ætatis usum sequentem scripsisse: diversum consuetudini illorum. Error facilius erat in concursu duplicis litteræ i et inde alterius elisione. [Sic duo codices apud Schwarzium.]

Ibid. 73: Quis tunc non e vestigio suo exsiluit? Quis exsiluisse sensit? Scribendum necessario geminatis duabus litteris: Quis <se> exsiluisse sensit? Sequitur: Multa fecimus sponte, plura instinctu quodam et imperio. Nihil se et ceteros deliberato consilio fecisse Plinius significat. Paulo ante sic verba interpungenda: Testis ipse es. Quæ in omnium ore lætitia! Non amictus cet. Alioquin addendum esset fuerit post lætitia.

Ibid. 77: Et sane æquum est, tantum ceteris præstare consulibus ipsum, qui consules facit; quippe etiam fortuna videbatur indignum, si posset honores dare, qui gerere non posset. Nullus est præteriti temporis significationi locus; ad condicionalem orationem accommodari non potest videbatur pro videretur; scribendum sublato frequentissimo in hoc verbo mendo: quippe etiam fortuna videatur indignum, si possit honores dare, qui gerere non possit. Et in possit quidem utroque loco codices adiuvant, altero plures.

Ibid. 82: Simul cogito, cum sint ista ludus et avocamentum huius ille serie et intente et a quibus se in tale otium recipit voluptates sunt enim voluptates, quibus optime de cuiusque gravitate, sanctitate, temperantia creditur. Sic codices, nisi quod in deterioribus huius omittitur et minora quædam variantur. Manifesta est lacuna. Ex iis rebus,

quibus Traianus ad animum remittendum et oblectandum utitur, coniecturam facit Plinius de seriis occupationibus. Scribendum igitur: Simul cogito, cum sint ista ludus et avocamentum, cuius<modi sint> illa seria et **intenta** et a quibus se in tale otium recipit. Voluptates sunt enim, quibus optime de cuiusque gravitate, sanctitate, temperantia creditur. Ab sententia et universa orationis forma non multum discedit Lipsii coniectura.

Ibid. 92: Quid, quod eundem in annum consulatum nostrum contulisti? Quid sententia desideraret, iam Panvinius intellexit et post eum alii; correctionis facillimam ac lenissimam formam non viderunt: Quid, quod eundem in annum consulatum <tuum **et**> nostrum contulisti? Excidit tuum post tum, quo facto etiam et omisum est.

Ibid. 95: vos in istis officiis etiam, quæ e studiis nostris circa tuendos socios iniunxeratis, cuncti constantiæ antiquissimum testimonium perhibuistis. Prorsus prave dicitur e studiis alicuius iniungere officia, ut intelligantur officia studiis eius convenientia; desideratur dativus; scribendum igitur: in istis officiis etiam, quæ studiis nostris . . . iniunxeratis; Plinii eloquentiæ studiis iniungebatur officium causas agendi.

Cap. V.

Tacitus. Suetonius. Iuvenalis.

Tacitus.

Taciti annales (recepto enim et breviori nomine uti libet) et historias atque Agricola nuper admodum postremum retractandi cupido mihi incidit, ut omnem, quæ his libris contineretur, rei publicæ Romanæ formæ, qualis Cæ-

sarum primo sæculo fuisset, cognoscendæ materiam sub unum continuumque conspectum adductam cum ea, quam ipse in opere de publicis Romanorum institutis delineassem, imagine denuo conferrem. Cum igitur, quod oculi omnem omnino legendi operam denegabant, Taciti oratio mihi ex Halmii exemplo quartum repetito ita recitaretur, ut, si quid offendisset animumque dubitatione pupugisset, codicum scripturæ a Rittero annotatæ compararentur considerarenturque, idem mihi evenit, quod sæpe antea, cum Taciti scripta tractarem, evenerat, ut permultis locis eas coniecturas, in quas ipse aut statim aut sumpto cogitandi spatio incidissem, eas deinde, inspecto Halmianæ editionis margine adhibitisque Bekkerianæ editionis maioris copiis, a superiorum aliquo, Rhenano, Lipsio, Acidalio, Pichena, Heinsio, Freinshemio, Gronovio, Ernestio aliove, interdum ab aliquo eorum, qui nuper in Taciti scriptis elaborarunt, præceptas intelligerem sæpeque mirarer non pridem in contextu positas esse (adeo mihi multæ earum certæ videbantur), nonnullas nuper loco, quem tenuissent, pulsas, alias prorsus silentio omissas.*) Sed præter eas emendationes, in quibus con-

*) Quid sentiam, quam editorum patientiam et quæ tacendi effugia non feram, exempli causa in uno primi annalium libri loco paucis verbis declarabo. Nam c. 44, postquam Tacitus legionum seditionem compressam esse et supplicium de seditionis auctoribus ab ipsis militibus sumptum narravit, sic de Germanico scribitur: Centurionatum inde egit. Enarrant Germanicum censuram centurionum et examen peregissee, qui retinendi, qui loco movendi pœnaque afficiendi essent. Neque dubitatur, quin eam rem Tacitus intelligi voluerit. Verum si quid certi in sermonis usu est, certissimum est, centurionatus vocabulum, eadem ratione formatum, qua decurionatus, optionatus et extra rem militarem consulatus, tribunatus, decemviratus aliaque appellantur, nihil aliud significare nisi locum et munus centurionis et, si declinatum nonnihil a prima significatione concedatur, tamen nullo modo in eam partem deflecti potuisse, in quam

sensu aliorum lætabar, veritatis convicium non valuisse moleste ferebam, præterque eas, quas olim in altero Adversariorum volumine edidi, succurrerunt novæ aliquot, nonnullæ quidem ad sententiæ et orationis formam adjuvandam satis notabiles, partim probabiles, partim meo iudicio plane certæ. Eas hic subiiciam.

Annalium lib. II, 39 (de servo Clemente Agrippæ Postumi interfecti personam mentito): nam ætate et forma haud dissimili in dominum erat. Tacitum pro eo, quod omnes, qui Latine loquebantur, dicebant, dissimili domini, dixisse dissimili in dominum neque aut ipsius aut alius cuiusquam exemplo defenditur, neque ulla excogitari potest ratio a consueto loquendi usu in illam formam deflectendi. Itaque prorsus mihi persuadeo, Tacitum ætatis formæque haud ab domino abhorrentis mentioni per in præpositionem adiunxisse rei, in qua ea simili-

ab editoribus accipitur, nisi forte tribunatum agere pro eo, quod est tribunorum delectum habere, dici posse putamus. Accedit, quod eius rei, quam Germanicus prorsus extra ordinem suscepit, consuetudinem alienam, e qua propria appellatio nasci potuerit, fuisse nullo minimo vestigio significatur. Itaque aliter Tacitus scripsit; neque tamen ipsum centurionatus nomen legitima forma fictum expelli tamquam errore natum potest, neque addendo effici, quod sententiæ conveniat. Quod quærimus, efficitur una in hoc vocabulo littera mutata et additis duabus, quæ inter inde et egit facillime exciderunt, ut scribatur: **Centurionatus** inde exegit. Ita scribendum esse cum annotassem, vidi idem Gronovio in mentem venisse, sed editoribus pro indicto fuisse. Eiusdem generis exempla multa enumerare poteram, sed hoc loco duobus contentus ero, Annal. VI, 7 et Hist. II, 88, in quorum priore cum C. Cestium **prætorem** (pro patrem), in altero **ut rebantur** (pro utebantur) scribendum esse dictassem mihique de manifestis et facilibus emendationibus pæne gratularer, insusurratum est utrobique ab amanuensi Lipsii nomen ex Halmii annotatione.

tudo usui futura esset, significationem atque ita scripsisse: ætate et forma haud dissimili in domini **mimum** erat, hoc est, ad mimicam quandam domini imitationem peragendam, quemadmodum Plinius H. N. VII, 53 Artemona dicit in tantum similem fuisse Antiochi regis, ut Laodice coniux regia necato iam Antiocho **mimum** per eum commendationis regnique successionis peregerit. Nec multum distat, quod Suetonius Calig. 45 fictum triumphum de Germanis **mimum** appellat. Tacitus ipse in simillima re falsi Neronis ludibrium dicit Hist. I, 2. (Quod video a quibusdam ipsum illud in dominum enarrari ad domini personam agendam, prorsus perversum est.) Quam facile **mimum** cum duabus extremis syllabis præcedentis vocabuli coalescere potuerit, apparet. *)

Ibid. 78: Simul Domitium impositum triremi vitare litorum oram præterque insulas lato mari pergere in Syriam iubet. Mira abundantia litorum ora pro litoribus ponitur, notabiliter etiam plurali et singulari numero coniunctis. Una littera geminata rectum efficitur; iussus est enim Domitius litorum **moram** vitare, hoc est, moram, quam navigatio habitura esset, si litora legeret.

Ibid. III, 12 (in Tiberii oratione): odero seponamque a domo mea et privatas inimicitias non vi principis ulciscar. Prorsus necessario in hac eius, quod fiat, et eius, quod non fiat, copulatione dicendum erat: nec privatas inimicitias vi principis ul-

*) C. 9, quoniam neque permissu absolute positum et cum participio progressus coniunctione copulatum ferri potest, neque tum permissum recte dicitur, quasi eiusdem rei venia ante negata significetur, scriptum a Tacito puto: Tum permissu progressusque salutatur ab Arminio. Et permissu sine substantivo positum et copula inter ablativum absolutum et participium interiecta usu loquendi defenduntur.

ciscar. Sine dubio Tacitus scripserat: et <privatim> privatas inimicitias, non vi principis, ulciscar.

Ibid. 63 (ubi exponitur, quibus argumentis testimoniisque Græcæ Asiæ civitates usæ sint in asylo suorum iure defendendo confirmandoque): Propiora Sardianos, Alexandri victoris id donum. Neque minus Milesios Dareo rege niti; sed cultus numinum utrisque Dianam aut Apollinem venerandi. Multa in extrema parte sententiæ grave mendum coarguunt, primum pravus ille gerundii genetivus (venerandi) a nullo substantivo pendens (cultus est utrisque Dianam venerandi), quem frustra defendi satis exposui in Adversariorum volumine altero p. 553 et 556*), deinde cultus nomen aut pravo casu positum (oratio enim obliqua accusativum postulat) aut pravo numero, tum inanitas sententiæ, utrumque populum habere cultum numinum, ut aut Dianam aut Apollinem venerentur, quasi quis suspicari possit nulla eos numina colere, postremo hæc omnia perverse particula adversativa superioribus adiuncta, cum nihil prorsus sit contrarii aut quod superioribus repugnet. Sed hac ipsa particula veri inveniendi initium continetur; apparet enim hanc summam esse sententiæ, Sardianos et Milesios, quamquam utrique vetusta regum auctoritate nitantur, tamen non eiusdem dei religionem tueri et colere, sed alteros Dianæ, alteros Apollinis (itaque Dianam aut Apollinem, non Dianam et Apollinem scribitur). Apparet in his verbis sed cultus numinum utrisque latere diversi cultus significationem, ita conceptam, ut ei accommodetur genetivus ille venerandi. Scripserat Tacitus: sed cultus nomen non unum utris-

*) Frustra in Epist. ad Orellium (a. 1828) p. 80 epexegeticum genetivi usum advocavi, quem excludit sententia (cultus est utrisque).

que Dianam aut Apollinem venerandi. Paulo durius, sed prorsus e Taciti more venerandi adiungitur ad nomen; alteri nomen Dianam venerandi, alteri Apollinem sequuntur.

Ibid. IV, 33: Nam cunctas nationes et urbes populus aut primores aut singuli regunt; delecta ex iis et consociata rei publicæ forma laudari facilius quam evenire, vel si evenit, haud diuturna esse potest. Aperte inter se comparantur ex altera parte optimæ rei publicæ laudatio, ex altera reapse effectio et conservatio. Itaque una sententia aiens hæc est: quam evenire vel, si evenit, diuturna esse potest. Neque hoc alterum de diuturnitate exceptionis loco negando adiungi demonstrat et vel particula et apertissime omnis sententia uno verbo potest in extremum locum reiecto conclusa. Negatio adiecta est orationis forma non intellecta.

Ibid. deinceps: Igitur ut olim plebe valida, vel cum patres pollerent, noscenda vulgi natura, senatusque et optimatum ingenia qui maxime perdidicerant, callidi temporum . . credebantur, sic converso statu neque alia rerum, quam si unus imperitet, hæc conquiri tradique in rem fuerit cet. Sic codex Mediceus hæc postrema corrupte scripta habet, in quibus quin Lipsius recte pro rerum restituerit re Romana, neque fere quisquam dubitavit neque dubitari potest. Desiderari tamen aliquid ad sententiæ et orationis integritatem manifestum est; nam neque Latine dicitur: Non alia est res Romana, quam si unus imperitet pro eo, quod est: Non aliter stare potest, quam si —, neque recte habet hæc ablativi absoluti forma: non alia re Romana cet., quæ si sana esset, non condicio significaretur rei Romanæ retinendæ, sed eam eandem habere vim, ac si unus imperitaret. Excidit aliquid ante re Romana propter litterarum

similitudinem; sic enim scriptum fuerat: neque ali<ter
salv>a re Romana, quam si unus imperitet. Iam
recte significatur condicio. Oculus librarii ab ali trans-
siluit ad alu.

Ibid. VI, 2: Hæc adversus Togonium (Tiberius)
verbis moderans neque ultra abolitionem sen-
tentiae suaderet. Varie corrigunt; facillimum et ap-
tissimum est: verbis moderans, ne quid ultra abo-
litionem sententiae suaderet.

Ibid. 14: Et Iulius Celsus tribunus in vinclis
laxatam catenam et circumdatam in diversum
tendens suam ipse cervicem perfregit. Non
catenam Celsus in contrarium tetendit, sed catena collo
circumdatus ipse in contrariam partem tetendit et nisus est,
ut catenæ vi cervix frangeretur. Scribendum igitur sublata
littera, quæ prave sæpissime adhæret: **laxata catena et
circumdatus.**

Ibid. 29: At Romæ cæde continua Pomponius
Labeo per abruptas venas sanguinem ef-
fudit, æmulataque est coniux Paxæa. Prave
cædis continuæ mentio adiungitur ablativo casu ad verbum
effudit de unius hominis morte positum, etiamsi uxoris
æmulationem enarrando complecti conere. Apparet enim
Tacitum gravi paucorum verborum exordio seriem eam
mortium et cædium brevi temporis spatio perpetratarum
significare, quas deinde singillatim indicat; atque ad hanc
generalem sententiam, non ad unius cædis mentionem, aptum
est Romæ nomen initio positum. Itaque opinor Tacitum
scripsisse: At Romæ **cædes continuæ.** Pomponius
Labeo cet. (Incidit in verum Ernestius, sed alia effugia
tentavit.)

Ibid. 36: atque interim posse Parthos ab-
sentium æquos, præsentibus mobiles ad pæni-
tentiam mutari. Neque adiectivum, quod est æquus,
ulla ratione cum genetivo coniungi potest neque in eam

significationem detorqueri, quæ hoc loco requiritur, ut pro eo, quod est incuriosus, dicatur. Certa et facili emendatione scribendum est: absentium **cæcos**, præsentibus **mobiles**. Absentium cæci aptissime dicuntur, qui ea nec vident nec curant, eadem genetivi ratione, qua Tacitus pavidum offensionum, laborum, nandi aliaque similia dixit, Seneca timidum lucis (Horatius procellæ), transitivam adiectivis vim tribuentes. Ipsum cæcus sic cum genetivo ponitur apud Lucanum II, 14 et Silium Italicum II, 206. Ex cæcos primum factum æcos antiqua forma, tum æquos communi.

Ibid. 49: Igitur accusata (Papinii mater) in senatu, quamquam genua patrum advolveretur luctumque communem et magis imbecillum tali super casu feminarum animum aliaque in eundem dolorem mæsta et miseranda diu ferret, urbe tamen in decem annos prohibita est cet. Neque quid sit in dolorem mæstus, intelligitur, neque quo referatur in doloris vocabulo pronomen idem, quoniam præcessit feminarum animi mentio, neque omnino quo pertineat hic doloris nomen. Scriptum fuerat: in eundem **colorem**, hoc est, in eandem partem et ad eundem audientium et iudicantium affectum movendum. Nam sic proprie hac ætate, maxime apud oratores et rhetores, color dicebatur de ea specie, quæ rei in iudicium deductæ ad excusationem defensionemque ab reo aut patrono inducebatur. Itaque Seneca Rhetor perpetua consuetudine, quo quisque colore in controversia aliqua usus sit, exponit. [Sic iam Acidalius.] (De verbis diu ferret dubitantibus assentior, certi nihil reperio.)

Ibid. XI, 23 (de Gallis): Recentia hæc; quid, si memoria eorum oreretur, qui Capitolio et ara Romana manibus eorundem p (addita infra lineola transversa) se satis? Sic codex M. In loco misere corrupto ante omnia tenendum est, in pronomine eorum non

potuisse Tacitum subito a Gallis, de quibus solis hactenus dixerit, ad Romanos sic transsilire, ut deinde eorundem de Gallis subiiceret, neque, si de Romanis in foro aut alibi per urbem occisis ageretur, ullam fuisse Capitolii et arcis appellandæ causam, neque manus Gallorum, sed gladios et tela nominaturum Tacitum fuisse. Itaque veri inveniendi initium Heinsius vidit, non agi de cæde aliquot Romanorum, sed de Capitolii arcisque redemptione, quæ apud Romanos semper in memoria calamitatis Gallicæ primum locum tenet, detractisque ad aurum conficiendum templorum ornamentis, hoc est, de manubiis deorum, quas hic appellatas esse ipse statim intellexeram. Deinde apparet, verbo oreretur in relativa sententia necessario respondere debere imperfecti aut plusquamperfecti temporis verbum. A sententia Taciti non longe aberraverit, qui scripserit: — eorum oreretur, qui <de> Capitolio et arce Romana manubiis deorum **depacti** essent? Sed residet scrupulus in litteris satis longe discedentibus (nec tamen longius quam in aliorum emendandi conatibus).

Ibid. XII, 1: Sed maxime ambigebatur (in deligenda Claudii uxore) inter Lolliam Paulinam M. Lollii consularis et Iuliam Agrippinam Germanico genitam cet. Neque familiaris sermonis brevitās, qua Cæcilia Metelli dicitur, ad hanc in narrando certi hominis plenam appellationem (Paulina M. Lollii consularis) transferri ullo modo potest, neque facile hæc inæqualitas orationis ferri: Paulina M. Lollii et Agrippina Germanico genita. Ad hæc mendi indicia cum accedat, quod Paulinæ patris consulatus nullum vestigium reperitur, et quod Plinius quoque H. N. IX, 118 in Paulina avi tantum, non patris nobilitatem significat, dubitari nequit, quin Tacitus ad hanc formam scripserit: Lolliam Paulinam <M. Lollio, filio> M. Lollii consularis, et Iuliam Agrippinam Germanico genitam, patre

in utraque femina eodem modo (genitam) significato.
[Senserat vitium Ritterus.]

Ibid. 12: fraude Acbari, qui iuvenem (Meherdatem) ignarum et summam fortunam in luxu ratum multos per dies attinuit apud oppidum Edessam. Non ignorantiam consilii significari apparet, quoniam id aperte Meherdati datum narratur, sed ipsum ingenium, quo pertinent etiam verba adiuncta: et summam fortunam in luxu ratum. Verum sic Latine ignarus absolute de homine rerum imperito et communis eruditionis experti (*ein unwissender Mensch*) non dicitur. Scribi debet: iuvenem **ignavum** et summam fortunam in luxu ratum.*)

Ibid. XIV, 7 (de Neronis trepidatione post insidias Agrippinae frustra structas): Tum pavore exanimis et iam iamque affore (Agrippinam) obtestans vindictae properam, sive servitia armaret vel militem accenderet, sive ad senatum et populum pervaderet, naufragium et vulnus et interfectos amicos obiciendo, quod contra subsidium sibi? Nisi quid Burrus et Seneca expergens, quos statim acciverat, incertum an et ante ignaros. Igitur longum utriusque silentium, ne irriti dissuaderent, an eo descensum credebant, ut, nisi praeveniretur Agrippina, pereundum Neroni

*) C. 37 quid sententia postularet, Lipsius vidit, sed scribendum potius cum Ryckio aliisque: **Non**, si vos omnibus imperitare vultis, sequitur cet. (vulgo nam, Lipsius num). C. 38, quod rem continet, vidit Rhenanus (occidione occubuissent), sed ex copiarum faciendum erat copiae Rom., hoc est, Romanæ, non copiae tum, particula vitiose illo loco redundante. Mendum idem vidimus IV, 33 (rerum pro re Rom.). C. 48 adeptus ortum est, præcedente littera a, ex demptus, quod errore scriptum erat pro demotus (Nipperdeius depulsus, sententia eadem).

esset. Longiorem verborum ambitum descripsi, ut statim legentibus appareret, neque sententiam neque orationem recte continuari. Primum enim deest omnino primæ sententiæ verbum, nec interrogatio illa: quod contra subsidium sibi habet, cui subiungatur; deinde perverse prorsus ponitur particula igitur, quoniam ne minima quidem conclusionis umbra est, sed narrando subiicitur, quid Burrus et Seneca ad opem ferendam excitati fecerint, quamquam huius ipsius cohortationis significatio omittitur. (De mendo, quod in litteris expurgens manifestum sententiam condicionalem evertit, nihil dico, quoniam id pridem Pichenæ amicus aliquis correxit.) Quod ad priorem sententiam absolvendam deest, in illo, quod alterius initio superest, igitur continetur. Sic enim scripserat Tacitus: Tum pavore exanimis et iam iamque affore obtestans, quod contra subsidium sibi, nisi quid Burrus et Seneca expedirent (quos statim acciverat, incertum an et ante ignaros), **orditur**. Longum utriusque silentium cet. Scriptum etiam esse potuit **queritur**. Iam recte Nero Burrum et Senecam consilium expedire iussisse narratur, illi initio obmutuisse. Quod deinde correxeram, ut pro ignaros scriberetur gnaros, video ab aliis occupatum et ab Halmio receptum. Non hoc uno loco simplex gnarus in notius et frequentius ignarus mutatum est.

Ibid. 15: nec ulla moribus olim corruptis plus libidinum circumdedit quam illa colluvies. Si hæc recte scripta sunt, mire Tacitus negat ullam colluviem plus libidinum moribus circumdeditisse quam illam, quæ ab ipso describitur, quasi morum corruptio semper ex colluvie aliqua oriatur. Manifestum est colluviem illam cum aliis morum corrumpendorum causis et libidinum illecebris comparari debere. Excidit igitur substantivum, cui ulla adiunctum erat, sive ita scripsit Tacitus nec ulla moribus olim corruptis **<vis>** plus libidinum

circumdedit quam illa colluvies, sive potius: nec ulla . . . <pestis> plus cet.; nam et aptius est pestis et facilius ante plus excidere potuit. (Vitium sententiæ Ernestium offendit, qui intellexit requiri fere neque quidquam.) In eodem capite paulo infra, ubi nunc sic editur: Postremum ipse scenam incedit, multa cura temptans citharam et præmeditans assistentibus phonascis. Accesserat cohors militum cet. e Mureti coniectura, longissime a codicibus discedenti nec ad rem recta, quoniam citharistis in ipsa scena canentibus phonascos astitisse nusquam significatur neque probabile est, redeundum videtur simpliciter ad codicum scripturam sic, ut fit in antiquissimis editionibus, interpunctam: — et præmeditans. Assistentibus facies accesserat cohors militum cet. Assistentium et audientium coronæ singularem aliquam speciem (*ein charakteristisches Gepräge*) addidisse cohortem militum, centuriones tribunosque Tacitus significat. Faciei nominis in hoc loco usum recte declaravit Bötticher in lexico Taciteo collatis multis Taciti locis ut Ann. I, 41 et Hist. II, 89, cet.

Ibid. 16 (de Nerone carminum studium affectante): contractis, quibus aliqua pangendi facultas necdum insignis ætatis nati considerare simul et allatos vel ibidem repertos versus connectere atque ipsius verba quoquo modo prolata supplere cet. Coniecturas in verbis ætatis nati considerare tentatas refellere supersedeo, maxime illatam inepte cenæ mentionem mireque vexatum ætatis vocabulum minime abhorrens ab narratione cœtus a Nerone adolescente (viginti duorum annorum) cum aliis non longius provector (necdum) instituti; illud unum animadverti velim, ex ablativo contractis apparere, debere primum sequi verbum ad Neronem, non ad ceteros, pertinens, reliquos infinitivos recte de iis intelligi, quos Nero contraxerat. Scripserat Tacitus ad hanc formam: Contractis, quibus aliqua . . . insignis,

ætatis **venia** uti; considerare simul cet. Iuveniliter ac pæne pueriliter lusisse Neronem et ceteros cum ætatis excusatione significat. Non intercedam, si quis propius etiam ad litteras scribi maluerit ætatis **vena** uti, ut significetur procax quædam exuberantia ætatis in huiusmodi lusu, addique, quod iam alii addiderunt, ii ante considerare, ut oratio a Nerone ad ceteros apertius transferatur. *)

Ibid. 36 (in oratione Suetonii Paulini): Etiam in multis legionibus paucos, qui prælia profligarent cet. Mendum apparet; Ritteri coniectura, in qua retinetur in multis legionibus, sententiæ generalis speciem efficit pravæ, quasi cum opprobrio obiiciatur, etiam cum multæ legiones sint, paucos fortiter agere et rem decernere, nec iis, quæ subiiciuntur, aptæ; nam ibi paucitas eorum significatur, qui nunc ipsum adsint bellumque plurium labore et opera dignum conficiant. Scribendum est: **Esse e tam** multis legionibus paucos, qui prælia profligarent, gloriæque eorum accessurum cet. Oratorie multas legiones Suetonius appellat, quæ in ipsa Britannia quattuor vel quinque erant, ceteras, quæ per totum imperium sparsæ erant, obscura significatione comprehendens. **)

*) C. 33, ubi editur: quia barbari omissis castellis præsidiisque militarium, quod uberrimum spoliandi et defendentibus intutum, læti præda et laborum segnes petebant, recte Pichena intellexit militarium vitiose dici pro eo, quod est militum; sed quod substituit militaribus, et militum et militaribus prorsus abundat in castellorum et præsidiorum mentione, desideratur contra molestissime loci reive petitiæ appellatio propria neutri generis nomine comprehensa, ad quod referatur pronomen relativum. Itaque scriptum fuerat ad hanc formam: **militare . . . um**, quod cet. Fueritne militare horreum, quod mihi a philologo amanuensi subiicitur, an aliud propius aptiusque lateat, non definio.

**) C. 39 certum est non narrari Suetonium rebus gerendis, quarum nulla minima significatio sequitur, detentum esse a

Ibid. 56 (in Neronis ad Senecam oratione): Quin, si qua in parte lubricum adolescentiæ nostræ declinat, revocas ornatumque robur subsidio impensius regis? Neque ab initio robur ornatur, sed fingitur et conformatur, neque ornandi roboris curæ continuatur eius regendi officium, sed graviori muneri roboris ipsius efficiendi et constituendi. Opinor Tacitum scripsisse: **formatumque robur subsidio impensius regis.**

Ibid. XV, 3: Quæ ubi Corbuloni certis nuntiis audita sunt, legiones duas cum Verulano Severo et Vettio Bolano subsidium Tigrani mittit, occulto præcepto, compositius cuncta quam festinantius agerent; quippe bellum habere quam gerere malebat. Neque turpe, quod his verbis in Corbulonem confertur, crimen belli suæ utilitatis causa trahendi ulla ex parte cum reliqua Taciti de Corbulone narratione et iudicio consentit, neque ea suspicio ex prudenti ducis compositius quam festinantius agendi præcepto oriri poterat, neque ullo modo sic dici absolute potest habere bellum pro eo, quod est ducere aut trahere, aut contrarium poni gerendi verbo; nam qui bellum gerit, profecto semper habet. Scripserat Tacitus: bellum **cavere** quam gerere malebat.*)

nescio quo alio proposito, sed hoc dici, nullam ei ulteriorem rerum gerendarum facultatem permissam brevique post provinciam alteri tradere iussum eo prætexto, quod bellum a se confectum iniuria gloriatus esset. Sed quod Faernus demotus pro detentus scribi voluit, facilius addetur præpositio: detentusque <a> rebus g.

*) C. 5, ubi perversus ille gerundii genetivus pro infinitivo rursus frustra defenditur, non studium addendum est, sed, quod facile post vetus excidere poterat, **votum**. C. 13 omissæ vocis necessariæ causa apparebit, si scripserimus: Numantinaeque <pacis; neque> eandem cet. Oculus librarii aberravit a næque ad neque. Animis ignavorum

Ibid. 17: at Vologeses ad Corbulone missi nuntii, detraheret castella cet. Ex hac codicis Medicei scriptura efficitur verum: ab Vologese ad Corbulonem missi nuntii. Genetivus (Vologesis) et loco et sententia ineptus est.

Ibid. 40: Necdum p' metus aut rediebat lebis (supra b scripto u) . . . (spatium trium litterarum) rursum grassatus ignis patulis magis urbis locis cet. Omitto refellere coniecturas a codicum vestigiis longe recedentes nec orationi et sententiæ plane satisfaciennes. Veritatis inveniendæ indicia continentur primum particulis necdum . . . aut, tum litteris lebis et spatio vacuo. Scribendum videtur: Necdum **demptus** metus aut **redierat** plebi spes; rursum grassatur ignis cet. Initium mendi natum est ex litteris dum et dem continuatis.

Ibid. 43: iam aqua privatorum licentia intercepta quo largior et pluribus locis in publicum flueret, custodes, et subsidia reprimendis ignibus in propatulo quisque haberet. Nimis dure interponitur ac pæne abiicitur nominativus custodes in novo instituto notando (— nam in describendo rerum statu admodum breviter nominativum interdum a Tacito poni non sum oblitus —), præsertim adiuncto illo et subsidia . . . quisque haberet. Vereor, ne Tacitus scripserit: custodes <essent>, et subsidia cet. Facile quidem verbum excidere poterat. *)

hominum obversabatur memoria non cladis, sed pacis, qua clades vitata erat.

- *) Initio capitis, quoniam nunc constat in codice Med. scriptum esse domui, eo magis eorum sententia sequenda erat, qui viderant Tacitum acerbe eam partem urbis significare, quam immenso spatio occupato domus Neronis reliquisset, nec quidquam in verbis mutandum.

Ibid. 54: Postremo (Scævinus e Pisonis coniuratis) vulneribus ligamenta, quibusque sistitur sanguis, partiebatque eundem Milichum monet cet. Desiderari eius, quod Scævinus Milichum monuerit, significationem apparet; itaque coniectura scribitur a nonnullis: partiebat idque, quos offendere iam debebat hæc temporum inæqualitas: partiebat idque . . monet, sed multo magis rei narratæ pravitas; quis enim credat, senatorem Romanum prius ipsum ligamenta vulnerum et sistendi sanguinis subsidia non solum præparasse, sed etiam inter coniuratos ceteros dispertisse, quasi singuli ea secum portare deberent neque ipsi parare, si opus esset, possent, deinde medicum suum, ut idem faceret, monuisse? Apparet hanc omnem medici curam fuisse. Hoc intellecto facillime ad verum inveniendum deducimur, manifestumque fit in illo partiebatque duo latere verba particula que coniuncta, præsentis temporis et coniunctivi modi, a monet pendentia. Scriptum igitur fuerat: Postremo vulneribus ligamenta, quibusque sistitur sanguis, **paret ematque**, eundem Milichum monet. Alia paranda erant ipsi medico, alia apud pharmacopolas emenda. [Iam Heinsius paret exhibeatque.]*)

Ibid. 71: Exuti dehinc tribunatu . . . Flavius Nepos, Statius Domitius, quasi principem

*) Paulo ante (c. 51) cum suscitata pro sciscitata scribendum esse annotassem (— nam illud et ea, quæ adiciuntur de superioris temporis incuria honestatis, postulant, neque sciscitata, quod vocabulum studium exquirendi significat, recte de notitia casu orta dicitur —), vidi pridem id Vertranium invenisse. C. 50 nulla est dubitatio quin corruptum sit ardente domo; neque enim de uno illo incendii tempore agitur, sed de Neronis consuetudine sæpe occasionem cædis tentandæ præbenti; sed quid subesset, neque Haasius reperit neque ego pro certo reperio; nam longius discedit arte dormiente domo.

non quidem odissent, sed tamen existimarentur (cod. Med. extimarentur). Neque infinitivus ullo modo sic audiri potest (non facio, sed existimor), neque sententia recta efficitur; nam tota res totumque iudicium in existimatione, odissent illi homines imperatorem necne odissent, positum erat, quosque se odisse existimabat Nero, puniebat, non eos, quos non existimabat. Odio contrarium. Tacitus posuerat levius crimen, sed tamen illis temporibus non ferendum: quasi principem non quidem odissent, sed tamen *æstimarent*. Non ferri poterat, homines hoc sibi permittere, ut de Cæsare iudicarent et, quanti habendus esset, *æstimarent* (*den Kaiser zu beurtheilen und würdigen*).*)

Ibid. XVI, 16: Ira illa numinum in res Romanas fuit, quam non ut in cladibus exercituum aut captivitate urbium semel edito transire licet. Sic nunc editur, ut in codice Med. scriptum est, enarraturque de simplici indicio, repugnante vehementer loquendi usu, qui neque edere sic absolute positum neque participii præteritum recipit. Vulgo edebatur editam nihilo rectius; neque enim, etiamsi iram edere recte dici concedamus, quod concedi nequit, ut editam in comparando de singulari genere iræ dictum ferri potest. Scribendum sine dubio: ut in cladibus exercituum aut captivitate urbium semel **edita** transire licet, hoc est, ea, quæ semel et uno temporis momento eduntur et accidunt.

*) De c. 57 vix hic in margine suspicionem ponere audeo, scribendum esse: clariore exemplo libertina mulier... alienos ac prope ignotos **protegens** (pro protegendo). Ablativus gerundii neque per se apte adiungitur verbo expressit et magis etiam offendit post alterum illum ablativum clariore exemplo, ad quem tamen a librario accommodatus videtur.

Historiarum lib. II, 7 (ubi de consiliis et ratiocinationibus Vespasiani et Muciani agitur): nec referre, Vitellium an Othonem superstitem fortuna faceret. Rebus secundis etiam egregios duces insolescere; discordiam his, ignaviam, luxuriam (M: luxurię); et suismet vitiis alterum bello, alterum victoria periturum. Ut omittam pronomine his mire tamquam ab aliis Vitellium et Othonem separari neque (quod pauci sciunt) Latine ignaviam aut fortitudinem, hoc est, vitia aut virtutes esse alicui dici pro eo, quod est esse in aliquo, quis non leviter admonitus sentit inaniter prorsus dici, inter Vitellium et Othonem discordiam esse? Postremo illud suismet vitiis manifesto contrarium ponitur vitiis et interitus causis, quæ in aliis sint. Recta sententia et oratio hæc erit: **discordia militis, ignavia, luxurie** et suismet vitiis alterum bello, alterum victoria periturum. Ortum est mendum, cum prima littera vocabuli militis superiori vocabulo adhæsisset.

Ibid. 76 (in Muciani ad Vespasianum oratione): Abiit iam et transvectum est tempus, quo posses videri concupisse; confugiendum est ad imperium. Frustra hæc Ernestius expedire et Lipsii dubitationem tollere conatur; nam ex iis, quæ præcedunt (etiamsi tibi quam inhonesta, tam tuta servitus esset), apertissimum est hoc Mucianum dicere, abisse iam id tempus, quo sub specie aliqua innocentiae et quietis latere Vespasianus potuisset, manifestoque iam affectati imperii crimine eum periturum, nisi ad imperium confugiat. Ad hanc sententiam accommodari verba posses videri concupisse nullo modo possunt, sed prorsus contrarium significant, abisse iam tempus, quo suspicio aliqua cupiditatis imperii in Vespasianum coniici posset. Id, quod requiritur, efficietur una littera mutata, ut scribatur: quo

posses videri non cupisse. Quam sæpe non et confusa sint, omnes norunt.*)

Ibid. III, 3: ut cautos quoque ac providos permoveret, vulgus et ceteri unum virum ducesque . . . laudibus ferrent. Scire velim, quinam sint illi ceteri præter vulgus. In codice Med. est ceterū. Scribendum igitur: vulgus ceterum. Errorem obiecisse videtur pluralis verbi numerus.

Ibid. 5: Trahuntur in partes Sido atque Italicus reges Suevorum, quis vetus obsequium erga Romanos et gens fidei commissior patientior. Sic codex Med. mendose. Omitto coniecturas, quæ ne ipsis quidem auctoribus satis placuerunt. Non mutandam esse in eo, quod commissior scribitur, comparativi formam admonere debebat in altero membro positum patientior, quod ipsum ostendit in fide duo inter se conferri coniuncta et connexa. Inde hæc nascitur correctio: gens fidei, quo remissior, patientior. Suevi eo patientiores erant fidei, quo remissior nec adducta et severa erat. Omissum in altero membro eo apud Tacitum nihil opus est exemplis confirmare.

Ibid. 9: Flavianarum partium duces omissa prioris fortunæ defensione pro Vespasiano magnifice, pro causa fidenter, de exitu (M: exercitu) securi, in Vitellium ut inimici præsumpserunt cet. Frustra hæc contra Freinshemium, qui violenter sane rescripsere substitui volebat, defenduntur; neque enim aut præsumo in aliquem absolute usquam dicitur

*) C. 93 non mutandum erat violenter, ut Puteolanus fecit, aviditate in aviditas, sed potius tollendum et ex extremis litteris præcedentis vocabuli ortum: Germanorum Gallorumque . . . corpora fluminis aviditate æstus impatientia labefecit. Æstus impatientia aviditatem fluminis effecit et ita corpora labefecit.

ususve saltem ex aliqua parte similis exemplum reperitur. aut præsumo ut inimicus, omninoque inimicitiarum mentio inepta est, tamquam si proprias ac privatas Flaviani duces cum Vitellio inimicitias habuerint. Relicto zeugmate, quo in superioribus membris ex præsumpsere obversatur communis scribendi loquendive significatio, ex pravo illo ut inimici eruendum est, quod et superioribus illis magnifice, fidenter, securi respondeat et ipsum præsumendi verbum apte expleat; id huiusmodi, opinor, erit: in Vitellium uti minis præsumpsere. Recte exprimitur audacia et contemptus usque ad minas progrediens. *)

Ibid. 39: Blæso super claritatem natalium et elegantiam morum fidei obstinatio fuit. Non recte dici, Blæso fuisse obstinationem fidei (de virtute, quæ in Blæso fuerit), supra breviter significavi; neque agitur hoc loco, quid in Blæso fuerit, sed, ut e proximis apparet, quid ei exitum pararit et festinarit. Scribendum: fidei obstinatio **obfuit**. Nocuit eiusdem litteræ geminatio.

Ibid. 70: Luce prima Sabinus Cornelium Martialem e primipilaribus ad Vitellium misit cum mandatis et questu, quod pacta turbarentur cet. Neque Latine dicitur mittere cum questu, neque recte ita copulantur mandata et questus, quasi etiam mandata ad pacti turbationem pertineant. Excidit lineola, cum scriptum esset: cum mandatis et **questum**, quod pacta turbarentur. Sic recte duæ mittendi causæ separantur.

*) C. 13 valde dubito rectene dicatur proditorem in fama esse, ut significetur eius famam evulgari et manare. In mentem veniebat: it famā proditio, sed non confido coniecturæ. C. 20 recte librarius aliquis intellexerat nimis breviter dici ceteraque usui dativo ad cetera adiuncto geminatisque litteris scribendum esse: ceteraque, <quæ> usui, modo ne forent addidisset, quo nihil opus est.

Ibid. IV, 15: Statimque (Brinno dux Canninefatium) accitis Frisiis (transrhenana gens est) duarum cohortium hiberna proxima occupata Oceano irrumpit. Frustra editores aliique homines docti coniecturis etiam satis violentis sententiam tolerabilem retento occupata aut alia eius verbi efficta forma efficere conati sunt, nisi cui forte placet, quod a Weissenbornio sumptum Halmius edidit, hiberna proxima occupatum Oceano irrumpit, sive proxima Oceano coniungi voluit, prorsus mirifice interposito supino, sive Oceano irrumpit occupatum hiberna, ficto Brinnonis et transrhenanæ gentis per Oceanum adventu, ut simul pro eo, quod est irrumpere hiberna, dicatur irrumpere occupatum hiberna, quamquam hiberna Latine capiuntur, non occupantur nisi a prævenientibus. *) Omnino nulla hic occupatio significatur, neque Oceanus commemoratur nisi ad locum hibernorum demonstrandum; ea ad mare erant; inde igitur Romani in superiorem insulæ partem, id est, orientalem cedunt. Scribendum igitur: proxima locata Oceano irrumpit.

Ibid. 16: directa ex diverso acies haud procul a flumine Rheno et obversis in hostem navibus, quas incensis castellis illuc appulerant. Pendet et; itaque Ritterus post appulerant addidit pugnatum; Pichena scribi voluerat: acie . . . et obversis cet., hæc omnia, quæ ad pugnae præparationem pertinent, minus commode coniungens cum iis, quæ de ipsa

*) Ignorari hoc video a plerisque, occupare apud Latinos numquam simpliciter pro eo, quod est capere, potiri, de loco, urbe, castris dici, nisi adiuncta significatione præveniendi aut late tenendi et alios excludendi. Qui Gallos Brenno duce Romam occupasse narraverit, prave nec Latine narraverit, nec minus, qui victorem exercitum castra hostium occupasse.

pugna et eius eventu subiiciuntur. Una littera addenda erat: directa ex diverso acies haud procul a flumine Rheno **est**, obversis cet.

Ibid. 32: missus cum mandatis Montanus ad Civilem, ut absisteret bello neve externa armis falsis velaret cet. Neque in externorum nomine sic nude posito ulla est rei malæ aut quæ velanda sit significatio, multoque minus intelligitur, cur falsa arma appellentur, quibus Civilis serio et acriter Romanos oppugnabat. Illud postulabatur, ne Civilis armis, quibus imperium Romanum hostiliter aggrediretur, falsam speciem occultæ cum Vespasiano conspiracy et pro eo pugnandi obtenderet, quod eum fecisse et ante narratum est et proximis verbis significatur. Scripserat Tacitus: neve externa **arma** <arcanis> falsis velaret. Duæ voces a litteris ar incipientes in unam coaluerunt. Arcanum et arcana quam frequenter Tacitus substantivorum loco ponat, et communia lexica ostendunt et paulo uberius Taciteum Böttcheri. Externa arma scribendum esse Lipsius viderat, addito arcanis præter sententiam rectam et membrorum æqualitas restituitur et mendi origo perspicitur.

Ibid. 42 de Regulo, qui Crassorum et Orfiti domo subversa odium contraxerat, sic scribitur in codice Med.: sponte e XSC accusatio subisse iuvenis admodum nec depellendi periculi, sed in spem potentiæ videbatur. Senatus consulti nullam hic mentionem a Tacito factam esse omnes intellexerunt; nam neque senatus consulto accusatores maiestatis constituebantur, neque, si Regulus senatus consulto paruisset, sponte egisset, neque eius, sed senatus culpa fuisset. Sed neque qui litteras e XSC simpliciter tollunt, ullam verisimilitudinis speciem assequuntur, neque probabiliora sunt, quæ alii ex ipsis illis litteris exsculpserunt.*) Illud miror neminem ex

*) Cum hanc ipsam plagulam typothetæ traditurus eram, cognovi

iis, qui in his expediendis elaborarunt, attendisse, quam incerto et vitioso tibicine coniecturas proxima verba fulcirent. Omnes enim sine ulla dubitatione accusationem subisse scribunt, codicis unius interpolati auctoritate confisi; verum neque ullo modo veri simile est librarium codicis Medicei aut eius, quem hic exprimit, tribus litteris sine ulla erroris causa omissis nominativum ex accusativo effecisse, neque subire accusationem Latine id significat, quod intelligi volunt, sed prorsus contrarium. Nam mala periculaque et molestiæ subeuntur, de actionibus suscipiendis nusquam hoc verbum ponitur, neque magis quisquam accusationem subire de ea confidenter suscipienda dixit quam verbi causa defensionem, et quemadmodum iudicium subit (Cic. Partit. or. 100), qui reus fit, non, qui iudex, sic accusationem subit, qui accusatur, non, qui accusat. Amota igitur falsa specie orationis coniungendæ si redierimus ad totum mendum, quod continetur litteris inter sponte et subisse interpositis, considerandum, longe aliud subesse reperiemus, ad totam sententiam et ad onerandam Reguli infamiam aptissimum, emergente indicio e litteris exscu[accu]satio. Scripserat enim Tacitus, nisi fallor, ad hanc formam: sponte, excusatis <aliis>, subisse iuvenis admodum videbatur. Cum ceteri, quos Nero ad nobilem familiam evertendam subornare conatus erat, excusationibus usi essent, Regulus subiit, hoc est, illorum loco successit seseque obtulit. Initium mendi utrum ab aliis post -atis omisso an a minus intellecto et distracto excusandi verbo substitutoque

fuisse nuper, qui subesse putaret sponte senum consularium accusationem, litterarum ex oblitus nec declarare operæ pretium ratus, quo errandi genere quove notarum usu deceptus librarius senes consulares in senatus consultum commutare potuerit.

duarum litterarum adiectione altero accusandi ortum sit, non definio.

Ibid. 56: Illuc Claudius Labeo, quem captum et extra cōm̄tū amandatum in Frisios diximus, corruptis custodibus perfugit. Nihil ex iis, quæ pro corrupto vocabulo substituuntur, ferri potest; nam neque conventus quis hic significari possit, intelligitur, neque quod confinium, extra quod Labeo amandetur, neque quid sit extra commeatum amandari; nam cum commeatu aut sine commeatu abire aliquis dicitur; nisi quis forte eo amandatum Labeonem dici putat, ubi, quod commeatus nulli venirent, fame pereundum esset. Rectam et aptam sententiam efficit extra **commilitium**. Solum ab militum corpore et commercio separatum et amandatum Labeonem Tacitus dicit; supra c. 18 in exercitu retinere eum Civilem noluisse dixerat. Non infrequens apud huius ætatis scriptores commilitii nomen est et apud ipsum Tacitum legitur Ann. I, 60.

Ibid. 74 (in Cerialis apud Treviros et Lingonas cōtione): Regna bellaque per Gallias semper fuere, donec in nostrum ius concederetis. Nos, quamquam toties lacessiti, iure victoriæ id solum vobis addidimus, quo pacem tueremur cet. Dativus inepte hoc loco adiicitur, ubi de vinculis et oneribus impositis agitur; ne de beneficiis quidem usitate diceretur populo alicui aliquid addi nisi forte de finium adiectione. Scriptum fuerat: id solum **novi** addidimus, aptissime in superioris et eius, quæ nunc sit, condicionis comparatione.

Ibid. 77 (de Gallorum Germanorumque in Romanos impetu): Pars montibus alii alii viam inter Mosellamque flumen tam improvisi assiluerunt, ut cet. Recte iam pridem sublatum erat alterum alii, additum ab aliquo, cui notabile visum erat pars — alii. Sed superest scrupulus; quæ est enim illa via, et cur inter viam et Mosellam ac non ipsa via Germani assiluerunt?

Nam viam ipso montium vocabulo significari prorsus inepte fingeretur, quoniam incursus per montes contrarius est viæ planis locis munitæ. Admodum suspicor a Tacito scriptum fuisse: alii *via* inter <montes> Mosellamque flumen cet., erroremque obiecisse syllabam *mo* initio utriusque nominis positam.

Ibid. V, 4 (ubi agitur de causis, cur septimo quoque die Iudæi otium agant): seu quod de septem sideribus, quis mortales reguntur, altissimo orbe et præcipua potentia stella Saturni feratur, ac pleraque cælestium vim suam et cursus septimos per numeros commearent. Sic codex Med. Omitto substitutum in multis editionibus ex deterioribus codicibus infinitivum commeare, sublata orationis cohærentia, accusativosque vim et cursus in ablativos mutatos cum inanissima abundantia (*vi et cursu commeare pro eo, quod est simplex commeare*). Recte Lipsius et alii transitivum verbum requiri intellexerant; sed quod plerique conficiant scribi voluerunt, et longius discedit a commearent et minus sententiæ aptum est; neque enim sidera omnia cursus conficere per septimos numeros veteres putabant (hoc est, per septem annos mensesve aut dies, etsi dicendum erat per septenos numeros), sed, cum alia alios cursus haberent, septimo quoque anno aut eo numero multiplicato ad similem quandam statum et cursum concentum redire. Huius rei significatio efficitur lenissima mutatione: vim suam et cursus (sive ex deterioribus libris cursum scribere malumus) septimos per numeros *comparent*.

Ibid. 22: utque ad fallendum silentio, ita cœpta cæde, quo plus terroris adderent, cuncta clamoribus miscebant. Durissimo vel potius incredibili zeugmate silentio coniungitur cum illo cuncta clamoribus miscebant, quoniam nulla est intermedia

aut communis notio, qua hæc prorsus contraria contineantur, additis præsertim ad comparisonem notandam particulis ut — ita. Omnia rectissima erunt, si scripseris: utque ad fallendum silentio <ierant>, ita cœpta cæde cet. Contraria contrariis redduntur, silentium clamoribus, iter cœptæ cædi. Aberrari facile poterat præcedentibus litteris io, sequentibus ita.

Agricolæ unum locum attingam, c. 30, ubi in hac scriptura: Nos terrarum ac libertatis extremos recessus ipse ac sinus famæ in hunc diem defendit; nunc terminus Britannia patet numquam aut ipse excogitare potui, quis esset sinus famæ, et quomodo hic sinus defendere Britannos potuisset, aut ab aliis ita expositum vidi, ut intelligerem; rei alicuius magnæ ac terribilis fama defendi aliquem posse video et intelligo. Itaque prorsus scribendum arbitror: recessus ipse ac sinūs fama in hunc diem defendit. Famam dicit immensi terrarum sinus sine fine procurrentis. [Sic Boxhornius.]*)

Suetonius.

Aug. 10: Sed adversante conatibus suis M. Antonio consule . . . ac ne publicum quidem et translativum ius ulla in re sibi sine pactione gravissimæ mercedis impertiente, ad optimates

*) C. 38 mallem pro redierat scribendum dixissem rediret, non reditura erat, omisissemque, quæ inconsiderate addidi de Britannia circumnavigata, de qua perspicue Tacitus scripsit c. 10. Illud sic doleo, quemadmodum in his minutis dolere aliquid par est, quam in Agricola omnium certissimam et ad Taciti narrationem expediendam maxime notabilem feci emendationem, restituto in c. 24 Sabrinam pro nave prima, eam ab Halmio, quod extra ordinem posita esset (Adv. Crit. I p. 147 sq.), omnino non esse animadversam.

se contulit cet. Sic codices, non, quod substituitur in plerisque editionibus, translaticium. Prava adiectivi terminatio de sententiæ quoque vitio admonet; neque enim ius tralaticium ulla mercede empturus erat Octavianus; publicum quidem ius alia certa significatione dicitur. Scribendum est: ne publicum quidem et translaticium **munus**. Sic recte huius ætatis usu publicum pro communi ac vulgari dicitur.

Tib. 17: Sed de cognomine (Tiberio decernendo) intercessit Augustus, eo contentum repromittens, quod se defuncto suscepturus esset. Neque repromittere pro promittere simpliciter umquam dicitur, quamvis id Wolfius et alii affirmant, neque infinitivus abesse posse videtur (promitto Tiberium contentum); nam paulo aliter dicitur (Aug. 10): Antonium adiutorem speraverat. In litteris re latet vestigium eius, quod Suetonius scripserat: eo contentum **fore promittens**. Etiam Oth. 4 suspicor olim scriptum fuisse: **imperatorem** quoque brevi **fore promittens**.

Ibid. 28: Exstat et sermo eius (Tiberii) in senatu percivilis: Si quidem locutus aliter fuerit, dabo operam, ut rationem factorum meorum dictorumque reddam; si perseveraverit, in vicem eum odero. Neque si quidem pro si positum hic ullam habet excusationem, præsertim sequente altero si, neque subiectum abesse ullo modo potest neque significatio, de quo homine vel re aliquis non honorifice loquatur. Separandæ rectius litteræ et una addenda, ut fiat: Si qui (quis) de me locutus aliter fuerit cet. Ceterum inusitatissime dicitur locutus aliter pro eo, quod est secus, hoc est, in deteriore partem, nec iniuria dubitari potest, utrum sic Suetonius scripserit, an superscriptum interpretandi causa alteri adverbio minus usitato hoc, quod nunc legitur, in contextam orationem venerit,

quamquam nullum memini esse exemplum in Suetonii codicibus huiusmodi permutationis.

Vitell. 17: Ab his extractus e latebra, sciscitantes, quis esset (nam ignorabatur) et ubi esse Vitellium sciret, mendacio elusit. Perquam ridicule interroget quispiam: Ubi scis Vitellium esse? pro eo, quod est aut: Ubi est Vitellius? aut: Scisne, ubi Vitellius sit? Scripserat Suetonius: sciscitantes, quis esset (nam ignorabatur) et, ubi **esset Vitellius, num** sciret, mendacio elusit. Particula num ut cum Vitellii nomine coalesceret, nascereturque deinde necessario esse, effecit sententiarum ordo non intellectus (num sciret, ubi esset Vitellius). (In eandem coniecturam inciderat Th. Iensenius, auditor meus, quem mors præmatura rapuit.)

Iuvenalis.

E poetis Latinis neminem his postremis annis intentione studio tractavi. Itaque unam hic ponam de Iuvenalis loco coniecturam olim errore a me omissam. Nam I, 144 sic editur: Hinc (ex luxuriosis cenis et gulæ intemperia) subitæ mortes atque intestata senectus cet. Subitas mortes effici cenandi luxuria nihil mirum est, sed quid ea ad testamenta impedienda pertineat, non intelligo, neque magis, cur senum maxime testamenta in hac re appellentur. Quid potest, si sententia verborum explanetur, stultius aut perversius dici quam propter cenandi intemperantiam senes testamenta non facere? Una littera mutata efficitur recta et apta sententia: atque **infestata** senectus. Senectus subitis his et præmaturis mortibus infestatur, paucique aut nulli eam consequuntur. Eodem pertinent sine ulla testamentorum significatione, quæ subiiciuntur (it nova nec tristis per cunctas fabula cenas cet., ubi superstitiose restitutum est et, quasi hæc coeant,

non dico apte, sed tolerabiliter: Hinc subitæ mortes
... et nova n. t. p. c. fabula c.).

Cap. VI.

Florus. Macrobius. Ammianus Marcellinus. Varia.

Florus.

Lib. I, 5 (11): Idem tunc Fæsulæ quod Carrhæ nuper cet. Prave inter nomina locorum Latino-
rum et suburbanorum interponuntur Fæsulæ satis longinquæ;
scriptum fuerat **Æfulæ**.

Ibid. 11 (16): Itaque et consules (qui fœdus Caudinum fecerant) statim magnifice voluntaria deditione turpitudinem fœderis dirimunt, et cet. Scribendum **redimunt**; turpitude non dirimitur, sed redimitur.

Ibid. 31 (II, 15) (de obsidione Carthaginis): Oportus, nudatus est primus et sequens, iam et tertius murus, cum tamen Byrsa ... resistebat. Scribendum: **Aperti** portus; claustra perfracta dicuntur.

Macrobius.

Saturn. I, 11, 7: Vis tu cogitare eos, quos ius tuum vocas, iisdem seminibus ortos eodem frui cælo cet.? De servis agitur. Eos nemo ius domini vocavit. Scribendum: quos ius tuos vocat.

Ibid. § 21 (de servo, qui Cæpionis Augustum occidere conati fugam adiuvit): pervectumque Ostiam inde in agrum Laurentem ad patris villam nocturno itinere perduxit. Cumis deinde navigationis naufragio una expulsum dominum Neapoli dissimulanter occuluit cet. Cumarum nomini nullus hic

locus est, sed substantivo genetivum regenti; scribendum: Comes deinde navigationis naufragio una expulsum cet.

Ibid. 16, 20: Sciendum est tamen eligendi ad pugnandum diem Romanis tunc fuisse licentiam, si ipsi inferrent bellum; at cum exciperent, nullum obstitisse diem cet. Non agitur de licentia (quæ recte potestas diceretur), sed de religione et observatione. Scribendum: tunc fuisse **diligentiam**. Sæpius hæc verba commutari in codicibus annotavi iam ante plus quinquaginta annos in appendice critica commentationis Asconianæ p. 29.

Ibid. II, 2, 2: Ostendebat Antiochus in campo copias ingentes, quas bellum populo Romano facturum comparaverat, convertebatque exercitum insignibus argenteis et aureis florentem. Neque convertere est decurrere iubere, neque ad hanc rem pertinet auri argentique fulgor. Scribendum **contuebaturque**. Sequitur paulo post: contemplatione tanti et tam ornati exercitus. Eadem correctio facienda apud Gellium V, 5, unde Macrobius hæc sumpsit.*)

Ammianus Marcellinus. **)

Lib. XIV, 6, 17: Utque præliorum periti rectores primo catervas densas opponunt et fortes,

*) Lib. VI, 4, 2 in Lucilii versibus Eyssenhardtus ex P scribere debebat, quod coniectura annotaveram: non male sit; ille, ut dico, me exenterat unus; nam exenterat recte emendavit.

**) Ad Ammiani Marcellini libros, in quibus emendandis laudabilis præter ceteros fuerat Accursii, Gelenii, Valesii opera, etsi priores illi duo interdum, ut lectionem adiuvarent, non-

deinde leves armaturas, post iaculatores ultimasque subsidiales acies, si fors adegerit, iuvaturas, ita præpositis urbanæ familiæ suspensæ digerentibus sollicite, quos insignes faciunt virgæ dexteris aptatæ, velut tessera data castrensi iuxta vehiculi frontem omne textrinum incedit cet. Cum exercitu instructo comparatur servitium urbanum generatim dispositum et incedens. Suspensa familia cur appelletur, non intelligitur. Manifestum est desiderari significationem, quid digerant præpositi. Scribendum: ita præpositis urbanæ familiæ **sua pensa** digerentibus sollicite.

Ibid. 7, 5: Gallus consularem Syriæ Theophilum prope astantem ultima metuenti multitudini dedit (codex Vaticanus dediti) assidue replicando, quod invito rectore nullus egere poterit victu. Scribendum videtur **dedidit** (ut supplicium de eo sumeret multitudo, ut ostendunt, quæ sequuntur).

Ibid. 10, 12 (in oratione Constantii imperatoris): Pro suo enim loco et animo quisque vestrum reputans id inveniet verum, quod miles ubique . . . se solum vitamque propriam circumspicit et defendit, imperator vero officiorum dum equis omnibus alienæ custodis salutis nihil non ad sui spectare tutelam ratio (lacuna 25 litterarum) et remedia cuncta, quæ status negotiorum ad-

nulla interpolaverunt magis quam emendarunt, nostra ætate codicum manu scriptorum subsidia egregia parata sunt, Vaticani maxime et Petrini; subsidiorum præstantiam parum æquarunt editorum ingenium et iudicium orationisque turgidæ et mire, sed cum aliqua artificii constantia contortæ intelligentia, quibus opus erat ad eruenda ea, quæ laterent sub litterarum vestigiis satis tenacibus, nisi ubi errori adiuncta est omissio.

mittit, arripere debet alacriter secunda numinis voluntate delata. Sic codices (Vaticanus et Petrinus). In corruptis litteris dum equis, e quibus nihil, quod probari posset, editores effecerunt, latet substantivum cum officiorum et omnibus coniunctum. Scriptum fuerat: officiorum **dumetis** omnibus. Officiorum et curarum multiplices et perplexos cursus cum dumetis Ammianus comparat prorsus e sua consuetudine dura et artificiosa imagine utens. Deinde, ubi post litteras ratio lacuna est, subest infinitivus **ratiocinari** (nihil non ad sui spectare tutelam ratiocinari — et remedia cuncta . . . arripere debet); quid præterea ad explendum litterarum spatium suppleri debeat, incertum est. Sequuntur paucis interiectis § 13 in codicibus hæc: Veritatis enim absolimo semper at per est simplex, quæ et olim minus bene tentata et nuper infeliciter licenterque sunt. E vestigiis litterarum efficitur: Veritatis enim **absolutio** semper **aperta** est <et> simplex.

Lib. XV, 5, 5 in loco misere corrupto et lacunoso hoc tantum perspicio, ex his litteris: imperatori avido scrutari hæc et similia censuit efficiendum esse: imperatori **avide** scrutari hæc et similia **consuetum**; nam avidus scrutari ne Ammianus quidem dixit. Cetera non attingo.

Ibid. § 12: Hisque cognitis statuit imperator dispicientibus consistorianis et militaribus universis in negotium præterinqui. Cumque iudices fastidissent, Florentius Nigriniani filius animadvertit cet. Quod hoc sit fastidium iudicum, nemo intellexerit. Narrationis tenor monstrat scribendum esse: Cumque iudices **assedissent** (ad negotium inquirendum).

Ibid. 8, 12 (in oratione Constantii ad Iulianum): Aucta gloria mea confiteor, qui iustus in de-

ferenda superiori potestate nobilitati mihi propinquæ quam ipsa potestate videor esse sublimis. Sententia, quæ nulla est, efficitur recta et apta leni admodum correctione: **Auctam gloriam meam confiteor, quia iustius in deferenda superiori potestate nobilitati mihi propinquæ quam ipsa potestate videor esse sublimis.**

Ibid. 10, 11 (in loco de Hannibalis per Alpes transitu): excisaque rupe in immensum elata, quam cremando vi magna flammaram acetoque infuso insoli dissolvit, per Druentiam flumen cet. In hac codicum optimorum scriptura tantum rectius dirimendæ litteræ sunt, ut scribatur: acetoque infuso **insolidis solvit.** Acetum materiæ iam flammaram vi insolidæ infusum esse dicitur.

Lib. XVI, 1, 1 (de Iuliano): colligere provinciæ fragmenta iam parans, si affuisset flatu tandem secundo. Excidit in his postremis fortuna aut simile nomen. [Sic iam Wagnerus.]*)

Ibid. 12, 6: quod trudente ipsa necessitate digresso periculis cum paucis, licet fortibus, populosis gentibus occurrere cogeatur. Scribendum: digresso <socio> periculi. Significatur, quod supra narratum erat de scutarii ad hostes transitu. Error ortus est ex syllaba so semel scripta, cum bis scribi deberet.

Ibid. § 69: laureatas litteras ad provinciarum damna mittebat, se inter primores versatum cum odiosa sui iactatione significans. Ridicule litteræ missæ dicuntur ad damna provinciarum; longe enim aliud est missas esse cum damno provinciarum, si quis forte cogitat de pecuniis extremo imperii

*) Ibid. 8, 13 post lacunam scribendum: <ad q>uorum æmulationem posteritas tendens cet.

tempore a provinciarum incolis exactis, cum per eas victoriarum nuntii discurrerent. Aperte provinciarum rectores significantur, quos Ammianus suo more vocabulo, ut nunc loquimur, abstractæ notionis et neutri generis appellavit, sive **dominia** scripsit sive **culmina**.

Lib. XVII, 4, 15 (in descriptione obelisci Romæ in Circo maximo erecti): Sola post hæc restabat erectio, quæ vix aut ne vix quidem sperabatur posse compleri; idestisque periculum altis trabibus, ut machinarum cerneret nemus, innectuntur vasti funes et longi cet. Ex corrupta hac codicum V et P scriptura Hauptius effecit digestisque ad perpendiculum altis trabibus; sed quoniam neque præpositionis ad ullum in codicibus est vestigium neque opus erat prorsus ad perpendiculum trabes erigi, potius scribendum est: digestisque **per circulum** altis trabibus. Trabes in orbem circa obeliscum statuebantur. Paulo post ex litteris codicum paulatimque id per arduum inane protentus facilius et rectius, quam quod nuper scriptum est, efficitur: paulatimque in **perarduum** inane protentus.

Ibid. 5, 6: Ideoque Armeniam recuperare cum Mesopotamia debeo, avo meo composita fraude præreptam. Illud apud nos numquam in acceptum fretus, quod asseritis vos exsultantes, nullo discrimine virtutis ac doli prosperos omnes laudari debere bellorum eventus. Sic codices. Minus feliciter hoc loco Hauptio res cessit, qui et fretus violenter in feretur mutavit et locutioni in acceptum ferre, quæ ipsa inusitata est pro eo, quod dicitur acceptum ferre, significationem inauditam affinxit. Oratio et sententia rectissima efficitur restituto unius litteræ mutatione infinitivo passivo futuri temporis, qui sæpe a librariis depravatus est: Ideoque Armeniam recuperare . . debeo, avo meo composita fraude

præreptam, illud apud nos numquam iri acceptum fretus, quod asseritis . . , nullo discrimine cet. (Iri acceptum pro eo, quod est acceptum iri, Ammianum dixisse puto; in activa forma ire ultum iam veteres dixerunt.)

Lib. XVIII, 1, 3: unum tamen sufficiet poni, ad cuius similitudinem acta vel dicta sunt. Manifesto deest sententiæ relativæ subiectum, quod facillime eruetur ex simillima voce: ad cuius similitudinem *<alia>* acta vel dicta sunt. [Sic iam Wakefieldus.]

Ibid. 4, 3: mercari complures nitebantur Eusebii favorem, cubiculi tunc præpositi, apud quem, si vere dici debeat, multa Constantius potuit, ante dicti magistri equitum salutem acriter impugnantis cet. Ridicule imperator multa potuisse (Latinum autem communi usu, a quo in huiusmodi rebus non deflectit Ammianus, est multum posse) dicitur apud præpositum cubiculi; ironia quidem fingi hoc loco nulla potest; deinde, ut omittam debeat pro debet prorsus prave positum, nihil est, cur in hac una re veritatis excusatio adhibeatur. Sed rem conficit codicum bonorum (V P) auctoritas, in quibus sic scribitur: sibi redici debeat cet. Manifesto ab Ammiano notatur Eusebii ingenium accommodatum ad acuendam ipsius Constantii malam naturam. Scriptum fuerat ad hanc formam: apud quem, si vis refici debebat, mutuari Constantius potuit. Et mutuari quidem prorsus certum puto; in ceteris nihil præsto præter universam sententiam.

Ibid. 5, 7: Educatus enim in medio ut rerum omnium gnarus auditorum nactus vigiles sensus et aurium delenimenta captantes nec laudantium, sed secundum Homericos Phæacas cum silentio admirantium cet. Constructio nulla est; ea efficitur, qualis Ammianum decet, una vocali addita: **auditorium**. Nactus est auditorium hominum admirantium

sensus vigiles et aurium delenimenta captantes, hoc est, sententias animatas et aptas ad aures deleniendas.

Ibid. 6, 18: Amandatis procul Graiorum legatis, forsitan et necandis rex longævus non contentus Hellesponto Asiam cum numerosis populis pervasurus adveniet cet. Sine dubio scriptum fuerat: Amandatis, forsitan et **necatis**.

Ibid. § 22: Quem iuxta lævus incedebat Grumbates Chionitarum rex nobis quidem ætate media rugosisque membris, sed mente quadam grandifica multisque victoriarum insignibus nobilis cet. Sic codices fide digni a prima manu; nam corrigendo quidem post ætate transpositum est. Apparet ab eo nomine, quod sub litteris nobis latet, incipere prius orationis membrum, quod contrarium ponatur ei, quod sequitur, sed mente quadam grandifica cet., id autem nomen adiectivum esse debere cum rugosis coniunctum, quoniam neque substantivum nudum alteri huic parti rugosisque membris satis responderet neque ei ablativus ætate media recte applicaretur. Suspicio Ammianum scripsisse: **robis** quidem ætate media rugosisque membris rarioreque vocabulo, de quo comparari velim, quæ Cramerus exposuit ad schol. Iuven. VIII, 155, significasse colorem a molli nitore primæ ætatis in duriores et sub-fuscum annorum et laborum progressu traductum et cum asperitate cutis coniunctum.

Ibid. 8, 13: Nam et casu illis ipsis diebus in suburbanis peregrina commercia circumacto anno solita celebrari multitudo convenarum augebat agrestium. Iniuria post Gelenium celebrare scribitur, verbis prave interpunctis. Nihil augebatur, sed multitudo convenarum **agebat** peregrina commercia circumacto anno solita celebrari.

Lib. XIX, 2, 9: Namque . . propugnatores . . in maximo defendendi ardore saucii perniciose

cadebant aut laniati volvendo stantes proxime subvertebant aut certe spicula membris infixi viventes adhuc vellendi peritos quæritabant. Viventes (hoc est, vivi) omnes profecto erant, qui commemorantur saucii, neque verendum erat, ne quis putaret mortuos quæsisse, qui sibi subvenirent. Ne accusativus quidem (spicula membris infixi) recte cum verbis vellendi peritos coniungitur. Scribendum: aut certe spicula membris infixi **vehentes** adhuc vellendi peritos quæritabant.

Ibid. 4, 8: paucis intemperanti æstu consumptis, quos multitudo angebat, tandem cet. Prorsus cogitari nequit, quomodo multitudo angere potuerit homines æstu consumptos. Multitudo, hoc est, vulgus militum **augebat** æstu consumptos, ut, qui re pauci essent, fama multiplicarentur.

Ibid. 10, 4: Moxque divini arbitrio numinis, quod auxit ab incunabulis Romam perpetuamque fore respondit, dum Tertullus apud Ostia in æde sacrificat Castorum, tranquillitas mare molliovit cet. Non respondet hoc numen, sed **spondet** promittitque. Errore geminata est syllaba re verbumque accommodatum superiori auxit; præsens tempus apte significat eundem etiam nunc deorum favorem esse.

Lib. XX, 5, 6: Post quæ opinor tanta et talia nec posteritatem taciturnam de vestris in rem publicam meritis quæ gentibus cunctis plene, quem altiore fastigio maiestatis ornastis, virtute gravitateque, si quid adversum ingruerit, defendatis. Sic codices fide digni. Gelenii interpolatione speciem quidem veritatis habet. Loci lacuna aliquot verborum fracti hæc fuerat olim forma: — de vestris in rem publicam meritis, quæ gentibus cunctis **splen<dent**; nec dubito, quin,> quem... ornastis,

... defendatis. De verbis post splendent suppletis nihil me affirmare, nihil opus est dici.

Ibid. 6, 2: cuius (Singaræ urbis) propugnatores viso hoste longissime, clausis ocius portis, ingentibus animis per turres discurrebant et minas, saxa tormentaue bellica congerentes cet. Non per turres et minas, quæ ultra modum ridicule coniunguntur, sed ingentibus animis per turres discurrebant et **minis**.

Ibid. 11, 28 (in descriptione iridis): quarta (pars) ideo purpurat, quod intermicante asperginum densitate per quas oritur radiorum splendor conspiciens offendit aspectum flammeo propiorem cet. Sic codices. Pro oritur infelicitè Gronovius moritur scripsit, quem editores secuti sunt. Neque enim moritur splendor, sed mixtus asperginibus in purpureum colorem transit; conspiciens obiecto caret; offendit perversum est, quoniam aspectus flammeo propior non ante adest et offenditur, sed nunc demum nascitur. Omnia recta fiunt non difficili nec audaci correctione: intermicante asperginum densitate, per quas oritur, radiorum **splendorem concipiens, ostendit** aspectum flammeo propiorem.

Lib. XXI, 1, 6: Accidat autem incendebatque eius cupiditatem, pacatis iam Galliis incessere ultro Constantium, coniiciens eum per vaticinandi præsagia multa, quæ callebat, et somnia e vita protinus excessurum. E mendoso accidat, pro quo editores substituunt accidebat aut accedebat, efficitur potius **acuebat**. [Sic iam Wagnerus.] Sed utrique verbo manifesto deest subiectum. Neque enim Iulianus ipse dici potest incendisse eius cupiditatem; ne suam quidem cupiditatem homo ipse incendere apte dicitur. Eiusmodi autem subiectum esse debet, cui recte accommodetur participium coniiciens; opinor fuisse: **Acuebat autem incende-**

batque **spes cupiditatem cet.** Paulo post (§ 7) necessario scribendum: advertendum est breviter, unde sapienti viro hoc quoque accidere **potuerit** (pro poterit) doctrinæ genus haud leve. Nusquam Ammianus in tali sententia indicativum posuit; si generalem sententiam esse voluisset, scripsisset possit. Tum § 8, ubi in codicibus et editionibus scribitur: Elementorum omnium spiritus ex his, quæ per disciplinas varias affectamus, participat nobiscum munera divinandi, sine dubio scribendum est: ex **signis**, quæ cet. Postremo § 12 verba sic scribenda et interpungenda sunt: Somniorum autem rata fides et indubitabilis foret, ni ratiocinantes coniectura fallerentur interdum, **quæ**, ut Aristoteles affirmat, tum fixa sunt et stabilia cet. Quod in codicibus que pro quæ scriptum est, in editionibus sententia sic depravatur: — fallerentur interdumque cet.

Ibid. 6, 1: Replicare nunc convenit tempore et narrare summatim, quæ, dum aguntur in Galliis ante dicta, Constantius . . . perfecit. Neque tempore replicare quidquam significat neque, quod nuper substitutum est, tempori. Scribendum: Replicare nunc convenit **tempora** cet., hoc est, revolvere et ad superiora redire.

Ibid. 16, 6: impendio castus (Constantius fuit), ut nec mare ministro saltem suspicione tenus posset redargui cet. Pro mare nuper Hauptius amaro substituit, in quo miror viri egregii iudicium; nam neque, amarus minister quid sit, intelligo, neque aut dativus aut ablativus apte orationi accommodari potest. Scribendum sine dubio: ut nec **rumore** ministro cet. Ne rumore quidem adhibito et crimina subministrante suspicione tenus redargui Constantius poterat.

Ibid. § 19: Figura tali situque membrorum (Constantius fuit): subniger, luce oculorum edita

cernensque acutum, molli capillo, rasis assidue gensibus lucentibus ad decorem, usque ad pubem ab ipsis colli confiniis longior cet. Sic codices fide digni VP. Quod ex deterioribus editur: rasis assidue genis lucentibus ad decorem, rectum est genis, sed occultatur vestigium manifestum substantivi post id vocabulum latentis et prima parte truncati; nec genæ assidue rasæ ad decorem lucere apte dicuntur. Emendatio et facilis est et certa: rasis assidue genis, **dentibus** lucentibus ad decorem cet.

Lib. XXII, 7, 2: Dein (Iulianus) Mamertino ludos edente circenses, manu mittendis ex more inductis . . . ipse lege agi dixerat cet. Qui præsidet, lege agi iubet, non dicit. In codicibus scribitur lege agi ductus dixerat. Videtur subesse: lege agi **iusserat et ius** dixerat. Saltem ius dixerat certum videtur, etiam ob ea, quæ subiiciuntur de iuris dictione ad alterum pertinenti.

Ibid. § 3: præclarique illius dicti immemor Tulliani, quo tales notando ita relatum: cet. Scribendum: **quod** tales notando ita relatum (st?).

Ibid. 8, 13 (de Io): mutata, ut poetæ loquuntur, in bovem ad mare Ionium permeavit. Codices antiqui: loquuntur in usquem ad mare. Videtur fuisse: mutata, ut poetæ loquuntur, in **vaccam usque** ad mare Ionium permeavit.

Ibid. 10, 5: Inducta in iudicium femina quædam cum palatinum adversarium suum e numero proiectorum cinctum præter spem conspexisset cet. Scribendum: e numero **protectorum**. Notissimum hoc est genus militiæ palatinæ. [Sic editiones ante Valesium.]

Ibid. 14, 5: clementia principis, qui ut prudens definiuit inimicorum minuere numerum augereque amicorum sponte sua contendit ac

libens. Scribendum: qui, ut **prudentes definiunt**, inimicorum minuere numerum augereque amicorum sponte sua contendit ac libens. Sequi se prudentium ac sapientium præceptum imperator significat. *)

Ibid. § 7: qui (Apis) cum post vivendispatium præstitutum sacro fonte immersus e vita abierit (nec enim auctoritas mysticorum) necatur horago arei bos femina inventa cum notis certis offertur cet. In hac codicum scriptura ad sarciendam orationis cohærentiam editores post Salmasium post verba bos femina inserunt quæ ei; hac retenta interpolatione Hauptius ex litteris horago arei exsculpsit choragio pari, cui coniecturæ obstat, quod nullum omnino choragium in ipso Api necando significatum est. Probabiliore harum litterarum correctione simul orationis structura sine additamento illo (quæ ei) expeditur: necatur **propago**; **par** <enim> ei bos femina inventa cum notis certis offertur. Propter ei pronomen intercidit simillime scripta per compendium particula enim (enī). Par eo significatu dicitur, quo apud Ovidium Fast. III, 526 cum pare quisque sua et apud Plinium H. N. VIII, 86 et Hyginum Fab. 136. Ex hac pari Apis propaginem habebat.

Ibid. 15, 3: Pauca itaque super benevolo omnium flumine Nilo . . . præstringi conveniet cet. Sine ulla minima probabilitate tolli iubentur verba benevolo omnium flumine; aptissime enim a laude et beneficio fluminis initium eius commemorandi capitur. At dicendum videtur fuisse necessario benevolentissimo omnium. Eandem tamen sententiam etiam cum exaggeratione Ammiano digna consequemur addita vocula, quæ

*) In proximis (§ 6) scribi debet: Apim bovem operosa quæsitum industria **tandem** (codd. et edd. tamen) post tempus inveniri potuisse.

propter simillimam præcedentis vocabuli terminationem excidit: super benevolo <solo> omnium flumine Nilo. Non solum benevolentissimum, sed solum omnium benevolum flumen Nilum appellat; nullius enim alterius fluminis simile soli inundatione fecundandi beneficium celebrabatur.

Ibid. § 18: alii (crocodili) dirumpuntur suffossis alvis mollibus sertis (sic V a prima manu; V² P certis) ferarum dorsualibus cristis (sic Salmasius; V¹ crussis; V² P crustis), quas delphinis similes nutrit fluvius ante dictus. Veri aliquid suboluit Gardthausenio, qui scripsit serratis ferarum; sed præterquam quod serratis illo loco poni non poterat, quod caput est, feræ nullo modo appellari poterant pisces illi non magni delphinis similes. Latet ipsum nomen piscium aut usitatum aut ab Ammiano ex re fictum: **serriferarum**. Sic appellavit, quas Græci *πρίστεις* appellant.

Ibid. § 24: Has monstruosas antehac raritate in beluis in ædilitate Scauri vidit Romanus populus cet. Sic (non raritates) codices antiqui. Monstruosas raritates beluarum Ammianus dicere potuit, raritates in beluis non dixit. Videntur ante beluis litteræ aliquot excidisse, cum sic scriptum fuisset: Has monstruosas, antehac raritate **invisitatas** beluas cet.

Ibid. § 30: et excisis parietibus volucrum ferarumque genera multa sculpserunt et animalium species innumeras multas, quas hieroglyphicas litteras appellarunt. Loci misere nuper corrigendi specie depravati emendatio, quod ad præcipuam partem pertinet, facilis et certa est; nam pro et animalium species scribendum est: et **inanimalium** species. Recte et necessario hoc contrarium ponitur volucrum et ferarum generibus; nam ex utroque imaginum genere, animantium et rerum inanimarum, mixtam esse scripturam hieroglyphicam omnes norunt. Incertior est litterarum

multas correctio. Si tamen attenderis præcedere litteras, admodum veri simile videbitur scriptum fuisse **assimilatas** (assimulatas).

Ibid. § 32: Quæ quoniam miracula multa sunt opusculi nostri propositum excedentia, ad ingenia celsa paramus, pauca super provinciis narraturi. Parare aliquid ad ingenia celsa ne Ammianus quidem dicere potuit, ut intelligeretur iis aliquid relinqui tractandum; scribere potuit: ad ingenia celsa **separamus**.

Ibid. 16, 8: Inibi auræ salubriter spirantes sæpe tranquillus et clemens cet. Ex sæpe faciendum videtur **aer ipse**.

Ibid. § 17: recalet apud quosdam adhuc licet raros (sic Val.; codd. atros) consideratio mundani motus et siderum, doctique sunt aut numeros pauci super his scientiam callent, quæ factorum vias ostendit. Ex hac codicum scriptura efficitur: doctique sunt alii numeros; pauci super his scientiam callent, quæ factorum vias ostendit. Tria genera hominum distinguuntur.*)

Lib. XXIII, 1, 7: cum irruentibus armis externis lex una sit et perpetua, salutem omni ratione defendere, nihil remittente vi moris. In Lindenbrogii extremarum vocum correctione, quam editores sequuntur, non intelligo, quo sensu mortis vis nihil remittere dicatur. Scribendum: nihil **remittentem vigoris**, hoc est, omni vigore utentem.

*) Inter incredibilia, quæ in re critica accidunt, non extremo loco ponendum est, quod paulo post (§ 22) Gardthausenius Gutschmidii coniecturam secutus Iesu nomen inter Græcos philosophos interposuit, expulso Platonis nomine, quod rectissime Valesius effecerat ex negatione (non) totam sententiam perimente.

Ibid. 5, 3 (in descriptione subitæ Persarum incursionis, cum Antiochiæ in theatro plebs sederet): retortis plebs universa cervicibus exacervantia in se tela declinans spargitur passim. Neque exacervare alibi dicitur neque intransitive dici potest. Scribendum **exuberantia**.

Ibid. 6, 6: eo usque propagatis honoribus (Arsacis), ut ad nostri memoriam non nisi Arsacides is situs quam in suscipiendo regno cunctis anteponatur cet. Sententia eadem dupliciter enuntiari poterat, aut sic, ut, si Arsacides aliquis adesset, is semper rex electus diceretur, aut sic, ut tum demum, si nemo Arsacides reperiretur, alii aditus ad regnum capessendum datus esse. Priorem formam Ammianum secutum esse manifestissimum est ex verbis cunctis anteponatur. Itaque ex codicum scriptura necessario efficitur: ut . . ., si **Arsacides sit usquam**, in suscipiendo regno cunctis anteponatur. Sed quid fiet litteris non ni, quæ ante si scriptæ sunt? Nimirum iis utemur ad emendationem absolvendam et confirmandam. Perspicuum est enim, non posse Latine dici ad nostri memoriam pro eo, quod est ad nostram memoriam, nec tamen ullo modo ex nostram hic oriri potuisse nostri. Itaque in litteris non ni latet genetivus substantivi cum nostri copulati, scribendumque est: ut ad nostri memoriam **ævi**, si **Arsacides cet**.

Ibid. § 17 (ubi agitur de aere insalubri et letali exhiatibus terræ exhalato): Quæ lues oriens a profundo quodam puteo, cum os eius excesserit latum, antequam sublimius vagaretur, terras circumsititas inhabitabiles acerbitate fecisset. Omitto suspicionem, quæ nascitur ex adiectivo latum neque suo loco posito neque ad rem pertinenti, quoniam nihil refert, quam latum sit os putei; id dico, ne umbram quidem orationis recte cohærentis esse in hoc concursu sententiæ

temporalis (cum — excesserit) et hypotheticæ (fecisset) neque, ut nunc locus scribitur, ullam minimam esse significationem condicionis eius, ad quam hæc sententia hypothetica accommodetur. Sententiæ et orationis cohærentia restituetur non ita magna mutatione: Quæ lues oriens e profundo quodam puteo, cum os eius **excessit**, **si in** latum ante, quam sublimius, vagaretur, terras circumscitas inhabitabiles acerbitate fecisset. Si aer insaluber ex ore putei editus prius in latum (*seitwärts*) per superficiem terræ vagaretur, quam sublimius extolleretur, inhabitabiles terras fecisset; nunc, quoniam statim sublimis in superiores aeris regiones extollitur neque in latum diffunditur, non nocet terris nisi in proximo margine putei. Paulo durior orationis forma nec tamen ab Ammiano abhorrens in his: si in latum ante, quam sublimius, vagaretur, uno verbo ad utrumque membrum accommodato, vitaretur, si sic scriberetur: cum os eius excessit, si **<iret>** in latum, antequam sublimius vagaretur cet.; sed audacior hæc est correctio longius a vestigiis codicum discedens.

Ibid. § 31: Abundat iaque civitatibus quibus (Hauptius ditibus) Media et vicis in modum oppidorum exstructis cet. Sic codices. Ex iaque faciendum potius **itaque** (propter soli fertilitatem ante descriptam) quam æque, quod nunc editur.

Ibid. § 63: Inter flumina vero multa, quæ per has terras vel potioribus iungit natura vel lapsu post trahit in mare cet. Ineptum est post; desideratur proprii et a ceteris separati lapsus significatio. Scribendum: lapsu **suapte** trahit in mare. Semel scriptis litteris su terminatio pronominis corrupta est.

Ibid. § 64: ab occidentali latere Scythis annexos, a septentrione et orientali uosæ solitudini cohærentes. Sic V. Efficitur: a septentrione et oriente nivosæ (non, ut editur, orientali).

Ibid. § 70: His locis Paropanisadæ sunt proximi, Indos ab oriente Caucasumque ab occidentali latere prospectantes, ipsi quoque montium defectibus inclinati cet. Non deficiebant montes, sed in præruptis lateribus et **deiectibus** montium habitabatur.

Ibid. § 80: nec ministranti apud eos famulo mensæque astanti hiscere vel loqui licet vel spuere; ita prostratis pellibus labra omnium vinciuntur. Videtur fuisse: ita **perforatis** pellibus (ut spiritum ducere nec tamen loqui aut spuere possint).

Lib. XXIV, 1, 4: Sarcinas vero et calones . . impedimentorumque genus omne inter utrumque latus instituit procedentium ordinatim, ne qua vi subita raperentur cet. Scribendum: inter utrumque latus instituit procedentium **ordinari**. Instituit Iulianus, ut sarcinæ et impedimenta certo loco ordinarentur, non impedimenta instituit.

Ibid. 2, 4: Surena post regem apud Persas promeritæ dignitatis. Vereor, ne scriptum fuerit: **promotæ** dignitatis, hoc est, excellentis et eminentis. Meritæ dignitatis mentio nihil ad rem pertinet. Minus probabile est proximæ.

Ibid. 4, 20: Nihil enim asperum ira et dolore succenso militi videbatur, nihil munitoribus erat pro salute currentibus metuendum aut dirum. Scribendum **concurrentibus**. Non currebant pro salute munitores, sed concurrebant (cum hostibus) et certabant.

Ibid. 6, 12: (aciem Persarum) adusque Ctesiphontis muros egit præcipitem, adversorum feriens suras et terga. Suræ et terga feriuntur non adversorum, hoc est, qui adversi stant et impetum excipiunt (— nam alii sunt adversarii —), sed **aversorum**, hoc est, terga persequentibus obvertentium. Idem supra

significatur verbis eius (aciei) occipitiis pertinacius hærens. [Sic iam Iac. Gronovius.]

Lib. XXV, 3, 17: Nec me gestorum pænitet aut gravis flagitii recordatio stringit, vel cum in umbra et angulis amandarer, vel post principatum susceptum, quem tamquam a cognatione cælitum defluentem immaculatum, ut existimo, conservavi cet. Pronominis quem nullum in codicibus vestigium est, neque sane principatus, etiamsi divinitus datus intelligatur, ullo modo a cognatione cælitum defluere dici potest; hæc verba necessario ad Platoniam sententiam de animi humani cum divino, a quo decerptus sit, cognatione pertinent. Itaque sic orationem redintegrandam puto: — stringit. Vel cum in umbra et angulis amandarer, vel post principatum susceptum <animum> tamquam a cognatione cælitum defluentem immaculatum, ut existimo, conservavi.

Lib. XXVI, 6, 3: falso rumore disperso, inter abeuntis anhelitus animæ eundem Iulianum vero mandasse, placere sibi Procopio clavos summæ reigerendæ committi. Vero, quod ferri non posse manifestum est, alii sustulerunt, alii nuper in sero mutarunt; verum sera non erat significatio voluntatis, si audiebatur et intelligebatur; brevissima fuit, quoniam vix loqui moriens imperator poterat. Scribendum igitur videtur: Iulianum verbo mandasse.

Ibid. § 15: ut in theatrâli scena simulacrum quoddam insigne per aulæum vel mimicam cavillationem subito putares emersum. Mirifice simulacrum per cavillationem, quæ in verbis posita est, emersum dicitur et tamquam paria coniunguntur aulæum et cavillatio. In codicibus antiquis scribitur: vel miciam cavillationem. Opinor subesse: per aulæum

vel **machinationem**. Initio vocabuli depravato ex reliquis litteris effectum est cavillationem.

Ibid. 8, 5: Hyperethium . . . antehac recte castrensis apparitorem, id est, ventris ministrum et gutturis. In litteris recte genetivum substantivi latere satis apparet, sed neque rei neque rectoris nomen illam singularis alicuius muneris significationem habet, cui accommodantur verba insequentia. Fuitne: **diætæ** castrensis? Saltem manifestum est significari munus cum culina imperatoris coniunctum.

Ibid. § 14 (de Procopio expeditionem in orientales provincias parante): erga alliciendas quasdam civitates Asiæ legendosque eruendi peritos auri ut sibi profuturos præliis, quæ magna expectabat et crebra, segnius commoratus in modum acuti mucronis obtusus est. Pervelim scire, quid homines auri eruendi periti in præliis magnis et crebris, quæ Procopius expectabat, profuturi visi sint. Valde suspicor scriptum fuisse: eruendi peritos **Tauri**, ut significantur homines, qui fauces et angustos meatus Tauri nossent et perreptare scirent.

Ibid. 10, 10: Nam inter arma et lituos condicionis æquatio leviora facit pericula, et Martiæ virtutis potestas aut id, quod ausum, occupat, aut inopinata mors, si acciderit, nullum ignominiae continet sensum finemque secum vivendi simul et dolendi perducit. In hac editionum scriptura, ut omittam orationis perversitatem in illis id, quod ausum, occupat (— nam neque est omitti poterat neque ausum est passive dici, etsi participium sæpe pro substantivo, rarius propria vi sic dicitur —), sententia perversa est, quoniam neque de occupando auso agitur neque inopinata mors in prælio appellari potest. Sed mendosam scripturam satis coarguunt codices antiqui, qui primum habent

a usum id quod occupat et deinde nobilitate et mors (pro inopinata mors). Hinc efficitur: aut a usum id, quod **occupavit, nobilitat, aut mors**, si acciderit, nullum ignominiae continet sensum cet. In bello aut conatum etiam minus iustum victoria nobilitat aut ignominiae sensum mors aufert.

Lib. XXVII, 6, 8 (in oratione Valentiniani): Gratianum . . . in augustum sumere commilitium paro familiae suae laudibus maiorumque factis praestantibus concinentem, potioribus (invidiae metu dicitur) protinus surrecturum cet. Neque ex vocabulo potioribus neque ex iis, quae parenthesi includuntur, sententia ulla extendi potest. Pro potioribus, quod Valesius e codice Colbertino sumpsit, simul succreturum scribens, in codice V scribitur paucibus. Efficitur facillime: familiae suae laudibus maiorumque factis praestantibus concinentem (**parcius invidiae metu dicitur**), protinus surrecturum. Modestius se maiorum facta laudare invidiae metu dicit. (Ea, quae sequuntur, quam ridicule in recentissimis editionibus interpungendo discerpantur, dicere piget.)*)

Ibid. 7, 9: Nulla uasat uectio pravitatum apud eos, qui, quod uel ineffi maximas putant esse virtutes. Sic V. Neque mistio neque quaestio pravitatum (quae coniecturae sunt Gelenii et Accursii, haec quidem ab editoribus recepta) aut per se ulla est aut ad

*) In 4, 5 semel saltem indignari liceat sperni ab editoribus certissimam Gelenii correctionem, quam ipse coniectura feceram: cuius in summitate occidentali montibus praeruptis densatae (densita et V) Succorum pate-scunt angustiae. Angustiae densantur montibus praeruptis; montes praerupti densitate (sic enim editur) mira monstra sunt.

loci sententiam accommodata. Significatur pravitates ad summum pervenisse, ut ultra crescere nequeant. Latet igitur **auctio**, scribendumque videtur: Nulla **st** auctio pravitatum. Nam quod ex litteris uasat Accursius et Gelenius effecerunt vacat, vix dici potest pro eo, quod est locum habet, potuitque mendum oriri ex concursu litterarum asta. Deinde videtur subesse: qui, quod velint, **effici** maximas putant esse virtutes, nisi quod in postremis vocibus vehementer offendit pluralis numerus virtutum, ut pæne suspicer scriptum fuisse: **maximæ** putant esse **virtutis**.

Lib. XXIX, 1, 2: Contra has copias Traianus comes et Vadamarius . . . perrexere . . , hoc observare principis iussu appositi, ut arcerent potius quam lacerarent Persas. Scribendum videtur: principis iussu **dispositi**; sic enim persæpe Ammianus loquitur (dispono aliquem facere aliquid et disponor aliquid facere), altero illo modo (apponor facere) nusquam; v. XX, 4, 9, XXIV, 1, 2, XXV, 5, 8 et 6, 14 (loca servare dispositi) cet.

Ibid. 3, 1: His et mihi vertenti stilum in Gallias confunditur ordo seriesque gestorum, inter multa et sæva Maximinum reperiens iam præfectum cet. Pro his necessario scribendum videtur **hic** (hoc loco).

Lib. XXX, 8, 10: dignitatum apices maximi licere sibi cuncta existimantes et ad supplicandum contrarios exturbandosque meliores pronius inclinati. Nihil est supplicare contrarios, rectum: ad **supplicio dandos** contrarios (hoc est, ad adversarios pœnis et suppliciis obiciendos).

Ibid. 10, 1: quæ (cohortes Gallicanæ) . . . ausuræ novum quoddam [quiddam?] in tempore sperabantur, hoc temptandæ novitati res adiuvente, quod gesto-

rum ignarus etiam tum Gratianus agebat tum apud Treviros cet. Pro adiuvante codex V habet aduente, in quo latere videtur **acuate**, hoc est, augente et incendente. Sed quid est sive adiuvere sive acuere res temptandæ novitati, aut quid omnino hic agit rerum vocabulum? Admodum suspicor scriptum fuisse: hoc temptandæ **novitatis spes acuate**, hoc est, expectationem et opinionem, aliquid novatum iri.

Lib. XXXI, 4, 7, ubi Græcorum de Xerxis expeditione narrationes ultra fidem exaggeratæ irridentur, significatis breviter Hellesponti transitu, fossa ad Athonem montem ducta, exercitus Persici ad Doriscum numeratione, ea verba, quæ ad fossam in Athone pertinent, Isaacus Vossius pridem tam egregie emendavit, litteris, quæ distractæ erant, recte coniunctis et pro mari restituto mare, quem accusativum participium quæsitum manifesto monstrat, ut iure mirere nuper pro certissima hac et simul facillima emendatione monstra quædam a vestigiis codicum longe recedentia et ad rem significandam inepta excogitata esse. Priora minus feliciter idem Vossius tractavit. Nam in litteris Hellesponti occupantes subest et manifesto emergit: **Hellespontiacos pontes**; cum librarius substitisset in Hellesponti tamquam pleno vocabulo, ex litteris, quæ supererant, acos et pontes natum est mirificum illud occupantes. Superest, ut, restituta, quæ sub dudum latet, particula **dum**, totam sententiam sic decurrere intelligamus: quæ, dum Hellespontiacos pontes et discidio quodam fabrili mare sub imo Athonis pede quæsitum exponunt et turmatim apud Doriscum exercitus recensitos, concordante omni posteritate, ut **fabulosæ sunt lectæ**.

Ibid. 5, 12: (Teutones et Cimbri) ultimis præliis per duces amplissimos superati, quid potestas Martia de habitu prudentiæ valeat, radicitus

exstirpati discriminibus didicere supremis. Quis sit habitus prudentiæ, et quid de hoc habitu valeat potestas Martia, frustra quæsiveris; nugæ enim sunt certissimæ. Veri inventionem non sane difficilem adiuvat codex V, in quo est habita; Ammianus scripserat: quid potestas Martia **adhibita prudentia** valeat. In Romanis ducibus virtuti militari adiuncta erat prudentia. Cum littera a, quæ bis scribi debebat, semel scripta factum esset: Martiadhhibita, primum hinc ortum est de habita, tum in codicibus deterioribus de habitu. Paucis infra versibus (§ 13) ex litteris post eri urbium captarum videtur faciendum: post ærumnas urbium captarum.

Ibid. 10, 3: accolæ, ad Romanorum verum excidium coniurati. Pro verum Hauptius restituit, quod ipse conieceram, rerum; sed scribi debebat: ad **Romanarum rerum excidium**.

Rutilius Lupus.

(Rhetores Lat. ed. Halm.)

Lib. I, 2 (in exemplo Lycurgi): multa simul eum (nocentem) perturbant, quod adest, sollicitudinis plenum, quod futurum est, formidolosum, lex paratum supplicium ostentans, vitia ex vitiis coacta cet. Scribendum esse: **vita** ex vitiis coacta (hoc est, tota ex iis conflata), vel cetera subiecta singulari numero posita ostendunt. [Sic iam Casp. Barthius, quamquam ipse postea coniecturam repudiavit.]

Ibid. 4 (in exemplo Hyperidis): Nullum est enim vitium, quo virtutis laude gloriari possis. Halmius ut addi post quo volebat. Scribi debet: **quod** virtutis laude gloriari **possit**. Generalis est sententia superiora confirmans. In eodem exemplo paulo ante potius addendum debere (intelligi debere) quam tollendum intelligi.

Ibid. 9 (in exemplo Stratoclis): At consiliis captas ærarii opes, quas cupitis augere non potestis. Varie et violenter hæc tentantur, et ad lacunæ suspicionem confugitur. Faciliore via verum restitui potest: At consiliis **fractas** ærarii opes, **quæ capitis**, augere non potestis. Fractas iam Iacobus.

Ibid. 16 (in exemplo Demosthenis): Nunc, quoniam de me, ut volui, cognostis iudicium per ipsius vitia constituam nam dum opus est. Ex litteris post veræ scripturæ depravationem et dissolutionem in Latinarum vocum speciem quandam conglutinatis efficiendum videtur: Nunc . . . cognostis, **iudices, parumper istius vita constituenda in oculis** est. In codice archetypo breviter scriptum fuerat iud. pro iudices.

Ibid. 19 (in exemplo Hyperidis): Leges igitur, quæ prohibebant hæc, non negligebas? Non poteram, propterea quod litteris earum arma Macedonum opposita obsistebant. Minore molimine, quam quo Halmius usus est, verum restituetur sic: Leges igitur, quæ prohibebant hæc, non **legebas?** Non poteram, propterea quod litteris earum arma Macedonum opposita obsistebant. Urget adversarius interrogando, num is, qui oratione se defendit, leges suis rogationibus contrarias ignoraverit nec legerit. Respondet orator, se eas propter arma Macedonum opposita legere non potuisse, hoc est, eas vi armorum invalidas fuisse. [Sic iam Tollius.]

Lib. II, 6 in exemplo Charisii scribendum est: hæc si præsens agat, ut dixi, res publica, quid animi sitis habituri, quæro.

Ibid. 18 (in exemplo Demosthenis): Vestra opera, Athenienses, in tanto res publica periculo est. Vos enim defendere defecistis cet. Scribendum: Vos enim **de fœdere** defecistis.

Iulius Rufinianus.

(Ibid.)

§ 2 (in exemplo Ciceroniano): Potuistine contumeliosius facere, si tibi hoc Parmeno alloqui ac non ipse Parmeno nuntiasset? Scribendum: si tibi hoc <a> **Parmenone** aliquis ac non ipse Parmeno nuntiasset.

§ 10 (in exemplo Catonis): Si vos in eo loco essetis, quid aliud faceretis? Scribendum: Si vos **meo** loco essetis, quid aliud faceretis? (Cf. mendum olim correctum apud Cic. pro Rosc. Am. 73.) [Correctio adhibenda fuerat iam apud Quintilianum IX, 2, 21.]

Festus.

P. 129 (Müll.) v. manubiæ: Alteræ, quæ maiores sint ac veniant cum fragore discutiantque aut divellant, quæ a Iove sint et consilio deorum mitti existimentur. Scribendum: quæ a Iove **sine** consilio deorum mitti existimentur. Ibidem paulo post: quæ statum mutant deorum consilio superiorum. Scribendum: **quas statui putent** deorum consilio superiorum. De putent cf. superius existimentur.

P. 134: Mæson persona comica appellatur, aut coqui aut nautæ aut eius generis. Dicitur ab inventore eius Mæsone comædo, ut ait Aristophanes Grammaticus. Scribendum: — eius generis, dicta ab inventore cet.

ADDENDA.

- P. 202. In loco, qui hic tractatur, Ciceronis ex Ep. ad Brut. II, 1 offenderat me iam antea præpositio ex mire posita pro ab, quamquam hoc ipsum parum apte et usitate dicitur, a Cicerone esse, non ab aliis, quod subiiciatur. Fugerat me in codice, unde hæc fragmenta Cratander edidit, scriptum fuisse aut scribi debuisse: **extremum** illud est, quod te velim habere cognitum. Epistolam graviter concludit et summam eius continet id, quod subiicitur.
- 235. In Taciti Ann. XV, 3 iam Huetius cavere maluerat.
- 239 sq. In Taciti Hist. II, 76 iam Rupertius scribi voluerat non cupisse.
-

I. Index scriptorum; qui emendantur.

(Numeri paginas indicant.)

-
<p>Ammianus Marcellinus 251 sqq.
 Appianus (Civ.) 77 sq.
 Athenæus 50 sqq. (Alexis 52, 67,
 73. Amarantus 65. Amphis 52.
 Anaxandrides 67. Anaxilas
 70. Antiphanes 57, 61. Apol-
 lodorus 75. Archestratus 61.
 Aristoteles 76. Clearchus 51,
 70. Crates 53. Cratinus
 52. Dicæarchus 72. Diony-
 sius 63, 64. Epicharmus 58,
 59. Euphron 61. Eupolis
 57. Hegemo 76. Hege-
 sippus 60. Herodicus 72.
 Ion 66. Lynceus 60. Ma-
 cho 71. Melanippides 73.
 Menander 54. Nicocles 55.
 Nicomachus 68. Phylarchus
 62, 70. Plato comicus 50,
 62, 65. Polemo 55. Posi-
 dippus 61, 65. Sclerias 63.
 Simonides 53. Sophocles 56.
 Thebais cycl. 68. Theophra-
 stus 72.)
 Cicero 85 sqq. (libri rhetorici:
 de oratore, Orator, Brutus)
 85 sqq. (orationes) 111
 sqq. (epistolæ ad famili-
 ares, ad Atticum, ad Qu.</p> | <p> fratrem, ad Brutum) 155 sqq.
 (Brut. 230) 105 n. (ad Fam.
 XIII, 27, 1) 169 (ad Brut.
 II, 1, 3) Addend.
 Cornelius Nepos 204 sqq.
 Demosthenes 35 sqq.
 Dio Cassius 79 sqq.
 Diogenes Laertius (VII, 19) 62.
 Euripides (Ion) 14 sqq.
 Festus 275.
 Florus 250.
 Gellius (V, 5) 251.
 Herodianus (VI, 1) 84.
 Herodotus 21 sqq.
 Homerus (Ilias) 3 sqq.
 Iulius Rufinianus 275.
 Iuvenalis (I, 144) 249.
 Macrobius 250 sq.
 Plinius maior 211 sqq.
 Plinius minor 215 sqq.
 Quintilianus (VIII, 3, 26) 214
 (IX, 2, 21) 275.
 Rutilius Lupus 273 sq.
 Seneca Philosophus (de Benef.,
 de Clem., Ep. 95) 207 sqq.
 Sophocles (Ajax) 8 sqq. (fragm.) 56.
 Suetonius 247 sqq.
 Tacitus (annales, historiæ, Agri-
 cola) 222 sqq.</p> |
|---|--|
-

II. Index verborum Græcus.

ἀναγιγνώσκειν 23.

ἀντιχρᾶν verbum fictum 31.

ἀπέχειν 37.

ἀπολαύειν 44.

ἀτριχοδιφθερίας 65.

γάλα λαγοῦ 74.

γέῤῥα 49.

διὰ κενῶν 42.

διαδέξιος vox ficta 32.

εἶπον imp. 17.

εἰρωνόμαντις 65.

ἔλκειν 74.

ἐπάδειν 23.

ἐπόψιος 5.

ἐπωνυμία (κατ' ἐκ.) 28.

ἦϋς fem. gen. 68.

ἰθιῆγ adverbium 35.

καλύπτειν constr. 54.

καπρῶζεσθαι verbum non Græcum 63.

καταπροίξεσθαι 63.

λέγω in corrigendo 13.

λεπάδιον 54.

μέρος, τό τιнос 45.

νικᾶν cum genetivo pravum 13.

οὔτος interrogativo additum 17.

παιῶνα γίγνεσθαι 78.

ποτε in interrogando 12.

προβολαί 61.

σῆστρον 72.

ὑπό apud intransitiva 32.

ὑπόψιος 5.

ὑπόπιον 5.

III. Index rerum et verborum Latinus.

Ablativus qualitatis pravus 110.

Accelerare 89.

Accuratio non Latinum 108.

Actitare absolute 103.

Adiectiva intransitiva pro transitivis cum genetivo 229.

Æfulæ 250.

Æqualis temporis alicuius 107.

Æquissime scribere 186.

Æquus cum genetivo pravum 228.

Æstimare principem 238.

Albus pro pallido 220.

Aliter pro *secus*? 248.

Amores de personis amatis 147.

Anacoluthon pravum 22.

Aoristus infinitivi pravus pro futuro 33.

Arcana pro substantivo 243.

Belle et velle 187.

Cæcus cum genetivo 229.

Cogitatio et cognitio 91.

Color apud rhetores 229.

Commilitium 245.

Comminus et communis 158.

Consenescere in cura aliqua 192.

Cretæ candidatorum 132.

Critici et editores recentiores reprehensi ob neglectas veterum emendationes 3, 172 n., 223; ob delendi temeritatem 96, 97, 98, 128 n., 137, 172 n., 205, 207.

De brevius positum 94.

Debere de necessitate logica 191.

Decidere 168.

Delectari ab aliquo 173.

Disponere cum infinitivo de iubendo 271.

Disquisitio apud Ciceronem suspectum 135.

Dissimilis in aliquem pravum 224.

Diversus cum dativo 221.

Dumeta translate 253.

Elugere 174.

Escendere pro *descendere* restitutum 199.

Esse alicui de quibus rebus non dicatur 239, 241.

Exacerbare pravum 265.

Faces et fauces 141 n.

Facies de forma et specie rei 233.

Genetivi brevior forma (*iudici*) errorum causa 122, 163.

Genetivus partitivus brevius positus 212.

Gerundii genetivus (*locus standi*) 178; prave positus 226.

Haud apud Ciceronem 177.

Homeri carmina quemadmodum propagata antiquitus fuerint 4.

Ignarus prave acceptum 231; scriptum pro *gnarus* 232.

Imperfectum coniunctivi pro plusquamperfecto 150.

Inducere (non *ducere*) in erro-
rem 120 n.

Infinitivus in sententia temporali
apud Herodotum 27.

Infinitivus passivus futuri (*iri*
acceptum?) 256.

Inobservantia 171.

Intercidere et *incidere* 157 n.

Iunctio pro *coniunctio* improba-
tum 95 n.

Lacerare et *macerare* 104.

Liceat et *liqueat* 198.

Licentia scriptum pro *diligentia*
251.

Licet contra Ciceronis usum po-
situm 169.

Macellarius 165.

Manubiæ 230.

Mimus 225.

Necessitudines 219.

Nedum prave positum 181 n.

Nihil et *nihilum* 174.

Nihil quidquam 86 n.

Nomina propria obscurata aut
prave pro appellativis scripta
130, 165, 195, 204, 250.

Nominativus liberius interpositus
in comparando 187.

Non et *con* 240.

Non ne — *quidem* 117.

Oblitus et *oblītus* 163.

Occupare non simpliciter pro
capere 242 n.

Offensus 182.

Os 118.

Par de coniuge 262.

Parere et *apparere* 209.

Perfringere absolute 194.

Philoxeni poetæ 55 sq.

Plorare de vocis inflexu 97.

Porsoni præceptum de pausa 15.

Præsidio et in *præsidio* esse 194.

Præsumere in aliquem pravum 240.

Proæmium consulatus 147.

Queo obsoletum 214.

Quidem in elevando 151.

Quod prave pro sententia in-
finita 108.

Quor et *cur* 133.

Reiectio iudiciorum 149.

Repromittere non pro simplici
promittere 248.

Rhetor prave pro oratore 109.

Robus 257.

Ruina de re ruenti 130.

Sæpes et *semper* 218.

Sponte aliena (al. sp.) 91.

Stabilis locus pravum 178.

Subire accusationem prave accep-
tum 244.

Superlativus et *comparativus* Græ-
cus a scribis permutatus 51,
66.

Supinum prius corruptum 241,
alterum 206.

Transpositio notabilis 56.

Tutelæ plurali numero 191.

Videre i. e. circumspicere 191.

Volutare de cogitando 167.

3 # 11113

THE INSTITUTE OF MEDIAEVAL STUDIES
59 QUEEN'S PARK CRESCENT
TORONTO — 5, CANADA

11113

